

קונטרס

מעוז קדישך

הלכות סוכה

פעיה"ק ירושלם תובב"א
אלול תשס"ט

קונטרס

מעוז קדשך

חידושים וביאורים בהלכות סוכה
לפי סדר השו"ע סי' תרכ"ה - תרל"ב [חלק א']

וגלוה אליו קונטרס
בענין סחיטה בשבת ויו"ט

מאת
עקיבא שמואל דרשוביץ

פעיה"ק ירושלם תובב"א
אלול תשס"ט

קונטרס

מעוז קדישך

על הלכות סוכה

לפי סדר השו"ע

דרשוביץ

רח' רמת הגולן 1

ירושלים

02-5327291

סדר עימוד והפקה:

"חמד" 02-6516515

ישיבת מיר ירושלים

YESHIVAS MIR YERUSHALAYIM

Founded in Mir 1817. In Jerusalem 1944

ע"ר 580037638

בס"ד נוסדה במיר בשנת תקע"ז. בירושלים בשנת תש"ד

RABBI N.Z. FINKEL

DEAN

הרב נ.צ. פינקל
ראש הישיבה

י' אלול תשס"ט

מכתב ברכה

לכבוד ידידי הנעלה הרב המצוין בתו"ש ר' עקיבא דרשוביץ שליט"א

שמחתי באומרים לי שעומד אתה להוציא לאור עולם קונטרס על הלכות סוכה אשר בשם מעון קדשך יקרא. העולה מבין שורות הכתיבה הוא העמל הרב אשר השקעת לברר וללבן את הסוגיות החמורות במסכת סוכה ואשריך ואשרי חלקך שזכית לשעבד את כוחותיך הנפלאים על העמל התורה שזה חובת האדם בעולמו. יתן ה' שכה יתן וכה יוסיף לשבת בבית ה' כל ימי חיך לחזות שם בנועם יגיעת התורה ולהוציא מעיינות חכמתך לצמאים לדבר ה' כל הימים.

המברך מלוי"ג,

הרב סתנ"צ פינקל

ראש הישיבה

אשר זעליג וייס

כגן 8

פעיה"ק ירושלם ת"ו

בס"ד

תאריך ו' אלול ס"ט

הן האות ספרו הנפלא של יצחק האדוק המופלא מוצא במהדורה מה
נמונה הרב ה"ה דק"טו כהן פ"ה א"ה, "מזין קצקן" על מצני סוגי והלכות.

מביטין זה קצת מהמהדורה של כהן א"ה ויצא המופלא, יצחק, יצחק, יצחק.

ויאלת קוצמה (במאה) על בן חכם קטנה בימותי האלה יצאו למעשה ספר אסא
זה קצת זה לוי יצא סוגי קצקן, ועל אסוקי קצקן של כהן נגלגלו.

כתב אגודת המהדורה א"ה קצקן א"ה א"ה א"ה א"ה א"ה
ויאלת צדה קצקן קצקן וקצקן.

באגודת וז"ל

א"ה א"ה

לע"נ

ר' אהרן אשר בן פנחס ז"ל
נלב"ע יד' אלול תשס"ח

מרת חיה בת שמואל ז"ל
נלב"ע טז' תמוז תשס"א

***

ר' חיים צבי דב בן יקותיאל יהודה ז"ל
נלב"ע יז' אלול תשס"ג

מרת שרה טאמע בת יעקב יהודה לייב ז"ל
נלב"ע כו' ניסן תש"נ

***

ר' משה חיים בן יעקב מרדכי ז"ל
נלב"ע כ' סיון תש"מ

ת.ג.צ.ב.ה.

מצבת זכרון

לז"נ

הילדה

רחל ע"ה בת ר' בנימין יוסף שליט"א

סופר

שנלקחה השמימה בפתא פתאום

ראש חודש מנחם אב תשס"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

תוכן הענינים

ז	פתיחה - תפילה שנכנסים לסוכה .....
ט	סימן תרכ"ה - כוונת מצות ישיבת סוכה .....
יב	סימן תרכ"ו סעיף א' - דין חכמה .....
יז	סימן תרכ"ז סעיף א' - מצטרף סכך פסול, ב' סככות, ודין סוכה בעת גשם .....
כז	סימן תרכ"ו סעיף ג' - סכך תעולמה"ע לפסול כנגדו לד' הראבי"ה ....
לג	סימן תרכ"ו סעיף ג' - פריסת רשת ע"ג סוכה ובשבת - לבוד להחמיר לג
מא	סימן תרכ"ז - הישן תחת המטה בסוכה .....
מה	סימן תרכ"ט סעיף ז' ח' - מעמד .....
נד	סימן תרכ"ט - קביעת סכך להגן מפני הרוח .....
נט	סימן תרל"א סעיף א' - גדר דין צילתה מרובה בסוכה .....
סו	סימן תרל"א סעיף ב' - רוב צילתה מיעוט חמתה .....
עב	סימן תרל"א סעיף ז' - פסל היוצא מן הסוכה .....
עז	סימן תרל"ב סעיף א' - דופן ערומה .....
פה	סימן תרל"ב סעיף א' - חבוט רמי - ב' הילכתא .....

סימן תר"ל - הערות וביאורים

הערות וביאורים לפי סדר המשנה ברורה .....

קונטרס בענין סחיטה בשבת זיו"ט

שימוש במגבונים לחים ("ביכי וויפס") בשבת ויו"ט .....

תפילה משנכנסין לסוכה

ברמב"ם בשער לספר זמנים מביא הפסוק "נחלתני עדותיך לעולם כי ששון לבי המה" (תהלים קי"ט). ויש לבאר כוונתו דהלא כל ענין מצות הזמניות הוא שנתן לנו הקב"ה זמנים מיוחדים לצאת מהרגל היום-יומי ליכנס למחיצות הקדושה והתרוממות. ובתום היום הקדוש חוזרים לימי החול. אבל ע"י לימוד תורת המועדים נשאר ה"ששון לבי" כנחלתינו לעולם, דהיינו תמיד. ובפרט בזמן הגלות שאין לנו השמחה השלמה אפי' ברגלים עצמם שאין לנו בית המקדש, על"י לרגל, קרבנות וכו', וכ"ש בזמנינו עיקבתא דמשיחא שנתגבר החושך והצרות ר"ל, עיקר מקום ה"ששון לבי" הוא בתוך בתי מדרשות ובתי כנסיות, והלא פקודי ה' ישרים משמחי לב ואין להקב"ה אלא ד' אמות של הלכה בלבד. ועי' בש"ע או"ח סי' א' סע' ג' "ראוי לכל יר"ש שיהא מיצר ודואג על חורבן בה"מ", וע"ש במ"ב ס"ק י' "אבל התורה והתפילה יהיה בשמחה".

ועי' בכלי יקר (דברים יא' - כא') שמביא מהגמ' ברכות (ת). שהקשה על הפסוק למען ירבו ימיכם...על האדמה, והאיכא סבי בבבל, ותי' הגמ' שהם משכימין ומעריבין לבתי כנישתא, והוא מסביר על פי הגמ' במגילה כט. שעתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבחוץ לארץ שיקבעו בארץ ישראל "וא"כ ודאי האדמה ההיא אדמת קודש וחלק מן אדמת ישראל...". והיינו כנ"ל שיש למקומות אלו בחינה של לעת"ל, למעלה מן המקום ומן הזמן. ועי' בספר זהב משבא מהגרמ"ש שפירא פ' תולדות שהקשה על תרגום יב"ע בפ' בלק על פס' מה טובו.. "כמה יאוון בתי מדרשיכון די שמש בהו יעקב אבוכון", הלא פסוק זה קאי על דור המדבר כמה מאות שנה אחרי יעקב אבינו. ותי' "וכל בית מדרש לתורה מכח מעשה אבות הוא...וסגולת השימוש דיעקב אבינו נמצאת איתנו בכל מקום התורה, ובכל מקום בבית מדרשו דיעקב אבינו אנו לומדים" ע"ש.

ואף שחביבין כל מצות המועדים כדכתיב ושמחת בחגך, מצות סוכה חיבה יתירה נודעת לו שהוא זמן שמחתינו במיוחד [עי' ברמב"ם סוף הל' לולב]. וא"כ גם לימוד הלכותיו יש לו דרגא יתירה של שמחה ו"ששון לבי" כנ"ל.

בגמ' יבמות קו. ראה אביי שר' פפא מחדדי שמעתתא ושאל אותו "אבוך היכא" ופי' רש"י "כלומר כמדומה אני שיש לך אב ואם סמוכין לך לספק צרכיך לפיכך קא מחדדן שמעתיד". ולכן אני מכיר טובה לאבי מורי ולאמי מורתני ולחמי וחמותי שמספקין צרכינו במסירות נפש ברוחניות ובגשמיות.

ובן לכל אברכי כולל לעסוקי שמעתתא ובפרט לר' חיים רוזן שכל הדברים נתלבנו איתם, ולהראש כולל הג"ר יצחק קויפמן שמוסר נפשו רבות להצלחת הכולל. ואף שקונטרס זה נכתב בתוך לימוד בכולל הנ"ל, הרבה יסודות וחידושים הם ממה שזכיתי לשמוע בשיעורי הדף של הגאון ר' אשר אריאלי בישיבת מיר. וכשקבלתי ברכתו להדפסת הקונטרס האיר לי פנים והעיר בדברי, דבריו מובאין כלשונם בקונטרס [בסי' תרל"ב סעי' א' הע' 74]. וזאת למודעי, שאף שהדברים נכתבים בהרבה מקומות בצורת "אליבא דהילכתא" עם מסקנות לדינא, אין הכוונה לפסוק הלכה למעשה אלא לעורר מה שנראה מתוך הסוגיות.

מנשים באהל תברך אשתי שתחי' שמפליא לעשות בשמחה בכל עניני הבית למען הצלחת כל המשפחה ברוחניות ובגשמיות. אילו פי מלא שירה כים אין אני מספיק להודות להקב"ה על כל הטוב שהוא גמלנו וגומלנו, ואל תשנו ה' אלקינו לנצה.

בעת עריכת הקונטרס קרה לנו אסון נורא כאן בשכונתינו ונפטרה הילדה רחל סופר ע"ה בת לידידי הרב בנימין יוסף שליט"א, בגיל ג' שנים. קונטרס זה הוקדש לזכר נשמתה, ולזכות המשפחה, ישלח להם ה' נחמה שלימה בבנין בית המקדש במהרה בימינו.

סי' תרכ"ה

כוונת מצות ישיבת סוכה

דכמו באכילת מצה מבואר בסי' תע"ה דהאוכל אף בלי כוונה יוצא כיון שנהנה באכילתו, ה"ה באכילה בתוך הסוכה בדיעבד יוצא בלי כוונה כלל (ויש לחלק דהל"א במצה אכילה הוא החפצא דהמצוה משא"כ בישיבת סוכה, וצ"ע).

ב) ובפוסקים [ב"י, ב"ח, פרמ"ג] האריכו לבאר כוונת הטור בעיקר כוונת המצוה שמוסיף לנו הקרא אי הוי ה"כי בסוכות הושבתי" או הזכר ליציאת מצרים כסיפא דהאי קרא. [לדעת ה"ט"ז לר"א הכוונה הוא לענני הכבוד ולהב"ח עיקר הכוונה לר"א הוא יציאת מצרים]. ובמ"ב ס"ק א' מסיק לדינא לכוון לב' דברים: זכר לענני הכבוד וזכר ליציאת מצרים (חוץ מעיקר הכוונה לקיים מצות סוכה) והוא על דרך הטוש"ע שהשמיטו לגמרי דעת ר"ע שיכוון לזכר הסוכות ממש שעשה לנו הקב"ה במדבר.

וברעת הטוש"ע כן היא דעת רש"י עה"ת וכן הוא ברש"י סוכה ב. ד"ה למען ידעו "...דאין יוצא מידי פשוטו דהיקף ענני כבוד, מיהו דרשינן ליה לדרשה"א, וכן הוא בתרגום אונקלוס

א) בגמ' סוכה יא: איתא פלוגתת ר"א ור"ע בכוונת הפסוק "כי בסוכות הושבתי את בני"י ולהגי' לפנינו דעת ר"א שהכוונה היא לענני הכבוד שהקיף הקב"ה את בני"י במדבר ולדעת ר"ע הכוונה "לסוכות ממש" שישבו בהם ישראל במדבר. ובטור סי' תרכ"ה מביא דעת ר"א שהכוונה לענני הכבוד, וע"ש בב"ח שהקשה דהל"א אין דרכו של הטור לנקוט דבר בחבורו שאינו נוגע הלכה למעשה, וכאן יש סימן שלם על ביאור הפסוק "כי בסוכות הושבתי" וע"ש שמאריך לבאר דמהפסוק "למען ידעו" לומדים חיוב לכוון במצוה זו כוונה מיוחדת יותר מבשאר מצות (וע"ש דכן הוא במצות ציצית ותפילין) ומשמע דהכוונה בזה הוא לעיכובא וכן הוא בבכוי"ע שמי שלא כיוון בדיעבד לא יצא (ומדמה לליל פסח שכל שלא אמר ג' דברים לא יצא ידי חובתו), וע"ע בפרמ"ג ומ"ב כאן דכל כוונה זו לכתחילה אבל בדיעבד יוצא בכוונה לצאת המצוה בלבד ככל מצוות התורה, ובמטה אפרים (תרכ"ה ס"ק נג') מוסיף לחדש עוד יותר

א. והא דהוא פשטי' דקרא עי' ברא"ם שביאר דבתורה איתא "בסוכות הושבתי" שמשמע שהיה "פועל אלקי" היינו ענני הכבוד.

והוא "שלא יחשבו מאבותינו אברהם יצחק ויעקב אנחנו יושבים בארץ אלא ידעו שיצאו ממצרים וצרו על הערים ונתנם ביד ישראל" ולפי"ז ג"כ הזכר הוא לסוכות ממש שהיה לישראל, ודבריו מובאים באליה רבה ריש הסימן. וכן בערוה"ש (תרכ"ה-ב, ג') מביא ב' הדעות ומאריך לבאר דעת ר"ע שהוא להראות גודל מעלתן של ישראל והשגחת ה' עלינו שאנשים נשים וטף חיו במקום המדבר בתוך סוכות בעלמא, ע"ש שלא מכריע בין השיטות.

ג) וחוץ מכל זה, הלא ידוע דמח' ר"א ור"ע הלכה כר"ע וכן נקט הפרמ"ג בשמבצ"ז ריש הסימן, ועוד דסוגית הגמ' כוותי' דר"ע אזלי עי' בגמ' יא: שהקשה מנ"ל דבעי דבר שגדולו מן הארץ ואינו מקבל טומאה ומביא פסוק ד"אד יעלה מן הארץ" ודוחה הגמ' דזה רק לר"א אבל לר"ע מאי איכא למימר ומאריך הגמ' לבאר המקור לדעת ר"ע בכמה אופנים, הרי דשקלו וטרו כל האמוראים אליבא דר"ע. ותו, דבריי"ף ורא"ש בגמ' הנ"ל נקטו לדינא הדרשה דפסולת גורן ויקב שהובא בגמ' ליישב דעת ר"ע. ועי' בגאון ריש סי' תרכ"ה שנתקשה בזה ודוחה ע"פ הירושלמי, ועוד מביא ת"א הנ"ל וגם שבמדרש בכמה מקומות ביאר שהכוונה הוא

וכן נקט הרמב"ן (עה"ת) כפשט הפשוט בקרא.

ומאידך הרמב"ן הנ"ל מביא ג"כ דעת ר"ע ומבארו, ובספר החינוך (מצוה שכ"ה) מביא ב' הדעות ולא הכריע ביניהם. ובפסקי ריא"ז סותם דסוכות ממש היו והובא דבריו בשלטי גיבורים ריש מכילתין. ובספר הבתים (ספר המצוה) מביא מהרמב"ם (במורה נבוכים ח"ג פ' מ"ג) דהמצוה היא זכר לסוכות ממש (ע"ש שהוא ללמד אותנו מדת ענוה ושפלות לזכור ימי הרעה בימי הטובה" שהלכנו מסוכות עראי יושבי מדברות "לבתים מצויירים במקום הטוב שבארץ והשמן שבה", וע"ש שמש"ה יש יום שמיני עצרת בתוך הבית כדי להשלים כל השמחה שלא היה יכול בתוך הסוכה).

וכן באב"ע על התורה נקט שהיו סוכות ממש, ואף שהיו לנו עננים, ביאר דהם הגינו מפני השמש אבל כשהתחיל הקור היו צריכין לסוכות, וכן ברשב"ם עה"ת ביאר דהפשטות הוא סוכות ממש ושהענין הוא לזכור שהקב"ה עשה לנו סוכות ולא היה "כחי ועוצם ידי". וכן משמע בספר רוקח (סי' רי"ט) שביאר דהסוכות הם זכר להסוכות שישבו בהם ישראל כשצרו על ארץ האמורי של סיחון ועוג ועל כרכים שבארץ כנען,

כדאיתא במ"ב סס"ק א', לכאורה ע"פ כל הנ"ל היה נראה דודאי ראוי לכוון ג"כ לדעת ר"ע דסוכות ממש עשו להם (ובפרט לדעת הבכוי"ע שהוא שאלה של עיקר הדין לצאת ומעכב בדיעבד). ובאמת צ"ע על שר הפוסקים שלא זכר את עקיבא בן יוסף. [שו"ר בשו"ת צי"א חי"ד ס' ס"א שביאר הא דקי"ל כר"א נגד ר"ע הוא משום דהתרגום כוותי' דאיתא במגילה ג. דהוא מפי ר"א וגם ר' יהושע, וע"ש שיישב בזה דברי רש"י יא: מקושית החכמת שלמה].

לענני הכבוד, ומ"מ פשטות הבבלי היא כר"ע כנ"ל.

(ד) ועיי' שו"ת כת"ס (או"ח סי' צ"ה) שהקשה למה נשים פטורות מסוכה הלא אף הם באותו הנס של ענני הכבוד. ולדעת ר"ע דסוכות ממש היו והענין הוא שלא לאמר כחי ועוצם ידי (רשב"ם) או זכר למלחמה (רוקח) בזה נשים לא שייכיב.

ואחרי שרואים שמחמירין לכוונת ענני הכבוד וגם זכר ליציאת מצרים,

---

ב. עי' פרמ"ג משב"ז שדוחה דאדרבא למה בעי מיעוט של כל האזרח הלא פשוט שפטורין, ורק לר"א שאף הם היו באותו הנס ניחא, ע"ש.

סי' תרכ"ו סעיף א'

דין הבטחה

ב) ובהמשך מביא המחבר דעת הראב"ה (דקי"ל כוותי' מעיקר הדין) דאף סוכה צילתה מרובה נפסל ע"י אילן חמתה מרובה למעלה ממנו, דכל סכך פסול פוסל סכך הכשר כנגדו, ועל זה מוסיף הרמ"א דגם לדעה זה מועיל חבטה כשעירבן עם הסכך באופן "שאינן ניכרין" והוסיף הרמ"א "וכן אם הניח סכך הכשר על סכך הפסול מקרי עירוב וכשר" והוא מהמרדכי דלא בעי עירוב כלל לעשות חבטה אלא גם בהשפלה זה ע"ג זה "מקרי עירוב וכשר" (לשון רמ"א). ועוד יותר מזה מצינו בטור בשם ה"ר יחיאל לקיים דין חבטה בלי עירוב ואף בלי להניח א' ע"ג השני ממש אלא "לזקוף קנים מן הסכך ע"ג הגג לערב שני הסככים יחד להיות הכל סכך אחד", היינו בזה בלבד שיש כמה קנים שהולכים מזה אל זה, חיבור זה נחשב חבטה. ובאמת בראשונים מצינו חידוש עוד יותר גדול, והוא בפסקי ריא"ז (ט:) הובא דבריו בש"ג (דפי הרי"ף ד:) שכל שמשפילין הסכך פסול עד שהם תוך ג' טפחים של הסכך

א) בסי' תרכ"ו – א' המחבר מביא דעת רש"י ותוס' דכל שהסוכה צילתה מרובה מחמתה, ואילן שמעליו בעצמו הוי חמתה מרובה, אינו מצטרף להסוכה כלל ואינו צריך לעשות שום דבר והסוכה כשירה, ורק כשהסוכה בעצמו חמתה מרובה מצילתה ובעי להשלים צילתו, לזה מהני חבטה והוא (לשיטה זו) להשפיל האילן למטה לתוך הסכך ופי' רש"י ט: ד"ה בשחבטן "השפיל ענפיו למטה מעורבין עם סכך כשר ואין נראין בעין וסכך כשר רבה עליו ומבטלה דמדאורייתא כל מילי בטל ברובא כדתנן במתני' אם היה סיכוך מרובה מהן כשירה (יא.). וכן נקט המחבר: "צריך שישפיל הענפים ויערבם עם הסכך בענין שלא יהיו ניכרים ויהא סכך רבה עליהם ומבטלן". ואף שאין זה ביטול ממש כמו בכהת"כ שהרי יכול להסיר האילן מהתערובת וכמו שהקשה הר"ן ועוד דאין מבטלין איסור לכתחילה, מ"מ מרש"י משמע דהוא ענין של ביטול דבעי תערובת ממש שאינו ניכר.

הרמ"א בדעת הראב"ה שעושה עירוב באופן "שאינן ניכרים" הוא לאו דווקא, דכיון דבעי רוב סכך כשר וגם שהסכך כשר יהיה צילתה מרובה בפני"ע יש היתר חבטה גם כשהסכך פסול ניכר באמת. וכוונתו דכשהסכך חמתה מרובה אז צריכין ביטול ממש כדי שהאילן יהיה נחשב סכך כשר ולזה בעי עירוב ממש (ולהמג"א בדעת הראב"ה זה לא שייך כאן, ע"פ הר"ן) אבל כשהסכך צלמ"מ בפני"ע צריך רק חבטה להניח זה ע"ג זה ואף שהם ניכרים, כיון שאינם עומדים בפני עצמם אין להם דין מיצל בפני עצמם לפסול הסכך כשר כנגדו אלא הכל נחשב כסכך אחד לענין זה, וכשר הסוכה ע"י הסכך כשר שהוא צממ"ח.

ד) ועי' במ"ב תרכ"ו ס"ק ז' שמביא מהב"ח ועוד אחרונים לדחות דברי המג"א דאף לדעת הראב"ה מהני חבטה ג"כ להלשים צל הסוכה כשהסכך כשר הוא חמתה מרובה מצילתה. אבל ע"ש במ"ב ס"ק ז' וחי' וב"ה ד"ה מיקרי עירוב, שמ"מ מסכים המ"ב ליסוד דברי המג"א דיש חילוק בין חבטה לתוך סכך חמתה מרובה ובין

כשר "הרי הן כמעורבין בסכך הכשר והן בטלין ברוב הסכך הכשר הואיל ואינם עומדים בפני"ע"ג (ומפשטות הרמ"א "אם הניח סכך הכשר על סכך הפסול" נראה דלא קי"ל כהרי"א"ז).

ג) ועי' מג"א תרכ"ו ס"ק ד' שמחדש דחון מעיקר מח' הב' דעות הנ"ל בש"ע, יש עוד מח' בדין חבטה. דרק לרש"י ותוס' (דעה א' בש"ע) מהני חבטה של עירוב לא רק לבטל הסכך פסול אלא ג"כ להשלים צל הסוכה, אבל לדעת הראב"ה (דעה ב') חבטה מהני רק "לבטל" סכך פסול אבל לא להשלים צל סכך הכשר. ומוכיח כן מהר"ן בסוגיין (ה. בדפי הרי"ף) וז"ל: "ובודאי שאין ביטול זה כבטול שאר אסורין, שאין לך אסור שאדם יכול להתירו, ולעמוד עליו שיהא בטל, אלא כיון דאגמרי רחמנא למשה דבפלגא סגי..." היינו שבכה"ג שיכול להסיר האילן ואין כאן תערובת באמת, אין כאן ביטול של כהת"כ אלא הללמ"מ שסגי בחצי סכך כשר, וע"ש דבעירוב בעי רוב כשר, וזה לא גרע מחצי כשר וחצי פסול כשאינם מעורבין. וע"ש בהמשך המג"א דמה שכתב

ג. בש"ג יש חסרון כמה מילים – ובספר פסקי ריא"ז מבואר כנ"ל, וע"ע מאמר מרדכי שכבר העיר על הטעויות שנפלו בש"ג זה.

ד. ועי' שעה"צ תרכ"ו ס"ק ב' דנקט בפשיטות דלא כהרי"א"ז.

להקל כוותי' דהני ראשונים נגד רש"י ותוס' והוא דברי ר' יחיאל מובא בטור (ומשמע דהסכים לו) וע"ש בב"י שמביא שכן דעת הסמ"ק והשר מקוצי והמרדכי. ובאמת הב"י כבר הקשה על הטור שעצתו לעשות חבטה באופן הנ"ל בלי עירוב הוא תלוי במח' ראשונים. ונראה דהרמ"א הלך בעקבות הטור דבאמת הכריע כהמקילין בזה. וביותר ע"י בערוך השלחן תרכ"ו ס"ק ו' שהבין מהרמ"א להתיר חבטה בכל ענין כנ"ל וע"ש שלומד דבאמת אין בזה מח', דהלא בלאו הכי אין בעירוב גמור ביטול ממש (כמו שהקשה הר"ן) ולשון "עירוב" "ואינו ניכר" שנקטו הראשונים הכוונה הוא רק שלא יהיה כל א' עומד בפניע ממש. ובאמת בראשונים לא מצינו חילוק הנ"ל בין חבטה לחבטה.

(ו) ולמעשה נראה דאין להקל בזה להשלים צל הסוכה ע"י חבטה של השפלה בלבד. דחוץ ממה שהכריע המ"ב להחמיר כדעת הנהר שלום ובגדי ישע, ע"ש במ"ב ס"ק ז' ובשעה"צ ס"ק ח' שמביא דכמה ראשונים סברי דחבטה לא מהני בכל אופן כשהסוכה עצמו חמתה מרובה, אף בעירוב גמור, וההסבר נראה ע"פ מה שכתב בשו"ת בנין ציון (חדשות סי' קמ"י) דזה תלוי

חבטה לתוך סכך שצילתה מרובה, שרק לתוך חמתה מרובה בעינן עירוב ממש באופן שאינו ניכר, אבל לתוך צילתה מרובה השפלה בלבד (זה ע"ג זה) מספיק. וע"ש שהבין בזה כפל לשון הרמ"א, דמה דאיתא שהשפיל "ועירבן... שאינן ניכרין" זה ביטול בסכך חמתה מרובה, והמשך דברי הרמ"א ("אם הניח... על סכך הפסול") מיירי בסכך צילתה מרובה (ולכן לא בעי עירוב) וכן הוא בבגדי ישע ונהר שלום ע"י שעה"צ ס"ק ז' שמביא דבריהם.

(ה) אבל נראה דאינו דבר מוסכם. דע"י בחמד משה כאן שתמה על הרמ"א בזה שהביא עצת הר' יחיאל דסגי במה שמניח זה ע"ג זה בלי עירוב, דהלא ברש"י ותוס' מבואר דבעי עירוב וביטול ממש, וע"ש שלא נחית כלל לחלק בין חבטה לתוך חמתה מרובה בין לתוך צילתה מרובה (וע"ש שלמד ברמ"א שהחילוק הוא אם הסכך כשר או פסול למעלה, ותמה עליו) אלא הכל דין א' של חבטה ומח' ראשונים הוא. והוא עצמו מסיק "לדידן דקיימא לן דבעינן עירוב דווקא" ודאי אין לסמוך על הרמ"א וצריך לערב בכל אופן¹ ואי משום הא לכאורה יש לדון, דהלא בני ישראל יוצאים ביד רמ"א, והוא הכריע

ה. ועי' בבית מאיר שג"כ משמע שיש דין א' של חבטה בכל אופן.

תרי"ג דמדויק היטב דמהני חבטה לתוך סכך חמתה מרובה דז"ל תוך הדברים "...ואם אין שם רוב (סכך כשר) אפי' אם שניהם חמתן מרובה מצילתן פסולה" משמע הא אם יש רוב סכך כשר אף כששניהם חמתה מרובה שייך לבטל ע"י חבטה, וצ"ע ונאפשר דהא דאיתא בסי' תרכ"ב אינו דידיה אלא דרבי' דע"ש שמביא בשם הריב"א (אבי הראבי"ה). ומ"מ השעה"צ מביא כמה דעות דלא מהני חבטה בסכך חמתה מרובה.

(ח) ועוד יש לנו דעת הרמב"ם דלא מהני חבטה על אילן מחובר בכל ענין, ופי' חבטה הוא קציצה, וע' ב"ה סי' תרכ"ו-א' ד"ה צריך שלכתחילה יש להחמיר כדעת הרמב"ם לא להתיר שום חבטה במחובר. ומחמת כל זה נראה דאף בשעות הדחק דאין לו אלא סוכה כזו שנשלם צילתו ע"י חבטה של השפלה (בלי עירוב) הגם שיש לו לישוב שם לצאת כמה שאפשר, מ"מ אין לו לברך לישוב בסוכה.

במח' הרא"ש והרשב"א (יו"ד סי' קט') בביטול חד בתרי אם מותר לאכול כולם כאחת או לאו, דהיינו האם נימא בבטול שהאסור בטל בלבד או שהוא ג"כ נתהפך להיות כהיתר ממש. ונראה דאינו תלוי בזה ממש דאף אם נימא שהאיסור נתהפך להיתר היינו שאין לו עליו שם איסור, אבל הכא בעינן לא רק שלא יהיה סכך פסול אלא ג"כ לתת לו דיני סכך כשר, שבעי פסולת גורן ויקב ואינו מקבל טומאה וכו'. ועי' בהגהות רע"א לש"ע ריש סימן י"א שדן אם שייך לבטל חוטי ציצית שלא נעשו לשמן בתוך חוטין שנעשו לשמן, ומציין לעי' בסי' תרכ"ו היינו דבדין זה יש חידוש נוסף כנ"ל דבעי לתת לו הכשר סכך וכמו בחוטי ציצית דבעי לא לבטל פסול, אלא לתת לו דין לשמה.

(ז) ובאמת בראבי"ה עצמו סי' תרכ"ב (הלי' סוכה) מבואר דהוא בעצמו סבר דלא מהני ביטול כשאין הסכך עצמו צילתה מרובה (או לכה"פ חצי חצי ע"ש), אלא דע"ש בראבי"ה סי'

ו. ועי' מרחשת ח"א סי' יז' אות ה' שחוקר בדיני סכך אם בעי סכך כשר בחיוב או רק שלא יהיה סכך פסול ע"ש.

ס' תרכ"ו סעיף א' [וס' תרכ"ט סעיף יט']

מצטרף סכך פסול - ב' סככות ודין סוכה בשעת גשם [אות יא' ואילך]

(ב) וכשהסוכה הוי כשר בפנ"ע (צילתה מרובה מחמתה) מבואר ברש"י ותוס' דבכה"ג אין אנו צריכין לחבטה של האילן החמתה מרובה דכה"ג לא אמרינן שהוא מצטרף לפסול הסוכה, וכל זה באילן, אבל בדף י. גבי סכך פסול כגון סכך למעלה מכ' ופריסת סדין, הדבר נתחלק, דתוס' מחזיק בשיטתו דלא אמרינן "מצטרף" על סוכה שבלא"ה כשירה ולכן אוקי הא דסכך למעלה מכ' שפוסל הוא רק כשמשלים צל הסוכה, וכן בפריסת סדין מבואר דלא אמרינן מצטרף וצריך תוס' לאוקי באופן שמשלים הצל או מעמיד הסכך הכשר (ר"ת).

[ואף דשם הוי צילתה מרובה לא אמרינן דהוי ב' סככות כמו אילן, דרק אילן גם בלי הפלגה הוי ב' סככות אבל סדין בלי הפלגה בין הסכך כשר ופסול לא חל עליו שם ב' סככות (וגם

(א) במש' ט: "העושה סוכתו תחת האילן כאילו עשאה בתוך הבית", ובגמ' אוקי כשהאילן הוי צילתה מרובה מחמתה דומיא דבית, אבל כשהאילן חמתה מרובה אז מהני חבטה' כדי שלא יצטרף הסכך פסול עם הכשר. וברש"י ותוס' מבואר דיש כאן ב' פסולים נפרדים, כשהאילן הוי צילתה מרובה יש גזה"כ של סכה אמר רחמנא ולא ב' סוכות, היינו פסול של סוכה תחת האילן כמו סוכה תחת הבית, אבל כשהאילן חמתה מרובה אין עליו שם "סיכוך" ואין כאן ב' סככות (כמו סוכה תחת אילן או בית) אבל מ"מ מחובר הוי סכך פסול וא"א להשלים בזה שיעור צילתה מרובה בסוכתו, ולזה מהני חבטה לבטלו ולהשלים על ידו שיעור צילתה מרובה להכשיר סוכתו (אבל כשהאילן או בית הוי סיכוך של צילתה מרובה לא שייך לבטלם).

ז. לרש"י ותוס' הפי' הוא עירוב כדי לבטלו, וע"ע ברמב"ם סוכה ה'–יב' שפי' קציצה, היינו שלא מהני עירוב בלבד, והובא דבריו בב"ה ריש סי' תרכ"ו לכתחילה להחמיר כוותי' וע"ע ברז"ה שפי' חבטה השרת עליו ומהני כגילוי דעת ע"ש, וברש"י ט: ד"ה מאי מביא ב' המהלכים ודחאם בב' ידים.

דאמרינן מצטרף. ומוכח דחלוקין הן, והביאור הוא ע"פ מש"כ רש"י סוף ט: ד"ה הא קמצטרף דדווקא גבי אילן שהוא "רחוק ומובדל" ולא נעשה לשם סיכוך לא אמרינן מצטרף בכה"ג משא"כ כשהוא עושה סיכוך בעצמו יש דין מצטרף גם לסוכה שכשירה בלא"ה^ט.

ד) וכל זה הוא דרכו של רש"י ותוס', אבל דעת הראב"ה דגם בסוכה כשירה (צילתה מרובה) יש דין "מצטרף" בכל אופן, והוא שהסכך הפסול מלמעלה מבטל הסכך הכשר כנגדו ועושהו כמאן דליתא כיון דלא מהני כלום, דדל מהכי הסכך כשר הלא יש סיכוך (פסול) בלא"ה. ועי' בבית מאיר (סי' תרכ"ז ד"ה שם וי"א) שהקשה דלפי הראב"ה שכל הסוגיא מיירי בפסול של סכך פסול הפוסל, למה בעי הדרשה שמביא הגמ' "סכה אמר רחמנא ולא ב' סוכות"

לא אמרינן מצטרף כנ"ל), וצריך לאוקי כנ"ל ורק בכה"ג הוי מצטרף או ב' סככות^ט (וברא"ש סי' יח' מבואר באמת דהוי פסול ב' סככות וכן מבואר מתוס' ט: (סד"ה הא) מהא דהגמ' עירובין במקצת למעלה ומקצת למטה מכ', דמשמע מתוס' דאין בזה משום פסול "מעמיד" דר"ת אף שהסכך עומד ע"י סכך למעלה מכ', ואם הפסול משום מצטרף קשה, אבל אם נימא הא דר"ת פסול משום ב' סככות ניחא דהא הלא הכל חד סככא היא).]

ג) אבל ברש"י מבואר דגבי סכך פסול יש פסול מצטרף גם כשהסוכה עצמו כשירה. ובראב"ה ועוד ראשונים הובא בב"י איתא שרש"י חזר בו, אבל לדינא דעת רש"י גבי אילן מובא בסי' תרכ"ז – א' דלא אמרינן מצטרף, וגבי סדין בסי' תרכ"ט – יט' מובא דעתו שם

ח. ועי' מהרש"א לתוס' ט: שהקשה סתירה בתוס' בין ט: שכתבו תוס' שאילן צילתה מרובה פוסל בכל אופן, ובסדין תוס' י'. מכשיר אא"כ עושה אוקימתא, אבל נראה דפסול אילן הוא גז"כ של סוכה תחת אילן, והוי פסול ב' סככות בכל אופן גם בלי הפלגה, משא"כ פסול מצטרף סכך פסול לא שייך בסוכה שכשירה בלא"ה, והא דאין בו משום ב' סככות הוא משום דסוף סוף סיכוך הוא כמו הסוכה עצמו ובלי הפלגה לא חל עליו שם ב' סככות כמבואר ברש"י י'. ד"ה אבל (ולזה אוקי תוס' דשאני הכא שמשלים הכל או מעמיד, ובזה יש לו חשיבות והוי ב' סככות).

ט. ובאמת ברש"י י'. גבי הפסול מצטרף בסדין אינו מזכיר כלל יסוד הראב"ה של "מבטל מה שכנגדו" ומשמע דמצטרף בכל אופן פוסל כל הסוכה, וכן מדויק מתוס' ט: ד"ה הא שמוכיח מדף טו: דלא אמרינן מצטרף בסוכה כשירה בלא"ה והקשה הגאון (סי' תרכ"ז – ב') דאינו ראי' נגד הראב"ה דאין כאן מבטל כנגדו, ומשמע דלתוס' מצטרף הוי פוסל בכל אופן, וכן באמת משמע בדעת הרמב"ם הל' סוכה ה' – ג', דעירוב סכך פסול ברוב כשר אינו מועיל ופסול משום מצרף. וצ"ע בזה.

מה שכנגדו, ולפי"ז כל ג' דרשות ענין אחד הם.

ה) הרי קמן, שבפשוטו לדעת הראבי"ה אין שום דין מיוחד וגז"כ של סוכה תחת בית או אילן אלא דין שסכך פסול פוסל סכך כשר כנגדו. וכן נראה דעת הגאון סי' תרכ"ו סעיף א' סד"ה בין שהאילן, דתוך הדברים ביאר שיטת הראבי"ה "כל שמצטרף סכך פסול הוא כאלו צילתו מרובה" היינו שסוף סוף גם אילן הוא פסול של מצטרף". ועל דרך זה בר"ן (על הרי"ף במש' דפורס עליה סדיון) שהבין דר"ת סבר כהראבי"ה ולכן ביאר דהא דמתיר סוכה גם בפריסת סדיון עליו (אם לא שמשלים הצל או מעמיד הסכך מלהתייבש) ה"ה דישי אותו היתר באילן שע"ג סוכה, והא דמבואר בר"ת ט: שאילן צילתה פוסל הוא רק כשקדם האילן להסוכה, אבל כשקדם הסוכה לאילן אה"נ דאינו פוסל כמו שתם פריסת סדיון".

דמשמע שיש עוד חידוש הקרא חוץ מסכך פסול בעלמא. וע"ש שתי' דזה גופא קמ"ל הדרשה יסוד הנ"ל שסכך פסול פוסל סכך הכשר שכנגדו, אלא דצ"ע לפי"ז דבגמ' לומד ג' דינים מדרשה הנ"ל סכה ולא תחת בית, ולא תחת אילן, ולא סוכה תחת סוכה, ולהבית מאיר הנ"ל לכאורה הלימוד לאילן ובית (סכך פסול) הוא דין אחר מדין סוכה תחת סוכה, שהוא סכך כשר, ובעי הפלגת י' ביניהם, ומהגמ' משמע דכולם ענין א' הם. אבל האמת יורה דרכו, דבמלחמות ריש פ' הישן לומד דהפסול של ישן תחת המטה לדעת הרי"ף הוא משום פסול סוכה תחת סוכה וע"ש דביאר הפסול של סת"ס על דרך הראבי"ה שמבטל סכך העליון לסכך התחתון וע"ש שביאר שמכיון שיש לתחתון סכך בפנ"ע, כלפי התחתון סכך העליון הוא כמונח שלא לשם צל והוא סכך פסול ולכן מבטל

י. ודלא כהמהרש"א שנחלק בזה דהברייתא לאו דוקא, ע"ש.

יא. וע' בגר"ז סי' תרכ"ו דמשמע דלמד לכל הדעות דיסוד הפסול הוא משום סכך פסול וביאר דלראבי"ה אפי' כשמערב סכך פסול צילתה מרובה לתוך סכך כשר הוא מבטל מה שכנגדו, אבל אם נשאר בלא"ה שיעור סכך כשר, כשר. ובדעת רש"י ותוס' חידש דכל שהסוכה צילתה מרובה בפנ"ע אינו פסול לעולם ולא בעי שום חבטה, דלא אמרינן מצטרף בכה"ג. ולכאורה מבואר ברש"י ותוס' דאילן צילתה מרובה פוסל בכל ענין וכן מבואר בריש סימן תרכ"ו במחבר וצע"ג לכאורה. (ואולי כוונת הגר"ז הוא רק לסכך פסול של שפודין שכל א' אינו סיכוך בפנ"ע, אבל אינו משמע כן בדבריו ע"ש). ובקש"ק מובא דעת האגור על דרך הגר"ז.

יב. והא דלא מהני חבטה לבטל אילן (או סיכוך) דהוי צילתה מרובה מחמתה, אינו כמו לרש"י

לזה. אלא דיש לעיין הלא אם האילן צילתה מרובה ע"ג הסוכה, הלא בהכרח נשאר בסוכה רק חמתה מרובה מצילתה שלא כנגד האילן, וא"כ תיפול שפסול משום דינא דראבי"ה של סכך פסול פוסל ולמה צריכין לגז"כ של "תחת האילן" ונראה דנ"מ באופן שיש אילן שבעצמו הוא צממ"ח וחלק ממנו הולך ע"ג הסוכה והוא פחות ממקום ד' על ד', אם דיינינן ליה כסכך פסול מותר לישוב תחתיו כיון דהוא פחות מד' אבל אי משום גז"כ הלא אפי' חלק קטן ממנו יש עליו שם אילן וכל משהו תחתיו הוא תחת אילן ופסול (וע' בהערה עוד אפשרות²).

ז) ואף אם נימא דלראבי"ה אין לנו פסול של "תחת אילן" (וני"מ באופנים הנ"ל) מ"מ לדינא אף שב"יש ויש" קי"ל כדעה שניה היינו להחמיר כהראבי"ה אבל מאן נימא דיש להקל כוותיה ג"כ, ובפרט שדעת הלבוש משמע דהעיקר

ו) אבל באמת אינו דבר מוסכם בדעת הראבי"ה דלית ליה האי פסול דסוכה תחת האילן וסוכה תחת הבית. דעי' בש"ע ס"י תרכ"ז – א' דמבואר ב' דעות הנ"ל רש"י תוס' וראבי"ה (והמחבר מביאו כ"יש ויש" שנקטינן כדעה השניה דהוא הראבי"ה וע"ע א"ר) ובדעת רש"י ותוס' נקט המחבר דתחת האילן "פסולה בכל ענין" וביאר במ"ב ס"ק א' משום גז"כ דסוכה תחת אילן, ובהמשך בדברי הראבי"ה (דעה ב' בש"ע) המחבר מסביר דגם לראבי"ה כשאין סכך הפסול נגד סכך הכשר אלא נגד אויר אינו פוסל גם לראבי"ה, ועל זה בא המ"ב בס"ק י' ומגביל ההיתר דוקא באופן שהאילן הוא חמתה מרובה מצילתה אבל צלממ"ח פסולה גם בזה וביאר בשעה"צ ס"ק יד "דאי לאו הכי הלא מבואר בריש הסימן דפסול" והיינו מטעם הגז"כ הנ"ל, מבואר שהבין שגם הראבי"ה מודה

דסוף סוף הוא ב' סככות ופסול משום גז"כ אלא לראבי"ה הוא משום דאילן צלמ"מ חשוב ואינו בטל ועל דרך זה בר"ן (שהולך בדרך הראבי"ה) דבכה"ג סכך הכשר "אינו מועיל כלום", והובא במ"ב לבאר טעם שחבטה לא מהני בס"ק ב' בשם הב"ח (ובאמת לדעה קמייטא לא צריך לטעם זה כנ"ל).

יג. אם הסוכה צממ"ח ונגד האויר יש אילן שבעצם הוא צממ"ח אלא דענפיו מסודרים צפופים רק ע"ג האויר, דאי משום סכך פסול נשאר בסוכה צממ"ח וכשר, ואי משום גז"כ הלא הוא סוכה תחת אילן (לכאז') ופסול הכל, ויש לעי' בזה. ועי' בשפ"א ט: שתמה על המהרש"א שהקשה דלראבי"ה מאי קמ"ל הקרא, דפשוט דשייך אילן צילתה ע"ג סוכה באופן שהסוכה ישאר בלא"ה צממ"ח, אבל לא ביאר איך, ונראה דהוא א' מהאופנים הנזכרים.

כדעת רש"י ותוס'. היינו שלדינא ודאי יש לנו להחמיר לכל ציור של תחת האילן (ובפרט שלדעת המ"ב גם הראבי"ה מסכים לזה), ולכן אין לשבת תחת אילן צילתה מרובה כלל וכלל.

ח) ועוד דעה שלישית נזכר בסי' תרכ"ז – א' (ודוחהו המחבר), והוא דעת הר"ן בביאור דברי ר"ת שהר"ן הבין דר"ת סבר כהראבי"ה ומ"מ מתיר פריסת סדין ע"ג סוכה (בתנאי שאינו משלים הצל או מעמיד הסכך) וביאר הר"ן דהכל תלוי במאי קדם, ואם הסוכה קדמה, אה"נ אינו פסול אח"כ אפי' ע"י אילן או סדין על גביו. ודוחה המחבר דאינו תלוי כלל מאי קדם. ובתוס' לפנינו (ט: - י.) לא חילק כחילוק הר"ן, ואעפ"כ המהרש"א לומד על דרך זה גם בדעת ר"ת המובא בתוס' וכבר הקשה עליו אחיו (הובא במהרש"א), וכן הוא בבית מאיר שהדבר סתום מאד בתוס' לומר כן. ונראה דכל מה שהכריח הר"ן לפרש כן דברי ר"ת הוא משום דהבין על פי הראבי"ה וא"כ הא דתחת אילן ופריסת סדין סותרין אהדדי, אבל עי' מהרש"א תוס'.

ט: ד"ה הא דלומד בדעת ר"ת בתוס', דאינו סובר כראבי"ה אלא כדעת תוס' שם דעל סוכה כשירה לא אמרינן סכך פסול פוסל כנגדו". וא"כ י"ל דאין סתירה (ע' לעיל אות ב' שבארנו בקיצור) דפסול תחת אילן הוא משום גז"כ של ב' סככות, וגבי פריסת סדין להגאונים בתוס' (ד"ה פורס) י"ל דאין כאן ב' סככות דאין הפלגה בין סכך וסדין (ובאילן גם בלי הפלגה הוי ב' סככות, דאילן שם "סיכוך" אחר הוא) אלא הוא שאלה של מצטרף וזה לא אמרינן בסוכה כשירה, וע"ש שם בר"ת שמבואר כנ"ל דגבי סדין לא אמרינן דהוי ב' סככות עד שאוקי דמיירי שהסדין "מעמיד" הסכך כשר, אז יש בו משום ב' סככות (ע' לעיל אות ב' הוכחות לזה).

ז) וע' בסימן תרכ"ט סעיף יט' דין פריסת סדין ע"ג הסוכה שהגמ' (י.) מחלק בין פורס מפני הנשר או מפני החמה שפסולה ובין פורס לנוי שכשירה. והמחבר מביא ב' דעות, דעה קמייתא הוא דעת רש"י, ע' לעיל אות ג' שבזה רש"י לומד על דרך

יד. ע"ש במהרש"א, ועוד מוכח ממה שהקשה שם ר"ת על רש"י דפירושו בדף י. דוחק הוא, והוא דוחק רק אם לומד כתוס' דסכך פסול אינו פוסל כנגדו (וכעין קושיא שניה בתוס' שם דהיא רק תוס' לשיטתו). וכל זה דלא כחזו"א סי' ק"נ אות טו' שרוצה ללמוד דר"ת בתוס' כאן סבר כראבי"ה (ומה שהביא מהגאון סי' תרכ"ו – א' דתוס' טו: סבר כראבי"ה נראה דהוא דעה אחרת בתוס' או שחזר בו, כעין מה שפירושו הרבה בדעת רש"י).

הראבי"ה שכל שפורס לשם סיכוך יש בו דין מצטרף ופוסל מה שכנגדו^{טו} והא דיש היתר כשפורס רק לנוי בעלמא, ברש"י עצמו ביאר הטעם דכה"ג אין עליו שם סכך בכלל ולכן אינו פוסל. ובמרדכי ותוס' רבינו פרץ ביאר לרש"י באפ"א (מרש"י עצמו וצ"ע וכן הקשה בנהר שלום) דנוי הוי צורך הסוכה ולכן בטל לגבה משא"כ מפני חמה ונשר הוי צורך אדם וחשוב ואינו בטול, ונ"מ ע' הערה^{טז}.

(י) ודעה שניה הוא דעת ר"ת שכל צורך נחשב לנוי (כגון מפני חמה ונשר) והא דפסול הוא רק באופן שהסדין גורם להסכך להתקיים ולא להתייבש. וע"ש בגאון ובית מאיר (ודבריהם מובאים בשעה"צ ס"ק עח') שהאי שיטה דר"ת כבר נדחה מהלכה לעיל בס' תרכ"ז סעיף א' שסתם המחבר שם דלא כר"ת, והכוונה הוא להא דאיתא במחבר דלא שנא בין קדם אילן או קדם סכך, אילן פוסל בכל ענין. ואף דנתבאר לעיל (אות ח') דבאמת לדעת ר"ת המובא בתוס' יש עוד חילוק בין אילן ופריסת סדין, כל

זה אם נימא דלא כהראבי"ה, אבל מאחר דשם קי"ל כהראבי"ה דסכך פסול פוסל כנגדו, ה"ה גבי סדין היה לו לפסול (והדעה קמייתא שם מבואר בטור שהוא דעת רש"י דאף דגבי אילן לא סבר כראבי"ה כאן בס' תרכ"ט – יט' מבואר דגבי סדין דהוי "סיכוך" קי"ל כראבי"ה ופוסל הסוכה). אבל דיחוי הנ"ל בשיטת ר"ת אינו דבר מסוכם, דהלא בהטור עצמו מבואר בס' תרכ"ז – א' דקי"ל כראבי"ה וכאן בס' תרכ"ט פסק כר"ת, והוא עצמו ג"כ דוחה תי' הר"ן (דתלוי באיזה מהם קדמה). ולכן בדעת הטור מוכרח לומר כתי' הב"ח ומהר"ח (ס' תרכ"ט – יט') דלעולם קי"ל כהראבי"ה דסכך פסול כנגדו, אבל כשפורס לנוי דהיינו לשום צורך חוץ מלסכך הסוכה - כמו לנוי, מפני הגשם, נשר, חמה, כל זה נחשב תוספת ונוי הסוכה ובוזא "אין שם סכך פסול עליו לפסול שכנגדו דבטל הוא אגב הסוכה" (לשון הב"ח) ורק באילן שאינו שם לנוי ותוספת על הסוכה אלא סיכוך בפני"ע הוא, בזה פוסל מה שכנגדו.

טו. וע"ש בהערה שמשמעות רש"י קצת באפ"א מהראבי"ה.

טז. בדין בגד שהניח ע"ג סוכה ליבש לרש"י עצמו כשרטוב דאין מראית עין מותר ג"כ לאכול תחתיו דאינו סכך, ולפי' האחר יש מקום לספק הר"ן שמכריע להחמיר לא לאכול תחתיו, דאינו צורך הסוכה, וכן החמיר לדינא המג"א הובא במ"ב ס"ק נט'. וע' נהר שלום שהעיר דלרש"י עצמו מותר.

סוכה בשעת גשמים

יא) ובאמת צ"ע על הגאון ובית מאיר, דנראה דגם מדברי המחבר מוכח דכוונתו לבאר שיטת ר"ת על דרך הטור, דהיינו שדבריו נאמרים אף אם נקטינן כדעת הראב"ה. דבגמ' י. איתא דיש חשש מראית עין בהנחת בגד ע"ג סוכה וע"י בר"ן (על רי"ף ו. סד"ה ומהא) דמבואר שלשיטתו בדעת ר"ת דכל שקדמה סוכה א"א לפוסלו ע"י אילן וסדין אא"כ הסדין משלים או מסייע הסיכוך, צ"ל דהמראית עין הוא שנראה שבא להשלים הסיכוך ע"י הבגד וא"כ כדי לצאת מחשש מראית עין זו צריך להיות מוכח דאינו מניח הבגד כדי להשלים הסיכוך, אבל במחבר נקט באפ"א דכדי לצאת מחשש מראית עין צ"ל "ניכר לכל שמכוין כדי להגן" (סי' תרכ"ט – יט') ולהר"ן בדעת ר"ת זה לא מועיל כלום דעדיין חוששים שמא הניח להשלים הסיכוך, ובאמת דברי המחבר הם מלה במלה דברי הטור ס"ס תרכ"ט, ולדעת הטור ניחא דהחשש הוא שמא לא הניח הבגד לשם נוי (דהיינו שום צורך חוץ מסיכוך) אלא לשם עוד סיכוך דבכה"ג פוסל כמו אילן, ולזה מהני אם מוכח שמכוין רק

"להגן" דהוא צורך האדם ונחשב לנוי ובטל ואינו פוסל.

יב) ולדינא, אף אחרי הדברים האלו [שלא נסתר דעת ר"ת מהא דסעיף א', דאינו תלוי במאי קדם] הלא ר"ת מובא רק כיש אומרים בש"ע, וכידוע עיקר הלכה כסתם וע' בב"ה סי' תרכ"ט – יט' ד"ה י"א שמאריך להוכיח מהרבה ראשונים דלא כר"ת (וע"ש שהא"ר נקט לדינא כר"ת וכנראה היה לו גירסא אחרת בש"ע שהסתם הוא ר"ת, וע' בזה במאמר מרדכי שם). אבל מה שיש עדיין לדון הוא בדברי המג"א ס"ס תרכ"ט (ס"ק כה') דיש להחמיר כדעת ר"ת דהיינו שבשעת גשם לא ליכנס לבית אלא לפרוס סדין ולצאת חובתו לכה"פ לדעת ר"ת, ורק לא לברך משום ספק ברכות להקל. והא דאין בכה"ג פסול דר"ת משום עיכוב גשמים (שלא הובא בש"ע אבל ע' בפוסקים סי' תרל"א – ג' שמחמירין כוותיה) הוא משום דפסול עיכוב גשמים הוא רק ע"י הסיכוך ובזה הוי דרך קבע ופסול, אבל מה שמונע הגשם מן הצד אין זה פוסל", וה"ה הכא לר"ת שאין הסדין מצטרף לפסול הסוכה משום מצטרף או ב' סככות, מבואר דנחשב

יז. הלא מי שהניח מאוורר ע"ג סוכה מן הצד שמבריח הגשמים, פשוט דאין זה פסול לר"ת, וכעין זה בב"ה ריש סי' תרכ"ו לענין סכך פסול ע"ש.

דע' סי' תרל"א – ג' דהמ"ב מביא מהפרמ"ג להחמיר בסכך המעכב גשם בשיעור ד' טפחים ככל סכך פסול, אבל ע"ע פיתחא זוטא שם דתמה דדין זה הוא אינו מפסולי סכך אלא פסול בשם סוכה שלא יהיה דירת קבע וא"כ כשמניח מקום א' בסוכה ליכנס, כשרה הסוכה. ונראה דאף חומרת המ"ב ופרמ"ג צ"ל דזה רק כשעושה סכך עבה ביותר וע"י זה מעכב הגשם בדרך קבע, דהלא גמ' ערוכה יד. דנסר ד' הוא גזירה דרבנן, ואינו פוסל אף שהוא ד' טפחים של עיכוב גשם"ט ומוכח מזה דלכ"ע נסרים של ד' הם רק גזירה שכשר בשעת הדחק (ורק צריך שמניח מקום ליכנס גשם בחד מקום)].

(יד) והיה נראה לכאורה עוד דבר מצוי ששייך להחמיר בו כר"ת לישב בסוכה אף שפורס עליו כדי להגן מפני הגשם, והוא באלו שעושים סוכה בתוך בתיהם ויש עליו גג מתקפל (מזכוכית, מתכת, פלסטיק וכדו') ובשעת הגשמים סוגרים אותו וחוזר להיות כמו של כל השנה. לכאורה לר"ת שכל צורך נחשב

כדבר צדדי מן הסוכה ולכן אינו פוסל הסוכה כשמעכב גשמים מליכנס"ט. ולכן בפריסת סדין הסוכה כשירה לדעת ר"ת, ומ"מ פסול מה"ת להחולקין עליו. ולכן יש לדון עצה יותר מעולה בשעת הגשמים, והוא להניח נסרים גדולים רחבים ד' של סכך כשר לעכב הגשם, דבזה ע' מ"ב תרכ"ט ס"ק נ' דבשעת הדחק מותר לסכך בנסרים ד' שהם רק גזירת תקרה מדרבנן, והמ"ב מצדד גם לברך בכה"ג. אלא דבזה יוצא ידי חובתו לשאר הפוסקים אבל אם ע"י הנסרים הוא מעכב הגשם, בזה פוסל ר"ת בדיעבד משום עיכוב גשם, דבזה שהוא סכך כשר נחשב כחלק מן הסיכוך שמעכב הגשם ולא דבר צדדי. ומ"מ היה נראה דיותר טוב לצאת עיקר הדין מלצאת הא דמחמירין כר"ת, וכ"ה בפרמ"ג (א"א) ס"ס תרכ"ט דבשעת גשמים יש להינח נסרים רחבים ד'.

(יג) ובאמת נראה דיש לצאת גם עיקר הדין עם נסרים ד' כנ"ל ולקיים גם שיטת ר"ת בעיכוב גשם, ע"י שמניח מקום אחד בסוכה שיכנס בו גשמים,

יח. ואף דיש לדחות דאולי הסדין דר"ת אינו מעכב הגשם, מבוואר במג"א שהבין שיותר לר"ת אף כשמעכב הגשם ע"ש. ועי' במהר"ח או"ז (סי' קצח) שהקשה מזה על הוכחת תוס' ב. מהא דגשם סימן קללח בחג.

יט. ובאמת במ"ב תרל"א ס"ק ו' נקט לשון הט"ז דעיכוב גשם הוי גזירה ולא מעיקר הדין וא"כ ודאי כשר בשעת הדחק אפי' לעכב לגמרי הגשם.

בלי שום צורך (אלא לשם עוד סיכוך) באמת פוסל את הסוכה (ע"ש בק"נ ובזה מיושבים דברי הרא"ש). וא"כ כאן שהגג הוא חלק של ביתו הקבוע של כל ימות השנה לא שייך לעשותו טפל ובטל להסכך ופסול בכל אופן (משום ב' סככות). וראי' לזה הוא דברי הרמ"א ס"ס תרכ"ו דבסוכה כנ"ל שהגג נפתח ע"ג הסוכה מותר לפותחו ע"ג הסוכה בשעת הגשם (כשיש צירים) רק שיזהר שלא לישב תחתיו בשעת גשמים וביאר המ"ב בשם הגאון בס"ק כא' דהוי כסוכה בתוך בית. ואין שום זכר שם דהלא באמת יש לו לישב שם לצאת לפי דעת ר"ת ונראה כנ"ל דכאן לא שייך דברי ר"ת כ"א. ונע' שם בא"א אות ט' דבאמת מביא עצה אחרת להניח הגג לשם צל (אם הוא סכך כשור).

זו) וע' נימוקי או"ח סי' תרל"ט מנהג צדיקים לישאר בסוכה אף כשמכוסה בגג ופסול משום דהמקום קדוש מחמת מצות סוכה שנתקיים בו. והביא ראי' מגמ' סוכה כו. דרב נתן רשות לר' אבא ברדלי לישון בתוך כילה בסוכה

כלנאותה וה"ה להגן מפני הגשם בשעת גשמים יש להם לישב בסוכה תחת הגג. אבל נראה דבאמת בכה"ג אין מעלה לישב שם לכ"ע. לא מיבעי להא דהביא המ"ב ריש סי' תרכ"ו דסוכה תחת בית הוא גז"כ שפסול משום סכה אמר רחמנא ולא תחת בית א"כ כאן יש פסול זה, וע"ש במ"ב ס"ק י' ושעה"צ יד' שגם הראב"י מסכים לפסול זה וע' לעיל אות י' שגם ר"ת מסכים לזה, ורק גבי פריסת סדין יש סברא דבטל הוא לגבי הסוכה ואין בו מושם ב' סככות דהוי כנוי סוכה², אלא אף אם נימא דהלא מעיקר הדין קי"ל כראב"י (ריש תרכ"ו) ובפשוטו לדעתו אין דין מיוחד של ב' סככות והכל הוא משום סכך פסול הפוסל כנגדו, מ"מ נראה דלא שייך היתר דר"ת בכה"ג. דכל ההיתר לדעת ר"ת הוא משום דחל על הסדין שם נוי סוכה דהוא רק תוספת בעלמא ובטל לגבי עיקר הסוכה (רק שיהיה לאיזה צורך הסוכה או האדם), ולכן מבואר ברא"ש סי' יח' דאם הוא נותן שם סכך פסול

כ. ואם הוא יסגור הגג לשם כוונת סיכוך להגן מפני הגשם, יש לעיין אם ע"י זה אין עוד דין "בית" עליו ורק סכך פסול, ונראה דנשאר בדין בית, ובכל אופן פסול מטעם שנתבאר לקמ'.

כא. מר' א. קזרנבסקי. ומה שיש לדון בזה הוא לדעת הר"ן הנדחה מהל' בריש סי' תרכ"ו דהכל תלוי במאי קדם לכאו' ה"ה הכא אם הבית קדם לבית אינו פסול שוב בסגירת הבית [אבל בדרך כלל הסוכה קדם].

(המפסיק משום אהל ואין לו קיום מצות סוכה כלל) משום היתושים. ונראה דעל דרך הפשט אינו ראי' דהוא השאיר שם כדי כשיעברו היתושים יפתח הכילה ומקיים מצוותו. ועוד יש לעיין בזה משום בל תוסיף, ואף אם אינו מכוון אז למצוה, עי' סי' תרס"ו – א' שהיושב בסוכה בשמיני צריך היכר משום מיחזי כבל תוסיף (ועי' בזה בשו"ת תשובות והנהגות ב'-דש').

זו) והנה, מתבאר מכל הנ"ל כמה אופנים לצאת ידי מצות סוכה בשעת גשמים, וא"כ יש להעיר על מנהג העולם שלא לישוב כלל בסוכה בשעת ירידת הגשם אלא נכנסים לבית, ואף אלו שמכסין סוכתם על הרוב נכנסים לתוך הבית^כ. וע' לשון המג"א סי' תרכ"ט ס"ק כה' "דאם הגשמים נוטפים מהסכך מוטב לפרוס סדין משיאכל חוץ לסוכה" וע' בספר פיתחא זוטא (שם) שדייק מלשונו דלעולם בשעת ירידת הגשמים ממש דהוא סימן קללה בחג (תענית ב:;) והוי כמו רב ששופך קיתון על פני עבדו (מש' סוכה כח:;) באותו שעה אין לעשות שום תחבולות להכשיר ולישאר בסוכתו דמהנ"ל מבואר דבאותו שעה זה נגד רצון הבורא להתחכם נגד הסימן קללה,

והמג"א מיירי אחרי גמר ירידת הגשם אלא דהסוכה עדיין רטוב ולכן נוטף לתוכו טיפות גשם, בזה שייך כל דברי ר"ת וראוי לעשות כל עצה לישאר בסוכה. והדברים מחודשים דמנא לן להוציא ממקורות הנ"ל לאסור עליו מלקיים מצוה, דאה"נ סימן קללה ועל הרוב צריכים לצאת משום מצטער דבדרך כלל אין העולם מכין לזה לעכב הגשם באופן כשר, אבל למי שיכול לכאורה עדיין המצוה במקומו עומדת, וצ"ע. ועי' חכמת שלמה סי' תרל"ט – ה' שמתעורר בזה שבש"ס ופוסקים איתא דבשעת גשמים יוצאים מן הסוכה ולא מצינו בשום מקום עצה לפרוס סדין ולא לצאת ודוחק לומר דמיירי שלא היה להם סדין לפרוס, ולכן הוא ג"כ דייק ממג"א הנ"ל שמיירי אחרי הפסקת הגשם, והוא ביאר דמהא שמצינו שיעור לצאת בשעת גשם משתסרח המקפה (מש' כח:;) ובפוסקים איתא דאף מי שאינו אוכל מקפה גם הוא פטור בשיעור "משתסרח המקפה" מבואר דשעת ירידת גשם הוא זמן הפטור מסוכה לכל והשיעור הוא משתסרח המקפה, ולכן מאחר שיורד גשם בשיעור "משתסרח" אינו מועיל לפרוס סדין דאותו זמן הוי פטור מסוכה.

כב. ומהיחידים שנשארים בסוכה בשעת גשם הרבה יושבים שם בלי כיסוי בתוך הגשם ממש.

ומ"מ פשטות המג"א הוא לפרוס סדין גם בשעת גשם ממש, וכן מבואר מהפרמ"ג א"א סוף סימן תרכ"ט.

(יז) וע' לעיל אות יב', יג' שהאופן המהודר בזה הוא לכסות הסוכה בנסרים רחבים ד' ויותר שפסולין רק מדרבנן ובשעת הדחק מותר, והמ"ב מצדד גם לברך בכה"ג עי' תרכ"ט ס"ק נ' (וע' לעיל שיש להניח חלק הסוכה באופן שנכנס לתוכו גשם) ועצה זו מובא בפרמ"ג א"א ס"ס תרכ"ט, ע"ש. ונראה דעצה טובה קמ"ל שיכול להשתמש בדפנות סוכה של עץ הנפוצות בזמנינו (שהם בערך רוחב מטר) שיש בהם אורך כדי לכסות רוחב הסוכה, ואינם כבדים ביותר. אלא, דיש לברר אם יש עליהם פסול דאורייתא מחמת דבר הראוי לקבל טומאה, דע' מ"ב ס"י תרכ"ט ס"ק ב' מהמג"א דכלי עץ הרחב קצת וראוי להניח עליו דבר מקבל טומאה מדרבנן ופסול לסיכוך, ודפנות אלו גם יש להם מסגרת לחזקם שעושה כעין בית קיבול, אבל נראה דזה רק בכלי שרחב וראוי לקבל אבל

דף בעלמא ודבר שאינו כלי, מה שראוי לקבל אינו כלום, וכן מוכח שם במ"ב ס"ק ו' דקנים חלוקים אף שראויין לקבל אינו כלום, דאינו כלי, וכן במ"ב ס"ק יט' מחצלת שעשה לסיכוך מה שיש לו בית קיבול אינו כלום, דלאו כלי הוא. ועי' במחבר ס"י יח' דנסרים רחבים ד' אף שהם משופים ודומים לכלים אינם מקבלים טומאה וע' שם במ"ב ס"ק מח' משום דהם עומדים לבנין, וה"ה בנידון דידן. והא דיש עליהם שם מחיצה, גם בזה אין חשש של קבלת טומאה, עי' בב"ה ס"י תרכ"ט סעיף ו' ד"ה עומדת דבא להתיר "קעריב" (בל"א) לסיכוך וביאר "אף אילו היו נעשים להציגם מן הצד תוך העגלות אינם אלא למחיצה להפסיק... שאינם מקבלים שום טומאה" עכ"ל שם מהבית מאיר.

ולבן נראה דיש להשתמש באלו בשעת הגשמים באופן הנתבאר וקרוב לודאי שיוצא בזה מצות סוכה, ולולי דמסתפינא אמינא דאף המברך אינו מפסיד².

כג. דאף המ"ב שמחמיר לכל ד' טפחים של עיכוב גשם משום פסול, הוא עצמו משמע בסי' תרל"א ס"ק ו' דהוא רק פסול דרבנן, שמברכין עליו בשעת הדחק, עי' במ"ב תרכ"ט ס"ק נ'. ומ"מ צ"ע לענין ברכה.

סי' תרכ"ו סעיף ג'

סכך תעשולמה"ע לפסול כנגדו לשיטת הראב"ה

לא היה שם רעפים מעולם רק לטי"ש, ואין שום עשייה נעשית להכשירם, בכה"ג הם נשארים בפיסולם (של תעשולמה"ע) ופוסלין הסכך מתחתיהם. וכן הוא בב"ח שם, וע"ש שביאר דמוכרחין לומר כן דאם אין הסרת רעפים נחשב עשייה כלפי הלטי"ש והם נשארים בפסול תעשולמה"ע, "לא ידעתי מאי נ"מ בין אם הפסול מצד עצמו או מטעם תעשולמה"ע, סוף סוף הצל שבא מן הלטי"ש הוא פוסל בסוכה כנגדו דבר תורה, דמאי נ"מ בטעם".

(ב) אבל אין הדבר מוסכם בביאור דברי העיטור. דעי' בב"י שביאר דברי העיטור "לא מייתי ראי' מדתנן ונוטל א' מבינתיים דההיא בנותן סכך כשר באויר שבין נסר לנסר הוא, ונסרים הנשארים לסכך פסול חשבינן להו, אלא מדתנן מפקפק מייתי ראי' דכיון דבמפקפק סגי, דהיינו שיסיר כל המסמרים לשם עשיית סוכה ונכשרת הסוכה בסכך זה, אלמא סכך כשר הוא, אע"פ שכל עוד שלא פקפק פסולה הסוכה מ"מ כיון דלא מיפסל מצד עצמו אלא משום תעשולמה"ע, לא חשוב סכך פסול". משמע דלעולם אין

(א) בטור סי' תרכ"ו מבואר דלפי שיטת הראב"ה שכל סכך פסול פוסל הסכך הכשר כנגדו, העושה סוכתו תחת הגג אע"פ שהסירו הרעפים ממנו ונשאר שם רק העצים הדקים הנקראים לטי"ש, מ"מ סכך פסול זה פוסל מה שכנגדו ולכן מביא עצה או לעשות חבטה, או לסכך בסכך כשר כ"כ עד שאפילו אחר שניטל כל הסכך שכנגד הלטי"ש נשאר סכך כשר בשיעור צילתה מרובה וע"י זה הסוכה כשירה. ועוד מביא שם דעת בעל העיטור שמתיר מטעם אחר "כיון שהסירו הרעפים, העצים הנשארים אין עליהם דין סכך פסול דתנן (טו.) תקרה שאין עליה מעזיבה מפקפק או נוטל אחת בינתיים" עכ"ל. וע"ש טו. שמסקנת הגמ' הוא דעי' אחד מב' פעולות הנ"ל כל הסכך כשר ואין עוד פסול תעשולמה"ע בסכך וגם מבטל בזה גזירת תקרה, וכן הוא בש"ע סי' תרל"א סעיף ט'. ולכאורה כן הוא כוונת העיטור כאן דכמו התם דמפקפק או נוטל א' הוי עשייה להכשיר כל הסכך ה"ה הכא הסרת הרעפים הוי עשייה גם בלטי"ש שלמטה מהם והכל הוי סכך כשר ממש. וכן הבין המג"א שם ס"ק ו', ולפי"ז ביאר דאם

"התקרה כשירה" (ואין כאן אפי' פסול תעשולמה"ע) וע"ש שמביא רא"י רק מהא דנוטל א' מבינתיים, ולא הזכיר כלל היתר דמפקפק (ע"ש במגיה פתח דביר) ומוכח דלא בא להוכיח שהסכך אינו פסול "בעצם" אלא לומר שע"י הסרת הרעפים הוי עשייה והלטי"ש נעשית לסכך כשר ממש, אבל סכך שפסול משום תעשולמה"ע אה"נ הוא פוסל סכך כשר כנגדו.

(ד) וע"י בהגהות רע"א תרכ"ח ס"ק ג' בהא דק"ל שם בש"ע כדעת ר"ת דסכך שהוא למעלה מכ' אמה אינו פסול כמו שאר פסולים ולכן אינו פוסל סכך כשר למטה ממנו. והעיר רע"א דאין ללמוד מזה דגם כשיש סכך למעלה שפסול מחמת שאינו שם לשם צל דהיינו פסול דתעשולמה"ע שגם זה אינו פוסל כנגדו, דזה גרע טפי, ואף שהוא ג"כ אינו פסול בגופו ממש כמו מחובר ומתכת מ"מ גרע מלמעלה מכ', והוא מוכיח זה מהא דפסל היוצא מן הסוכה כשר אפי' כשהוא למעלה מכ' (סי' תרל"ג – ה') משא"כ סכך פסול משום תעשולמה"ע א"א להכשיר ע"י פסל (סי' תרל"ה). ונראה פשוט דרע"א הבין הא דסי' תרכ"ז – ג' כהמג"א דע"י הסרת הרעפים הלטי"ש כשר ממש, ולכן לא היה לו שום מקור משם

הסרת הרעפים עשייה כלפי הלטי"ש והוא נשאר סכ"פ משום שעשולמה"ע, אבל מהא דיש להכשירם ע"י מפקפק מוכח דאינם פסולים בעצם אלא משום שהם מחוסר עשייה, וסכך בפסול כזה אינו פוסל סכך כשר כנגדו. ובזה מובן מה שאין רא"י מנוטל א' מבינתיים שאף שלמסקנא גם בזה מכשיר כל הסוכה, וגם הנסרים, אבל תיקון זה מועיל ג"כ כשיש סכך פסול גמור כמחובר ושפוּדִין של מתכת, ואין להוכיח מתיקון זה שאין הסכך פסול "בעצם". וכן הוא בחמד משה (ס"ק ח') בביאור דברי הבית יוסף, וכ"ה במאמר מרדכי ס"ס תרכ"ז. וכדברים האלו, כן הוא בלבוש סעיף ג' "והואיל ואין שם סכך פסול עליהם אע"פ שהם עצמם פסולים משום תעשולמה"ע, אינן פוסלין הסכך הכשר שתחתיהם". וע"ש בחמד משה שמביא לשונות מהראשונים לכאן ולכאן והניח בצ"ע.

(ג) ומ"מ בדעת העיטור עצמו שהובא בטור ולדינא בש"ע סי' תרכ"ז – ג' נראה כדעת המג"א. דהב"י (ע"פ הסבר החמ"מ) מוכיח דלפי הבנתו אין רא"י מהא דנוטל א' מבינתיים כנ"ל, וע' בספר עשרת הדברות לבעל העיטור (הל' סוכה, חלק רביעי – הכשר סכך, פג:) שנקט להדיא דכיון שנטלו הרעפים

דלכתחילה מחמירין גם בזה (לדעת הראב"ד). ומה שיש לדון בזה הוא דכיון דהוא סיכך ע"ג סוכתו לשם צל רק שיש עודף שבמקרה בולט למקום שלא צריך ולא כוון להדיא על אותו מקום לשם צל, האם בכה"ג מחלקין בין זה לזה, או שנימא דהכל היה מעשה סיכוך אחד וחל על הכל דין סיכוך לשם צל, ולכן אינו פוסל כנגדו לכ"ע², וע' לקמיי.

ז) הגמ' יט. בא לבאר דין "פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה" ובהסבר הראשון ביאר דמיירי בקנים היוצאים לאחורי הסוכה (היינו לאחורי דופן האמצעי) ומוכיח הגמ' דמיירי שיש מאחורי הסוכה הכשר סוכה בפני עצמו (ג' דפנות, וז' על ז') ולכן הקשה הגמ' דפשיטא שכשר, ותני "מהו דתימא הואיל ולגואי עבידי ולבראי לא עבידי אימא לא, קמ"ל" וברש"י פירוש דחידוש הגמ' קאי על הדפנות דכיון שנעשו לסוכה הפנימית לא יועילו להחיצון, קמ"ל. ובאמת שדבריו צריכין ביאור רב דהלא אין שום דין עשייה בדפנות, ומחיצה העומד מעצמו בלי שום עשייה כשר לסוכה וא"כ למה יגרע זה, אבל

להכריע האי שאלה, ונסתפק בו למעשה. ועי' שעה"צ תרכ"ח ס"ק ח' שמביא דברי רע"א הנ"ל.

ה) ולמעשה, המ"ב תרכ"ו ס"ק יז' ביאר המחבר על דרך הבנת המג"א בדעת העיטור דנעשית הלטי"ש לסכך כשר (אלא שמביא ג"כ דעת הגאון שם דלעולם לא קי"ל כהעיטור ולא מהני הסרת רעפים להכשיר, אבל נראה הכרעתו כהמג"א, ע"ש) והביא המ"ב ג"כ חילוק המג"א דכשלא עשה מעשה הסרת רעפים הלטי"ש נשאר בפסולו ופוסל כנגדו, משמע דלגבי השאלה של תעשולמה"ע קי"ל דלעולם פוסל מה שנגדו כסכך פסול ממש, וכדמשמע ממה שהביא דברי רע"א הנ"ל.

ו) וזה נוגע למעשה בדבר מצוי, במי שמסכך בסוכה ע"ג מרפסת בקומה עליונה והסכך גדול יותר מסוכתו ובולט כלפי חוץ מהמרפסת, ואותו בליטה הולך מעל סוכה בקומה שלמטה ממנו. ואם יש בסכך הבולט שיעור ד' טפחים, לכאורה הוי סכך שלא עשוי לשם צל ומבטל מה שכנגדו, וא"א לישב באותו מקום. ואף אם יש בו רק ג' על ג' טפחים, עיי' מ"ב תרל"ב ס"ק ג'

כה. ואי משום חשש פסול סוכה תחת סוכה, בנידון דידן לא שייך – ע' שעה"צ תרכ"ח ס"ק ה' שמיקל ע"פ בכ"י וכו"ה בערוה"ש. וכן לפסול הנ"ל בעי סכך בשטח ז' על ז' טפחים (שעה"צ סי' תרכ"ח ס"ק ה') וזה לא מצוי בנידון דידן.

נשאר בפסול תעשולמה"ע, ופוסל כל סכך כשר למטה ממנו.

ח) אבל בשפ"א (יט.) ביאר הקמ"ל לפי תוס' דאע"פ שבאמת עשה רק לגוואי מ"מ כשר גם לבראי (וכן נקט הק"נ הנ"ל בדעת הרא"ש עצמו) וביאר דכיון דעשה הנחת סכך לשם צל חל על כל הסכך דין הכשר הסכך או שזה גופא החידוש דפסל לתירוץ זה דחל על הפסל היוצא מן הסוכה דין הסוכה. ולפי טעמים אלו בנידון דידן ג"כ לכאורה הסכך הבולט לחוץ יש לו דין סכך כשר ואינו מבטל מה שכנגדו. ומ"מ לדינא נראה דאין לנו כ"כ מקום להקל ע"פ זה דאין הדבר ברור בדעת התוס' דיש לפרש על דרך הק"נ כנ"ל. ותו, עיי' טוש"ע סי' תרל"א סעיף ו' שבאמת קי"ל כרש"י דכל הסוגיא קאי על הדפנות וא"כ אין לנו שום מקור להקל בזה מהגמ', ומהיכי תיתי לומר שלרש"י היה פשוט מסברא מה שלתוס' בעי גמ' לחדש לנו (עיי' שפ"א שם שנסתפק בזה). וא"כ למעשה צריך ליזהר בזה שלא לישב תחת מקום הסוכה המכוסה מסכך הבולט מסוכה למעלה^{כה}.

מ) ושמעתי מעשה, שהיה רוחות חזקות מאד מנשבות בחג הסוכות, ובא

מ"מ אין מזה שום ראי' לגבי נידון דידן (סכך הבולט) שהוא בהלכות עשייה של הסכך. אולם, ע"ש בתוס' שדוחה פרש"י וביאר דהגמ' קאי על הקנים (הסכך) היוצא מאחורי הסוכה והו"א שפסולים לסכך משום "שאינם עשויה לצל" (לשון תוס' ד"ה לבראי) קמ"ל, דכשירה. ותוס' סותם ולא פירש מה באמת הקמ"ל להכשיר. ועיי' בקרבן נתנאל (פ' קמא סימן לה' אות ה') שפשטות הגמ' משמע דקמ"ל דבאמת לבראי עבידי ג"כ ולכן כשירה. ויש לעיין דא"כ חוזר וניעור קושיית הגמ' "אי הכי מאי למימרא" דפשיטא דכשירה בכה"ג. ונראה דכוונת הק"נ הוא דלעולם לא כוון להדיא לעשות מאחורי הסוכה לשם צל ממש, אבל למעשה ידע שיש שמה דפנות ושעודף הסכך יפול שם, ודנה הגמ' האם מסתמא אמרינן שנחשב ככוונה לצל והסוכה כשירה שם או לעולם בעינן כוונה להדיא לשם צל, וקמ"ל דאפי' הסתמא בכה"ג מספיק לחול על הסכך "כוונת צל" ולהכשיר שם ג"כ. ולפי"ז בנידון דידן שהוא מניח סכך שבולט מאחורי הסוכה לתוך האויר שאין לו שום שימוש כלל בהסכך שמה (הרי אין שם שום קרקע מתחת לסכך) ודאי אין לנו הסתמא הנ"ל והסכך

כה. ע"ע הל' חג בחג דף רלב' הע' 15. שמיקל בזה ע"פ תוס' וצ"ע כנ"ל.

וכן מבואר מהב"ח סי' תרכ"ו ס"ק ה' דסבר שלא אמרינן חבטה אפי' על לטי"ש שכל אחד מונח בתוך ג' מחבירו משום לבוד, ואף המהרי"ל שחולק עליו הוא רק משום דלא אמרינן כה"ג לבוד במקום שיש חבטה, אבל גם הוא מודה דכשלא צריך לבוד דהוא חפצא א' של צילתה מרובה (יותר מד' על ד') לא שייך בזה חבטה. וא"כ יש כאן סכך פסול של תעשולמה"ע כנגד כל הסכך כשר, ותלוי במח' הפוסקים הנ"ל אם סכך תעשולמה"ע מבטל מה שכנגדו לשיטת הראב"ה. וע' לעיל אות ה' הכרעת המ"ב להחמיר כהמג"א ושכן נראה דעת הגרע"א.

(י' אלא דעדיין יש לדון בזה דע"י בט"ז סי' תרכ"ו ס"ק ד' דמביא מהמהרי"ל שמתיר לסכך תחת בדי גפנים (שנתלה שם לא לסיכוך אלא לתלות עליהם גפנים) והב"ח נתקשה בזה מה ההיתר, והט"ז לשיטתו ס"ק ג' דהחשש רק משום ב' סככות ביאר דבכה"ג שאין הבדים נתלו לשם סכך אין עליהם שם סכך ואין כאן פסול ב' סככות. אבל הב"ח הקשה דלדין דקי"ל דסכ"פ תעשולמה"ע כלטי"ש פוסל מה שכנגדו, מאי שנא בדי גפנים. וע' בחמד משה תרכ"ו ס"ק ז', ב' מהלכים לישב קושית הב"ח, ובתירוץ השני דייק מרש"י טו. דכל הפסול של

רוח אחד ועקר "הסכך קיינעס" מעל גבי סוכה אחת במרפסת למעלה ואזל ונפל הסכך ע"ג סוכה מלמטה ממנו, ונתעורר השאלה מה דין הסוכה הזו (ואף שלכאורה היה אפשר להסיר הסכך העליון, ואי משום מוקצה אפשר לעשות ע"י טלטול מן הצד או כלאחר יד או לכה"פ ע"י גוי, מ"מ נראה שרצו להשאיר הסכך העליון דחששו שהרוח יעקור גם הסכך של הסוכה התחתונה). והנה, אם נימא דסכך השוכב ע"ג סכך דינו כחבטה ע"פ המבואר בסי' תרכ"ו סעיף א' דגם בהנחה בעלמא ע"ג הסכך יש בזה קיום של חבטה ונעשית כסכך אחד, הדבר תלוי דאם הסכך העליון מכסה כל הסוכה אין כאן רוב סכך כשר לבטל הסכך העליון הפסול (משום תעשה ולא מן העשוי, וע"י לקמן בזה) ולכן הסוכה מסוכך בסכך פסול ופסול, ואם אינו מכסה כל הסוכה, יש רוב סכך כשר לבטל הפסול והסוכה כשירה. אולם נראה דבכה"ג אין כאן דין חבטה, דהסכך שנפל הוא סיכוך אחד גדול (יותר מד' על ד' טפחים) של צילתה מרובה מחמתה שעל זה לא שייך ביטול וחבטה. וכמבואר בגמ' י': גבי מנימין עבדי' דרב אשי שזרק כתונת שלו ע"ג הסוכה ולא התיר משום חבטה ונידון כסכך פסול ע"ג הסוכה (ע"י סי' תרכ"ט סוף סעיף יט' שמובא הגמ' לדינא).

תעשולמה"ע הוא רק כשהיה העשייה בפסול, דביאר שם רש"י (ד"ה בשלמא) "תעשה, ולא מן העשוי בפסול, וכן מן העשוי לבית ולא לסוכה..." אבל כשלא היה עשייה לסכך כלל אלא נתלו כדי לתלות עליהם גפנים, בכה"ג אינם נחשבים תעשולמה"ע. ואף דמבואר בגמ' ח: גבי סוכת גנב"ך דסכך בעי עשיה או לשם מצות סוכה או לשם

צל ובלא"ה פסול (וכן הוא בש"ע סי' תרל"ה – א') מ"מ נראה כוונת החמד משה דכה"ג אינו פוסל כנגדו, וצ"ע. וא"כ לכאורה בנידון דידן שבלא"ה הרבה פוסקים נקטו שכל סכ"פ של תעשולמה"ע אינו פוסל כנגדו, בצירוף דברי החמד משה אולי יש מקום להקל להשאיר הסכך עליון ע"ג הסכך תחתון לחזקו שלא יפרח ברוח, ונראה להחמיר וצ"ע.

סי' תרכ"ו סעיף ג' [וסי' תרל"ב סעיף ד']

**דין פריסת רשת ע"ג סוכה ופריסת רשת בשבת -
לבוד להחמיר**

לברר אם אמרינן בכה"ג לבוד להחמיר או לא. והנה, בתוס' סוכה יז. ד"ה אילו מסתפק בהא דד' טפחים סכך פסול פוסל באמצע הסוכה, מה הדין כשיש ב' טפחים סכ"פ ולידו ב' טפחים אויר (שאינו מצטרף לסכ"פ לפסול הסוכה) ואח"כ עוד ב' טפחים של סכ"פ, האם הסכ"פ מצטרף לעשות ד' טפחים סכ"פ שפוסל, משום דהאור ביניהם הוא פחות מג' או דילמא אף שהוא פחות מג' למעשה יש הפסק ולכן אין כאן צירוף של ד' טפחים סכ"פ. אבל ע"ש בתוס' דבאופן שיש טפח א' סכ"פ ולידו ב' טפחים אויר ועוד טפח א' סכ"פ בכה"ג ודאי הסוכה כשירה ואין האויר משלים שיעור ד' של סכ"פ ע"י לבוד "דלא אמרינן לבוד להחמיר" (לשון התוס'). וצ"ע דמתחילה משמע דתוס' נסתפק בדין לבוד להחמיר ולבסוף נקט כדבר פשוט דאין לבוד להחמיר. ועיי' בפרמ"ג א"א סי' תרל"ב סעיף ד' (ששם מובאין דברי תוס' אלו לדינא) שביאר דברי תוס' דשתי דיני לבוד איכא, בצירור הראשון של תוס' יש למעשה ד' טפחים סכ"פ וצריכין

(א) בדין פריסת רשת ע"ג הסוכה מפני זבובים וכדו' (שהוא דבר מצוי ובפרט לאלו שיש רגישות לעקיצת דבורים ויש סכנה בדבר) לא ראיתי הוראה מפוסקי זמנינו. ובדין פריסת רשת ע"ג עגלה או לול בשבת (שיסוד השאלה בשניהם אחת הוא, משום לבוד להחמיר) בספר שמירת שבת כהלכתה פרק כ"ד הל' י"א מתיר לפרוס רשת כל שהוא פרוץ מרובה על העומד (וכמדומה שרוב רשתות הם כנ"ל) והביא כן מפי השמועה מהגרשז"א זצ"ל. ובספר מגילת ספר בסופו בהערות על שש"כ טוען שדבר זה הוא מפורש בתוס' עירובין קב. ומובא בגליון רע"א לסי' שט"ז שתוס' התירו לפרוס חוטין בתוך ג' טפחים ואין בזה אסור עשיית אהל. וכן בשו"ת באר משה (חלק ו' סימן צט' בהשמטת בסוף הספר) מתיר הנ"ל משום פרוץ מרובה, ע"ש שמסתפק ובסוף נוטה להקל.

(ב) ולכאורה בשאלות הנ"ל לא די שהרשת פרוץ מרובה על העומד, דכיון שהחוטין הם בתוך ג' טפחים מהדדי שייך בהם לבוד, ולכן צריכין

לבוד, ואם אמרינן לבוד שהאוויר לא יפסול א"כ יש צירוף הסכ"פ לפסול הסוכה, והניח בצע"ג.

(ד) ועי' בספר פתחא זוטא (סי' תרל"ב) מהלך אחר בדברי תוס' והוא, שלעולם יש רק חד דין של לבוד והוא שכל מקום שפחות מג' טפחים הלמ"מ שהוא נתמלא ע"י מה שסביבו, אבל מתוך הלמ"מ רואין אנו יסוד שכל פחות מג' אינו חשוב כמקום בפנ"ע וכמאן דליתא הוא, ומש"ה יש אפשרות ללבוד לחול באותו מקום (דאי הוה מקום בפנ"ע לא שייך למלאו ולבטלו למה שסביבו) זהו מה שאנו לומדים מ"בין השיטין" של הילכתא דלבוד והוא ה"תורת לבוד" (לשון הגמ' יד.).

ובזה יתורץ קושית הגר"ח הל' סוכה ה' – יט' על הא דאיתא בגמ' יט'. דלא יהא אלא כאויר, היינו שסכ"פ אינו יותר חמור מאויר, והקשה הגר"ח דבאויר שייך לבוד משא"כ בסכ"פ, ולהנ"ל הא דאויר אינו פוסל בפחות מג' אינו משום לבוד אלא משום תורת לבוד' דכל פחות מג' אינו חשוב, וזה שייך ג"כ בסכ"פ. ולפי"ז כוונת תוס' הוא דהלמ"מ לבוד נאמר רק לקולא ולא לחומרא וכמפורש בסוף תוס' דלא אמרינן לבוד להחמיר, ואין בזה שום ספק, אבל הא דלמדין מתוך ההילכתא

רק לעשותן סמוכים זה לזה ע"י לבוד. ובזה מסתפק תוס' אם אמרינן לבוד כזה לחומרא (ובזה ספק דאורייתא לחומרא, ומדרבנן לקולא) אבל בציור הב' של תוס' שאין כאן ד' טפחים סכ"פ וצריכין למלא האויר בסכ"פ ע"י לבוד, זה פשיטא לתוס' שלבוד כזה לא אמרינן לחומרא. ונלפי"ז להפרמ"ג בשבת שהוא שאלה של אהל עראי דרבנן ויש אהל טפח על ידי לבוד הרשת, בזה ספק דרבנן לקולא ולא אמרינן לבוד להחמיר, ובסוכה אמרינן ברשת ספק דאורייתא לחומרא, ועי' לקמן שלמעשה נראה להיפך דבשבת אסור ובסוכה מותר, וכמו שיתבאר.

(ג) ודברי הפרמ"ג צריכין ביאור. דמנא ליה לתוס' ב' דיני לבוד הללו, פשטות הגמ' בכל מקום שיש חד דינא דלבוד ותו לא. ואף אם נימא שיש ב' דינים מנא ליה שחד מהם נאמר לחומרא יותר מהשני. ועוד יש לציין כאן קושית רע"א על ספק התוס', דממ"נ הסוכה צ"ל פסול דאם נימא דלא אמרינן לבוד להחמיר ולכן יש הפסק בין הסכ"פ ואין כאן צירוף של ד' טפחים כל זה הוא משום האויר שביניהם ואם לא אמרינן לבוד על אותו אויר, הלא האויר עצמו צריך לפסול הסוכה, דכל שאויר פוסל רק בג' ולא בפחות הוא משום דפחות מג' אמרינן

דלבוד דהיינו התורת לבוד אין זה דינא והילכתא כלל אלא מציאות שפחות מג' אינו חשוב מקום וזה שייך בין לקולא בין לחומרא, וגם בזה אין ספק בדבר. ומה שמסתפק תוס' בצירור של ב' טפחים סכ"פ וב' טפחים אויר ועוד ב' סכך פסול אינו ספק בהל' לבוד אלא בהל' סכך פסול, דמה שפחות מג' יש בו "תורת" לבוד (שאותו מקום אינו חשוב) האם זה מספיק לעשות שיעור ד' טפחים של סכך פסול או דילמא "כיון דאויר מפסיק בינתים לא מצטרפי" (לשון תוס') נומה שהקשה רע"א דאם לא אמרינן לבוד האויר פוסל, להנ"ל ניחא דמה שפחות מג' אינו פוסל אינו משום לבוד אלא מתורת לבוד שאויר פחות מג' אינו חשוב (וכדמוכח מגמ' יט. שמדמה סכ"פ פחות מג' לאויר פחות מג'), וא"כ אף אם נימא שהאויר גורם שהסכ"פ אינו מצטרף לשיעור ד' טפחים מ"מ האויר עצמו כל שפחות מג' אינו חשוב לפסול הסוכה משום אויר עצמו¹ [ולפי"ז אף שפריסת רשת בשבת הוי אסור דרבנן כל שיש רשת טפח אם אויר באמצע מ"מ שייך בו תורת לבוד גם לחומרא ואסור לפרוס הרשת, ע' לקמן].

ה) ואף דלבוד לחומרא לא אמרינן ורק "תורת לבוד" שייך גם לחומרא מצינו שפליגי בגדר תורת לבוד מתי אמרינן. בב"י או"ח סי' תק"ב ביאר דלשיטת תוס' דלאסור אהל עראי בעינן מחיצות מגיעות עד לארץ, גם אם לא מגיע ממש לארץ אלא פחות מג' קרוב לארץ אמרינן בכה"ג לבוד ויש כאן מחיצות מגיעות לארץ ואסור לפרוס אהל שם משום אסור עשיית אהל עראי. ובדרכי משה שם חולק דלא אמרינן לבוד להחמיר, ולכאורה כוונתו דאף דתורת לבוד אמרינן לחומרא וכמו שהובא לדינא ספיקת תוס' בצירוף סכ"פ בס"י תרל"ב סעיף ד', כל זה שייך כדי שהאויר לא יהיה מפסיק בין ב' חלקי סכ"פ, אבל במחיצות אהל עראי דבעי מחיצות מגיעות עד לארץ (לשיטת תוס') ע"י "תורת לבוד" א"א לעשות שם מחיצה באותו מקום ולכן אף כשמגיעות פחות מג' לארץ, אין כאן מחיצות מגיעות לארץ (והב"י סובר דע"י תורת לבוד יש מחיצה עד לארץ). [וע' סי' תרל"א סעיף י' גבי סוכה שעשויה כמין צריף ופסול עד שעושה או גג טפח או מחיצת טפח, מח' מחבר רמ"א אם אותו טפח צריך

כו. וכת' זה שמעתי מהגר"א אריאלי שליט"א.

מאיר שם שתמה על המג"א דאי אמרינן לבוד להחמיר במה מסתפק תוס' בסוכה וש"ע סי' תרל"ב – ד' לגבי צירוף סכ"פ הלא להמג"א ודאי פסול משום לבוד להחמיר, ולהנ"ל ניחא דודאי אמרינן תורת לבוד לחומרא ולכן בס' תק"ב ודאי יש מחיצה (לדעת הב"י) ובהל' סוכה יש ספק בדין צירוף סכ"פ (עי' מג"א ס"ס תרל"ב "נהי דאמרינן דהוי כאילו סמוכים זה לזה" היינו שבעצם יסוד לבוד להחמיר אין ספק, והספק הוא בצירוף סכ"פ כנ"ל ועי' סוף דברי מג"א שם בס"י תק"ב שמציין לדבריו בס"י תרל"ב ובמחצה"ש (שם). ולדינא המ"ב שם בס"י תק"ב מחמיר כדעת המג"א, ועי' לעיל אות ה' שהבאנו מהבכו"י (תרכ"ז-ג') שקי"ל לבוד להחמיר (הכוונה שתורת לבוד עושה מחיצה, ועי' לעיל דעת הרמ"א) כהב"י ע"פ המג"א והב"ח, וכן הוא דעת רע"א שם (ע"ש בתוס' ביכורים שרע"א משבח עצמו על שכוון בזה לדעת הבכו"י).

והנה, המג"א הנ"ל מיירי להדיא לגבי דין דרבנן דאהל עראי ומ"מ מחמיר (ולדברינו מובן שזה משום

להיות מן הדופן או הסכך, או אפי' באויר, והרמ"א מחמיר, היינו שאפילו בדין לבוד ממש אין לעשות מחיצה, וכ"ש בנידון דידן שהוא רק "תורת לבוד" (דלבוד ממש לא אמרינן לחומרא כמבואר בתוס'), וע' מ"ב סי' תרכ"ז ס"ק ב' ושעה"צ שם ממג"א ורע"א דהא דכילה אינו פוסל הסוכה משום אהל מפסיק כשאין בו מחיצת טפח (דשפועי אהלים לאו כאהל) היינו רק אם השפוע מגיע לארץ אבל אם מפסיק טפח מעל הארץ אמרינן לבוד ויש כאן מחיצה, וממילא הכילה יש לו דין אהל ואסור לישב תחתיו בתוך הסוכה, ודלא כהרמ"א הנ"ל. ועי' בכורי יעקב (תרכ"ז ס"ק ג') שביאר דדין זה היא לשיטת הב"ח והמג"א דסברי כדעת הב"י בס"י תק"ב דאמרינן לבוד להחמיר (והכוונה ל"תורת לבוד" כנ"ל), וע"ש בתוספת ביכורים שחוזר ומדגיש שקי"ל כהב"ח ומג"א, והמ"ב בס"י תק"ב ג"כ מחמיר לדעת המג"א¹).

(ז) וע' מג"א בס"י תק"ב ס"ק ט' שמאריך להוכיח כדעת הב"י דאמרינן שיש מחיצות מגיעות לארץ על ידי לבוד, דאמרינן לבוד להחמיר. וע' בבית

נו. ומש"כ שם הבכו"י דגם הרמ"א שסבר בסוף סי' תרל"א דאין לבוד עושה מחיצה, היינו להקל אבל אפשר דמסכים להא דסי' תרכ"ז להחמיר שכן עושה מחיצה, כל זה בהעלם דברי הרמ"א סי' תק"ב הנ"ל שלא אמרינן לבוד להחמיר (היינו שאין תורת לבוד יכול לעשות שם מחיצה כנ"ל).

תורת לבוד שהוא מציאות, ודלא
 (כהפרמ"ג) ולא אמרינן ספק להקל,
 ובעקבותיו כל הני גדולי הפוסקים הנ"ל,
 וא"כ לפרוס רשת בשבת שיש פרוץ
 מרובה אבל ע"י [תורת] לבוד יש אהל,
 לכאורה פשיטא להחמיר בזה. והא
 דהביא המגילת ספר ראי' מהא דתוס'
 עירובין קב. הלא המג"א עצמו (הנ"ל)
 מביא דברי תוס' וביאר דתוס' מתיר
 רק לפרוס כמה חוטין, ואף שעל ידי
 זה אחר שהניח כמה חוטין יהיה אהל
 ע"י לבוד, אין בזה משום אסור בנין
 אהל עראי, דהוא רק פורס חוטין
 ואח"כ ממילא חל הלבוד לעשותו לאהל
 שהוא מידי דממילא והוא לא עביד
 כלום (וע"ש שמביא סמך לדבר מהיתר
 "עביד וקאי" באהל עראי שיש אופנים
 שלמעשה עושה אהל אבל באופן שאין
 שום מעשה בנין). ובאמת כן משמע
 מדברי תוס' עירובין "דאטו יהיה אסור
 לנטות בשבת שני חוטין תוך שלשה
 משום עשיית אהל" היינו שרק באופן
 זה שהוא לא עשה כלום התיירו. אבל
 כשיש רשת שכבר נעשית מקודם, הלא
 הלבוד כבר חל ועושה הרשת לאהל,
 ולכן כשפורס הכל בבת אחת הוא
 פורס אהל ממש, ואסור. ולא זכיתי
 להבין דברי הגדולים (לעיל אות א')
 שמקילין בזה.

ז) ועכשיו שביררנו שתורת לבוד שייך
 ג"כ לחומרא, ותוס' מסתפק בדין
 צירוף סכ"פ לעשותו שיעור ד' טפחים
 לפסול, וקי"ל להחמיר בדאורייתא כמבואר
 בסי' תרל"ב – ד', ה"ה לכאורה לפרוס
 רשת ע"ג סוכה צריך לדון אותו לחומרא
 כד' טפחים של סכ"פ שפוסל כנגדו
 (ואם הרשת למטה מן הסכך פסול
 משום אהל מפסיק או משום דדינא
 דראבי"ה שייך גם כשסכ"פ למטה),
 וכן הוא בב"ח סי' תרכ"ו (סס"ק ה')
 שכל שמסכך תחת לטי"ש (סכ"פ) או
 ע"ג לטי"ש צריך להקפיד שלא יהיה
 הלטי"ש באופן ששייך ביה לבוד. וע"ש
 שמביא שהמהרי"ל (הל' סוכה אות
 י"א) חולק עליו דלא אמרינן לבוד
 להחמיר בכה"ג. ושורש פלוגתתם, ע"י
 בב"ח שביאר שיטתו שכיון דאמרינן
 לבוד על הלטי"ש והוי כדף אחד גדול
 וניכר, מש"ה לא שייך לומר שהסכ"פ
 בטל ע"י חבטה (דבלא"ה מבואר בסי'
 תרכ"ו – א' דסכ"פ מונח ע"ג סכך
 כשר נחשב חבטה ובטל הסכ"פ ברוב
 סכך כשר), וע"ש במהרי"ל שבזה גופא
 חולק דעד שאתה אומר לבוד וע"י זה
 א"א לומר "חבטה", נימא חבטה
 והלטי"ש בטל ברוב סכך כשר, ושוב
 אין כאן סכ"פ לומר עליו לבוד (תורת
 לבוד) לחומרא. וכן הוא בפסקי ריא"ז

עליו סדין לשום צורך אינו מצטרף לפסול הסוכה (והא"ר נקט כוותי' לדינא ואנו מחמירין ע"ש). ולפי"ז לכאורה יותר טוב לפרוס הרשת ע"ג הסכך ולא לערבו בתוך הסכך דבזה הוא מורה שהוא חלק מהסיכוך ולא תוספת בעלמא (דכל היתר ר"ת הוא דנחשב כנוי ותוספת ובטל לעיקר הסוכה).

(ח) והנה, כל מחלוקת הב"ח ומהרי"ל הוא באופן ששייך גם לבוד וגם חבטה, האם נימא לבוד להחמיר ולא שייך חבטה או נימא חבטה ולא שייך לבוד להחמיר. ואם כן יש לדון מה יהיה הדין כשהסכך פסול אינו מונח ע"ג הסכך אלא תלוי למעלה ממנו שבכה"ג אין כאן שום חבטה. ומשמע דבכה"ג גם המהרי"ל מסכים שאמרינן לבוד לחומרא דאין לנו חבטה "לבטל" הלבוד, ואם יש בין הכל ד' טפחים סכך פסול אף שיש כמה חלקי אויר ביניהם, לכאורה כל מקום הסכך פסול מבטל מה שכנגדו כדינא דראבי"ה (דקי"ל כותיה סי' תרכ"ו - א'). ועי'

(הובא בש"ג דפי הרי"ף ד: בסופו) שמאחר שיש חבטה לא אמרינן לבוד להחמיר. ואפשר שזהו כוונת המג"א סי' תרל"ב ס"ק ו' שהקשה על הב"ח דאין לומר לבוד להחמיר כשיש משהו עומד במקום הלבוד (והוכיח כן מגמ' טו. ע"ש) דאין כוונת המג"א משום דבר באמצע ממש (דלכאורה הב"ח מיירי בזה ע"ג זה) אלא כוונתו שיש כאן דין חבטה וע"י זה לא שייך שוב לומר לבוד על הסכ"פ, וכן הוא להדיא בגנת וורדים (כלל ד' סימן ח' סוף דבריו) "ואם פירשו השכבה המטללת על סכך הסוכה ממש כ"ש דבטילה חשיבותה והיא כמאן דליתא" והובא בכף החיים (סי' תרכ"ו ס"ק מ"א), וכן מיקל בזה המ"ב תרכ"ו ס"ק י"ז, ע"פ תמיהת המג"א על דברי הב"ח. ולכן נראה דפריסת רשת ע"ג הסוכה מותר לכתחילה. ויש להוסיף לכל זה דבנידון דידן יש לצרף ג"כ דעת ר"ת הובא בש"ע סי' תרכ"ט סעיף י"ט (כיש אומרים) דכיון שיש סוכה כשרה ופורס

כה. ואין להקשות, הלא כל דינא דראבי"ה הוא דבמקום דהסכ"פ עושה צל כל מה שתחתיו הוא כמאן דליתא, אבל מה שתחת אויר (של מקום הלבוד) באותו מקום הסכך כשר מיצל, ואיך פוסלין אותו, דכיון דיש דין סכ"פ בכל אותו מקום (ע"י לבוד) מבטל כל מה שכנגדו, וראי' לדבר דלדינא דראבי"ה לא בעי צל ממש של הסכ"פ דמבואר ברש"י י. וכן סתימת כל הפוסקים דאף סכ"פ שהוא יותר מכ' אמה מעל גבי הסכך כשר ובכה"ג מבואר בגמ' ב. שאינו מיצל על מה שתחתיו, מ"מ פוסל מה שכנגדו (וכן הוא להדיא בספר מקראי קודש עמ' ס"ה ודלא כהישועת יעקב, וכן ראייתי בשם כמה פוסקי זמנינו להחמיר) והוא משום שסוף סוף הסכך כשר הוא תחת מקום סכ"פ, וה"ה בנידון דידן.

לדינא דראבי"ה הוא חידוש הבכו"י והמ"ב, ושהוא תמוה. ותמיה על תמיהתו דנתעלם ממנו כל הני רבוותא שדנו בזה בארוכה, ובאמת בזה אין מח' וגם המהרי"ל מסכים להב"ח בזה, כנ"ל. וכל זה נוגע לדינא במה שמצוי בינינו כשיש חלק מאילן שמיצל ע"ג הסוכה, וע' ש"ג (דפי הרי"ף ד:). שמביא מהריא"ז דגם אם האילן חמתה מרובה מצילתה (ובכה"ג פוסל משום שהוא סכך פסול, דמחובר הוא) אם יש לבוד בין הענפים להתחבר יחד ויש ד' טפחים ענפי אילן בין הכל, בכה"ג האילן פוסל מה שכנגדו כדינא דראבי"ה. ולכל המחמירין הנ"ל ללבוד לחומרא בסכך פסול ה"ה באילן, דמאי שנא.

(ט) וע' נהר שלום סי' תק"ב דאין להקל בכל הנ"ל בטענה שלבוד שייך רק במחיצות ולא באהל "דכל משכיל יבין וידע שאין חילוק ביניהם דבסברא אין לחלק דחזינן בכל מילי בכל הלכות דינייהו שוין". וע' מנחת שלמה (ח"א סימן צ"א אות י"ט) שמשויב למי שהיה רוצה להקל בלבוד להחמיר בחבלי כביסה משום דלבוד שייך רק לדיני סוכה ומחיצות וטומאה ולא בגג בעלמא, וע"ש שדוחה "אין

בספר מטה משה (אות תתצ"ו) שמדייק דברי המהרי"ל כנ"ל דכשארין חבטה גם המהרי"ל מסכים להב"ח, וכן הוא להדיא בפסקי ריא"ז הנ"ל המובא בש"ג. וע' אליה רבא וזוטא סי' תרכ"ו אות ג' שמביא דברי המטה משה, וביאר כן בכוונת הלבוש דמצריך שיהיה בין הלטיש "אור הרבה" היינו יותר מלבודכ"ט. ובכף החיים סי' תרכ"ו (אות מ"ב) מביא דין זה מספר בית יהודה (מרבו מהר"ש צרור, ע"ש מעשה שהיה מחייב לסתור כמה סוכות בחוה"מ מחמת זה) ובדברי הבית יהודה מפורש דהחומרא הוא לדינא דראבי"ה שהסכך פסול פוסל מה שכנגדו, וע"ש שמסיק הכף החיים שאף שיש מקילין בזה (הבית יהודה עצמו, גנת ורדים הנ"ל, מקור חיים) צריך להחמיר דהמ"ב ע"פ הבכו"י סי' תרכ"ו (ס"ק יז) כבר החמיר בזה ונפרט דבנידון דידן יש לנו ג"כ חומרת הט"ז דכל סכ"פ אף שיש הפסק אויר עד ד' טפחים פוסל משום ב' סככות, ואף שהמ"ב דוחה דבריו בשתי ידיים, עי' דה"ח שמחמיר כוותי', והחיי"א מביא שיטתו וכן באליה רבה ומקו"ח].
וע' ספר הסוכה השלם במלאוים לפרק י"ב דטוען שלומר לבוד להחמיר

כט. וכן משמע בראב"ד הובא בספר המכתם ט: דחושש באילן "דזימנין דהוי ד' טפחים צל האילן בבת אחת" ומשמע אפי' עם קצת אויר פוסל בד' טפחים.

זאת רק משום דהבכו"י הוא חומרא בעלמא, אבל להנתבאר לעיל שיש להחמיר בזה ע"פ המהרי"ל, ריא"ז וכמה גדולי אחרונים צ"ע אם יש להקל ע"פ הריטב"א, וע' הליכות שלמה (פ"ח הע' 74) שהגרשז"א עצמו הסכים להחמיר בסורגים של מתכת, ע"ש"א.

זה כ"כ נראה לענ"ד וכדחזינן לעינן שבת דחשוב משום לבוד כתחילת אהל לענין זה שיהיה מותר להוסיף עליו בשבת^ל. וע"ש במנח"ש שבאמת מיקל בחבלי כביסה ע"פ סברת הריטב"א עירובין י: דדבר שעומד להיות פתוח ולא אמרינן ביה לבוד, אבל ע"ש שצירף

ל. ועי' חכמת שלמה סי' תק"ב - א' סברא כעין השואל הנ"ל.

לא. מדברי הגרשז"א משמע דעל הצד להחמיר כל שיש סך הכל ד' טפחים פוסל אף שאין ד' טפחים של סכ"פ ממש, וצ"ע דכל מה שמחמירין בזה הוא משום תורת לבוד ולא לבוד ממש כמו שנתבאר מהפיתחא זוטא, וא"כ ודאי דבעי' לכה"פ חומר של ד' טפחים סכ"פ ויכול לחברו יחד ע"י תורת לבוד, וצ"ע. והאמת אגיד שסתימת לשונות הפוסקים משמע שהחמיר ללבוד לחומרא היינו לבוד ממש וצ"ע דלא מצינו חולק על דברי תוס' מפורשים יז. שאין לבוד להחמיר וצריך לומר דכונתם לתורת לבוד, וע' היטב במג"א סי' תק"ב ואולי יש מקום לומר בכונתו שיש מח' ראשונים אם נימא לבוד (ממש) להחמיר או לאו, וצ"ע.

סי' תרכ"ז

הישן תחת המטה בסוכה

דבכמה אופנים שאין בהם דין אהל מה"ת (משום דאין גג ואין גובה עשרה) גזרו אטו אהל עם גג טפח ובגובה עשרה שהוי אהל מה"ת ופוסל מדאורייתא וכן מבואר מדברי הפנ"י על תוס' שמביא דלשיטה דשפועי אהלים כאהלים דמי (דלא קי"ל כוותי") הפסול מדאורייתא, מבואר דיסוד הפסול של אהל מפסיק בסוכה שהוא דעת הרז"ה ורש"י הוא מדאורייתא, וכל זה דלא כהב"ח (ואף דאהלים אלו אהלי עראי הם ואין בהם משום בנין דאורייתא בשבת, מ"מ אהל הוי להפסיק, וכמו לענין טומאה, ופשוט). והמ"ב מביא דברי הב"ח בשעה"צ ס"ק א' ומביא דהפרמ"ג מפקפק דאפשר דשניהם מדרבנן, ולקמן במ"ב ס"ק ז' מביא דברי הפרמ"ג דקינופות אפשר שהם אהל מפסיק מדאורייתא.

(ב) ובספר בית השואבה דיני הישן בסוכה אות ג' ג"כ תמה על הב"ח "דמי גילה לו רז זה" לתלות כנ"ל בין הרי"ף ורז"ה. ונוקט שם כדבר פשוט דלהרז"ה יסוד הפסול של אהל מפסיק הוא מדאורייתא דאין כאן "בסוכות תשבו". ועוד דייק דאדרבא לשון הרי"ף ורא"ש הוא דמיחזי כסוכה תחת סוכה,

(א) בריש פרק הישן פליגי הראשונים בטעם פסול ישן תחת המטה בסוכה. ברמב"ם רי"ף ורא"ש מבואר דהוא דומיא דפסול סוכה תחת סוכה, ובבעל המאור ורש"י סבירא להו דהוא משום אהל מפסיק ואינו יושב בצל סוכה אלא בצל אהל. ובב"ח ריש סימן תרכ"ז ביאר דלדעת הרי"ף הוא פסול מדאורייתא כמו סוכה תחת סוכה אבל לשיטת הרז"ה הוא רק פסול מדרבנן. ועי' פרמ"ג (משבצ"ז ס"ק ב') שני"מ בזה כשאין לו סוכה אחרת או מקום אחר בסוכה חוץ מתחת המטה דבפסול דרבנן יוצא בדיעבד ומצדד שם דאפשר אפי' לברך משא"כ בפסול דאורייתא, ועוד נ"מ למי שישן בסוכה הנ"ל בליל א' אם בליל ב' יברך שהחיינו או לא. וע"ש שהוא מפקפק על תלית הב"ח וצי"ד דגם להרי"ף והרמב"ם הוא רק פסול מדרבנן משום שהוא דומיא דסוכה תחת סוכה אבל מה"ת יצא, והניח שם בצ"ע. ובאשל אברהם ס"ק ב' (בסופו) מביא מתוס' י: ד"ה ובלבד דמשמע רק נקליטין וכילה הוי דרבנן אבל קינופות דהוו קביעי יותר הישן תחתיו פסול מן התורה, וכן משמע בתוס' שם

כשהם גבוהין י', וקינופות שהם קבועין ביותר פוסלין גם פחות מי' (ע' תוס' יא. ד"ה אי). ועי' ברש"י ט: ד"ה דקביעי דכילה "לא קביעה בחזקה כקינופות הילכך כי לא גבוהה עשרה לא חשוב". היינו שגדר הקביעות כאן הוא עצם חוזק האהל וקביעותו במקומו, וכל שיותר חזק יש לו יותר חשיבות אהל. ובר"ן בריש פ' שני הקשה לפי זה דהלא מטה גם כן הוי חזק וקבוע ביותר כדרגת קינופות וא"כ למה תרגמה שמואל דבעי דווקא גובה י' לפסול (והכי קי"ל סי' תרכ"ז – א') ומאי שנא מקינופות. ותי' ע"פ סברא הנזכרת בסוף הסוגיא דמטה יש לו גריעותא מסוימת בחשיבות אהל שלו, דלא נעשית באמת לשם אהל כלל אלא "לגבה עשויה ולא לתוכה" ולכן פוסל רק בצירוף שיש לו למעשה גג וגובה י'. וכדברי הר"ן כן הוא בריטב"א רא"ה ומאירי ריש פרק ב' וכן הוא בספר החינוך מצוה שכ"ה וכן הוא דעת העיטור בספר עשרת הדברות הלכות סוכה, ענין רביעי, דף פה'), והובא לדינא במג"א ס"ק ב', לבוש אות ג', מ"ב ס"ק ח', וערוה"ש אות ה'.

ה) ובאמת בתוס' רע"א למשניות ריש פרק ב' וכן הוא באליה רבה ס"ק ד' מביאין הוכחה דאף שסברת "לגבה עשויה" במטה מובא כהו"א בגמ' ונדחה,

היינו שהוא פסול רק מדרבנן, והביא דכן מפורש בבית יוסף ס"ס תרל"א דפסול סוכה תחת סוכה במטה הוא רק דרבנן.

ג) ובדעת הש"ע בזה, עי' רמ"א ריש הסימן דמקדים לדברי המחבר (פסול הישן תחת מטה) בזה הלשון: "צריך לישב באויר הסוכה" ובט"ז הבין מזה (שהוא לשון הטור) שסבר כטעם אהל מפסיק ולא סוכה תחת סוכה, וע"ע בפרמ"ג (משבצ"ז ס"ק א) דלשון הטור משמע כאביו הרא"ש דהוא משום סוכה תחת סוכה, וכן הבין הב"ח והלבוש בלשון הטור. וכן בבית השואבה (דיני הישן בסוכה אות ב') תמה על הט"ז, ופשוט ליה דכוונת הטור כהרא"ש דהוא פסול משום סוכה תחת סוכה. ולפלא על המ"ב ס"ק א' שלא הביא דברי האחרונים בזה כלל וסתם דכוונת הרמ"א הוא מטעם אהל מפסיק. וני"מ לענין פסול דאורייתא או דרבנן כנ"ל.

מטה כפולה בסוכה

ד) בסוגית הגמ' י: - יא. מבואר דיש ג' דרגות של אהל מפסיק בתוך הסוכה, וכן הוא בפוסקים עי' מ"ב ס"ק ז' סיכום הדינים בש"ע תרכ"ז א' - ג'. והם, כילה שהוא דבר עראי ביותר פוסל רק כשיש לו גג וגבוהה עשרה, נקליטין יותר קביעי ופוסלין גם בלי גג

נשאר לנו בזה נ"מ למעשה. דבגמ' יא. מדויק דר' יהודה מתיר במטה אע"פ שהוא גבוה י' אבל משמע דבקינפות מודה דפוסל, וצ"ע הלא הגמ' מבואר דטעמו משום דלא אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע, וכל אלו הדברים הו' עראי כלפי סוכה וְהוֹטְעֵם בִּיאֵר רִש"י יא. ד"ה נוהגים דאע"פ שקינפות ומטה קבועים וחזקים ביותר ואפי' כחוזק של אהל סוכה, מ"מ נחשבין עראי "שמסלקין אותה ממקום למקום" היינו גם מטה וגם קינפות הקבועין במטה מטלטלין הכל ממקום למקום משא"כ סוכה] ותירצו דר' יהודה מיקל במטה דעראי רק בצירוף דהוא ג"כ לגבה עשויה אבל קינפות אף שהם יותר עראי מסוכה כיון דלתוכה עשויה פוסל גם לר' יהודה. וה"ה לדידן מועיל סברות לגבה עשויה להקל במטה עד שהוא גבוה י' אע"פ שהוא חזק וקבוע בדרגת קינפות.

(ו) אלא דעי' בט"ז ס"ק ג' דמביא מהר"ן שמטה קבוע ויש לו גריעותא אחרת כנ"ל, וחולק עליו ע"פ דברי הר"ן עצמו בפרק הישן לגבי סומך סוכתו בכרעי המטה, וביאר דלעולם מטה אינו קבוע כקינפות משום דהקרקע שהוא מאהיל עליו משתנה כשמביאין אותו למקום אחר משא"כ נקליטין

וקינפות הקבועין במטה ומאהלין על אותו מטה בכל מקום. וחוי' מזה שדבריו מיוסדים על הר"ן, והר"ן עצמו ביאר כאן באפ"א כנ"ל, וכן הוא בכל הראשונים הנ"ל, נראה דיש להוכיח קצת מהגמ' דלא כוותיה, דלדעת הט"ז מטה באמת פחות קבוע מכילה נקליטין וקינפות שכולם מאהלין על אותו מקום לעולם, אבל בגמ' מבואר דכולם לגבי סוכה נחשבים עראי כלפי קביעות הסוכה, והלא להט"ז גם סוכה בכל מקום שבונים אותו הוא מאהיל על קרקע אחרת ויש לו אותו גריעותא דמטה, ואלא מאי דהגריעותא דמטה הוא דלגבה עשויה דהוא חסרון רק במטה (ואה"נ המטה קבוע הוא כמו קינפות, וזה חסרון אחר, והא דמטה וקינפות הם פחות קבוע מסוכה הוא כרש"י דדרך לסלקם ממקום למקום משא"כ סוכה עומד במקומו והוי יותר קבוע, ואין זה ענין לדברי הט"ז דהגריעותא משום דקרקע האהל משתנה כשזזים אותו דזה שייך ג"כ בסוכה).

(ז) ולדינא ליתא מאן דחש לדברי הט"ז^ל והפוסקים הלכו בעקבות הר"ן וכל הראשונים כנ"ל וע' שעה"צ "דקשיית הט"ז יישבו האחרונים בפשיטות" וא"כ במטה כפולה אף

לב. עי' בגדי ישע שיישב תמיהת הא"ר על הט"ז אבל לעולם לא נקט כוותיה לדינא, ע"ש כל דברי הבגדי ישע.

תחת שולחן בסוכה אפי' גובה י' דהוא כלי תשמיש הסוכה ובטל להסוכה, ועי' בריטב"א כ: דזה ההו"א להכשיר מטה גובה י' דהוי כמו בגד ובטל לאדם, ובריטב"א חדשים מביא מכת"י הו"א דהוא מתשמישי הסוכה וכליה" ולכן בטל להסוכה, וקמ"ל דהוי אהל להפסיק, ולכאורה ה"ה שלחן למסקנא, וצע"ג בשמועה זו].

דמטה עליונה תמיד מאהיל על מטה תחתונה אין לו משום זה דין קינופות אלא לעולם מטה הוא כיון דשני המטות לגביהם עשויים, וא"כ כל שאין י' טפחים בין ב' המטות מותר לישון בתוכו בסוכה, וכל שיש י' טפחים פוסל כמו מטה בעלמא.

[בספר 'פסקי שמועות' מביא בשם הגר"ח קנייבסקי דמותר לישון

סי' תרכט סעיף ז' וח'

מעמד

הרי שמחמיר בדין מעמיד. ובאחרונים האריכו לבאר סתירת דברי הש"ע. במג"א ס"ק ט' במהלך הראשון וכן בט"ז ס"ק ב' נקטו דלעולם "מעמד" כשר והפסול כאן הוא משום מסכך בסכך פסול (והספק של המחבר הוא אם סולמות אלו מקבלין טומאה, או אם נימא לא פלוג בכל סולמות, ע' ערוה"ש אות יז', יח' שתמה על זה) וע' ט"ז ס"ק ב' דצריך לאוקי שהסולם רחב ד' דרק בזה יש פסול בסכך פסול ומוסיף דלפי"ז אינו פוסל כל הסוכה בכל אופן אלא דאסור לישב תחת הסכך פסול. וצ"ע על הסבר זה דהלא קי"ל ברמ"א סי' תרכ"ו – א' דכשמשפיל סכך פסול ע"ג סכך הכשר, יש לזה דין "חבטה" ואם סכך הכשר רבה עליו בטל וכמאן דליתא, ולמה לא אמרינן כן הכא. ועוד הלא דברי הרמ"א הם מהמהרי"ל, וכתב להדיא דאין להניח הסולם ע"ג הסכך "להחזיקו", ואם הוא משום מסכך בפסול לא מעלה ומוריד מה דמחזיקו.

(א) בגמ' כא: מובא מח' ר"י וחכמים בהסומך סוכתו בכרעי המטה, ונחלקו בגמ' בטעם ר"י הפוסל אי משום חסרון קבע או משום מעמיד בדבר המקבל טומאה. ונחלקו הראשונים היכי קי"ל, הרמב"ם בפ"מ (וכן משמע ביד) פסק כחכמים, וברא"ש נקט כר"י אבל מטעם קבע ולא מעמיד, וברמב"ן ור"ן קי"ל כר' יהודה ומטעם מעמיד בפסול, ועי' שעה"צ סי' תר"ל ס"ק ס' דבאמת רבו הדעות להתיר בין משום דקי"ל כחמים או כטעם קבע, והרמב"ן ריטב"א ור"ן מיעוטא הם בראשונים ובש"ע סי' תר"ל – יג' באמת נקט לדינא כהטור ורא"ש כטעם קבע בדעת ר"י היינו שאין פסול של מעמיד בדבר פסול"ג. וכן הוא בסי' תרכ"ט – ח' ד"אין קפידא" לחבר כלונסאות (שעליו מעמידין הסכך) במסמרים. אלא דהקשו האחרונים מהא דאיתא בסעיף ז' (שם) דיש להסתפק אם מותר לסכך ע"ג סולם וברמ"א מביא מהמהרי"ל דאין לסכך עליו וכן אין לשים סולם ע"ג סכך "להחזיקו",

לג. ובס' הררי קדם (סי' צט) מביא שכן הורה הגר"ח זצ"ל להתיר מעמיד בדבר פסול, ובספר הל' חג בחג פרק ז' הע' 8 בסופו דהגרי"ז היה מעמיד הסכך במסמרים (וע' מועו"ז חלק ח' לקוטי הערות לחלק א' סי' פ"ג).

(ב) ובאמת אי משום שאלה ראשונה יש מקום לתרץ ע"פ מה שכתב הט"ז דמיירי כאן בסולם שהוא רחב ד' טפחים, ועל סיכוך שהוא רחב ד' טפחים של צילתה מרובה לא אמרינן ביה חבטה כדי לבטלו. וראי' לדבר דבגמ' י: איתא "מנימין עבדי" דר' אשי איטמישא ליה כתונתא במיא ואישתטחא אמטללתא" ור' אשי אמר לו להורידו כשהוא יבש, וגמ' זה הובא לדינא בסי' תרכ"ט – יט' דבגד ע"ג סוכה מותר רק כשהוא שרוי במים וניכר לכל שאינו שוטח שם אלא לייבש ואין כאן מראית עין שמסכך בפסול. וע"ש במ"ב ס"ק נט' וב"ה מהמג"א שאנו מחמירין לדעת ה"אחרים" הובא בר"ן דהא דמותר לשים שם בגד שרוי הוא דווקא שלא בשעת אכילה, אבל למעשה אסור לאכול תחתיו דדיינינן ליה כסכך פסול (ולא נוי), וצ"ע למה לא אמרינן שיש כאן חבטה ובטל ברוב (ואף דשם משמע בפוסקים שמייירי באופן שפירס הבגד תחת הסכך בתוך ד' טפחים וכן במ"ב סי' תרכ"ז ס"ק יד' אוסר סכך פסול

"אפי' אינו מופלג מן הסכך טפח" קצת משמע דאם מונח יחד עם הסכך ממש יש חבטה ובטול. אבל מה נעשה דהגמ' מפורש מיירי באופן שהבגד על הסכך ממש ופשוט דכל דברי הפוסקים קאי על ציור זה ג"כ דהוא מקור הל' הנ"ל). ומשמע מהכא דכיון דהבגד הוא חפצא של סיכוך שהוא צילתה מרובה ויש בו ד' טפחים יש לו דין סיכוך ולא סכך פסול בעלמא, ועל סיכוך שלם לא שייך לבטלו. ובאמת כן הוא פשטות משמעות המש' שיש פסול של פריסת סדין ע"ג הסוכה (י). ולהרבה ראשונים הוא משום מצטרף סכך פסול או ב' סככות (רש"י תוס' ורא"ש, לאפוקי משום אהל מפסיק) ולא שייך כאן חבטה כנ"ל דמיירי בחפצא של סיכוך ולא סכך פסול בעלמא (כגון שפודים בודדים), אלא דמהמש' יש לדחות דלעולם יש חבטה אבל אין רוב סכך כשר על הסדין שפרוס על כל אורך הסוכה ל'.
ג) אבל מ"מ תקשי לן שאלה השנית דלשון הרמ"א מפורש דהטעם הוא משום דנותן הסולם כדי "להחזיקו".

לד. ויש להוכיח מכאן דהא דק"ל בריש סימן תרכ"ו דאילן שצילתו מרובה מחמתו לא מהני ביה חבטה ובטול כלל (דאילן חשיב הוא ואינו בטל, עי' שם מ"ב סק"ב), באופן שהאילן מצד עצמו הוי צילתה מרובה אבל הוא אילן קטן מעל סוכה גדולה, אף שכלפי הסוכה בכללות הוי חמתה מרובה נראה דכל שהוא ד' טפחים וצילתה מרובה ויש לו שם "סיכוך" לעצמו לא שייך ביה חבטה ובטול. [ומצינו כעין זה סברת הב"ח דכל שיש בין הלטי"ש אויר פחות מג' שייך ביה לבד

ונראה בזה^ל, דלעולם דינא דמעמיד הוכרע לקולא בסי' תר"ל סעיף יג' וכגון הסומך סוכתו בכרעי המטה. וכאן בסעיף ז' מיירי באופן שהסולם המעמיד הסכך הוא במקום הסיכוך והוא למעשה עושה פעולת סיכוך ג"כ ולא רק מעמיד הסכך, ואלא מאי שיש כאן חבטה, לזה ביאר המהרי"ל דמיירי באופן שהסכך פסול מעמיד הסכך הכשר וע"י זה יש לו חשיבות סיכוך ואינו בטל, ובאמת זהו סברת ר"ת בתוס' י'. ד"ה פירס, דאף לשיטתו דסוכה כשירה מצד עצמו לא שייך ביה פסול מצטרף סכך פסול (או ב' סככות), ע"י שהסדין מגין על הסכך ומנעו מיבוש עד לחמתה מרובה, חשיבי וחל עליו שם סיכוך להסוכה ופסול משום ב' סככות (כמבואר ברא"ש סי' י"ח ע"ש).

ד) ואף אם נימא כנ"ל דכל שהוא ד' טפחים אינו בטל ולא אמרינן ביה חבטה, אפשר דטעם המהרי"ל שמביא הרמ"א ש"מחזיקין הוא לפסול גם לדעת ר"ת שבלא"ה אין סכך פסול פוסל סוכה כשירה, והובא ב' הדעות בסי' תרכ"ט – יט' (וע"ש בא"ר דנקט כר"ת). וכעין זה בערוה"ש ס"ק יח' – יט' שהוא ג"כ מכריע בדין מעמיד עצמו

לקולא ("למה לנו להחמיר") וביאר הא דסעיף ז' שהוא יותר חמור משום שה"מעמיד הוא על כל אורך הסכך", "והו כאלו הוא עיקר הסכך" וע"ש שמשום סברא זו הוא מחמיר ביותר דאף כשאין בו ד' טפחים הוא פוסל כל הסוכה בזה, וצ"ע באמת מנא ליה הא דהלא חד סוגיא דמעמד יש לנו ולא תרתי (וזה כעין הקושיא שהוא עצמו הקשה על הט"ז ססי"ח ע"ש וצ"ע). ועל דרך זה בט"ז (ס"ק יא' שהוא מהלך אחר ממה שהוא ביאר בס"ק י' וצ"ע וכבר העיר בזה הערוה"ש ס"ק יח') דאף דמעמיד עצמו מותר, בזה שהוא מעמיד במקום הסכך בדבר הפסול גזרינן שמא יבא להרבות באלו ולסכך בהם בלבד, ולכן אסור לשים שם בגד או שבר כלי למעלה או למטה מן הסכך (וע' ערוה"ש שזה גזירה חדשה שלא שמענוה") וע' בא"ר ס"ק ט' נראה שנקט כדעת הט"ז.

ה) ועוד מהלך באחרונים (מג"א, גר"ז, דה"ח, חיי"א, ובגדי ישע) שהחילוק בין סעיף ז' וסעיף ח' הוא דבסעיף ח' מיירי במעמיד דמעמיד ולזה לכ"ע מותר, והא דסי' תר"ל – יג' דמתיר במעמיד גופא הוא רק בדיעבד (ובגאון

להחשיבו כ"דף אחד" שניכר לעצמו ולא שייך ביה חבטה ובטול, והובא במ"ב תרכ"ו ס"ק יז'.
לה. ע' הררי קדם ח"א סי' צט' יסוד הדברים.

סי' תרכ"ט – ח' משיג שזה דחוק) ל'.
 וכן הוא במ"ב ס"ק כב' להחמיר
 לכתחילה למעמיד אפי' מן הצד^ל. ולכל
 מהלך יש קולא וחומרא, דלדעת
 הערוה"ש, ט"ז, א"ר דיש דין מחודש
 להחמיר כשיש מעמיד במקום הסכך,
 לכאורה ה"ה במעמיד דמעמיד שייך
 האי גזירה, ומצד שני אפי' מעמיד
 ראשון מן הצד (כרעי המטה וכדו')
 מותר לכתחילה. ולדעת המג"א ודעימ"י
 באמצע יש קולא במעמד דמעמד, ומן
 הצד יש חומרא דמעמד ראשון אסור
 (כמו באמצע)^{לח}.

גדר מעמד דמעמד

(ו) ידועין דברי החזו"א ריש הל' סוכה
 (סי' קמ"ג) דחולק על המג"א וגאון

שמחלקין בין מעמיד ומעמיד דמעמיד,
 וסובר דהא דאיתא בראשונים להקל
 בציור של מעמד דמעמד הוא רק באופן
 שנקטו שהמעמיד דמעמיד הוי קרקע
 הסוכה וכלשון הרמב"ן ור"ן דמעשה
 קרקע בעלמא הוא. ורובם ככולם של
 פוסקי זמנינו חלקו עליו (מנחת שלמה,
 ספר הערות מהגריש"א שליט"א ועוד)
 ויישבו ראיותיו, ועוד מביאים דברא"ה
 וריטב"א שהם ג"כ מביאים הרמב"ן,
 להדיא איתא דההיתר של הרמב"ן הוא
 משום "מעמד דמעמד" ובר"ן עצמו
 בדפי הרי"ף יא. בסוגיא דעושה סוכתו
 בראש אילן ביאר היתר הנ"ל: "כולי
 האי לא גזרינן כיון דמפסקי קונדיסין
 בין אילן לסכך" מפורש דאין ההיתר
 משום "מעשה קרקע". ומ"מ צ"ב לשון

לו. ואף שבגאון איתא שזה דחוק וכן תמה עליו הערוה"ש דאין לאוקי הא דסי' תר"ל בדיעבד,
 וכן לא מצינו חילוק כזה בב"י עצמו לחלק בין לכתחילה / בדיעבד, מ"מ החמיר המ"ב לכתחילה,
 וע' סי' רצ"ט סעיף ג' בב"ה ד"ה וי"א סוף הדיבור דמצד הדין "פשוט וברור" דלא כדעת המג"א
 שם (לענין ברכת בפרה"ג בהבדלה באמצע סעודה) ומ"מ מסיק שם: "הואיל ונפיק מפומיה דהמג"א
 וגם כמה אחרונים העתיקו דבריו לכן כתבתי במ"ב דטוב לכתחילה ליזהר בזה...". וע' בבגדי ישע
 שמחמיר ביותר "ומי יכניס ראשו בין הרים גדולים להכריע, בפרט במצות עשה דאורייתא, על כן
 יש להחמיר טובא בדבר".

לו. ובשעה"צ ס"ק מ"א מביא דדעת הגר"ז להחמיר ג"כ, אבל ע"ש בגר"ז דהחומרא הוא לא לעשות
 הסוכה כזה, אבל אחר שנעשית מותר לאכול בו לכתחילה, ובאמת כן הוכיח הבכור"י בדעת המג"א
 תרכ"ח ס"ק ה' ע"ש, אבל המ"ב שם וכאן נוקט להחמיר גם בישיבה אא"כ אין לו סוכה אחרת.

לה. אבל יש לעיין דלדעת המג"א ודאי מחמירין למעמד בכל מקום, אבל לערוה"ש שמקילין לגמרי
 מן הצד ומחמירין רק במקום הסכך, אין מקור מש"ע להתיר מעמיד במעמיד, אבל למעשה
 בראשונים מפורש היתר זו בריטב"א ורא"ה בביאור הרמב"ן ואפשר דהוא מיקל גם כן במעמד
 דמעמיד באמצע (ורק להט"ז וא"ר שהוא גזירה חדשה נראה דפסול ג"כ במעמד דמעמד).

ז) אלא דעי' במקראי קודש (ח"א סימן כא') דיוצא לדון בדבר חדש דכל שהמעמד הוא באופן שאם מסירו לגמרי אין הסכך נופל לארץ, אלא נופל ע"ג המעמד דמעמד למטה ממנו, בכה"ג המעמד דמעמד יש לו דין מעמד שאסור לסכך עליו. דהלא דל מהכי המעמד ולא מגרע כלום מהסוכה. ונראה דחידוש הוא, דאה"נ אם לוקח המעמד יפול ע"ג המעמד דמעמד, אבל למעשה כמות שהוא הסכך עומד ע"ג המעמד ולא על המעמד דמעמד. וכן נראה מדברי הראב"ד, דעי' מנחת שלמה (ח"ב סי' מז') דרוצה להוכיח מהבנת הריטב"א בדעת הראב"ד בסוגיא דמעמד כדברי החזו"א, דהריטב"א ביאר הא דמסכך על כרעי המטה באופן שמניח קונדסאות על גבי המטה ומסכך ע"ג זה, ועל זה נאמר בגמ' שיש שפסול מעמד, הרי דמחמיר גם במעמד דמעמד. ובהא דאמר אביי (כא:) לא שנו אלא

הרמב"ן ור"ן לבאר האי היתר משום "מעשה קרקע". ואפשר דאה"נ ההיתר הוא מעמיד דמעמיד ולא בעינן מעשה קרקע דווקא, אבל כמו שקרקע הוא דבר אחר וחפצא אחר של מעמד חוץ מהקונדסין ה"ה כל מעמיד דמעמיד צ"ל מעמיד אחר לגמרי מהעיקר מעמיד כמו דפנות מתחת לכלונסאות, או מסמרים בתוך דפנות (כשהדפנות הם המעמד), אבל כשיש מעמיד כגון כלונסאות של שפודי מתכת ועליהם הוא נותן עצים דקים להפסיק בין מתכת להסכך אין זה בגדר מעמד דמעמד אלא המתכת עדיין נחשב המעמד (וכן הוא בס' מקראי קודש ח"א סימן כא' ובהליכות שלמה מהגרשז"א זצ"ל) לט'. ומ"מ אינו מוכח² ואפשר דכל שאינו שוכב ע"ג המעמד ממש ויש הפסק ביניהם זה מספיק היכר שלא יבא לסכך בהם וכן משמע בבכוי"ע ס"ק טו'.

לט. ויש לדון לפי"ז בדבר מצוי כשיש מעקה למרפסת ממתכת ושם בקרנות ע"ג המתכת מקלות של עץ להגביה הסכך יותר, האם זה מעמד או מעמד דמעמד דסוף סוף אין כאן עוד מעמד אלא המשך של מעמד דמתכת, אבל דנראה דמ"מ הוי מעמד דמעמד דהוי שתי קונדיסין נפרדין (עץ ומתכת), וביותר בדרך כלל נותנים ע"ג הקונדיסין כלונסאות של עץ ונותנים הסכך על זה, וכה"ג הוי בלא"ה מעמד דמעמד.

מ. והא דנקט לשון "מעשה קרקע" הוא על דרך שכתב הריטב"א דזה הסבר למה הקילו במעמד דמעמד, דבלא"ה כל סוכה פסולה דהלא כל סוכה ע"ג קרקע עומדת שהוא סכך פסול, ומהא נשמע דכל מעמד דמעמד מותר.

קיום כלל ובכל הזזה יפול הכל אין זה נחשב למעמד כלל ובכה"ג המעמד מתייחס למה שתחתיו דהיינו המטה, אבל באופן שמחזק הקונדיסין באופן שהסוכה עומד עליהם גם כשזז המטה בכה"ג יש עליהם תורת מעמד ועל המטה דין מעמד דמעמד שמותר. הרי מבואר מדברי הראב"ד שאין ההבחנה במעמד מה יהיה כשמסיר המעמיד (אם יפול לארץ או לאו) אלא האם יש למעמיד חוזק לעמוד ולהעמיד הסכך באמת, ואם כן, יש לו דין מעמיד עכשיו ומה שתחתיו הוי מעמיד דמעמיד. ולכן כשבא להעמיד סכך ע"ג כלונסאות על מתכת צריך להקפיד שאינו רק מכסה המתכת בכיסוי בעלמא אלא להעמיד מעמיד אחר ועל גבי זה נותן הסכך, ובזה כשר אף באופן שאם לוקח המעמד יפול ע"ג המתכת.

מעמד בפסול דרבנן חומרת הפרמ"ג במעמד ע"ג דפנות רחב ד'

ח) בפרמ"ג א"א סי' תרכ"ט ס"ק יא' מסתפק בדין מעמיד ע"ג פסול דרבנן דאפשר דהוי גזירה לגזירה ונשאר בצ"ע ומסיק "ראוי לכל ירא שמים שיהא הדפנות עכ"פ נסרים שאין בהם

סמך אבל סיכך כשר, ביאר הריטב"א דסמך הוא בציור כנ"ל, ויש פסול מעמד אבל סיכך היינו ע"ג קונדיסין (כשירים לסכך) ע"ג הארץ ושוב אין בו מעמד. אבל ע"ע בחי' רא"ה שם שג"כ מביא דברי הראב"ד אבל הוא ביאר גמ' הנ"ל דלא שנו אלא סמך היינו שסומך קונדיסין ע"ג המטה באופן שיפלו כשזז המטה אבל סיכך היינו שנעץ הקונדיסין בחוזק לתוך המטה, בכה"ג כשירה. ובשלמא לטעם של קבע / עראי מובן מה שמרויח בחיזוק, דע"י זה יש קבע אבל לטעמא דמעמד צ"ע מה שנא דנעץ בחוזק סוף סוף הוי מעמיד (דמעמיד) בדבר הפסול. ונראה לבאר ע"פ דברי הראב"ד עצמו ב'כתוב שם' (דפי הרי"ף י). שביאר דכשהקונדיסין מונחים באופן שיפלו בהזזת המטה "הוא ליה כמו שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה דכה"ג לאו כלום הוא" ובזה הוא מבאר החסרון דקבע, אבל נראה דמהא נשמע לדין מעמיד דלעולם מעמד דמעמד מותר גם לדעת הראב"ד וכמפורש בסוף דברי הרא"ה שם וכן בר"ן (י: דפי הרי"ף) לדעת הראב"ד ע"ש^{מא}, אבל באופן שהמעמיד עצמו (דהיינו הקונדיסין) אין לו שום

מא. ודוחק לומר דהריטב"א בא לחדש שיטה אחרת לגמרי בדעת הראב"ד שמעמיד דמעמיד פסול – אלא משמע דהא דביאר "אבל סכך כשר" היינו ע"ג הארץ דכן הוא פשוט משמעות הגמ', ואין הלשון משמע שעשה בחוזק.

רק מקבלי טומאה מדרבנן^{מג}, ולכאורה סותר ממש"כ בריש סימן תר"ל בב"ה. אולם נראה לחלק בדבר שהוא גזירה לפסול בהל' סוכה אמרינן דהוי גזירה לגזירה, משא"כ בדבר שהוא מקבל טומאה מדרבנן בכהת"כ מחמירין בו יותר^{מד}. וא"כ כאן שהוא רק גזירת תקרה לפסול נסר ד' לכאורה יש להקל להעמיד עליו (לדעת המ"ב).

ז) ועוד יש לדון דהלא כל מעמידי הסכך אפי' ממין הכשר לסכך הלא אינו מניחו שם לשם צל אלא לשם מעמיד וא"כ שאינו לצל הוי פסול לסכך מה"ת וא"כ איך מעמידין על שום דבר (הגם דיש עצה לכזו לשם צל אבל מכל הפוסקים משמע דלא צריכין לזה). ונראה מוכח מזה דפסול מעמיד הוא רק על דברים הפסולים בעצם משום שהם מקבלי טומאה או אינו גדו"ק^{מח}, וכן מוכח מהא דהוציין ד. שאף שהסכך למעלה מכ' מחזיק ההוציין למטה אין שם פסול מעמיד, ומבואר כנ"ל דאין

ד' טפחים או המעמיד העליון הקורה שהסכך נשען עליו פחות מד' טפחים" (דהוי מעמיד דמעמיד) היינו שחושש למעמד ע"ג נסר ד' שהוא פסול מדרבנן משום גזירת תקרה (סי' תרכ"ט – יח"מ^{מב}). ויש לעיין בזה טובא, ראשית בשאלה זה גופא דמעמד ע"ג פסול דרבנן, באמת מפורש הוא בריטב"א כא: דלא גזרו על זה משום גזירה לגזירה והוכיח כן מהמש' יב. דאוסר לסכך בחבילות ומ"מ מסיק שם המש' "וכלן כשרין לדפנות" ומשמע דאין כאן חשש מעמיד, וביאר כנ"ל. והובא דבריו בגאון ריש סי' תר"ל (בשם "רשב"א") וכן נקט הב"ה ריש סימן תר"ל (וכן הוא בבכוי"ע בסי' תרכ"ט ס"ק יב' מסברא, וע' ספר בית השואבה דיני סכך אות מה').

ובאמת קשה ממה שנקט לדינא המ"ב סי' תרכ"ט ס"ק כה' דברי המג"א (ס"ק יא') דמחמיר להעמיד אפי' בשברי כלים שגם בשלמותן היו

מב. ובמשבצ"ז ס"ס תרמ"ג בקונטרס לסוכה המהודרת מביא חומרת האו"ז לעשות הדפנות מסכך כשר ולכן לא לעשות מנסר ד', אבל אין זה ענין למעמיד, ועי' ריש סי' תר"ל שלא חששו הפוסקים לזה כלל.

מג. ועי' במנח"ש סי' כב' שבאמת תמה על המ"ב בזה.

מד. וכעין זה חילק הפרמ"ג במשבצ"ז ריש סי' תרכ"ט בהא דפסול דרבנן מותר בדיעבד וגם לברך דהוא רק בגזירה ולא בפסול דרבנן של כהת"כ, ע"ש.

מה. ובגנת וורדים (כלל ד' סי' כ') חידש דרך דבר שמקבל טומאה פסול למעמיד ולא דברים שאינם גדו"ק, ועי' שע"ת ס"ס תרכ"ו.

מעמיד על דבר שהוא מין סכך כשר בעצם. וא"כ יש לדון בהאי פסול דנסר ד' משום גזירת תקרה האם נחשב כפסול בגופו ששייך ביה פסול מעמד או לאו. ומסברא היה נראה דכאן נמי שייך לגזור שמא יבא לסכך באלו בפסול משא"כ בפסול של תעשולמה"ע (לא לשם צל) או למעלה מכ' שם לא שייך כ"כ הגזירה דכשיבא לסכך באלו הדברים הוא מסכך בהם בהכשר (לשם צל, למטה מכ'), וגם משמעות הגמ' הוא דדיינין להו כסכך פסול בעצם דהגמ' יד: פוסל נסר ד' אפי' הפכן על צידיהן (וכן הוא לדינא בסי' תרכ"ט – יח') וביאר בגמ' "דנעשו כשפודין של מתכת" (והובא במ"ב סי' תרכ"ט ס"ק מז'). ועוד סמך לדבר דכל שיש פסול שיש בו ממשות (כמו רחב ד') שייך ביה גזירת מעמד, דהלא הא דיש פסול מעמד במחובר, דבר זה מוסכם לכל הראשונים שהקשו מהא דמסכך ע"ג האילן, ובריטב"א יא. על המש' של הדלה את הגפן ביאר דפסול מחובר אינו משום פסולת גורן ויקב (כפרש"י ט: וכ"ה בפוסקים ריש סי' תרכ"ט ע"ש במ"ב) אלא משום תעשולמה"ע

דלא שייך עשייה כל עוד שהוא מחובר^{מז} והובא דבריו בגאון סעיף יז' ע"ש, הרי מבואר דאף שהוא בעצם מין כשר לסיכוך כיון שיש פסול בגופו שייך ביה גזירת מעמד (והטעם כנ"ל דשמא יבא לסכך במחובר כמו הדלה הגפן). י' אלא דעדיין יש לנו עוד טעם לדון להקל להעמיד סכך ע"ג נסר ד', דבר"ן בסוגיא דמעמד ביאר דהא דהעולם נוהג להעמיד ע"ג כותל אבנים, אין בו משום מעמד מב' טעמים א) דאין שכיח לסכך באבנים, ב) דאף מי שמסכך באבן, בזה הוא עושה בית קבוע ולא סוכה ולא יטעה בה אינשי לסכך סוכתם בזה^{מז}. והלא כל גזירת תקרה לאסור נסר ד' הוא משום שסיכוך בנסר ד' הוא דמי לבית ודומה לבנין קבע, ע' רש"י יד. (ד"ה מחלוקת) "דרוב תקרות הבית עשויות מהן" ואף לראשונים דפליגי על רש"י, ע"ש בר"ן וריטב"א מ"מ יסוד הגזירה הוא משום דסיכוך בהם הוי דרך קבע. וא"כ י"ל דשייך היתר השני של הר"ן דלא גזרינן שמא יבא לסכך בדבר שניכר שהוא קבע ואינו ראוי לסיכוך (ויש לדחות דאינו קבע גמור, ורק גזרינן ביה אטו קבע גמור)^{מז}.

מז. וצ"ע ביאור הדברים.

מז. וצ"ע במ"ב ס"ק כב' שלא הביא רק טעם הא'.

מז. ואם שייך היתר הא' של הר"ן שאינו שכיח לסכך בהם נראה דתלוי במח' ראשונים דעי בר"ן

יא) היוצא מדברינו שיש להקל לסכך ע"ג נסר ד' וכדעת הב"ה ורוב הפוסקים. ובאמת בדרך כלל יוצאין חומרת הפרמ"ג ע"י שנותנין קורות דקים (שכשירים לסכך) כדי להעמיד הסכך ובוזה הנסר ד' (היינו הדפנות) הוי מעמיד דמעמיד, ואף מי שאינו צריך לנ"ל (וכגון בסוכה קטנה) הלא בקל אפשר להדר לצאת לכ"עמ"ט (לעשות מעמיד דמעמיד).

(על הריף י.) דמביא מהראב"ד שלא גזרינן מעמד על אילן דאינו שכיח לסכך בו, והר"ן חולק דהלא שכיח לסכך כדאיתא במש' יא. הדלה עליה את הגפן, ונראה דכ"ע מודו דבאילן רגיל אין מסככין בו והמח' אם גזרינן כל אילן אטו אילן כמו גפן. וא"כ להראב"ד הלא אינו שכיח לסכך בנסר ד' ולכן אין לגזור אבל להר"ן כיון דשכיח לסכך בעצים שונים גזרינן גם על זה, ודו"ק. ולפי"ז יש להבין הא דמבואר בסי' תרכ"ט – ח' שיש בחיבור כלונסאות במסמרים שאלה של מעמד בדבר פסול, ולכאורה קשה דהלא אינו שכיח כלל לסכך בנסרים ולהנ"ל לדעת הר"ן ניחא דגזרינן על מסמרים של מתכת שמא יבא לסכך בשפודין של מתכת (ובפרמ"ג במשבצ"ז סי' תרל"א סק"י מתיר ג"כ להעמיד על שפודי מתכת דכ"ע ידעי בה דפסול לסכך בו, על דרך טעם ב' דהר"ן, אבל תמוה דמפורש בש"ע דיש גזירת מעמד אפי' על מסמרים של מתכת וצ"ע).

מט. ועי' בשו"ת רע"א החדשות חלק ה' בחלק 'פסקים ותקנות' דף לד' שמזהיר על קיום מצות ליל הסדר וז"ל "ולדעתי מי שיש לו מוח בקדקדו ומאמין בתורת ה' איך לא יחוס על נפשו ולא יהא מתיירא שמצוה גדולה כזו שאין לזכות בו עד יעבור שנה ומי יודע אם יחיה, יהיה נפסד בידו. ודי לנו בעו"ה במצוות הרגילים כמו תפילין וברכת המזון שאין אנו מדקדקים בהם, ולמה נעשה כזה במצוות אלו ר"ל" עכ"ל.

סימן תרכ"ט

קביעת סכך להגן מפני הרוח

ואם כן הלא הסוכה עומד כדבעי בלי מעמיד הפסול, ומה שמוסיף מפני רוח שאינו מצויה בזה אין עליו דין מעמד לפסול, כיון שבעצם אין הסוכה צריך לזה (כמבואר בסי' תרכ"ח – ב'). אלא דיש לעיין בזה דאה"נ כל עוד שהסוכה עומד בפנ"ע בלי עזר מהמעמד אין כאן מעמד לפסול, אבל בשעה שהרוח שאינו מצויה מנשבת, באותה שעה בלאו המעמד הפסול ודאי יפול הסכך, וא"כ לכאורה באותה שעה הוי הסוכה עומד ע"י מעמד הפסול, וכן הוא בשו"ת בצל חכמה (חלק ה' סי' מד' אות ג') דבאותו שעה יש עליו דין מעמיד¹. ולכאורה יש להביא רא"י לזה דבסי' תרכ"ח – ב' קי"ל דסוכה שיכול לעמוד ברוח מצויה דיבשה כשר גם בים אף ששם אינו יכול לעמוד ברוח מצויה דים (שהיא בדרגת רוח שאינו מצויה דיבשה). והקשו האחרונים הלא למעשה כאן איפה שהסוכה נמצאת אין לו שום קיום. וע"ש במ"ב ס"ק יד' שמסביר על דרך רש"י דמ"מ יש

שאלה: מצוי בינינו שהרבה קושרים הסכך לכלונסאות הסוכה כדי שלא יפול ע"י הרוח, האם שפיר עבדי או לאו, ומה הדרך הנכונה לחזק הסכך שלא יפול ברוח.

תשובה: יש לברר בזה בתרתי (א) משום פסול מעמיד בדבר המקבל טומאה, (ב) משום פסול דירת קבע.

(א) ברמ"א סי' תרכ"ט – ז' מביא מהמהרי"ל שלא להניח סולם ע"ג הסכך להחזיקו והבין המג"א (בתי' השני שמכריע כמותו) וכן הוא במ"ב תרכ"ט ס"ק כב' דהוא משום פסול מעמד בדבר המקבל טומאה שמחמירין לזה לכתחילה. וא"כ יש לדון באופן שקושר הסכך בדבר פסול (חבלים המקבלים טומאה, פלסטיק, מסמרים וכדו') דלכאוי' שייך פסול מעמד. אלא שבדרך כלל באמת הסכך יכול לעמוד בלא"ה ברוח מצויה ואין ה"מעמיד" אלא לתוספת חיזוק מפני רוח שאינה מצויה או שלא יפול ע"י דחיפה בסוכה.

ג. ואה"נ בדיעבד יכול לברך עליו דמעמד כשר בדיעבד, והשאלה בזה הוא רק אם לכתחילה יש להדר מפני החג להחזיקו בדברים מותרים.

עליו שם דירת עראי בעצם אף שכאן אינו יכול לעמוד, היינו ששאלת הסוגיא היא אם יש כאן תורת דירת עראי ובלא"ה פסול, ועל דרך זה בריטב"א רא"ה, ור"ן (כג.) דפסול שאינו יכול לעמוד הוא משום סוכה שאינו ראויה לשבעה (כג.) היינו שכל הסוכה בעי קיום גם הדפנות וגם הסכך. אבל בח"י הגרי"ז בהל' סוכה^{נא} דייק מהרמב"ם דדין עומד ברוח מצויה הוא דין בהל' מחיצה וכל שיש שיעור קיום של מחיצה כשר בכל מקום, אף במקום שאינו יכול לעמוד בפועל. ולפי"ז לעולם אין שום דין בסכך שצריך לעמוד ברוח מצויה מצד עצם כשרות הסכך. וא"כ צ"ב מש"כ הרמ"א סי' תרכ"ט – ז' ע"פ המהרי"ל שיש פסול מעמיד בהנחת סולם ע"ג הסכך דלכאורה הוא כדי להחזיקו מפני רוח מצויה, ואם נימא כנ"ל דבאמת סוכה אינה צריכה לזה להכשירו, א"כ מוכח דגם מעמד שאינו צריך לכשרות הסוכה בעצם, אבל בפועל הוא מעמד הסכך, חשוב כמעמד לפסול (כשמעמיד בדבר הפסול)^{נב}. וא"כ ה"ה ברוח שאינו מצויה אינו חייב להעמיד ולהחזיק הסוכה כנגדו אבל כשבפועל

יש רוח כזה ומעמיד כנגדו בפסול, יש לו דין מעמיד בדבר הפסול^{נג} (והגם דאינו מוכח דיש מהאחרונים שלמדו שמה שאסור בסעיף ז' אינו משום מעמד אלא משום סכך פסול ע"ש בט"ז ומג"א בת"י ראשון, מ"מ המג"א הכריע שהפסול הוא משום מעמיד).
ב) וכל זה הוא לגבי מעמיד שבלא"ה מותר מעיקר הדין אלא מחמירין בו לכתחילה (עי' שעה"צ ס"ס תר"ל, ועי' מש"כ לעיל בדין מעמד אות א'). אבל יש בזה עוד שאלה של קביעות הסכך. בתוס' ב. ד"ה כי מובא דעת ר"ת דהא דמותר לעשות מחיצות של ברזל אף שהם קבע (דכל עוד שהם למטה מכ' הם ראויין להיות עראי) כל זה רק בדפנות, אבל הסכך שהוא עיקר הסוכה צ"ל ארעי בפועל ולכן סבר ר"ת שאם עושה סכך באופן שמעכב הגשמים מליכנס, הסוכה פסולה. ובש"ע סי' תרל"א – ג' גבי שיעור עובי הסכך המחבר לא הביא דעת ר"ת כלל, אבל באחרונים שם מחמירים לדעת ר"ת (ע"ש מג"א בשם הב"ח והלבוש). וע"ש בתוס' שמוכיח שיטתו מהא דגשם הוי סימן קללה בחג (ואם יכול לעכב גשם

נא. ועל דרך הגרי"ז כן הוא בעמק ברכה, פתחא זוטא סי' שס"ב, יד אליהו סי' כב'.

נב. ואפשר שפוסל רק בשעת הרוח מצויה או כיון שהרוח מצויה פוסל כמעמד בכל זמן.

נג. וע"ש בשו"ת בצל חכמה שאחרי שעבר הרוח כשר ואין כאן משום תעשולמה"ע.

ב. שלא מובא בש"ע, אבל כבר הובא באחרונים להחמיר כוותי' בסי' תרל"א – ג'. אבל באמת משמע מהמג"א דהאגודה הוא דין אחר מר"ת, ואף אם לא היינו פוסלים עיכוב הגשם, מ"מ שייך לפסול סכך קבוע במסמרים מדין דירת קבע^ג נומהא גופא דהביא המג"א בשם האגודה ולא תוס' משמע דהוא דין חלוק מהא דר"ת. ודברי המג"א בשם האגודה מובאים לדינא בהרבה אחרונים: אליה רבה (סי' תרכ"ט אות יח'), ערוה"ש (שם אות לב'), מחצית השקל (סי' תר"מ סק"ט). ואף דהמ"ב לא מביא דברי האגודה, בשעה"צ סי' תרל"ג ס"ק ו' מביא יסוד הדברים מעצמו ע"פ תוספות והר"ן^ד וז"ל "אבל

אין כאן קללה), ולכאורה מבואר מזה דאין הפסול בצורת קבע של הסכך ומניעת הגשם רק סימן לזה, אלא דזה גופא הוי קביעות הפוסלת^ה, ולכן אף אם הסכך אינו קבוע כ"כ אם הוא למעשה מונע הגשם פסול^ה. זהו דעת ר"ת^ו. אבל ע' במג"א סי' תרכ"ז ס"ק ב"ג שמביא דברי האגודה שג"כ קאי על אותו דין קבע של ר"ת, אבל הוא ביאר באפ"א דאין הפסול נמדד במניעת גשם, אלא הקביעות עצמו הוי פסול קבע מה"ת בסוכה ולכן מביא המג"א בשמו שאין לקבוע הסכך במסמרים קבועים מפני שהוא "דירת קבע". וע' בנהר שלום שהקשה על המג"א דלמה סתם כהאגודה שהוא רק דעת התוס'

ג. וע' שו"ת אלף לך שלמה שחי' בתוס' דבעי' קבע וגם מניעת גשמים כדי לפסול וחידוש הוא. ג. אבל לעולם המניעה צריך לבא מהסכך גופא ולא מדבר צדדי כמבואר מהא דר"ת גופא בדף י. שמתיר פריסת סדין ע"ג הסוכה שלכאורה מעכב הגשם. וע' לעיל תרכ"ו- א' אות יא' מש"כ בזה.

ג. ובמ"ב תרל"א ס"ק ו' משמע דהוא פסול דרבנן ("גזירת בית") והוא לשון החי"א וכן חידש הט"ז, ועיי' פרמ"ג וישוע"י דפשטות ר"ת משמע דהוי פסול דאורייתא.

ג. ע' בכוי"ע דאין זה מקום להביא דין זה ולכאורה טעות המעתיק הוא.

ג. וע' חמד משה ס"ס תרל"א שהקשה דהאגודה מביא בשם תוס' לפסול קבע, ואינו כן אלא הפסול משום מניעת גשם, ונראה כמו שכתבנו דהאגודה הוא דין אחר על דרך ר"ת (פסול קבע בסכך).

ג. כוונתו בהא דציין להר"ן צ"ע מקורו. ונראה דהוא לדעת הר"ן בסוגיא דגזירת תקרה (יד). שחולק שם על רש"י וביאר הגזירה משום דנסר ד' הוי דרך קבע ע"ש (בדפי הר"ן ז: סד"ה גמ' מח' בנסרים) בתוך דבריו: "אע"ג דר"י סבירא ליה דדירת קבע בעינן אפ"ה אין דרך לסכך אלא בדבר קל... אין דרך לסכך בהן כדי לעשות הכירא בין סוכה לבית" [ונראה דהאי פסול קבע הוא מח' ראשונים דרש"י כאן ביאר פסול בית הוא "כמו של כל ימות השנה" שהיא סוכה כשירה

בסכך שעיקר הסוכה על שם הסכך, לא מתכשרא מה"ת עד דעביד ליה עראי, דהיינו שלא יקבע הנסרים של הסכך במסמרים". וכ"ה בחזו"א סימן ק"נ אות ט"ו (הוא מביא מתוס' ב.). ומבל זה היה נראה דלחבר הסכך בחוזק להסוכה הוי פסול מעיקר הדין מטעם דירת קבע. אלא דדין הנ"ל צ"ע. בתרומת הדשן סי' פט מוכיח מהגמ' טו. דתקרה שאין עליה מעזיבה פסול משום תעשולמה"ע בלבד ולכן יכול להכשיר ע"י מפקפק ונוטל א' מבינתיים, ע"ש. והגם דמבואר שם ברא"ש דמיירי בסכך קבוע במסמרים, הרי דאין פסול בקביעות הסכך, ודברי התה"ד מובאים לדינא בב"י ס"ס תרכ"ו (ובב"ח שם), בפרמ"ג (משבצ"ז סי' תרכ"ט – יא, א"א סי' תרכ"ז – ב'), מג"א (סי' תרכ"ט ס"ק י"א), ובמ"ב (סי' תרכ"ט ס"ק לו). נובאמת כבר עמד בזה הסתירה בפרמ"ג א"א הנ"ל, אבל לא זכיתי להבין תירוצו דנקט "יכולהו י"ל דהכין הילכתא" ותולהו במח' ר"י וחכמים אי סוכה קבע או עראי, וקשה הלא לדידן דקו"ל דבעי עראי מה תירץ, וצריך עיון להבין דבריו].

ונראה בזה, דהא דמבואר מהתה"ד הוא שאין סכך הקבוע פסול משום מחובר אלא דינו כתלוש, היינו שלעולם הוא סכך כשר לסכך בו. והא דמחמירין להאגודה אינו לומר דכיון שקובע הסכך הוי סכך פסול, אלא הוא פסול בשם דירה של הסוכה דאינו דירת עראי אלא דירת קבע. והנ"מ דלעולם כשר לסכך בסכך קבוע אפי' בשיעור ד' טפחים דהלא סכך כשר הוא רק בתנאי שאינו קובע כל הסכך של הסוכה דאז נתהפך מסוכה לבית. ועל דרך זה מצינו בפסול דר"ת משום מניעת גשם, דפרמ"ג א"א סי' תרל"א – ב' סבר דהא דיש ענין לראות הכוכבים מתוך הסוכה דעל ידי זה הוי עראי לא צריך את זה בכל ד' טפחים אלא במקום א' בסוכה, דהוא דין בהסוכה ולא בהסכך, אבל בדין מניעת גשם נקט שם דהוי סכך פסול וא"כ פוסל בכל ד' טפחים. וכן הוא במ"ב תרל"ה ס"ק ה'. וצ"ע מנא לן לחלק ביניהם, הלא שניהם משום פסול קבע הם ודין הוא בסוכה ולא בסכך, ועוד הלא כל נסר ד' אינו מכניס גשם בד' טפחים של עצמו ומ"מ גמ' ערוכה יד.

אלא דהוא תעשולמה"ע, והובא דברי רש"י במ"ב ריש סי' תרכ"ו, ובריטב"א ור"ן סברי דפסול בית היינו דהוא קבע ואינו דירת עראי כנ"ל, ועל דרך זה בריטב"א ח: בפסול סוכת יוצרים "משום דעבדא לדירה והוה ליה כבית" היינו כל שעשוי דירה קבועה הוי בית ע"ש והובא כזה הלשון במ"ב תרכ"ט ס"ק כ' ע"ש].

קשירה בחבל ולא במסמרים, דעל זה לא דיבר האגודה (דהוא מיירי בנסרים ומסמרים ע"ש), ואפשר שבדברים כאלו דאין אנו רגילין לעשות מהם בית קבוע כלל לא שייך פסול זה. ועי' רמ"א סי' תרכ"ט – ו' מהכל- בו דכשמנהג לעשות בתים ממחצלאות קנים גזרינן בהו גזירת תקרה, אבל כשאין המנהג לעשות לא שייך גזירת תקרה (אלא דאינו ראי' לכאן דאפשר דאם עושהו קבע ממש שאינו גזירה אלא מעיקר הדין שייך קבע בכל דבר ואינו תלוי במנהג העולם). ועוד שבדרך כלל אין קושירים הסכך בכל מקום ועדיין הסכך זו ע"י הרוח (רק שלא יפול), ואינו כל כך מהודק להסוכה כמו נסרים במסמרים שהם נעשית כתקרה ממש, שלכן לא נראה ששייך בזה פסול קבע, וצ"ע.

דהוא פסול מדרבנן משום גזירת תקרה ולא משום מניעת גשם שהוא פסול מה"ת לר"ת, וכן הקשה בספר פיתחא זוטא, וע' מועדים וזמנים ח"א סימן צ"ו דג"כ הקשה כנ"ל, ומביא שם מספר פאר עץ חיים בשם הגר"ח מוולוז'ין דכל שיש מקום א' שמכניס גשם בסוכה, כשירה. ועל דרך זה כאן לדברי האגודה נשהם באמת מיוסדים על תוס' ב. משום אותו פסול של קבען הוא פסול בשם דירה של הסוכה ולא דין סכך פסול.

אלא דעדיין יש לברר דאף אם אנו צריכים לומר כנ"ל בסכך של נסרים הקבוע במסמרים, שרק כשחלק מחובר כשור אבל כולו הוי פסול קבע, מה הדין כשאין הסכך מנסרים של עץ אלא מקנים וגם כשהחבור הוא ע"י

סי' תרל"א סעיף א'

גדר דין צילתה מרובה בסוכה

דהא דלא מועיל לבוד להכשיר הסוכה היינו משום שאין כאן מספיק סכך בשום אופן ולכן אין כאן "מיצל" כלל, אבל בנידון דידן יש סכך מרובה שמספיק לעשות ממנו צל על סוכה זו אלא דבפועל מחמת מקום הנחתו אינו עושה צל ממש, בכה"ג כשירה ע"י לבוד וחבט רמי. הרי לפנינו שאין תנאי צילתה מרובה בסוכה שיהיה בפועל צל בחלל הסוכה אלא שיהיה סכך ע"ג סוכתו שיש בו כח לעשות צל בעצם. (ב) ועל דרך זה מבואר ברש"י כב: כשיש רק מחצה סכך ומחצה אויר למעלה במקום הסיכוך, הסוכה פסולה (לדעת רש"י), דכיון שהחמה נתפשט בתוך חלל הסוכה ויש רוב חמה, המיעוט צל בטל ברוב החמה כמו שביאר רש"י ב. ד"ה ושחמתה (ואין זה בטול ברוב ממש אלא אנו דנין על הסוכה בכללות אם הוא מקום צל או חמה, וזה נקבע ע"פ הרוב), ומסיק רש"י שם ב. "ועל שם הסכך קרויה סוכה" היינו שאין הפסול מחמת החמה עצמו בתוך חלל הסוכה, אלא כיון שהחמה מרובה על הצל, רואין הסוכה כמקום שאין בו צל, וא"כ מוכח שקנים מלמעלה אין

(א) במש' כב. 'סוכה המדובללת...כשירה', וביאר שמואל בגמ' דמיירי בסוכה ש"קנה עולה קנה יורד" שחלק מהסכך עומד למעלה מהסוכה והגמ' חידש דזה כשר, או מדין לבוד או מדין חבט רמי ע"ש, והובא לדינא סי' תרל"א סעיף ה'. ונחלקו הראשונים בביאור הגמ' בשביל מה צריכין אנו לדינים הנ"ל להכשיר הסוכה, ולמה אינו כשר כמות שהוא עכשיו. ברש"י (ד"ה קנה עולה) ביאר דע"י הקנה עולה ויורד הסוכה נעשית חמתה מרובה מצילתה ואפ"ה ע"י דינים הנ"ל אמרינן "כל שאילו היו מסוככין בשוה היתה צילתה מרובה מחמתה כשירה". והקשה עליו בפסקי רי"ד (כב.) דאין להכשיר סוכה שהוא חמתה מרובה ע"י דינים כנ"ל דהלא פשוט הוא דא"א לסכך קנים מועטים על גבי סוכתו באופן שכל א' בתוך ג' טפחים מחבירו ולומר לבוד בכה"ג להכשיר סוכתו, דזה הוא הפסול של חמתה מרובה מצילתה (מש' ב.), וע' בטור (סי' תרל"א – ה') שמביא הפלוגתא ומכריע כהרי"ד (וע"ע בפסקי ריא"ז שנקט כדברי רש"י). והריטב"א מכריע כדברי רש"י ות"י קושיית הרי"ד

להם כח לעשות צל בחלל בסוכה זו, ואם כן אין כאן "סכך" כלל, דסכך הוא רק דבר שעושה סוכה היינו מקום מסוככת מן החמה, ע' רש"י ח: סד"ה א"ר חסדא "ולצל הוא דמיקריא סוכה, שסוככת מן החורב".

ג) ואף כשיש מחצה צל ומחצה חמה למטה בחלל הסוכה שאין הצל בטל ברוב חמה ולכן הסוכה כשירה בכה"ג, אין ההכשר סוכה מחמת הצל בפועל אלא הצל מורה לנו שיש דין מיצל להסכך מלמעלה, וכן מפורש ברש"י כב: (סד"ה כאן מלמעלה) "חמה וצל שוין בידוע שהקנים רחבים מן האויר" דבאמת הכשר הסוכה בא מסכך שיש לו דין מיצל ולא מן הצל עצמו. נועוד הוכחה לזה, דסוכה זו שיש בו מחצה על מחצה למטה כשירה גם לר' הונא טו. דסבר פרוץ כעומד אסור, והוא כנ"ל דמה שיש חצי חצי למטה מורה על רוב קנים למעלה, וזה העיקר].

ד) ויש בזה נ"מ לדינא, באופן שיש רוב סכך על האויר למעלה אבל העודף הוא רק במשהו ולכן עדיין החמה מרובה למטה בחלל הסוכה יותר על הצל, בכה"ג הלא סוף סוף אין לסכך הזה שם מיצל, וא"כ אין כאן סכך ופסול. וכן הוא בפסקי הרי"ד (כב:) שאם החמה מרובה בחלל הסוכה

אף אם זה בא "מחור קטן" בתוך הסכך (לו יצויר) הסוכה פסולה דהסכך הוי "כאילו אינו", וכן משמע בהשגת הראב"ד (דפי הרי"ף י:): דבעי "צל מרובה למעלה כדי שלא יהא למטה החמה מרובה מן הצל" היינו שלא די במשהו סכך מרובה על האויר אלא בשיעור שעושה לכה"פ מחצה על מחצה צל למטה. וכן הוא באג"מ (ח"א או"ח סי' קפ"ב) שלדינא פסול בכה"ג אבל ע"ש שהוא מדייק מלשון המש' וסתימת הגמ' דכל שצילתה מרובה למעלה כשר בזה, משמע אפי"ו בצילתה מרובה במשהו, ולכן ביאר שהמציאות לא שייך כן וכל שצילתה מרובה יהיה לכה"פ מחצה על מחצה. וצ"ע דכל שהסכך יותר גבוה החמה מתפשטת יותר ולכאורה שייך לעשות באופן שיהיה רוב סכך למעלה ורוב חמה למטה נואפשר דכוונת האג"מ דאף שאנו רואים החמה מתפשט, קים להו לחז"ל דאין לזה דין חמה, ואולי יותר קלוש החמה הזוה, וכעין זה מצינו בר"ן ריש מכילתין (דפי הרי"ף א. ד"ה וסוכה) דהקשה שבסוכה קטנה ז' על ז' וגבוה כ' שכשירה (ולא יותר), רואין בחוש שכל צל סוכה זו בא רק מהדפנות ואין הסכך עושה כלום ואיך כשירה, ותי' שקים להו לחז"ל דסוכה הנ"ל ע"י שנותנין סכך על גביו, נתמעט החום

מכ' אמה ומכשיר בזה, מ"מ בפסול חמתה הוא מודה, ואף דמוכח שם בגמ' ב. מדברי ר' זירא דלמעלה מכ' אין בסוכה צל הסכך כי אם צל דפנות מ"מ בעי צילתה מרובה דהיינו "שיהא ראוי לעשות צל דבלאו הכי לא מקרי סכך כלל כיון שקלוש כולי האי דלא חזיק למעבד צל" (אבל מ"מ לא בעי ר' יהודה "שיהא הסכך עושה צל כמות שהיא עכשיו"), ומבואר כיסוד הנ"ל דדין צילתה מרובה הוא שיהיה סכך שיש בו דין מיצל, ולא בעי צל בפועל ממש.

(ו) ועוד מוכח מהא דעושה סוכה בעשתרות קרנים (ב.) שאף שבכה"ג אין הסכך מיצל בפועל כלל הסוכה כשירה, וכן מהא דדף ז: דחמתה מרובה מצילתה שבא מחמת פירצות בדפנות כשירה (ודלא כר' יאשיה ועי' תר"ל סעיף א' וב"ה שם)ס.

בתוך הסוכה, וזה נחשב 'צל' מהסכך ולכן הסוכה כשירה. וה"ה הכא קים להו לחז"ל שכל שיש סכך מרובה מלמעלה החלל נחשב צילתה מרובה, וצ"ע. ובאמת, עי' ברש"ש כב: שכבר הקשה על סתימת לשון המש' דאפי' צילתה מרובה משהו מספיק דזה אינו, כנ"ל. ונראה שאחר שיש לנו דברי הראשונים הנ"ל אין לנו להקל מפני סתימת לשון המש', וכן הוא לדינא בערוה"ש סי' תרל"א אות ג' דבעי "שיהיה הסכך יותר על האויר בשיעור נכון כדי שלמטה יהיה צילתה מרובה מחמתה" להדיא שאינו די בצילתה מרובה משהו.

(ה) ועי' בריטב"א (ב.) על הא דפוסל המש' חמתה מרובה מצילתה (דמיירי בחמה למטה תוך חלל הסוכה ע"פ הגמ' כב:) ביאר הרטב"א דגם ר' יהודה שחולק על הא דסוכה למעלה

ס. וע"ע מועדים וזמנים ח"ב סימן קה' דמיקל בזה, ואינו מביא מכל דברי הראשונים ופוסקים הנ"ל, וצ"ע, ועי' בפנים מש"כ מהאג"מ, ומהגר"א אריאלי שמעתי שלעולם י"ל כמדויק במש' שכל צילתה מרובה מהני, דסכך כזו יכול לעשות צל מרובה בסוכה גבוה י' טפחים, ולכן יש לו דין מיצל' וסכך כשר הוא, ומה שהוא אינו מיצל בפועל משום גובה יתירה [שאינו נצרך להכשר סוכה] אינו מגרע כלום (ואמר כל זה בתורת חידוש). וכל הנ"ל הוא לימוד זכות גדול על מה שראיתי כמ"פ סוכות שיש רוב סכך למעלה אלא שאינם מסוככים יפה ובצאת השמש בגבורתו החמה מתפשט הרבה בתוך הסוכה עד שיש ספק חמתה מרובה בחלל הסוכה, ולהנ"ל ניחא ומ"מ לכתחילה ודאי יש לעשות כהערוה"ש.

סא. ואפשר להוסיף עוד דהלא בלילה דאין חמה אין הסכך מיצל באותה שעה ומ"מ הסוכה כשירה, ודו"ק. ויש לעיין דאפשר דכל זה שלא בעי צל ממש הוא בסוכה העשוי לשם חג, אבל ע' ח: דגם סוכת גנב"ך כשירה אף שאינו עשוי לחג, כיון שמ"מ עשוי לצל חל עליו גם בזה שם סוכה וכשר לקיים בו מצות סוכה, וכ"ה לדינא סי' תרל"ח. ונראה דבסוכה כזה בעי צל ממש ולא מהני

(ז) וביסוד זה דלא בעי צל ממש בסוכה, מצינו בתוס' שמחדש עוד יותר. דעי' בתוס' כב: (ד"ה כאן) שחולק על פרש"י שם וביאר דכל שיש מחצה סכך ומחצה אויר במקום הסכך כשר ומוכיח מהא דקי"ל טו: פרוץ כעומד מותר, ואף שהחמה נתפשט למטה בחלל הסוכה והוי מרובה על הצל, כשר. ועל דרך זה יש לבאר דברי תוס' כב. ד"ה קנה שביאר בהא דקנה עולה וקנה יורד (סוכה מדובללת) דהחידוש הוא דהסכך העליון מצטרף להסוכה ונחשב כחלק ממנו להשלים צל הסוכה, אבל אין החידוש משום שבלאו החבוט רמי הוי חמתה מרובה מצילתה (כרש"י), דלעולם סוכה המדובללת נחשב כצילתה מרובה מחמתה "דכיון דאי קיימה חמה בראש כל האדם היתה צילתה מרובה מחמתה אין לפסול בשביל חמה הבא מן הצד באלכסון ועושה אותה חמתה מרובה". ובאמת צ"ע דמנא ליה לתוס' למדוד שיעור חמה וצל בסוכה באופן מצומצם כנ"ל ולומר דהכל תלוי בכמה דקות ביום כשהחמה בראש כל אדם, ולא

לייחס לשיעור צל וחמה במשך כל היום. ונראה מזה (וכן מתוס' הנ"ל כב:) דלתוס' אין שום תנאי של צל בתוך הסוכה להכשירה ואף אין דין בסכך להיות "כח מיצל". אלא האי דינא דצילתה מרובה הוא שיעור בכמות הסכך הנצרך להכשיר סוכתו, וכיון שיש שיעור הראוי שהוא פרוץ כעומד, די בזה. ולכן מודדין כשהחמה בראש כל אדם דכשיש צל באותו שעה זה ראי' שחלל הסוכה מכוסה בסכך המספיק ולכן כשר, אף שסוף סוף הסוכה באמת מלא חמה רוב היום.

(ח) אבל קשה לומר דאין שום תנאי צל בסוכה, ולשון המש' צילתה מרובה הוא לאו דוקא ורק סימן בעלמא²⁰. ויותר נראה לבאר דלעולם גם לתוס' הסכך צריך להיות מיצל, אלא דתוס' סבר דאין הסכך צריך לעשות צל במקום חלל הסוכה למטה, אלא במקום הסכך עצמו צ"ל שם סיכוך מפני החמה וזה די בפרוץ כעומד די ש מחצה צל במקום הסכך, וכדי להבחין במקום הסיכוך אם יש צל צריך

עשתרות קרנים, חבוט רמי, ופרוץ כעומד דכל "השם סוכה" בא רק מחמת הצל, ובלי צל ממש אין כאן סוכה, וה"לשם צל" הוי חוכא ואטלולא.

סב. ואף שהגמרא היחידה שמפורש די ש תנאי צל בסוכה, לתוס' אינו ראי', דעי' ח: דבעי סוכה להיות מסוככת כהלכתה וביאר הגמ' "שעשאה לצל" (ע"ש ברש"י). אבל ברא"ש וטור מביאין דעת ר"ת דהגמ' בא לאפוקי רק שלא יהיה מעכב גשם מליכנס לסוכה אבל אין תנאי של צל בעצם.

דבר אחד צדדי הוא מסכים שאין זה פוסל הסוכה).

(י) נמצינו למדים ג' שיטות בגדר דין צילתה מרובה בסוכה, (א) שיטת תוס' דבעי צילתה מרובה רק במקום הסיכוך ולא בחלל הסוכה כלל, ולכן פרוץ כעומד מותר, וצילתה מרובה נמדד כשהחמה בראש כל אדם, ולשיטתם הוכרחו לתוס' למצוא חידוש בקנה עולה וקנה יורד, וחידוש (כב. ד"ה קנה) דסכך צריך להיות מונח ע"ג הסוכה, או ממש או ע"י דיני לבוד וחבוט רמי ובלא"ה אינו משתייך להסוכה להכשירו בסכך זה.

(ב) שיטת רש"י דבעי סכך שיש בו כח המיצל כדי לעשות צל בחלל הסוכה, ולכן פרוץ כעומד פסול, ודין צילתה מרובה הוא כפשוטו נמדד לפי מצב של כל היום, והח"י דקנה עולה ויורד הוא שאע"פ שהוא חמתה מרובה יש להכשירו ע"י חבוט רמי. ולשיטתו אין לנו שום מקום לומר דסכך העומד למעלה מחלל הסוכה צריך דינים כדי

למדוד כשהחמה בראש כל אדם. ובזה מובן ג"כ מה שפשוט לכ"ע דאין לעשות סיכוך ע"י קנים מועטים בתוך ג' מהדדי ע"י לבוד, דאין זה רק שיעור סיכוך אלא יש דין צל באותו מקום, וא"א ע"י לבוד כנ"ל³⁰.

(ג) ומאיך גיסא מהרי"ד הנ"ל (עי' אות א') משמע דבעי צל ממש בתוך חלל הסוכה ולכן הקשה על רש"י כב. שרוצה להתיר חמתה מרובה ע"י דין חבוט רמי (וכן הקשה על תוס' כב: דרוצה להתיר חמתה מרובה ע"י פרוץ כעומד), אבל ע"י לעיל אות ו' כמה אופנים שלכ"ע לא בעי צל ממש בתוך הסוכה וגם הרי"ד מסכים לזה אלא דהוא סבר דחמתה מרובה מחמת הסכך בסוכה מדובללת א"א להתיר ע"י דינים דזה כמו להתיר סיכוך בלבוד בקנים מועטים, והוא לא סבר לחלק בין לבוד שהוא קנים מועטים וציור הנ"ל שיש בעצם מספיק כמות סכך, אלא כל שמחמת הסכך עצמו חמתה מרובה פסול (ורק מחמת דפנות או

30. וע' תוס' ט: [ד"ה והא] דעת ר"ת שסכך למעלה מכ' אינו סכך פסול גמור, וע"ש בתוס' ומהרש"א שמבואר דדעתו שיוכל להשלים שיעור צילתה מרובה ע"י סכך למעלה מכ'. ואם "צילתה מרובה" הוא שיעור בעלמא לכאורה צ"ל שיעור של סכך כשר ממש, ונראה כנ"ל דאין כאן שיעור אלא דין צל, וזה יכול להשלים גם ע"י סכך למעלה מכ'. [וזה גופא שיכול להשלים ע"י סכך למעלה מכ' הוא לכאורה עוד סמך ליסוד הנ"ל דאין צריך צל בפועל מהסכך אלא שיהיה עליו דין מיצל, דאף שאינו מיצל בפועל שהוא חמתה מרובה, ע"י שמצטרף לסכך למעלה מכ' יש לו למעשה דין מיצל ויכול להכשיר הסוכה ע"י זה, ודו"ק].

ומשמע באמת כדעת הרי"ד שבעי צילתה מרובה בסוכה (לא רק כשחמה בראש האדם) ומ"מ בעי חבוט לחבר הסכך להסוכה. אבל צ"ע שלא מצינו מי שמתעורר בזה בדעת המחבר, ולדינא נראה דנקטינן שהרמ"א כאן הוי פירוש דברי המחבר ולא בא לחלוק עליו. אבל גם דברי הרמ"א צ"ע דנקט שע"י החבוט רמי הסוכה כשר "אפילו חמתה מרובה" (כרש"י) וממשיך "רק שיהא הצל מרובה כשהחמה באמצע הרקיע" (כתוס'). ונראה דכוונת הרמ"א דמחמירין בזה לדעת שניהם. לדעת רש"י שצילתה מרובה אינו די בחמה בראש כל אדם אלא צריך צילתה מרובה כל היום או במציאות או ע"י דיני חבוט ולבוד, וכן לדעת תוס' דסכך שלמעלה מהסוכה אף אם הסוכה צילתה מרובה ממש (כל היום) צריך לדין חבוט או לבוד כדי להצטרף סכך העליון להסוכה (ובלא"ה הסכך מלמעלה הוי כמאן דליתא), וכן משמע בערוה"ש שמחמירין לדעת שניהם^{סד}.

(ב) וע' בספר חידושים וביאורים (סוכה סימן ד' אות י') שנסתפק כשיש סוכה עם ג' דפנות וחלק גדול של ז' על ז' טפחים של הסכך היא בגובה שונה משאר הסכך, ויותר גבוה משאר

להצטרפו להסוכה ולהחשיבו כחלק מהסוכה, אלא אף במקום שנמצא נחשב כסכך הסוכה, וכל עוד שהסוכה הוי למעשה צילתה מרובה אין אנו צריכים שום דינים, והסוכה כשירה כמות שהוא.

(ג) שיטת הרי"ד דהסכך עצמו צריך להיות באופן שיכול לעשות צל בחלל הסוכה בפועל ולא רק בכח, ולכן אין להכשיר חמתה מרובה ע"י דיני לבוד וחבוט רמי. ולכאורה לשיטתו החי' בקנה עולה ויורד מיירי שהסוכה בלא"ה הוי צילתה מרובה, ומ"מ בעי דיני לבוד וחבוט להצטרף הסכך להסוכה, על דרך תוס'.

(יא) ולדינא, בש"ע סי' תרל"א סעיף א' קי"ל דפרוץ כעומד למעלה במקום הסכך פסול דלא כתוס' וע"ש בביאור הלכה דזה ע"פ רוב מנין ובנין של הראשונים שנקטו בזה להדיא כרש"י (והרמב"ם, רי"ף ורא"ש ביניהם). אבל בהא דקנה עולה וקנה יורד, והוא סעיף ה' שם, אין הדבר פשוט כל כך. המחבר שם סותם ומביא רק דבעי לדין חבוט רמי להכשיר הסוכה, ואינו מביא שזה מועיל להתיר חמתה מרובה (כרש"י) או שמודדין כשהחמה בראש כל אדם (כתוס'), ודברי המחבר הם לשון הרמב"ם,

סד. וע"ע גר"ז ס"ק ו' שנקט רק לשון תוס', וצ"ע.

הסוכה, ע"ש שדן אם יש הקפדה שלא יהיה בסוכה "ב' סככים בגובה שונה זה מזה" או לאו. ולא זכיתי להבין מקום הספק בזה, דלא מיבעי לדעת רש"י הנתבאר לעיל דאין שום תנאי שהסכך יהי מונח ע"ג הסוכה דכשירה בכה"ג, אלא אף לתוס' דישי

תנאי כזה הלא כדי לתקן זה יש לנו דין חבוט רמי, וכשיש סכך ז' על ז' ומקום אויר למטה באותו גודל, למה לא נימא חבוט להכשיר הסוכה, וצ"ע. (וע"ש שמביא מהחזו"א באהלות סי' י"ד ס"ק י"א אבל שם מיירי לענין אהל טומאה, ע"ש).

סי' תרל"א סעיף ב'

רוב צילתה מיעוט חמתה

על ז' אינו פוסל הסוכה בכל אופן והר"ן מחמיר רק לא לישב תחתיו, מ"מ יש לדון באופן שהסכך זע"ז הולך על פני אורך כל הדופן, דאולי בכה"ג הוא חוצץ בין הדופן וסכך הכשר ואם נשאר רק ב' דפנות אפשר דהסוכה פסולה, והובא דבריו במ"ב ס"ק ד'.

ד) ועי' בכו"י ס"ק ב' שמביא דברי הפרמ"ג ומוסיף להסתפק עוד דהא דסכך חמתה מרובה אינו סכך כשר לסכך בו, האם דינו כסכך פסול שפוסל באמצע בד' טפחים ומן הצד בד' אמות (דפחות מזה יש ד"ע) או דילמא דינו כאויר שפוסל בין באמצע בין מן הצד בג' טפחים. ודבריו צ"ע, דהלא כל דברי הפרמ"ג מיוסדים על ספיקא דהר"ן שלא לאמר פסל על חמתה מרובה, וזה רק כשהוא בשיעור ז' על ז' אבל בפחות פשיטא להר"ן שבטל להסוכה ע"י פסל ומותר אף לישב תחתיו, וא"כ איך מסתפק הבכו"י בסכך חמתה מרובה שהוא רק רוחב ג' או ד' טפחים. וקשה לאמר דהוא באמת בא להחמיר בזה יותר מהר"ן, דהלא אף להר"ן לא ברירא להחמיר אפי' בזע"ז ורק נסתפק בזה, ועי' במאירי (יט.) שפשיטא ליה להקל

א) בגמ' יט. אחד מהבבות של דין פסל הוא סוכה שרובו צילתה מרובה מחמתה ומעוטה חמתה מרובה מצילתה שבכה"ג אמרינן פסל וכל הסוכה כשירה אפי' לישב תחת החלק שהוא חמתה מרובה דהוא בטל לגבי הרוב צילתה מרובה, וכ"ה במ"ב תרל"א ס"ק ד' נוע"ש במחבר דבעי צילתה מרובה ברוב שטח הסוכה וגם בכללות הסוכה בעי רוב צל על חמה].

ב) וע"ש בר"ן (על הר"ף ט. ד"ה גרסי' בגמ') דנסתפק אם גמ' הנ"ל מיירי בכל אופן, או רק בסוכה קטנה אבל בסוכה גדולה שיש בתוכו חלק חמתה מרובה ואותו חלק בעצמו הוי גודל ז"ז טפחים או יותר" (לשון הר"ן) אז צ"ע אם נכשיר אותו מפני צירוף שאר הסוכה" היינו שכיון שהוא בגודל ז' טפחים הוא מקום חשוב ואינו בטל לגבי שאר הסוכה ולכן אין לישב תחת אותו חלק חמתה מרובה, ועי' ט"ז ס"ק א' שמ"מ שאר הסוכה שיש לכה"פ שיעור ז' על ז' של צילתה מרובה, כשירה.

ג) ועי' פרמ"ג (א"א ס"ק א') דנסתפק שאף ששיעור חמתה מרובה של ז'

סימן תרל"ד שמכריע להחמיר ע"פ רוב אחרונים דלא כהב"ח (ואף הב"ח מסכים להחמיר לכתחילה), אבל נראה דאף למאי דקי"ל דבעי ז' על ז' מרובע מ"מ יש ב' ענינים בשיעור סוכה קטנה, עצם שיעור שצריך להיות בשטח הסוכה שהוא מט' טפחים מרובעות ובנוסף לזה יש הקפדה בצורת הסוכה לעשות דווקא מרובע ז' על ז', ועי' בגמ' ג. דהוא כדי להחזיק ראשו רובו ושולחנו.

[ויש מקום לומר דבר חידוש, דעי' ב"ה סי' תרל"ד - ג' שמביא מח' ראשונים אם הל' כבית שמאי רק בסוכה קטנה דבעי שיעור ראשו רובו ושולחנו או גם בסוכה גדולה בעי גם שולחנו בתוך הסוכה משום גזירה שמא ימשך, וע"ש שמביא דהר"ן ביאר בדעת הרי"ף דקי"ל כב"ש בתרווייהו היינו משום דשניהם דין אחד היינו הפסול בשניהם הוא משום גזירה שמא ימשך ולעולם שיעור סוכה קטנה מה"ת הוא ו' על ו' דהוא מקום ראשו ורובו בלבד (בלי שולחנו), ולכן הקשה על הפרמ"ג (א"א ס"ק א' שם) דנקט הפסול בסוכה קטנה שהוא מדאורייתא דשיעור ז' על ז' הוי שיעור סוכה קטנה הלמ"מ ומ"מ קי"ל בגדולה לאסור משום גזירה שמא ימשך. והקשה הב"ה דהלא לראשונים דז' על ז' הוא מה"ת, קי"ל כב"ש רק

בזה, ובאמת המחבר לא הביא את זה כלל בש"ע, ועי' בגאון שהעיר על הרמ"א שהביא להחמיר בז' על ז' דהוא באמת רק ספק להר"ן ועי' בערוה"ש אות ה' שג"כ נקט להקל בזה (לכאורה, ע"ש), וא"כ ודאי אין לנו להוסיף על חומרא זו לפסול אפי' פחות מז' על ז'. ובאמת במקור חיים סי' תרל"א ס"ב משמע דמחמיר בכל חמתה מרובה שהוא ג' טפחים ויותר ודבריו צריכין ביאור.

[יסוד שיעור סוכה קטנה]

(ה) ונראה בזה, דעי' בדף ג. שהגמ' מביא שיעור סוכה קטנה שצריך לפחות להחזיק ראשו רובו ושולחנו והגמ' לא מביא שם מהו גודל שיעור הנ"ל ובראשונים איתא דהוא ז' על ז' וכן מוכח בגמ' דף ז. ודף טז עמוד א' וב' (ב"ה ס"ס תרל"ד מביא מגמ' הנ"ל). ועי' בריש סימן תרל"ד מח' ב"ח מג"א וט"ז אם בעי השיעור ז' על ז' להיות דווקא מרובע ז' על ז', או שבעי מט' טפחים אבל לא צריך ריבוע של ז' על ז' רק גודל של מט' טפחים בכל צורה שיכול לעשות מהם ז' על ז' כשר להסוכה. ועי' שם בב"ח שמוכיח להקל ע"פ תוס' ריש ג. ועי' בט"ז ומג"א שמגיהים בתוס', ועי' בתוס' רא"ש שם שמבואר כדבריהם. ועי' במ"ב ריש

בזה ולא בסוכה גדולה שהוא מח' אחר (בגזירה שמא ימשך). ועוד הקשה על מה שכתב הפרמ"ג שז' על ז' הוא פסול מדאורייתא משום הלמ"מ דהלא הרמב"ם כתב דבהלמ"מ אין מח' ודין זה מח' ב"ה וב"ש נהוה מהרמב"ם הל' ממרים א'-ג', ספר המצות ריש שורש ב', הקדמת פי"מ ד"ה וכאשר מת, וע' ערוה"ש העתיד הל' ממרים סי' סד' אות ט' – יד' מש"כ בזה]. ומאידך גיסא קשה על הב"ה דהרמב"ם עצמו בהקדמה לפי"מ (בתחילתו) משמע דשיעור ז' על ז' בסוכה הוי באמת הלמ"מ, ואף אם יש לדחות בכוונת הרמב"ם שם, מ"מ עי' קרית ספר סוכה ריש פ"ד שנקט להדיא דהוי הלמ"מ. ותו, דהב"ה עצמו תי' לדברי הפרמ"ג ע"פ הרמב"ם דמבואר בריש פ"ד דשיעור ז' על ז' הוי מה"ת ומ"מ בפרק ו' הל' ח' פסק כב"ש גם בסוכה גדולה לאסור משום גזירה שמא ימשך וכדברי הפרמ"ג, אבל לעולם קשה קושית הב"ה על הרמב"ם דאם סוכה קטנה הוא מעיקר הדין, רק בזה מבואר בגמ' ג. דהל' כב"ש אבל בסוכה גדולה שהוא מח' אחרת מנא לן.

ונראה בכל זה, דלעולם הלמ"מ דבעי בסוכה קטנה לכה"פ שטח של ז' על ז' טפחים דהיינו מט' טפחים מרובעים, אבל רק השיעור עצמו ניתן

למשה מסיני ובזה י"ל דליכא פלוגתא כלל בין ב"ה וב"ש, והא דפליגי ג. אם בעי בסוכה קטנה ראשו ורובו בלבד או ג"כ שולחנו אינו מח' בגודל שטח הנצרך לסוכה קטנה (ובאמת הגמ' אינו מביא שם שיעור ז' על ז' כלל) דבזה כ"ע מודו דבעי מט' טפחים מרובעים, אלא פליגי איך לבנות צורת הסוכה דב"ה סבר דבעי לכה"פ ראשו ורובו דהיינו לכה"פ ו' טפחים לכל צד, ואה"נ אם חד צד יש לו ו' טפחים הצד השני ממילא צריך להיות קצת יותר מח' טפחים כדי שבין הכל יהיה מט' טפחים כדי לקיים שיעור סוכה קטנה הלמ"מ. וזה הביאור בגמ' ז': שאביי אוקי ב"ש כשיטה דבעי דירת קבע בסוכה כמו שפירש שם רש"י דהכוונה שם בדירת קבע הוא "ראויה להשתמש ונראה כבית" וב"ש פוסל כשאין ז' על ז' (מרובע) "דראוי לתשמיש בעינן" וזה אינו ראוי לתשמיש. אבל כל זה הוא בנוגע לצורת הסוכה אבל שטח של מט' טפחים בעינן הלמ"מ. זהו לדעת הרא"ש, בע"מ, בה"ג, רי"ץ גיאות, ורי"ד דמח' ב"ש וב"ה בסוכה קטנה הוא מעיקר הדין ולא מפני גזירה שמא ימשך, ולדעתם קי"ל כב"ש רק בסוכה קטנה שמפורש בגמ' דהל' כוותי' אבל סוכה גדולה שהוא מח' אחרת בדין שמא ימשך הדרא לכללין דהילכתא

קבע כוונתו לאכילה כראוי כדי שלא יבא לימשך לתוך ביתו או חוץ לסוכתו. ולכל הראשונים ניחא פשטות ממשעות הגמ' דלא מיירי כלל מעניני שיעור סוכה רק בדין צורת הסוכה, כדי להכניס ראשו רובו ושולחנו].

(ו) ולפי"ז נראה בדעת הבכ"ו"י דהוא הבין חומרת הרמ"א כשיש חמתה מרובה בשיעור ז' על ז' שלא נאמר בו פסל לבטלו לשאר הסוכה משום שהוא שיעור מקום חשוב, ודאי מקור הר"ן לשיעור ז' טפחים הוא משיעור סוכה קטנה דרואים משם שזה שיעור להיות מקום חשוב בפנ"ע, והבין הבכ"ו"י דכל זה נלמד מהלמ"מ דבעי מט' טפחים מרובעים וכל שיש כשיעור הזה יש חשיבות, וכל דין ז' על ז' מרובע הוא דין אחר בצורת הסוכה כדי שיהיה ראוי לתשמיש קבוע או משום גזירת שמא ימשך כמו שנתבאר לעיל בארוכה, וא"כ גם דברי הפמ"ג שמסתפק כשהשיעור ז' על ז' הוי לכל אורך דופן א' אם פוסלין כל הסוכה בזה, הוא ג"כ אינו מיירי בז' על ז' מרובע דווקא, אלא כל שטח של מט' טפחים יש חשש הנ"ל. ועל זה מסתפק הבכ"ו"י דכשיש מט' טפחים מרובעים בסך הכל האם דנין אותו כסך פסול או אויר ונ"מ אם פוסל הסוכה (לפי חומרת הפמ"ג) כשהולך על פני כל הסוכה

כב"ה. ושיטת הרי"ף והרמב"ם דקי"ל בתרווייהו כב"ש וביאר הר"ן שיטתם דהכל פלוגתא חדא הוא היינו בדין שמא ימשך. ולעולם גם לשיטתם כ"ע מודו דבעי שטח של מט' טפחים לשיעור סוכה הלמ"מ ובזה ליכא פלוגתא (ובזה ניחא הערת הב"ה ס"ס תרל"ד דמגמ' ז., טז., טז: משמע דשיעור סוכה מה"ת הוי ז' על ז', דזה לכ"ע דבעי מט' טפחים מרובעים). וזה דברי הרמב"ם פ"ד הל' א' דשיעור סוכה קטנה מדאורייתא הוא ז' על ז', דהיינו מט' טפחים מרובעים של שטח הסוכה. והמח' ב"ה ב"ש בין בסוכה גדולה בין בסוכה קטנה הוא בגזירת שמא ימשך אחר שולחנו ולב"ש בעי ראשו רובו ושולחנו בתוך הסוכה, וממילא משום הך גזירה מדרבנן סוכה קטנה צ"ל ז' על ז' מרובעים דווקא כדי ליכנס לשם ראשו רובו ושולחנו (ואף מי שאוכל בלי שלחן כלל שייך לאסור משום שמא ימשך, דמתוך הדחק יכנס לביתו למקום שיש שלחן לאכול ברווחות - מאירי ג.), וכיון דקי"ל כב"ש בסוכה קטנה ממילא ה"ה בסוכה גדולה ג"כ צריך שולחנו בתוך הסוכה. ולדעת אלו ראשונים עיי' בריטב"א ג. דהא דאיתא ז: דטעמא דב"ש משום קבע חולק על רבא ג. דטעמא דב"ש משום שמא ימשך או אפשר דגם כוונת אביי דבעי

בג' טפחים באמצע או רק בד', וכן אם שייך לומר דופן עקומה מן הצד או לאו. והכל בתנאי שיש בסך הכל מט' טפחים מרובעים דפחות מזה לא נסתפק הר"ן כלל ופשוט שכשר ע"י פסל אפי' לישוב תחתיו. וע"ש בבכ"י שמכריע ע"פ הרמ"א סי' תרכ"ט סי' י"ב שחמתה מרובה באמת דינו כאויר שפוסל בג' ואין שייך עליו ד"ע. ולפי"ז לדין דקי"ל סי' תרל"א – ב' להחמיר כדעת הר"ן וע"ש במ"ב ס"ק ד' שמביא ג"כ דברי הפרמ"ג, א"כ צריכין להקפיד שלא יהיה בין באמצע בין מן הצד רוחב ג' טפחים חמתה מרובה שיש בו סך הכל מט' טפחים (ובסוכה שהוא יח' טפחים באורך שהוא ג' אמות יש ברוחב ג' טפחים יותר משיעור מט' טפחים, ומצוי הוא^{סה}) דבכה"ג ודאי אין לישוב תחתיו באותו מקום, וגם יש לחשוש שמחלק הסוכה לשתים (באמצע) או מפסיק הדופן מהסוכה (מן הצד). (ז) ומה שהביא רא"י לדבריו מסי' תרכ"ט סעיף יב', ע"ש במחבר שמביא לדינא הגמ' יג: שהמסכך בירקות "פוסלין בסוכה משום אויר, מאי טעמא כיון דלכי יבשי פרכי ונפלי כמאן דליתנהו דמי" וע"ש ברש"י דהכוונה הוא שהם

פוסלין הסוכה בג' טפחים (בין באמצע בין מן הצד) כדין אויר ולא בד' כסכך פסול וע"ש בר"ן שכל שבתוך ז' ימים פרכי ונפלי, אפי' כשיש בו צילתה מרובה כבר מעכשיו דנין אותו כאויר לפסול. וע' סי' תרכ"ט שעה"צ ס"ק נה' מח' הראשונים אם הוא פסול מדרבנן (פשטות הראשונים) או מדאורייתא (משמעות הרמב"ם), אבל כל זה הוא לפסול אותו עכשיו אף קודם שמתייבש אבל אחר שמתייבש פשוט דהוא פסול מדאורייתא משום אויר או משום חמתה מרובה מצילתה. ובר"ן איתא להדיא דהגזירה הוא ג"כ באופן שתוך ז' מתייבש ונעשית חמתה מרובה מצילתה ולא אויר גמורה (וע"י בב"ה סעיף יב' שרוצה לדייק סתימת הרמ"א שלא נקט להדיא חמתה מרובה דאולי לדינא הגזירה הוא רק כשתוך ז' הוא עומד להתייבש וליפול לגמרי עד שנשאר שם אויר ממש, ולכאורה קשה לסמוך על סתימת לשון הרמ"א נגד מה שמפורש בראשונים, וצ"ע). וא"כ שמיירי באופן שתוך ז' יהיה חמתה מרובה ומדרבנן דנין אותו עכשיו כחמתה מרובה ועל זה פסק הרמ"א דדנין אותו כאויר שפוסל בג' גם מן

סה. וכגון סוכה מסוככת בסכך "קיינעס", אבל הסוכה יותר רחב מה"קיינעס" ומשלימין בכל אורך הסוכה ליד דופן אחד עם ענפי דקל, ובתוך החג הם מתייבשים עד שנעשים חמתה מרובה.

הצד (דהיינו שלא אמרינן ביה דופן עקומה), הרי להדיא שחמתה מרובה דינו כאויר. אלא דקשה דהלא קי"ל בסי' תרל"א סעיף ב' דאמרינן פסל על חמתה מרובה, ובפשוטו אף כשהוא חלק גדול (יותר מז' על ז') של חמתה מרובה, וקשה לומר דהמחבר ורמ"א כאן הם בהנחת יסוד הר"ן שכל שיש ז' על ז' לא אמרינן פסל על חמתה מרובה, ובזה דווקא מיירי. ולכן נראה דכוונת הרמ"א הוא דדינו עכשיו כחמתה מרובה ולכן אם לפי החשבון בסוכה אין רוב צילתה על חמתה בין בשטח בין בכלל הצל (עי' סי' תרל"א

– ב') אז הסוכה פסולה, דכה"ג לא אמרינן פסל, ועל זה ביאר הרמ"א דאף אם בלי פסל אפשר להכשיר הסוכה ע"י דופן עקומה, לא אמרינן ד"ע דדינו כאויר, אבל כל זה באופן שאין לנו דין פסל, דבאמת אין רוב צילתה. ולכן מה שמביא הבכ"י ראי' מכאן הוא רק סמך לדבריו (וכמו שהוא עצמו מציין "קצת משמע") דאף אם דינו כאויר, זה רק כשאין לנו דין פסל מעיקר הדין, אבל על חומרת הר"ן שאין ז' על ז' נטפל להסוכה אפשר בזה לא מחמירין כולי האי כאויר.

סי' תרל"א סעיף ז'

פסל היוצא מן הסוכה (קנים היוצאים לפנים מן הסוכה)

(ב) אלא דקשה, אם באמת סוף סוף הסוכה כשירה כמו ב' כהלכתן ושלישית טפח היינו שהכל נחשב כתוך הכשר הדפנות, מה איכפת לן מה היה דעתו בעשיית הדפנות ומה לנו ולגילוי דעתו, הלא בדפנות הסוכה אין שום דין עשייה שצריך להיות לשם צל או לשם סוכה^ס, והכל תלוי בצורת הדפנות, האם סוף סוף יש כאן ג' דפנות כשרות או לאו, ואם יש הדרא קושיא לדוכתיה מה בכלל החידוש של פסל^ס. ובאמת מרש"י עצמו מוכח דלא כפשוטו ריהטת לשונו בדף יט. שע"י פסל הכל נכלל בתוך הכשר הסוכה, דע"י ד. סוכה גבוה מכ' ובנה בו איצטבא באמצע שיש בו הכשר סוכה ועליו הוי פחות מכ' אמה, דעת רש"י דע"י זה כשר כל הסוכה אפי' מה שחוץ מהאיצטבא והוי גבוה יותר מכ', וביאר הטעם דאמרינן "פסל" על כל מה שחוץ מהאיצטבא, אף ששם ודאי אין הכשר סוכה על מה שחוץ לאיצטבא דהלא

(א) גמ' יט. רבה ור' יוסף דאמרי תרווייהו הכא בקנים היוצאים לפנים מן הסוכה ומשכא ואזלא חדא דופן בהדייהו, מהו דתימא הא לית בה הכשר סוכה, קמ"ל עכ"ל הגמ'. ורש"י שם ביאר הקמ"ל "דמן סוכה הוא והוי כשתים כהלכתן ושלישית אפי' טפח דלא ממשכה עד הרביעית וכשרה". ומשמע דהחידוש דפסל הוא דהכל נכלל בתוך גידור הסוכה, וכל הסכך יש לו באמת הכשר סוכה כמו ב' כהלכתן ושלישית אפי' טפח שיש לכל הסוכה הכשר של ג' דפנות, ה"ה הכא. והחידוש בזה ביאר הרא"ש (סימן לה') דאע"ג דעשה כל דפנות יותר ארוכות מז' טפחים (שיעור סוכה קטנה) וגילה דעתו בזה שרוצה סוכה גדולה, א"כ מה שממשיך חד דופן אפי' יותר מזה, אינו חלק מהוסכה ואותו מקום פסל עם החד דופן אין לו הכשר סוכה (רק דופן א') קמ"ל דגם שם כשר ע"י פסל.

סו. עי' תוס' יט. ד"ה לבראי.

סו. עי' חזו"א סי' קמ"ד שהקשה כן על הרא"ש, אבל מה שרוצה לחדש דסכך היוצאת לא היה מונח שם לשם צל, אינו משמע כן כלל בהרא"ש, ובלא"ה חידוש הוא לומר שע"י פסל יכול להכשיר סכך פסול כזה, ועי' לקמן.

הסכך עצמו פשוט שצריך להיות "פסל" – פסולת גורן ויקב^ס.

(ד) ולפי"ז מובנים דברי הרא"ש (סי' לה) דאין כוונתו "בגילוי דעתו" למה שהיה בדעתו בעת עשיית הדפנות אלא הכוונה הוא שאיך שבנה הסוכה בצורה כזו מוכיח עליו דהחלק היוצא אינו נכלל בתוך הכשר הדפנות, וקמ"ל דמ"מ נטפל אליו והוכשר על ידו.

[והמו"ש^ע סי' תרל"א – ז' מביא לשון הרא"ש דהחידוש בפסל הוא משום ה"גילוי דעת" כנ"ל, אבל ברש"י יט. משמע באפ"א, דעל הא דאיתא בגמ' קנים היוצאים לפנים מן הסוכה פרש"י "לצד דופן רביעי הפתוח משוכין ויוצאין..." וצ"ע מאי דופן רביעי, הלא צד רביעי אין לו דופן כלל (וכן נקט הריטב"א כאן) ובהמשך ביאר רש"י ההו"א שפסול "מוכחא מילתא דבאפיה נפשה היא והא לית בה ז' טפחים בהכשר סוכה" (ונתקשו האחרונים בכוונת דבריו והמהרש"א ביאר דקאי על הפסל, שאין בו ז' על ז' בהכשר היינו בהכשר דפנות). ונראה בדעת רש"י דעי' לעיל ז. ברש"י (ד"ה מה) שחשבון פרוץ

למעלה מכ' הוא. (ועי' ברא"ש שמביא דעת הרי"ד שחולק על רש"י, ולדינא קי"ל כרש"י בסי' תרל"ג – ה').

(ג) ומפורש שם ברש"י דהחידוש דפסל הוא שלעולם אין הפסל בתוך הכשר הסוכה, אלא הוא באמת פסל היוצא מן הסוכה וביאר רש"י "יוצא מהכשר סוכה שאין לו הכשר דפנות, נידון כסוכה, הילכך כל הסוכה כמות שהיא גדולה כשרה" (רש"י ד. סד"ה כשרה). ולשון פסל ביאר רש"י שם דהכוונה לסכך כשר דהיינו פסולת גורן ויקב, דודאי לא בא פסל להכשיר פסולי סכך כלל וכלל, אלא כל שיש סכך בתוך הכשר דפנות והוי סוכה כשרה ע"י שיש שם סכך כשר שהוא עיקר הסוכה (רש"י ב.), אם הסכך הזה ממשיך מחוץ מהכשר סוכה דהיינו הכשר דפנות, אמרינן דכל הסכך סוכה אחת גדולה, ומקום הסוכה הזה הוא באמת בתוך הכשר דפנות ואף מה שלמעשה יוצא מהדפנות נידון כחלק מהסוכה וטפל אליו וחל עליו כל דיני הכשר סוכה, באופן שפסל בא להכשיר רק החסרון שהסכך אינו במקום הכשר דפנות, אבל

סח. ועי' שו"ת רדב"ז [חלק ד' סי' רמ"ו (אלף שז)] שמביא דעת הסוברים שיש להכשיר ע"י פסל אפי' סכך שהולך מתחת לתקרת הבית, דהיינו סכך פסול, וע"ש שמשיג עליהם "שטעו טעות גדולה". ועי' משבצ"ז תרל"ה ס"ק ה' דאין להכשיר פסול של סכך המעכב גשם ע"י פסל, והוא כנ"ל דפסל אינו מכשיר פסול בעצם הסכך.

הרביעית וכשרה" ה"ה הכא, מפורש שההו"א היה שיש חסרון שלא מגיע עד "דופן הרביעית".

(ה) על כל פנים, ממה שהכשירו כל הסוכה אפי" מה שחוץ לאיצטבא (ד.) מבואר דעת רש"י והרא"ש דפסל באמת הוי חוץ מהכשר הסוכה (הכשר דפנות) ומ"מ נטפל לעיקר הסוכה וכשירה על ידו. ועי' רש"י יד: (סוף העמוד) שמבואר שיש דין פסל היוצא (בין לחומרא בין לקולא) על ידי סכך היוצאת מתוך הכשר סוכה אפילו בלי חד דופן ממשיך בהדייהו, דמ"מ החלק היוצא הוי טפל ובטל לעיקר סוכה שיש בו הכשר דפנות כנ"ל. והא דאיתא בדף יט. דפסל הוא כשיש חד דופן נמשך בחדיהו הוא לרבנותא דאע"פ שעשה גילוי דעת שחלק זה מופרד משאר הסוכה (להרא"ש) והרחיק "הדופן הרביעי" משאר הסוכה (לרש"י) מ"מ כשירה, אבל כשהדפנות בשווה, ורק הסכך יוצאת להלן מהסוכה, ודאי אמרינן פסל דכה"ג לא עשה גילוי דעת שיש

מרובה בדפנות הסוכה הוא בכל ד' רוחות אע"פ שסוכה היינו ג' מחיצות ושם ברש"י איתא דהא דיש סוברין דטפח צריך להעמידו כנגד ראש תור, התכלית בזה הוא שיהא "מיחזי כארבע מחיצות". ומכל זה נראה דהא דסוכה כשירה בג' דפנות היינו שע"י ג' דפנות יש גידור מכל ד' רוחות, והצד הרביעי נחשב כפתח, ורש"י בדף יט. מגדירו כ"דופן פתוח" כנ"ל. ונראה מרש"י דהו"א דגמ' לפסול בחד דופן נמשך הוא לפסול כל הסוכה דגם החלק שבתוך הג' מחיצות אין לו הכשר סוכה דהוא מובדל מה"דופן הרביעי" שהוא בסוף הדופן הנמשך (או אפשר דהו"א דהדופן רביעי הוא בסוף הדופן הקצר והדופן הנמשך הוא מחוץ לזה ולכן חלק הפסל הוי פסול, דעי' במאירי יט. דכל שיש צוה"פ או מחיצה מפסיק לא אמרינן פסל מאחורי ההפסק^{סט}) וקמ"ל הגמ' דזה כשר כמו שמצינו גבי ב' כהלכתה ושלישית טפח ומדגיש רש"י שכמו שם "דלא ממשכא עד

סט. ועי' שפ"א וראשל"צ שנתקשו מה החידוש בפסל ולכן רצו לאוקי הגמ' שיש צוה"פ או מחיצה שמפסיק מהפסל, אבל במאירי מפורש שזה פסול, ונראה דההו"א הוא כנ"ל שה"דופן רביעי הפתוח" הו"א שהפסל מחוץ ל"מחיצה" זו. וכעין זה בתוס' רא"ש ד. דאין לישיב תחת מקום שחוץ לאיצטבא כשאמרינן שם ד"ע, דד"ע הוא שהדופן נתקרב לאיצטבע ונמצא הוא יושב חוץ לסוכה, הרי שגם דין מחיצה יכול להפסיק.

ע. ודברי רש"י מובאים כצורתן במג"א ריש סי' תרל"ב משמע דנקט כן לדינא, וע"ש בפרמ"ג ולבושי שרד שביארו דמייירי בחד דופן נמשך אבל סתימת רש"י ומג"א דמייירי בלי חד דופן נמשך.

ב' חלקים של הסוכה. וכן הוא פשוטות דברי תוס' יז. ד"ה אויר שאפילו "מה שיוצא לחוץ לגמרי" היינו בלי דפנות כשר מדין פסל, וזה דלא כדעת הראב"ה שביאר כמה פעמים דפסל הוא רק כשיש חד דופן נמשך בהדיהו (בספר ראב"ה סי' תר"א ביאר דאיצטבא שכשר ע"י פסל יש חד דופן נמשך, בסימן תר"כ ביאר דגמ' יד: בפסל לחומרא שיש חד דופן נמשך דלא כרש"י, ובסי' תרכ"ט מבואר דהגמ' יט. אינו לרבותא אלא מדיני פסל שבעי לכה"פ חד דופן נמשך בהדיהו).

(ז) ובסימן תרל"א סעיף ז' דין פסל מובא לדינא על דרך הרא"ש, ובסי' תרל"ג סעיף ה' קי"ל כרש"י והרא"ש דגבי איצטבא כל הסוכה כשר ע"י פסל, וא"כ לכאורה לדינא שייך דין פסל גם בלי דפנות וכן הוא בבכ"י סי' תרל"א ס"ק ז' ע"פ דעת רש"י ותוס' ומוכיח כן מהא דכשר כל הסוכה באיצטבא כנ"ל. אלא דקשה מהרא"ש בסי' ל' בסוגיא דחוטט בגדיש ששם מביא הרא"ש דברי הראב"ה דכשיש גדיש שנעשית בהכשר בגודל ז' על ז' א"א לחטוט יותר ולהרחיב גודל הסוכה דאותו חלק הוי בפסול תעשולמה"ע ומוסיף הראב"ה דאין להכשיר ע"י דין פסל "דהא לא מימשך חד דופן בהדיה". ולכאורה זה הראב"ה לשיטתו כנ"ל,

ודברי הרא"ש אלו מובאין לדינא בסי' תרל"ה, ואף שהמחבר שם לא הביא הסבר הנ"ל דלא ממשיך חד דופן, ע"י בטור ולבוש שכן מביאין הטעם הזה ולכאורה כן הוא כוונת המחבר.

אלא דע"י שם במג"א ס"ק ג' שהקשה ליה דהלא הגדיש בפשוטו יש חד דופן נמשך (דהלא הוא חוטט מתוך גדיש של תבן ולכאורה יש באמת דפנות ע"י זה מכל הצדדים) וע"ש שביאר דהא דאיתא דאין חד דופן נמשך הכוונה שאין חד דופן נמשך עם סכך כשר אלא בסכך פסול של תעשולמה"ע ועל זה לא שייך פסל (ע"י מש"כ לעיל אות ג'), וע"ש בפרמ"ג א"א שביאר דאדרבא לעולם פסל כשר גם בלי דפנות (וכבכו"י הנ"ל) וכאן אף עם דופן אינו מועיל משום שסכך פסול הוא (וסותר מש"כ בריש סימן תרל"ב בא"א שבעי חד דופן נמשך וצ"ע). וכהסבר הנ"ל כן משמע במאירי טז. שמביא צד להכשיר הרחבת הגדיש ומביא דעת הראב"ה שפוסל וביאר הטעם משום שהוא סכך פסול (ולא משום דלא נמשך חד דופן). וכן הבין הגרע"א בהגהות למג"א סי' תרכ"ח ס"ק ג' דמוכיח מדין גדיש הנ"ל דתעשולמה"ע הוי יותר סכך פסול מסכך שהוא למעלה מכ', דעל למעלה מכ' אמרינן דין פסל (בסי' תרל"ג – ה')

דאיתא קנים יוצאים לפניו מן הסוכה ביאר רש"י (ד"ה לפניו) "משוכין ויוצאין להלן מאורך דפנות הצדדין" היינו שעיקר הפסל הוא הקנים היוצאים לגמרי מן הסוכה להלן "מדפנות הצדדין" לשון רבים היינו להלן מב' הדפנות, ומ"מ שם פסל עליו, ועל זה מוסיף הגמ' שממשכא חד דופן בהדייהו ואין זה בא לחול שם פסל אלא להכשיר הפסל (וע' לעיל בארוכה שדעת רש"י נראה דלא בעי דופן נמשך כלל, וכאן הוי גריעותא שיש דופן ואפ"ה שייך דין פסל, ע' לעיל).

(ז) ומ"מ מה שמביא החזו"א ראי' ליסוד הנ"ל מתוס' יז. לכאורה יש לעיין. דבדין פסל הנאמר גבי איצטבא (ד.) מבואר בגמ' וכן להדיא בש"ע סי' תרל"ג – ה' דבעי שיעור הכשר סוכה באיצטבא עצמו ומזה יכול להכשיר השאר ע"י פסל, אבל א"א להשלים שיעור הסוכה ע"י הפסל. אבל עי' בתוס' שם יז. שמכשיר סוכה שיש בתוכו אויר ג' על ג' דיש חיבור דרך הצדדים וגם מה שמאחורי האויר הכל כשר ע"י פסל ומוסיף תוס' דאפי' כשאין שיעור הכשר סוכה מדופן אמצעי עד האויר, אם יש ז' על ז' מתוך כל הסוכה שמתחבר דרך הצדדים הכל

משא"כ בסכך תעשולמה"ע, מפורש דלמד הפסול בהרחבת הגדיש משום סכך פסול.

(ז) ומ"מ נראה דקשה לסמוך על זה למעשה לעשות פסל בלי דפנות דחוץ מהבכו"י והפרמ"ג הנ"ל סתימת כל הפוסקים הוא דבעי חד דופן נמשך"ע כפשטות הגמ' יט., וצ"ע. ומ"מ נראה דיש להצטרף דעת הבכו"י לעוד ספיקות, וכגון שיש הכשר סוכה עם דפנות, ויוצא מזה סכך עם דפנות של בד, דאם נימא שחומרא הוא לא להשתמש בדפנות כאלו, בכה"ג שבלא"ה יש דין פסל אליבא דרש"י ותוס' נראה דיש להכשיר הסוכה בדפנות אלו.

(ח) ואף אם נימא דבעי חד דופן נמשך כדי להכשיר ע"י פסל עי' בחזו"א סי' קמד' שמוכיח מתוס' יז. ד"ה אויר שהדופן הנמשך יכול להיות רחוק ג' טפחים אויר מן הפסל (הסכך) היוצא, אף שכה"ג בסוכה עצמו פוסלת, בפסל סגי בדופן אפי' כזה, ע"ש. ומזה נראה דאף אם נימא דבעי חד דופן נמשך, לעולם עיקר דין פסל הוא בזה בלבד שסכך כשר יוצאת כהמשך מתוך הכשר סוכה וטפל אליו, ורק שכדי להכשיר הפסל בעי דופן נמשך (ואולי משום היכר). וכן מבואר מרש"י יט. דעל הא

עא. וכן הוא בחזו"א סי' קמד ס"ק א' ד"ה רא"ש.

ז' בתוך הדפנות כאילו הם במקום אחד, ואם כן אם בין הכל יש ז' על ז' (אף אם לא במקום א' ממש) כשר ע"י דין פסל^{עב}.

וא"כ אפשר שרק בזה כשר ע"י פסל גם כשיש חלקים מהסכך שהם מופסקים מהדפנות ע"י אויר ג', דסוף סוף הכל בתוך גידור דפנות הסוכה, אבל בכל פסל דעלמא שיוצאת לגמרי מתוך הכשר הדפנות אפשר דבעי הדופן נמשך בלי הפסק אויר מהסכך. ונראה דהחזו"א הבין דהלא דופן א' בלא"ה אינו עושה הכשר סוכה, ואלא מאי דבעי דופן נמשך כדי לראות הפסל כהמשך וחלק מהסוכה, ולזה די אפילו בדופן כנ"ל (ובצירוף דעת הבכ"ו נראה שיש לסמוך על זה, וצ"ע).

[ולפי"ז שלתוס' כל שבתוך ג' דפנות נחשב כמקום א' בתוך הג' דפנות וכשר, נראה דגם באופן שהאויר צמוד לדופן יש להכשיר דסוף סוף יש ז' על ז' בתוך ג' דפנות, אלא דנראה דהאויר מבטל אותו חלק דופן וא"כ צריך הסוכה לישראל חוץ מזה עומד מרובה, ובזה דינו כפתח וכשירה]^{עג}.

כשר (ואף שתוס' נסתפק בזה קי"ל להקל ע"י סי' תרל"ב - ב' ברמ"א ונו"כ שם), ומשמע מתוס' דגם זה כשר ע"י דין פסל, וכן מבואר בחי' חת"ס וערוך לנר בביאור דברי תוס' וכן הוא בבגדי ישע סי' תרל"ב ס"ק ב' ובקרבנן נתנאל (סי' לג' אות ש') שהוא מדין פסל (וכן משמע בטור ס"ס תרל"ב ע"ש). וצ"ע הלא מבואר גבי איצטבא דאין להשלים שיעור הסוכה ע"י פסל. ונראה בכוונת תוס' דלעולם פסל היוצא מהכשר דפנות ורוצה להכשירו ע"י פסל, צריך הוא להיות טפל להעיקר סוכה שיש בו הכשר, ובכה"ג עיקר הסוכה בעי הכשר דפנות וגם ז' על ז', משא"כ בצירוף של תוס' כל הסוכה היא בתוך הגידור של ג' מחיצות ויש באמת שיעור הכשר סוכה בתוך הדפנות, אלא שיש אויר שמפסיק חלק א' מן השני, בזה חידש תוס' דכמו שפסל היוצא מן הסוכה אמרינן שטפל הוא לעיקר סוכה והכל נחשב כסוכה אחת, ועיקר הסוכה הוא בהכשר וע"י זה הכל כשר דרואין הכל כסוכה אחת גדולה, ה"ה הכא ע"י יסוד פסל אפשר לראות כל ז' על

עב. וע' ערוך לנר שהבין מתוס' דלא בעי ז' על ז' מרובע והקשה סתירה בש"ע שקי"ל כתוס' וקי"ל דבעי ריבוע (ע' בפוסקים ריש סי' תרל"ד), ולהנ"ל ניחא, דע"י הפסל רואין הכל כאילו הוא במקום אחד בתוך דפנות אלו שהם ז' על ז', ויש בזה קיום של ריבוע.

עג. וכעין זה בספר הסוכה השלם בשם הגרש"א זצ"ל בסוכה שנכנס לתוכו רצועות גדולות של

סי' תרל"ב סעיף א'

דופן עקומה

שאינן הפסול שהדופן רחוק מהסכך
אלא שיש מפסיק ביניהם) וע"י סוף
העמוד רש"י ד"ה דרב ושמואל שביאר
דכשיש סכך פסול ד' אמות "אינו יכול
לבטל ע"י עקימת דופן ונמצא חוצץ
בסוכה" היינו שעיקר פעולת דופן עקומה
הוא לבטל החציצה של סכך פסול ע"י
שמהפכו מסכך לדופן, ודופן אינו מפסיק.
(ב) וכשיטת רש"י כן הוא דעת הר"ן
בסוגיא דאיצטבא (דפי הרי"ף ב.)
והוא ג"כ מוכיח מפסול אויר בג' טפחים
כנ"ל. וע"ש בר"ן שלביאור זו בד"ע
פשוט שא"א לישיב בסוכה תחת דופן
עקומה, דהיינו אף אם ד"ע נאמר על
סכך למעלה מכ', ועל סכך למעלה
מכ' קי"ל דיכול לישיב שם על ידי דין
פסל היוצא מן הסוכה (הכי קי"ל ודלא
כהרי"ד), כשהסכך למעלה מכ' הוי
דופן עקומה א"א לישיב שם, ולהנ"ל
מבואר דכל פעולת ד"ע הוא לבטל
השם סכך (שהוא סכך פסול וחוצץ
בין דופן וסכך כשר) ולהפכו לדופן
שאינו חוצץ, ולכן פשוט שאין לישיב
תחתיו דהלא אין עליו שם סכך כלל.

(א) במש' יז. מבואר דאף שסכך פסול
פוסל באמצע הסוכה בד' טפחים
כשהסכך פסול הוא מן הצד אצל הדופן
אינו פוסל עד ד' אמות, והוא משום
דין דופן עקומה שהוא הלכה למשה
מסיני כמבואר בגמ' ו: ומצינו שפליגי
הראשונים בגדר דין דופן עקומה. ברש"י
יז. (ד"ה פסולה) מוכיח מהא דד"ע
נאמר רק בסכ"פ אבל באויר בין באמצע
הסוכה בין מן הצד פוסל בג' טפחים,
שאינן פעולת ד"ע שהדופן "מתעקם
והולך תחת הסכך פסול ומגיע לסכך
כשר" דא"כ שהדופן יכול להמשיך
מעצמו, באויר נמי שייך ד"ע, ואלא
מאי שדין ד"ע הוא שחשבינן להסכך
פסול עצמו כאילו הוא חלק מן הדופן
ואותו חלק הדופן הוי עקום למעלה,
ובזה ניחא שבאויר א"א לומר כן. ונראה
דלרש"י לא זו בלבד שזה אופן פעולת
ד"ע לראות הסכ"פ כחלק מהדופן, אלא
שזה כל תכלית ד"ע, דע"י ברש"י ד"ה
בית שנפחת וד"ה וכן חזר דמבואר
שהחסרון של סכ"פ מן הצד הוא
שמפסקת בין דופן וסכך כשר (דהיינו

סכך פסול, הכשיר אפי' המקום בין הרצועות.

(ד) ואף שברא"ש פרק ראשון ריש סי' לב' מביא דברי רש"י בגדר ד"ע, בטור מבואר דלא כוותיה. דע' טור ריש סימן תרל"ב שמתיר להדיא ד"ע אפי' כשאין הדפנות מגיעות לסכך דאמרינן ג"א ואח"כ ד"ע, ולדעת רש"י ור"ן א"א לומר כן כנ"ל. וכן בהמשך הטור שם בציור של סוכה פנימי וחיצוני (היינו שסכך פסול או אויר הולך על פני כל רוחב הסוכה ומחלקו לב') שמכשיר החיצון ע"י ד"ע ביאר "שאנו רואין דופן האמצעי כאילו הוא אצל הסכך הכשר החיצון" מפורש דד"ע הוא שהדופן מתעקם וממשיך עד הסכך. ולא זו בלבד שהדופן עומד במקומו ומאריך וממשיך עד הסכך, אלא נראה דהדופן כאילו נתעקר ממקומו והולך עד כנגד הסכך כשר (בספר המכתם איתא "דופן עקורה") דע"ש שהקשה ליה דע"י ד"ע שמכשיר החיצון נשאר הסוכה הפנימי "בלי דופן" והיינו כנ"ל דהוא נעקר ממקומו והלך לו (ע"ש שזה אינו פוסל הפנימי דד"ע הוא רק "רואין" ולא ממש זז). ובאמת כמהלך זה בדין דופן עקומה מובא בתוס' רא"ש (ד.) ע"ש שביאר ע"פ זה למה אסור לישב תחת הסכ"פ, דאחר שאמרינן דופן עקומה, הדופן מתקרב אצל הסכך כשר והוי כאילו

משא"כ אם היה החסרון רק שהדופן רחוק מהסכך כשר וד"ע כאילו ממשיך הדופן עד לסכך כשר אבל אינו מבטל שם סכך מהסכך למעלה מכ' באותו מקום, יש מקום לדון שעדיין יכול לומר פסל על אותו סכך ולישב שם דאולי ה"כאילו ממשיך" ד"ע אינו מפסיק בין הסכך וחלל הסוכה תחתיו.

(ג) ועוד ביאר שם הר"ן שלשיטתו בד"ע צריך להיות הדפנות מגיעות לסכך כדי לומר דופן עקומה, דכל דין ד"ע הוא לומר שרואין אותו סכ"פ כהמשך ועקימת הדופן, אבל דופן שאינו מגיע להסכך והוי דופן רק משום דין גוד אסיק, א"א לראות אותו סכך פסול כהמשך דופן זו. משא"כ אם ד"ע הוא דין שהדופן ממשיך (כמו דין גוד אחית ואסיק) אם כן י"ל דהדופן עולה ע"י ג"א ואח"כ ממשיך ע"י ד"ע נכן הוא פשטות כוונת הר"ן שא"א לומר דופן עקומה עם ג"א משום חסרון מיוחד בד"ע אבל אין שום כלל שא"א לומר ב' הילכתא ביחד, ודלא כהבנת רע"א בשו"ת סי' יב', וע"ש שהוא עצמו מעורר שלדינא אמרינן ב' הילכתא יחד כמפורש בש"ע סי' תר"ל – ט' גבי גוד ולבוד, ואף שלדינא מחמירין כהר"ן, מבואר דאין כוונת הר"ן משום ב' הילכתא].

הוא יושב חוץ לסוכה (ולא שייך לומר שם פסל ע' לעיל אות ב').

(ה) ועיי' בחידושי בית מאיר (סוכה יז).
 דדייק מהטור דמתיר ד"ע עם ג"א שלמד כהמלך השני בד"ע ודלא כרש"י ור"ן. וע"ש שתירץ קושיות הראשונים על מהלך זו (דהקשו דא"כ גם באויר שייך ד"ע), דהלמ"מ הוא דאויר מפסיק ועוד שמסתבר הוא דחציצה של אויר הוי יותר ניכר ולכן לא שייך בו ד"ע. ועוד רוצה להוכיח כדעת הטור מהגמ' יז: דאיתא שב' נסרים "מצטרפין" לשיעור ד' אמות שא"א לומר בהם ד"ע. והקשה דלדעת רש"י ור"ן ד"ע נאמר עד ד' אמות ותו לא, ומה אנו צריכין "צירוף" של הב' נסרים לעשות גוש א' של ד' אמות, הלא אף בלי "צירוף" למעשה יש ד' אמות ועל זה לא נאמר ד"ע. ולדעת הטור ניחא דבעצם הדופן יכול להתעקם ולהתקרב הרבה עד הסכך אלא שהסכך פסול הוי כמו הפסק המעכבו, ושיעור ההפסק הוא ד' אמות. וא"כ כל שאין צירוף לעשות גוש א' של ד' אמות, י"ל שאין כאן שיעור חשוב של ד' אמות סכ"פ כדי להפסיק הד"ע.

(ו) ובדעת רש"י ור"ן נראה, דעיי' בפרמ"ג א"א ריש סימן תרל"ב דהעיר דגם כשיש יותר מד' אמות סכ"פ י"ל ד"ע

עד פחות מד' אמות ואף אם יש עוד ג' טפחים סכ"פ הלא סכ"פ אינו פוסל עד ארבעה ויש להכשיר הסוכה, ומהא דמכשירין רק עד ד' אמות מוכיח הפרמ"ג דכל שיש ד' אמות סכ"פ במקום אחד לא אמרינן ד"ע כלל וכלל. ואפשר דלזה בעי צירוף, דבלא"ה אפשר לומר ד"ע על חלק א' מהסכ"פ ולא השני, אבל אחר שמצטרף הכל יחד א"א לחלקו ולומר רק על חלקו ד"ע. וההסבר בזה הוא כנ"ל דד"ע בא לבטל החציצה של סכ"פ ולהפכו להיות חלק מהדופן, וכשיש חד חציצה צריך לדון עליו בכללותו אם הוא סכך או דופן, וא"א לחלקו לשנים (וע"ע רע"א ס"ס תרל"ב שרוצה לומר ד"ע על חצי חציצה, וע"ש במג"א).

(ז) ועוד נראב בדעת רש"י ור"ן דדין דופן עקומה פועל לעשות אך ורק דבר זה היינו לבטל החציצה של סכך פסול ע"י שרואין הסכ"פ כחלק מהדופן שעל ידו. דעיי' בר"ן (דפי הרי"ף ט). דהקשה על הגמ' יח. שמביא מח' אי יש לבוד באמצע (הסכך) או אין לבוד באמצע, למה לא פליגי להדיא בדין לבוד באמצע, דע"ש בגמ' שנקט הפלוגתא בדין מיעטו, דהיינו אם מועיל למעט אויר ג' ע"י קנים או סכ"פ. וחידש הר"ן דקמ"ל הגמ' דלמ"ד אין לבוד באמצע רק מן הצד, הא דמועיל

לעשות הסכך כחלק מן הדופן לא מחמת חציצה של אותו סכך להכשיר הסוכה, אלא כדי שיכול להכשיר אותו מקום לומר לבוד, וע"י הלבוד נתכשר הסוכה, ודין ד"ע לא נאמר לעשות פעולה כזו"ע.

(ח) ולפי"ז יש מקום לתרץ קושית האו"ש (הל' סוכה פרק ה' הל' יד') שהקשה על הא דהביא הר"ן בשם הרמב"ן להכריע כדעת הרי"ף שסכך פסול פוסל באמצע בד' טפחים ולא בד' אמות, דאי השיעור סכ"פ גם באמצע וגם מן הצד הוי ד' אמות, שוב אין שייך דין ד"ע (דלא צריך לו), והלא בכל מקום קי"ל שיש דין ד"ע. והקשה האו"ש דאף אם נימא דשיעור סכ"פ ד' אמות, מ"מ שייך דין ד"ע, וכגון שיש סוכה שיש בין הכל קצת יותר סכ"פ מכשר שפסול לכ"ע (עי' טו. פרוץ מרובה על העומד) וחלק מהסכך פסול הוא ליד הדופן

מיעוט מן הצד הוא רק אם ממעט מצד הסכך (ונשאר האויר בין הסכך ובין הדופן והוי לבוד מן הצד) אבל אם ממעט מצד הדופן, והאויר עדיין בין סכך וסכך, זה עדיין נחשב לבוד באמצע, דלא חשבינן אותו סכך ליד הדופן כחלק מן הדופן ע"י ד"ע (וע"י זה הוי לבוד מן הצד), וביאר הר"ן "דלא אמרינן דופן עקומה ולבוד כי הדדי" וצ"ב למה. וידועין דברי רע"א בתשובה סי' יב' שלומד בדעת הר"ן (כאן וגבי איצטבא) כלל גדול שב' הל"מ לא אמרינן ביחד (ע"ש שזה רק כשא' צריך להשני). אבל לדינא לא קי"ל כן ע"י סי' תר"ל סעיף ט' שאמרינן ב' הילכתא יחד, וע' לעיל אות ג' מש"כ לבאר דברי הר"ן דף ד.. ומש"כ הר"ן כאן נראה כוונתו כנ"ל, דד"ע נאמר רק לבטל החציצה בין הסכך לדופן כדי להכשיר הסוכה שפסול מחמת חציצה זו. אבל כאן הוא רוצה

עד. והעיר בזה מו"ר הגר"א אריאלי ז"ל: "...במש"כ בשי' הר"ן בדף יח., הנה משמעות הר"ן דלמ"ד אין לבוד באמצע אזי כמו"כ בס"פ ד"ט מן הצד פחות מד"א ולאחריו אויר פחות מג"ט דל"א דו"ע ואח"כ לבוד, ובזה לכאור' ל"ש הסברא שנת' בקונט' דהרי בזו אמרי' דו"ע לסלק להחציצה דס"פ. ואפ"ל באופן אחר ק'. דעיקר תכלית דו"ע הוא לסלק החציצה כדי לקרב את הדופן לסוכה הכשרה. וכשיש אויר לאחר הס"פ אזי גם כד נימא דו"ע לא תתקרב הדופן אל הסוכה הכשרה אלא ע"י שנאמר ג"כ לבוד ובזה הוא דכתב הר"ן דל"א דו"ע ולבוד כי הדדי והיינו דכל חלות ההכשר דע"י דו"ע הוא בהדי לבוד וזו ל"א, אבל בגוונא דהטושו"ע דהדפנות אינן מגיעות לסכך ואמרי' מתחילה גו"א [כן פי' הרע"א] הלא בגו"א לחוד הגענו לתכלית דהגו"א לאשוויי מחיצה למעלה ושוב אמרי' לבוד לתכלית נוספת לקרב את הדופן לסכך – בזו שפיר י"ל דאמרי' תרי הילכתא. ועי'..." עכ"ל.

דאיתא בחידושי הרא"ה ד. ד"ה מן הצד שדופן שהיא עקומה מעיקרא [דהיינו דופן שעומד באלכסון] כשר ונחשב כדופן עד ד' אמות, בזה אין מכשירין דופן ע"י דין ד"ע, דדין ד"ע הוא כשיש דופן ואח"כ גג של סכ"פ, הילכתא שרואין הגג כאילו הוא חלק מהדופן, אבל כאן הוא באמת דופן עקומה ממש במציאות וכשר בלי שום הילכתא דדרך הכותלים להעתקם (וחידוש הרא"ה דאחר ד' אמות נחשב כגג ולא דופן). וכל הילכתא דד"ע הוא לראות דופן וסכך כאילו הוא במצב כזה, כותל שהתעקם^ע.

ישיבה תחת פסל בתוך ד"ע / ישיבה תחת דופני הסוכה

(*) ולדינא קי"ל כדעת רש"י והר"ן בגדר דופן עקומה ע"י ש"ע סי' תרל"ב – א' שמפורש כוונתייהו. ולכן פשוט דאסור לישוב תחת ד"ע לקיים מצות סוכה, דאותו מקום אין עליו תורת סכך כלל, דד"ע ביטל התורת סכך ועשהו חלק

(וכציר דדף טו. פסל / נסר / פסל / נסר) בכה"ג נימא ד"ע על אותו חלק סכ"פ, ועכשיו שהוא חלק מהדופן ואין עליו שם סכך, נעשות הסכך כשר מרובה על סכך פסול, והסוכה כשירה. (ובאמת פשטות הגמ' וש"ע סי' תרל"א – ח' שמחצה על מחצה פסול משמע שלא אמרינן ד"ע בכה"ג). ולהנ"ל ניחא דבסוכה הנ"ל אין הפסול מחמת חציצת סכ"פ בין הסכך והדופן שיכול לומר נחשב כדופן ואין חציצה, אלא הפסול הוא שבסוכה בכללות יש רוב סכך פסול, וכלפי פסול זה לא נאמר דין דופן עקומה, לראות הסכ"פ כאילו הוא דופן^ע.

(ב) וכעין זה בגמ' ד: גבי סוכה פחות מ"י טפחים וחקק בו חקק באמצע, צ"ל פחות מג' טפחים בין החקק והדפנות (לבד) והקשה הגמ' למה לא נימא שיש ד' אמות והוי כמו דופן עקומה, וביאר הגמ' דכאן שאין דופן עשרה וצריך לשוויי דופן, לפסול זה לא נאמר הילכתא דדופן עקומה. והא

ע"ה. ע' טור ס"ס תרל"ב דד"ע הוא רק "רואין" כאילו הדופן נתעקם.

עו. וגבי חקק שיש דופן ואח"כ אלכסון ואח"כ עוד חלק דופן, בזה בעי דין דופן עקומה להכשירו וזה לא אמרינן (ולמתבונן, זהו באמת ציור הגמ' וד"ק). אלא דצ"ע גדר הדברים, באיזה אלכסון נחשב דופן עקום ממש ובאיזה אלכסון נחשב חלקים שונים דבעי דין ד"ע להכשירו. ונראה דכל שהאלכסון הולך ג' טפחים ברוחב בתוך ג' טפחים של גובה נחשב כהפסק בין ב' חלקי דופן כמו שמצינו גבי אהל (שבת קלח; עירובין קב). שכדי לעשות אהל ע"י לבדו בעי שיוצא טפח בתוך ג' טפחים ואם לאו אינו אהל אלא מחיצה עקומה.

מהדופן, וכמו שמפורש בר"ן^ע וכן הוא במ"ב סי' תרל"ג ס"ק כא'. וכל זה הוא לגבי הסכך פסול שהיה חוצץ והד"ע ביטלו מתורת סכך לעשותו דופן. אבל עדיין יש לדון כשחלק מהדופן עקומה הוי סכך כשר וכגון שיש נסרים רחבים ד' טפחים, ויש פסל / נסר / פסל / נסר, ומכשיר הסוכה ע"י ד"ע, ודאי תחת הנסר אסור לישב כנ"ל אבל מה הדין תחת הפסל. ובתוס' (יד: ד"ה ומודה ר"מ סוף הדיבור) מפורש שבכה"ג אסור לישב תחת כל הדופן עקומה "וכולה פסולה אף תחת הפסלים, חוץ מתחת שני הפסלים שבאמצע דכשירה". ומאידך גיסא ברש"י יח. מבואר דמותר לישב תחת הפסל ע"ש (ד"ה שאין בה) שמיירי בסוכה של נסר ופסל עם שני פסלים באמצע "הילכך כשירה ע"י אותן שני פסלים, ותחת הנסרים לא יישן" דווקא תחת הנסרים אבל תחת הפסל שבתוך הד"ע מבואר שיכול לישב. ובראבי"ה (סי' תרי"ח) ג"כ נקט כרש"י שיכול לישב תחת הפסל אבל הוא ביאר שזה משום דגם הנסרים עצמם פסולים רק מדרבנן ולכן גזרו רק עליהם ולא תחת הפסל, אבל כשיש פסול דאורייתא בסכך סבר כתוס' דאסור

לישב תחת הכל. וברש"י עצמו הדבר סתום ובדף יז. רש"י ד"ה דרב ושמואל משמע דרש"י מיקל גם כשהסכך פסול דאורייתא, ע"ש שביאר הא דסכך פסול פוסל באמצע בד' טפחים "דאינו יכול לבטלן על ידי עקימת דופן (כיון שהוא רחוק מהדופן ד' אמות) ונמצא חוצץ בסוכה בין כשר לכשר" מדויק דאם היה תוך ד' אמות, יכול לבטלו ע"י ד"ע ובזה אינו חוצץ בין כשר לכשר, ומותר לישב תחת הכשר ליד הדופן, ויש לדחות. וע"י מאירי (יח.) דמביא ג"כ שיטת "חכמי הדורות" דמותר לישון תחת הפסל והוא עצמו חולק עליהם. (יא) וביאור שיטת רש"י בזה, דעי לעיל אות א' – ב' שביארנו דלדעת רש"י והר"ן דין ד"ע נאמר כדי לבטל החציצה של סכך פסול החוצץ בין הסכך כשר והדופן, ע"י שיבטל השם סכך מעליו ונעשית כחלק מן הדופן. וא"כ כשיש בצד הסוכה נסר, פסל, נסר, פסל, כל שהוא בתוך ד' אמות בא דין ד"ע ומבטל שם סכך מכל הסכך פסול ונחשב כחלק מן הדופן (ודופן אינו מפסיק), אבל הסכך כשר נשאר במקומו באופן שנעשית דופן, פסל, דופן, פסל במקום נסר, פסל,

עו. וע"ש בר"ן שבדעת החולקין עליו בגדר ד"ע צידד דאפשר לישב תחת ד"ע ממש, וע' בראבי"ה סי' תרכ"ט שמביא שיטה כזו, אבל לא מטעם הר"ן ע"ש.

נסר, פסל, ודופן אינו מפסיק בין סכך לסכך כנ"ל. ואף אם נימא דאי אפשר לומר שיש חלקים של דופן (וכעין מש"כ הר"ן דלשיטתו בעי דפנות מגיעות לסכך כדי לומר ד"ע, ה"ה דבעי דופן להגיע לכל חלק סכ"פ כדי לעשותו חלק מהדופן) ואלא מאי שכדי להכשיר חלקי הסכ"פ צריך לדון כל אותו מקום של נסר ופסל כדופן, ואף מקום הפסל, מ"מ י"ל דסוף סוף יש כאן דופן אחד גדול שיש בו חלקים שנעשית מסכ"פ וחלקים הנעשית מסכך כשר, והחלקים של סכך כשר, אה"נ לעולם דופן הם, אבל מאן יימר דא"א לישיב תחת דופן כשהוא נעשית מפסולת גורן ויקב, ואדרבא מצינו בדף יט: גבי העושה סוכתו כמין צריף (והובא לדינא ס"ס תרל"א) דיכול לישיב תחת הצריף אף המקום שנחשב לדופן הסוכה בתנאי שנעשית מחומר סכך כשר (ע"ש ברמ"א סוף סעיף י'), וה"ה הכא אה"נ הפסל ג"כ נעשית לדופן אבל למעשה הוא דופן של פסולת גורן ויקב.

(יב) והמקום לחלק בזה (ואולי בזה תליא מח' הראשונים), דכיון דכל דין ד"ע בא לבטל שם הסכך כדי שלא יהיה כאן חציצה של סכ"פ אלא דופן,

אם בהכרח צריך לעשות הכל לדופן אחד (כל הנסר, פסל, נסר, פסל) צריך לבטל שם סכך מהכל ולעשותו הכל לדופן בלבד וא"כ החלק פסל נעשית כחלק נסר שפשוט שאין לישיב תחתיו כנ"ל מהר"ן. משא"כ גבי צריף שאין הדופן שם עושה שום חציצה ופסול בסוכה (ואדרבא הוא הדופן המכשיר הסוכה) ולכן אין אנו צריכין לבטל השם סכך ממנו, ויכול להשתמש כדופן ומ"מ להיות עליו שם סכך שמותר לישיב תחתיו, וכמש"כ הרמ"א.

ועי' במג"א (סי' תרל"ג ס"ק ו') שביאר הא דאין לישיב תחת ד"ע גבי איצטבא משום דביטל ממנו שם סכך, והקשה מהא דצריף דיכול לישיב תחתיו וע"ש תירוצו דהוא כנ"ל דכל הצריף נחשב אהל אחד, היינו שאינו סתירה לומר שחלק שהוא דופן הוא ג"כ שם אהל וסיכוך עליו.

(יג) ולדינא, הדבר סתום בפוסקים ורק רש"י מיקל בזה להדיא, ולדעת הראב"י זה רק בפסולי דרבנן ובתוס' וכן במאירי להדיא מחמירין בזה שלכן נראה שצריך להחמיר בזה וכשאין סוכה אחרת לישיב שם בלי ברכה.

סי' תרל"ב סעיף א'

חבוט רמי - ב' הילכתא

המג"א דאף אם בציור הנ"ל (ד"ע שעקום למעלה) יש למטה בסוכה אחריו קצת אויר (פחות מג' טפחים) ואחר האויר יש קורה שפסול לסכך (משום תעשולמה"ע), מ"מ הסוכה כשירה דכיון דהדופן עקומה הוי יותר מג' טפחים למעלה מהסוכה וצריך חבוט רמי כדי להשפילו להסוכה, ואח"כ יש אויר שאינו מצטרף לשיעור סכ"פ לפסול, ולכן היה צריך לומר לבד כדי להצטרף סכ"פ של הד"ע להקורה לעשות שיעור סכ"פ ד' אמות ויותר, לזה ביאר המג"א דלא אמרינן חבוט ולבוד להחמיר".

ג) והנה, אף אם נימא כהמג"א דלא אמרינן חבוט ולבוד להחמיר (עי' מג"א ס"ס תרל"ב מתוס' דלא אמרינן לבד להחמיר ולכאוי"ה חבוט) מ"מ יש לעיין בהכשר דהאי סוכה. דבדין דופן עקומה פליגי הר"ן והטור אי בעי דפנות מגיעות לסכך או לאו, ובמג"א ריש הסימן מחמיר כהר"ן דבעי דפנות מגיעות לסכך, והלא כאן הד"ע אינו נוגע בהסכך אלא מתעקם ועולה למעלה ממנו. אבל באמת אינו כל כך דומה, דהקפדה שדפנות יהיו מגיעות לסכך הוא כדי לומר דין ד"ע דרק כשדופן

א) במש' כב. איתא דסוכה המדובללת כשירה וביאר שמואל בגמ' דמיירי בסוכה שסכך שלה קנה עולה וקנה יורד ומ"מ כשירה דאמרינן לבד בין הקנים העולים לבין קנים היורדים נופליגי רש"י ותוס' באיזה פסול בא להכשיר בזה, לרש"י פסול חמתה מרובה ולתוס' אין סכך העליון נחשב חלק הסוכה בלא"ה ע"ש בסוגיא]. וכל זה כשהקנים תוך ג' טפחים מהדדי. וכשהם יותר רחוקים מבואר בגמ' דעדיין יש להכשיר ע"י דין חבוט רמי, הללמ"מ שרואין סכך העליון כאילו הוא מושפל ומושלך על האויר שתחתיו" (רש"י) ורש"י ביאר שהוא ענין של גוד אחית. (ועי' סי' תרל"א סעיף ה' וברמ"א שם פרטי דינים בזה).

ב) וע' במג"א סי' תרל"ב ס"ק ב' שקאי התם על דין ד"ע שנאמר בסכך פסול עד ד' אמות, דאם הדופן אינו עקום בשיווי אלא עקום כלפי למעלה אין אנו מודדין עצם אורך הסכך פסול באלכסון אלא מודדין למטה ממנו בשיווי כמה מקום הוא תופס בסוכה. ואם הוא פחות מד' אמות מכשירין הסוכה ע"י ד"ע. וחידוש עוד

גוד אסיק ולבוד ביחד^ע. והא דהביא רע"א מהר"ן דף יח. דלא אמרינן ד"ע ולבוד ביחד ע"י בדין ד"ע אות ז' מש"כ לבאר כוונת הר"ן (דאמרינן ד"ע רק להכשיר סוכה), וכן מוכח מהא דהביא המ"ב לדינא בסי' תרל"ב סס"ק ד' מהפרמ"ג (א"א ריש סימן תרל"ב, משבצ"ז סס"ק א' שם) שגם הר"ן מודה דאף דבעי דפנות מגיעות, אם הוא בתוך ג' כ"ע מודו דאמרינן לבוד וד"ע (דכאן הד"ע מכשיר הסוכה משא"כ בהא דהר"ן). ועוד מהמג"א כאן ג"כ משמע דהא דלא אמרינן חבוט ולבוד (ב' הלכות יחד) היינו לחומרא אבל לקולא אמרינן ב' הלכות^ע.

ה) אלא דעדיין קשה, דאחר שנימא ד"ע וחבוט להכשיר דופן זו נשאר לנו עכשיו סוכה עם פחות מד' אמות סכ"פ ואח"כ הפסק אויר פחות מג' ואח"כ עוד סכ"פ (קורה), ובכה"ג ממש נסתפק תוס' סוכה יז. ד"ה אילו אי אמרינן דכיון שפחות מג' אויר ביניהם

נוגע לסכך אפשר לראות הסכך כחלק העקום של הדופן, ובלא"ה א"א לראותו כהמשך הדופן. משא"כ הכא הלא הדופן מגיע עד הסכך פסול ואפשר לראותו כחלק עקום מן הדופן ככל דופן עקומה, אלא שסוף סוף כל הדופן עולה למעלה מהסוכה, אבל לזה יש לומר חבוט רמי להורידו להסוכה (דתי' המג"א הוא דלא אמרינן חבוט ולבוד לחומרא, אבל לקולא ודאי אמרינן).

ד) ואף די' בזה ב' הילכתא יחד ד"ע וחבוט רמי (ולכאורה הם ב' הלכות הצריכין זה לזה, דאם נימא דד"ע העקום למעלה פסול, צריך קודם חבוט רמי להורידו ורק אח"כ יכול לומר ד"ע) מ"מ לדינא קי"ל דאמרינן ב' הלכות יחד אף כשהם צריכין אהדדי, ע' שו"ת רע"א סי' יב' שמחמיר בזה ע"פ הר"ן שבעי דפנות מגיעות אבל ע"י מש"כ לעיל בדין ד"ע אות ג' לבאר כוונת הר"ן, ורע"א עצמו מורה באצבע על הא דסי' תרל"ב סי' ט' דקי"ל דאמרינן

עח. וע' מ"ב תרל"ב ס"ק ל"א שמביא דברי הריטב"א דלמ"ד דאמרינן גוד אסיק על שפת הגג בעי דווקא על שפתו אבל לא תוך לבוד "דלא אמרינן לבוד וגוד לכ"ע". ולכאורה זה סותר למש"כ המחבר דאמרינן גוד ולבוד, וצ"ע (וכן הקשה בזכרון שמואל סימן כו' אות ב'). ולכאורה צ"ל דכוונת הריטב"א לאו משום ב' הילכתא אלא משום דבעי מחיצות ניכרות - ולדעה זו גם ג"א הוי ניכרות, אבל רק כשהוא על שפתו ממש, ודו"ק.

עט. וע' מחצה"ש סי' תרל"ב - ב' דלומד בדעת הר"ן כהבנת רע"א דלא אמרינן ב' הילכתא יחד, ונתקשה מדברי מג"א אלו ומעוד מקומות, ונדחק ליישב ונשאר בצ"ע, ע"ש. וע' בחזו"א סי' ע"ז ס"ק ז' דהוכיח מכמה מקומות שאמרינן ב' הילכתא.

כמאן דליתא ומצטרפין לפסול או שאין מצטרפין מחמת האויר ביניהם, ובש"ע סי' תרל"ב – ד' דברי תוס' מובאים לדינא ומחמירים שיש צירוף לפסול (לכה"פ בדאורייתא ע"ש בפרמ"ג). וע' שו"ת חת"ס יו"ד סי' קצ"ט (ד"ה אך) אחר שהוכיח מהרמ"א יו"ד סי' שע"א – ד' דאמרינן חבוט רמי לחומרא, וכן שמחמירין ללבוד לחומרא (ע"פ תוס' הנ"ל) הקשה על דברי מג"א אלו. ובאמת להנ"ל הוא יותר קשה דלכאורה החבוט אנו צריכין לומר לקולא להכשיר הדופן ואחר זה למה לא מחמיר ללבוד כדעת התוס' מובא בש"ע.

(ז) ואפשר ליישב דברי המג"א דהא דמחמירין כשיש ב' חלקי סכ"פ אם אויר פחות מג' ביניהן הוא משום דהאויר כמאן דליתא ואינו חשוב להפסיק וממילא מצטרף הב' חלקים סכ"פ ע"י לבוד (וע' לעיל סי' תרכ"ו – ג' בדין לבוד להחמיר אות ד' מה שביארנו בדעת תוס' שאף דלבוד לחומרא באמת לא אמרינן, מ"מ בכל פחות מג' יש תורת לבוד דאיתו מקום אינו חשוב, ע"ש) אבל כאן אף אם נימא חבוט רמי להכשיר הסוכה היינו שרואין כאילו הד"ע יורד למטה, אבל מ"מ למעשה האויר שלמטה הולך מקצה הדופן (תחת הד"ע) עד הסכ"פ השני (הקורה) והוא

יותר מג' טפחים, רק החלק האויר שבין מקום סוף הד"ע והקורה הוי פחות מג' טפחים. ואפשר דכיון דלמעשה האויר גדול מג' טפחים, חשוב הוא ומפסיק (אף חלק ממנו) בין הד"ע והקורה. ואין להקשות דא"כ דהאויר יותר גדול מג' וחשוב, תיפו"ל דהסוכה פסול מחמת פסול אויר ששיעורו בג' טפחים, דאין כאן שיעור ג' טפחים אויר בהסוכה, דרובו תחת הד"ע והחלק שבהסוכה הוא פחות מג', ואין שיעור אויר לפסול הסוכה, ודו"ק.

(ז) ויש מקום לתרץ באפ"א. דמהמג"א משמע דההיתר כאן הוא משום דלא אמרינן חבוט ולבוד ביחד להחמיר, אף שכל א' בפנ"ע אמרינן להחמיר (ע' לעיל שהבאנו משו"ת חת"ס). היינו שחבוט ולבוד שייך כאן רק לחומרא, אבל להכשיר הסוכה אין אנו צריכין לא לחבוט ולא ללבוד. ואף שד"ע הולך ונתעקם למעלה מהסכך, מ"מ כשר כמות שהוא. דהא בסוכה גבוהה והדופן גבוה רק " טפחים הסוכה כשירה, ופליגי בזה הראשונים אי בעינן לזה גוד אסיק או שהמחיצה כמות שהוא כשירה דמ"מ יש דופן לסוכה (אף אם לא לכל גובה הסוכה, ע"י טז: בח"י רא"ה וריטב"א שם דבעי ג"א, ובר"א מן ההר שם מבואר דלא בעי) אבל

כאן הרי לכל גובה הסוכה יש דופן, ומאן יימר דזה שהוא נתעקם ועולה מגרע כלל. ורק ששייך חבוט לחומרא ולבוד לחומרא, וחי' המג"א דשניהם לחומרא ביחד לא אמרינן.

ח) ובין אם דופן שנתעקם למעלה בעי חבוט או לא בעי, מ"מ מפורש במג"א שד"ע כזה כשירה (ואף כשיש עוד אויר וסכ"פ וכ"ש בלא"ה) וכן הוא במ"ב סי' תרל"ב ס"ק ה', ולכן צ"ע על ספר הלי' חג בחג (דף רכ"ח דין ו') שמחמיר ואוסר ד"ע כזה. וע"ש

בהע' שמביא שכן הוא דעת הארץ צבי ושדי חמד, אבל מה נעשה שהמג"א מכשיר (והוא עצמו מביא שם המג"א לדינא מיד אחרי זה, והוא עזר כנגדו וצ"ע) והמ"ב נקט כוותיה בלי להזכיר שום חולק (וע"ש שעיקר הוכחתו משום דברי הר"ן יח. דב' הילכתא באותו מקום לא אמרינן ועי' מש"כ בדין ד"ע אות ז' לבאר כוונת הר"ן שאמרינן ד"ע רק להכשיר סוכה ולא להכשיר מקום ללבוד מן הצד, ע"ש וא"כ אינו ענין לדידן).

סימן תר"ל

הערות וביאורים לפי סדר המ"ב

הלכות סוכה סימן תרכט תרל

פסולה; (נו) אבל אם לא כיון בפריסת הסדין אלא להגן מפני החמה והעלין או לנאותה, כשרה, *ובלכד שיהא בתוך ארבעה לסכך. (נז) ומיהו, (נט) לכתחלה לא יעשה *אלא-אם-כן הוא ניכר לכל (נח) שמכוין כדי להגן, (נט) *או שהוא (כ) שרוי במים, שאז ניכר לכל שאינו שוטחו שם אלא ליכש:

ס טור מעוברת ומניחין עבדא דוב אשוי שם

תרל דיני דופנות הסוכה, ובו י"ג סעיפים:

א *כל הדברים (א) כשרים (ב) [ה] לדפנות

א משנה סוכה י"ב

באר היטב

[ה] לדפנות. עכ"ט. ועין בתשכח נ"ב מ"ח בענין סיכך בעצי אשירה דין שאין סכך אחר רק שיהיה לעשות שיוכל הגשם לירד שם: (ט) לכתחלה. אפילו שלא בשעת אכילה: (כ) שרוי. ומ"מ בשעת אכילה אסור, ר"ן, ב"י. ונ"ל דאם הגשמים נוטפין מהסכך מוטב לפרוס סדין משיאכל חוץ לסוכה, מיהו לא יכרך לישב בסוכה דספק ברכות להקל, מ"א: (ה) לדפנות. עיין ב"ח ובתשובת יד-אליהו סימן לג, עצי הסוכה של הסכך או של דפנות שנעשו מעצי אשירה או מאיסורי הנאה, עיין בספר קרבן-

שערי תשובה

משנה ברורה

כשרה אפילו לישב תחתיו, רבטיל הוא לגבי סוכה: (נו) אבל אם לא כיון וכו'. פירוש, אם היתה מסוככת יפה בענין שאין לחוש שעל-ידי הנשר יהיה המתה מרובה מצילתה, ולא הוצרך לפרוס עליה סדין אלא להגן מפני החמה או מן העלין הנושרין, כשרה [כ"י]: (נז) ומיהו, לכתחלה לא יעשה וכו'. ולא יאמרו הרואים (נט) שכונתו כדי לסכך, (פ) ואפילו שלא בשעת אכילה אסור, דיאמרו שמניחו שם גם בשעת אכילה: (נח) שמכוין כדי להגן. זהו רק לדעת היש-אומרים (פא) שהזכיר מתחלה, אבל לדעה ראשונה אף באופן זה אסור, ועיין בביאור הלכה רכ"ן יש להחמיר למעשה, וכן כתבו הב"ח ושאר אחרונים. ומכל מקום בשעת הדחק, שלא יכול לאכול בסוכה על-ידי העלין הנושרין לתוך המאכל (פב) או על-ידי גשמים הנוטפין (פג) או על-ידי הרוח שמכבה הגרות, מוטב לפרוס סדין תחת הסכך (פד) בתוך ארבעה טפחים משיאכל חוץ לסוכה, אבל לא יכרך על זה לישב בסוכה: (נט) או שהוא שרוי במים. עיין בביאור הלכה, דלפי מה שהסכימו אחרונים ריש להחמיר כדעה ראשונה, יש ליתור שלא לפרוס אפילו ליכש אלא שלא בשעת אכילה:

א (א) כשרים לדפנות. ומשמעות הכתוב והסוכות

ביאור הלכה

ליפול [תרי"ט]: * ובלכד שיהא בתוך ארבעה לסכך. פשוט דהשולחן-ערוך קאי גם אלהגן, וכן מוכח בטור. וראיתי בגליץ המשניות להגאון רבי עקיבא איגר שכתב על האי דמוכא ברע"ב פירוש השני, והוא דעת היש-אומרים המובא פה: ודוקא שלא יהיה עשרה טפחים בין הסכך להסדין, דאי לאו הכי מיפסל משום סוכה שנתחת סוכה; וצריך עיין עליו מדברי הטור ושולחן-ערוך שכתבו בהרי"א שיעור ארבעה טפחים. ואולי דהוא קאמר דבריו רק לדעת רבינו תם בעצמו דסבר דכיון שהסוכה שעשויה כהלכתה קדמה, שוב אין יכולת בסדין לפוסלה (דדומיא דמכשיר רבינו תם בסוכה שקדם לאילן דאין יכולת באילן לפוסלה), ולכן כתב דעל-כל-פנים לא יהיה רחוק עשרה טפחים, אבל הטור ושולחן-ערוך שהעתיקו שיטתו הוא מפני שכמה פוסקים הקשו על רש"י, שאין טעם לחלק בין לנאותה ובין להגן מפני החמה והעלין (עיין במדריכי אור זרוע ובתוספות ורא"ש וסמ"ג), ורוצה לומר דזה הוי כמו לנאותה, ועלין דינו ממש כמו לנאותה דבעינן שלא יהיו מופלגין ממנה ארבעה טפחים, כדלעיל בסימן תרכ"ו, עיין שם: * אל-אם-כן הוא ניכר לכל שמכוין כדי להגן. מלשון זה משמע דאפילו תחת הסכך יש להחמיר משום הרואים, דהא אלעיל קאי שפירס הסדין תחתיה מפני הנשר. ואולם דעת הרוקח, מובא לקמן במגן-אברהם בסימן תרמ סעיף-קט"ו ח, ורחבת הסכך שהוא בסוכה גופא אין לחוש מפני מראית העין, עיין שם, מיהו לדינא אין נפקא-מינה כל-כך, דבלאו הכי יש להחמיר בכל גוונא, דמעיקר הדין הלכה כדעה ראשונה: * או שהוא שרוי במים. עיין במגן-אברהם שכתב: ומכל מקום בשעת אכילה אסור [ר"ן, ב"ן]. וצריך עיין, דהא דבריו השולחן-ערוך קאי בדעת היש-אומרים דהוא לשיטת רבינו תם, ולדידיה בוודאי אף בשעת אכילה שרי

מדינא, דהוא סבירא ליה כל שאינו מסייע בהכשר סוכה אינו פוסל, ומה שהעתיק בית-יוסף ר"ך גפ"כ"ן אינו ראיא, דהר"ן קאי אליבא דרש"י דסבירא ליה דמפני הנשר הוא איסור דאורייתא, הוא מסתפק אם פורס הסדין לישב דהוא לצורך הבגד בלבד אי מותר או לא, ריש סברא להחמיר דדוקא לנאותה שהוא צורך סוכה מה שאין כן בזה שהוא צורך בגד אינו בטל לגבי סוכה, או דלמא דוקא בפורס כדי להגן על עצמו מפני החמה והנשר, שם סכך על זה ומיקרי מסכך בדברי המקבל טומאה, מה שאין כן כששוטחו כדי ליכשו אין שם סכך עליו ושרי ומוכחא סברא זו ברש"י דיבור המתחיל 'על-גבי קינוף', עיין שם, וסיים הר"ן דלמעשה יש להחמיר, אבל לרבינו תם לא היה מסתפק הר"ן כלל דודאי שרי, וכן מוכח בדרכי-משה שכתב על האי ספיקא דר"ן דמטור משמע דשרי, והשולחן-ערוך הלא העתיק לשון הטור, וכן בביאור הגר"א מוכח כן דלרבינו תם שרי. אחר-כך מצאתי בנהר-שלום שכתב גם-כן דלרבינו תם בוודאי שרי, ונשאר בקושיא על המגן-אברהם. והנה ראיתי חדשות בדברי הפרי-מגדים שכתב, דאף לרבינו תם יש להסתפק דלמא לצורך הבגד אסור, אבל זה אינו, דלרבינו תם כל שאינו מסייע להכשר סוכה אינו פוסל. ואפשר לעניות דעתי ליישב קצת דברי המגן-אברהם, דהוא יסבור כדעת הב"ח, דהטור [וכן השולחן-ערוך שהעתיק דבריו יוכל לסבור כן] אינו סובר לדינא כסברת רבינו תם וכל שאינו מסייע להכשר סוכה אינו פוסל הסוכה מפני שהסוכה קדמה אלא בזה להגן מפני החמה והעלין דינו כלנאותה, ולפי זה שייך שפיר ספיקא דהר"ן אף לשיטתו זו כמו לרש"י, דדילמא לצורך הבגד גרע מלהגן, דשם שייך כדי לנאותה שיהיה יכול לישב בסוכה ולכן בטל הסדין לגבי הסוכה, מה שאין כן בזה שהוא רק לצורך הבגד אפשר דאסור, ולכן כתב דלא שרי אלא שלא בשעת אכילה. ועוד יש לומר, דהמגן-אברהם נקט לדבריו לפי עיקר הדין דקיימא לן להחמיר כדעה ראשונה, ולפי זה אין להתיר בשעת אכילה, והנה איך שיהיה כונת המגן-אברהם, לדינא בוודאי לפי מה שהסכימו כמה אחרונים ריש להחמיר כדעה ראשונה בוודאי אין להקל לפרוס סדין ליכש תחת הסכך אפילו בתוך ארבעה טפחים, אל-אם-כן שלא בשעת אכילה:

* כל הדברים כשרים לדפנות. עיין בב"ח שכתב רבעל-נפש יחוש למה שהובא בדרכי-משה בשם הגהות אשר"י בשם אור זרוע דמחמיר לענין

שער הציון

(עט) גמרא שם, דלא לימרו קמסככי ברבר המקבל טומאה: (פ) מגן-אברהם ושא"א: (פא) ואפילו בשעת אכילה שרי, דכל זה הוי כמו לנאותה: (פב) מגן-אברהם: (פג) לקמן בסימן תרמ במגן-אברהם סעיף-קט"ו ח, וכן העתיק החי"אדם: (פד) חיי-אדם. ועעמא, דלא עדיף מלנאותה. ודע, דכל זה בחול, אבל בשבת יום-טוב משמע מפרי-מגדים בסימן תרמ סעיף-קט"ו ח דדוקא בתוך ג' טפחים סמוך לסכך, דאי לאו הכי יש לחוש משום חשש אהל:

הלכות סוכה סימן תרל

קצה באר הגולה

ב ברייתא שם ובתנא קמא ג ברייתא שם ו ד שם בגמרא כרב סימך ואחיימא רבי יהושע ה הלישנא בתרא דרבא שם

(ב) ואין צריך להעמידם דרך גדילתן (טור). (ג) יואפילו חמתה מרובה מצילתה מחמת הדפנות, כשרה: הגה מכל מקום לא יעשה הדפנות (ד) מדבר שריחו רע (ר"ן) (ה) או דבר שמתייבש תוך שבעה ולא יהא בו שיעור מחיצה (ר"ע): **ב** (ו) ידופנות הסוכה, אם היו שתים זו אצל זו כמין ג"ם, עושה דופן שיש ברחבו (ו) יותר על טפח (ח) וימעמידו בפחות משלשה לאחד מהדפנות, יויעמיד קנה (ט) (כנגד הכותל) (טור) כנגד אותו טפח, (י) ויעשה לה צורת הפתח, *שיעמיד

ביאור הלכה

דפנות כמו לענין סוכה כרבר שפטולו מדאורייתא. ועיין באלה רבה וכן בכרכיי'וסף דלית מאן דחש לה, והדיאה שהביא מן הירושלמי גם-כן ליחא לפי גירסתנו, וגם הגר"א דחה ראייתו מן הירושלמי ונעין בסוכה דף כ דמיפשט פשיטא להו להגמרא דמותו לעשות מחיצות של ברזל אף דאסור לסכך בהן. אכן המעיין בביאור הגר"א יראה דמשמע אסור יש לבלע-גפש לחוש לכתחלה שלא לעשות דפנות רבוא שפטולו לסכך בהן מדאורייתא ולסמך עליהן הסכך, והיינו לפי מה שהסקימו כמה אחרונים לעיל בסימן תרכט סעיף ז ולכתחלה יש לחוש לדעת הפוסקים (הרשב"א והר"ן לדעת הר"ף) דאין מעמידין הסכך בדבר הפסול לסכך בהן, גוירה שמא יבוא לסכך בהן [אם לא באותן שאין שכיח לסכך בהן או אותן דאין פסולין לסכך בהן רק מדרבנן, דבהן לא גזרו להעמיד בהן], אם לא ידעמיד קונטיין בקרנותיה של הסוכה תחת הסכך שיהיו הם המעמידין הסכך, דזה לכולי עלמא שרי, כדאיחא בגמרא דף כא עמוד ב, עיין שם: * ויעשה לה צורת הפתח וכו'. עיין פרי-מגדים בשם הב"ח דזהו מדרבנן, אבל הטפח שחוק, דעת הפרי-מגדים במשכבות-זהב דהוא מן התורה, וידוע מה שאמר הגמרא דשחוק בעינן כדי להעמידו פחות משלשה אצל דופן להשלים לשיעור ארבעה טפחים. וצריך עיון עליו מדברי התוספות דף ז עמוד ב דיבור המתחיל 'סיכך על-גבי מבו' וכו', דמוכת בהדיא דהטפח שחוק גם-כן הוא מדרבנן, ומדאורייתא די בטפח הסמוך לכותל, וצריך עיון. אחר-כך מצאתי שחזר בעצמו בשאל-אברהם סעיף-קטן ז: * שיעמיד קנה

משנה ברורה

תעשה באספך מגרנך ומיקבך [דלמרדן מזה דיעשה הסוכה מפסולת גרנך ויקב, והוא דבר שאין מקבל טומאה וגידולו מן הארץ] קאי (א) אסכך דוקא, דרפנות לא איקרי סוכה: (ב) ואין צריך להעמידם וכו'. היינו, דלא מדמינן עניינו ללולב דבעינן שיהיה לקיחתו דרך גדילתו דוקא, כדלקמן סימן תרנא סעיף ב: (ג) ואפילו חמתה מרובה וכו'. היינו שהיו פרצות גדולות בדפנות, שעל-ידיהן חמתה מרובה מצילתה, מכל מקום כשרה, דכל זה לא קפדינן אלא בסכך: (ד) מדבר שריחו רע. דחיישינן שמא מחמת זה יצא מן הסוכה. ודיעבד שפיר דמי אף בסכך, כמו שכתב בסימן תרכט סעיף יד, אם לא שהוא ריח רע שאין אדם סובלתו, אפשר דפסול מן התורה, דבעינן 'תשכו' כעין תדורו [פמ"ג]. עוד כתב: אותן שעושין סוכה אצל בית-הכסא ואשפה מפני שהמקום צר להם, וריח רע מגיע אליהם, מן התורה יוצא ידי חובתו אבל לא יברך ברכת-המזון שם (כדלעיל סימן עט סעיף ב, עיין שם בדעה ראשונה שפסקו כן האחרונים), ואם יש לו מקום אחר בוודאי לא יעשה שם; ואם אין מגיע לו הריח רע רק רואה בית-הכסא, גם-כן אסור. ועיין לקמן בסימן תרלז בביאור הלכה סוף דיבור המתחיל 'וכן בקרקע שהיא

של רבים': (ה) או דבר שמתייבש וכו'. רוצה לומר, דיינינן ליה כאלו כבר נתייבש. ועיין לעיל בסימן תרכט סעיף יב בהג"ה ובמשנה ברורה שם: **ב** (ו) דופנות הסוכה וכו'. כדי להבין היטב אקדים לכאן כמה עיקרים להלכה זו: (א) דשיעור סוכה הוא, שתהא מחזקת שבעה על שבעה טפחים לפחות, כדלקמן בסימן תרלד. (ב) דילפינן בגמרא מקראי, דלא קרוי סוכה על-ידי הסכך לבד אלא-אם-כן יש לה שלש דפנות, והלכה למשה מסיני דאחת מן הדפנות סגי בטפח אחת. (ג) דמכל מקום בעינן שיהיה נראה כדופן, דהיינו אם יש לו שתי דפנות סמוכות זו אצל זו כמין ד, יקח דף שיש ברחבו טפח מרווח, דהיינו טפח ומשהו, ויעמידו בריחוק מקום פחות משלשה טפחים לאחד משתי הדפנות, וכל פחות מן שלשה טפחים כלבוד דמי, ונמצא שיש כאן ארבעה טפחים, והוא רוב דופן מהכשר סוכה שהוא שבעה טפחים, כנ"ל, וכדי להשלים שיעור כל הדופן יעשה עוד צורת הפתח, דהיינו שיעמיד קנה כנגד אותו טפח, וירחיקו ממנו (3) עד סוף הכותל שכנגדו שמחזיק שבעה טפחים, ומניח קנה מן הטפח עד הקנה שכנגדו למעלה על גביהן, או אפילו למעלה מהן ואינו נוגע בהן רק שיהיה כנגדן, כמבואר לעיל בדיני צורת הפתח בסימן שסב, ונמצא שיש כאן דופן שלם של שבעה טפחים. ועתה נתחיל לבאר בעזרת השם יתברך כל פרט בפני עצמו: (ז) יותר על טפח. במגן-אברהם מבואר שיותר לעשות דפנות הסוכה בקנים שמעמידים פחות פחות משלשה טפחים רחוק זה מזה, והוא בעושה כן ארבע דפנות, דהיינו קנים כזה מארבעה רוחות, אבל כשאין רוצה לעשות רק שלש דפנות, בעינן שתי מחיצות שסמוכות זה לזה ושליומות והשלישית בטפח: (ח) ומעמידו בפחות משלשה וכו'. דאז הוי לבוד, ואם-כן יש כאן ארבעה טפחים דהוא רוב הכשר סוכה, דאף-על-גב דבסתם טפח יהיה גם-כן רוב דופן, דהוי טפי מג' טפחים ומחצה, אכן משום דבציר מארבעה טפחים לא חשיב בשום דוכתא, להכי הצריכו טפח מרווח [ר"ן]: (ט) כנגד הכותל. היינו (ג) כנגד סוף המקצוע השני של הכותל שכנגדו סתמנו מחזיק שבעה טפחים³. (ד) ויש אומרים דירחיקו עוד טפח יותר, כדי שיהיה הצורת-הפתח על ארבעה טפחים: (י) ויעשה לה צורת הפתח וכו'. כדי להשלים שיעור הכותל. ועיין בב"ח שכתב דזה הוא

שער הציון

(א) והא דדרשינן "בסוכות בסוכות בסוכות" לדפנות, היינו מיתורא, והן פסוקים אחרים ("בסוכות תשבו שבעת ימים כל האורח בישראל ישבו בסוכות", "כי בסוכות הושבתו" וכו'). אבל קרא ד"באספך" אינו יתור ופשטיה קאי על הסכך, שהוא פשוטו של לשון סוכה דהיינו הסכך [טור]: (3) מגן-אברהם בסעיף-קטן א, וכוונתו אם הוא מחזיק ז' טפחים, כמו שכתבנו, ואם הדופן השלימה היא ארוכה אין צריך שיגיע הצורת-הפתח עד קצה השני של כותל השלימה ואין צריך אלא עד ז' טפחים [לבושי שרן]. והנה הלבוש כתב דלכן צריך להעמיד הקנה עד כנגד סוף הכותל השני כדי להכשיר כל אורך הכותל, שאם לא-כן לא יחשב רק עד ז' טפחים, עד כאן לשונו. ולעניות דעתי צריך עיון בזה, דהא הוא בעצמו סובר דאם עושה דופן של ז' טפחים ממילא מותר בכל הסוכה, וכמו שיתבאר דינו בסימן תרלא סעיף ז דבין פסל היוצא מן הסוכה, וכמו שכתב אחר-כך בהדיא, וזה נמי כשעושה דופן על-ידי לבוד עם צורת הפתח גם-כן כהאי גוונא הוא, דהא דופן גמור הוא אף לענין שבת, וכן מוכח מן הר"ן, עיין שם, וכן משמע מביאור הגר"א בסימן תרלא סעיף ז, אחר-כך מצאתי בפרי-מגדים בשאל-אברהם בסימן הג"ל סעיף-קטן ד שמפקק גם-כן על דבריו בזה: (2) מגן-אברהם. ועיין למעלה בשער-הציון אות ב: (7) פרי-מגדים בשם הגהות מיימוני:

סימן תר"ל

הערות וביאורים לפי סדר המ"ב

1. ב"ה ד"ה כל – "וע' בסוכה דף ב. דמיפשט פשיטא..."

כד: והובא לקמן בש"ע סעיף י' דאילנות כשרות לדפנות אף דמחוברין הם, דהוי סכך פסול מדאורייתא. ואף שיש לדון בזה ע"פ דברי הריטב"א מובא בגאון סעיף יז' דפסול מחובר הוא רק משום תעשולמה"ע (דאין לנו גמ' מפורשת על טעם פסול מחובר), וא"כ פשוט דדפנות אין להם דין עשיה ולא פסול תעשולמה"ע, אבל הפוסקים נקטו על דרך רש"י ט: (ד"ה הא) שהפסול נלמד מ"באספך מגרנך" שאינו נחשב פסולת גורן ויקב. ואף בלא"ה יש להוכיח מהא דלקמן סעיף יא' ויב' דבהמה ואדם הם כשרים לדפנות הסוכה.

מהאי ראוי' יש לפקפק קצת דהלא שם הגמ' ממשיך "עשה מחיצות של ברזל וסיכך על גבן" והלא יש בזה משום מעמד בסכך פסול שאנו מחמירין בו כמבואר בסוף הב"ה כאן ולעיל תרכ"ט סעיף ז', ואלא מאי שדברי הגמ' לאו דוקא נובאמת מטו משמי' דהגר"ח שהוכיח מזה להתיר מעמידן וא"כ אפשר דמחיצות של ברזל ג"כ לאו דווקא והכוונה לדבר קבוע ביותר. ועוד דחומרת האו"ז מקורו בירושלמי שאין שם מימרא זו ואולי החמיר האו"ז לדעת הירושלמי אף שהוא נגד הבבלי. והוה לי להב"ה להוכיח ממש' מפורשת

2. מ"ב ס"ק ו' – "דילפינן מגמ' מקראי דלא קרוי סוכה... אא"כ יש לה ג' דפנות"

מי שמסתפק דאולי ה"ה לענין סוכה. אבל באמת נראה לדבר פשוט שזה לא מהני דבסוכה התורה הקפיד על הדפנות דווקא כמבואר מגמ' הנ"ל משא"כ בשבת העיקר לעשות רשות בפנ"ע וזה שייך גם ע"י ב' דפנות שגודרין ג' רוחות, וכן מתבאר חילוק

והוא גמ' ערוכה ו: דילפינן מבסכת בסכת בסוכות דבעי ג' דפנות להיות עליו שם סוכה. ובחזו"א עירובין סי' עב' אות ה' חידש דלרשות היחיד לשבת דבעי ג' דפנות, כשיש ב' דפנות באופן שסוגרין מג' רוחות ויש בתוכו שיעור רשה"י, שנידון כג' דפנות. וראיתי

ע' ריטב"א עירובין דף יא' וכב'). ונראה שהסבר כנ"ל דבסוכה בעי בנין של סוכה ויש יותר בנין בגם ממפולש, אבל בשבת בעי גידור הרשות ובזה מפולש עם טפח עדיף טפי.

ואין להקשות מסוכה עגולה דשם נראה דיש באמת ד' דפנות רק בלי פינות, דיש ד' חלקי מחיצה כל א' בכוון אחר מחבירו משא"כ בציור הנ"ל שיש רק ב' דפנות שגודרים ג' רוחות. (וכן מבואר מתוך דברי החזו"א או"ח סי' ס"ג ס"ק ט' דבעגולה נחשב ד' מחיצות, ע"ש).

זה מתוס' ד': (סד"ה פחות) ור"ן שם בסוגיא דדפנות סמוכות לסכך. נולא זו בלבד שהקפיד התורה אדפנות אלא ג"כ על צורתן כמבואר בגמ' ו: אותו טפח היכן מעמידו, וברמב"ן במלחמות משמע שדין זה הוא מעיקר הדין להכשיר הסוכה מה"ת. ועי' חזו"א עירובין סי' עב' סוף אות י' דמוכיח מהר"ן בסוכה ז'. דאף שדופן שלישית טפח מועיל להכשיר רק בסוכה העשויה כגם (ב' מחיצות כעין ד') ולא מפולש, בשבת הוי איפכא ומועיל מה"ת רק למפולש (ופליגי בזה על המ"ב ריש סימן שס"ג, ובאמת הוא מח' ראשונים

3. מ"ב ס"ק ט' – "כנגד סוף המקצוע השני של הכותל שכנגדו שסתמו מחזיק ז' טפחים"

מרש"י ז'. (ד"ה ונתרת נמי) וכן מלשון הטור ורא"ש דצריך להעמיד קנה "כנגד סוף הכותל השני". ובאמת מח' ראשונים הוא דעי' במרדכי בשם הראב"ה (ברי"ש מכילתין) שחולק על רש"י דבעי רק עד סוף ז' וכן הוא בריטב"א ז'.

חוזר ומדגיש שיטתו בשעה"צ ס"ק ב' להכריע כהלבושי שרד (דלא כהלבוש) דבסוכה גדולה לא בעי צוה"פ בדופן ג' רק עד ז' טפחים ולא לכל אורך הסוכה, וע"ש שביאר שמהני בזה משום פסל. ובחזו"א חולק עליו ומוכיח כהלבוש

4. שם – "וי"א דירחיקו עוד טפה"

שהצוה"פ כאן צ"ל רק ג' טפחים (ועי' חזו"א סי' עה' ס"ק טו, וסי' ע"ז ס"ק ה', ומסקנתו כהפרמ"ג).

המ"ב נקט זה בלשון י"א אבל לא מצינו חולק על הפרמ"ג בשם הגה"מ, וכן הוא במרדכי וראב"י. אלא דעי' בבכורי יעקב שמדחיק ליישב

הלכות סוכה סימן תרל

קנה עליו ועל הטפח, (יא) וכשרה אף-על-פי שהקנה שעל גביהן אינו נוגע בהן: הגה (יב) ואם הטפח והדופן מגיע לסכך (יג) אין צריך קנה על (ב) גביהן (מרדכי והג"מ פ"ד). ומה שנהגו בצורת הפתח עגולה הוא לנוי בעלמא (כ"כ המרדכי): ג' יהיו לה שני דפנות זו כנגד זו וביניהם מפולש, (יד) עושה דופן שיש ברחבו ארבעה טפחים ומשהו ומעמידו בפחות משלשה סמוך לאחד משתי הדפנות (ג) [ג] וכשרה, (טו) י' גם בזה צריך לעשות צורת פתח, שיתן קנה מהפס על הדופן האחד. (טז) ויש אומרים שאין זה צריך צורת פתח: הגה (יז) אבל אם איכא דופן שבעה בלא לכוד אין צריך כאן צורת הפתח עד סוף הכותל, (יח) הואיל ואיכא דופן שבעה שהוא שיעור הכשר סוכה, (יט) וכל-שכן שאין צריך צורת הפתח כשהדופן שלימה, ומה שנהגו בצורת הפתח כשיש לה דפנות שלימות אינו אלא לנוי בעלמא (ר"ן והמגיד פ"ד וכלבו וכ"י בשם מרדכי): ד' **במה דברים אמורים, בעושה סוכתו במקום שאין דופן אמצעי כנגדה, אבל העושה סוכתו (כ) באמצע החצר רחוק מדפנות החצר, אף-על-פי שאין לה אלא שתי דפנות זו כנגד זו (כא) די לה**

1 שם וכבר סימן אחר רבי יהושע בן לוי 1 הרא"ש שם בשם יש אומרים ושכן רצת הר"ף והרמב"ם, וכן כתב הר"ן ח שם בשם יש שפסקו כן ר"ן מהא דאמרין כגמרא שם

שערי תשובה

באר היטב

חגיגה דף מא וביד-אהרן סימן תרכט: (ב) גביהן. עמ"א שכתב להתמיר: (א) וכשרה. ובסוכה גדולה שהשלישית רחוקה ממנה יותר

מצוה הבאה בעבירה מסימן קלג עד סימן קלז. ועיין שער-המלך בשם המאירי וכו' קרבן-תניגה, הביאו בר"י, ע"ש. ומ"ש הבית לחוש שגם הדפנות יהיה מדבר שא"מ סומאה כו' כתב הא"ר ובר"י ומח"ב דליתא עפ"י הירושלמי שהביא הר"ה ונתסחתנו כותויה, ועיין ביד-אליהו ובקרבן-העדה בפירושו, ולשון הגהת אשר"י צ"ע: [ג] וכשרה. עב"ש. ועיין בכתר-כהונה סימן כג שהביא דברי קרבן-

ביאור הלכה

משנה ברורה

מדרבנן, (ה) אבל הטפח מרווח שאמרנו מתחלה הוא מדאורייתא: 5: (יא) וכשרה. ואז (ו) מותר לטלטל בתוכו ולהוציא מן הבית דרך חלון הפתוח לסוכה בשבת שבתוך החג, דאף-על-גב דבשאר שבתות אסור לטלטל אלא-אם-כן יש תיקון ברוח רביעית, מכל מקום בשבת שבתוך החג אומרים: מגו דהוי דופן לענין סוכה הוי נמי דופן לענין שבת, (ז) ומכל מקום שלא בשעת הרחק ראוי להתמיר: (יב) ואם

עליו ועל הטפח וכו'. עיין בר"ן, דכפחות מן שתי דפנות שלימות ושלישית טפח וצורת הפתח לא מהני אם יעשה כל הדפנות על-ידי צורת הפתח, דאף-על-גב דצורת הפתח היא מחיצה גמורה לענין שבת וכלאים, מכל מקום לענין סוכה לא מהני אפילו בדופן שלישי ומכל-שכן בשארי דפנות, והעתיקו האחרונים את דבריו. אכן כרא"ש דף יט דעתו דמן התורה מהני צורת הפתח גם-כן, אכן מדרבנן בעינן דוקא גם טפח שוחק [פמ"ג בא"א סק"ז]. ועיין לקמן בסעיף ו מה שכתבנו שם

הטפח והקנה וכו'. כן צריך לומר: (יג) אין צריך קנה על גביהן. רהסכך גופא יחשב קנה על גביהן. ועיין במגן-אברהם שהקשה על זה מירושלמי, ודעתו דראוי להתמיר משום דאינו נעשה הסכך לכך, (ח) אבל האחרונים יישבו קושיתו, (ט) ועל-כן הסומך על רמ"א לא הפסיד: ג' (יד) עושה דופן וכו'. ומה דלמעלה די בטפח, דהתם (י) השתי דפנות סמוכות להדדי ועל-כן די בשלישי בטפח בעלמא, מה שאין כן בזה דהם רחוקים זה מזה, על-כן צריך לעשות דופן של ארבעה טפחים ומשהו ולהעמידו בפחות משלשה סמוך לדופן אחד, דהוי כלכוד, ונחשב כאלו היה דופן שלם של שבעה טפחים סמוך לדופן, (יא) וממילא גם בזה יש שתי דפנות סמוכות להדדי כמו למעלה: 6: (טז) וגם בזה צריך לעשות צורת פתח וכו'. עיין במגן-אברהם שמתפק, אולי דוקא בסוכה קטנה כשר, אבל בסוכה גדולה שהשלישית רחוקה ממנה הרבה לא מהני אפילו על-ידי צורת הפתח, אבל הרבה (יז) אחרונים הסכימו דאין לחלק בזה: (טז) ויש אומרים שאין זה צריך צורת הפתח. ולא דמי לסעיף ב, ששם התיקון בפס רחב טפח שהתיקון הוא גרוע, על-כן צריך צורת הפתח להשלים השיעור, מה שאין כן כאן שיש תיקון טוב בפס ארבעה, על-כן סבירא להו דאין צריך צורת הפתח. (יג) וכתבו האחרונים דיש להתמיר כסבא הראשונה: (יז) אבל אי איכא וכו' אין צריך כאן צורת הפתח. רוצה לומר, דבזה (יד) לכולי עלמא אין צריך צורת הפתח אפילו לדעה הראשונה: (יח) הואיל ואיכא דופן שבעה וכו'. אף שהכותל שלישי שהוא עומד נגדו הוא מרוחק ממנו, הואיל שעל-כ"ל פנים איכא שלש דפנות כסוכה. ומסתברא דדוקא אם הריחוק הוא לא יותר מעשרה אמות נחשב זה כפתח, ועיין לקמן בסעיף ה: (יט) וכל-שכן שאין צריכים צורת הפתח וכו'. רוצה לומר בדופן רביעי: ד' (כ) באמצע החצר וכו'. מקור דין זה הוא מהר"ן. ועיין במגן-אברהם שחולק על זה (טז) ודעתו דאין להתיר להר"ן אלא כששתי דפנות זו כנגד זו של הסוכה הם עצמם דופנות החצר, דבאה מהני דופן אמצעי של החצר אף-על-פי שאינה דופן לסוכה (כגון שחציו של הסוכה לצד דופן האמצעי אינה מסוכך כלל) שלא תהא נידונת כסוכה העשויה כמבוי, אבל לא כשהיא עומדת באמצע החצר: (כא) די לה בתיקון המתיר וכו'. דהיינו שיעמיד הטפח מרווח בפחות משלשה טפחים סמוך לדופן, והיינו לצד שהוא כנגד פתח החצר

שער הציון

(ה) פרי-מגדים. ועיין שם שכתב ולהניח צורת הפתח על-ידי עכו"ם שבתת יום-טוב יש לומר דמותר אם שכח לעשות קודם יום-טוב, והוי שבות דשבות כמקום מצוה: (ו) גמרא ופוסקים: (ז) כן כתב בספר חיי-אדם בשם הר"ן: (ח) הפרי-מגדים וביאור הגר"א: (ט) ביכוריי-עקב: (י) גמרא: (יא) הר"ן: (יב) אליה רבה וקרבן-נתנאל ומאמר-מרדכי [ועיין שם שהוכיח כן מחידושי הרשב"א] וביכוריי-עקב: (יג) בי"ח ואליה רבה ושא: (יד) ובוה סרה קושית הט"ז שמתפלא על הג"ה [אחרונים]: (טו) אף שכמה אחרונים יישבו קושית המגן-אברהם על הבית-יוסף (עיין במאמר-מרדכי ובגדירי-שחמדר-משה, וכן משמע בביאור הגר"א שאינו חושש לקושית המגן-אברהם), מכל מקום למעשה נראה דאין להתיר באמצע החצר כוודא, דאפילו באופן שצייר המגן-אברהם דברי הר"ן דקאי על מבוי המסוכך ובאופן שציירו התוספות, גם-כן צריך עיון על המחבר איך העתיק דברי הר"ן לדינא, והלא לפי מה שהעתיק בסעיף ז סיכך על-גבי מבוי שיש לו לחי וכו' מוכח דסבירא ליה כפירושי הרמב"ם והרא"ש דהגמרא מיידי במבוי מפולש, אם-כן אין שום מקור לדברי הר"ן לדינא, דעל-כרחק אנו צריכין לתרץ דמה שאמר הגמרא ידאלו סוכה דעלמא בעי טפח שוחק' היינו דסבירא ליה כדברי רב יהודא וכמו שכתבו המפרשים (אחר-כך מצאתי שהקשה כן בחמד-משה), ואם-כן על-כ"ל-פנים אין להתיר יותר ממה שציירו התוספות:

5. מ"ב ס"ק י' – "ועי' בב"ה דזה הוא (צוה"פ) מדרבנן, אבל הטפח מרווח... הוא מה"ת"

הוי מה"ת או דרבנן משמע דטפח מרווח הוי ודאי מה"ת. ובצוה"פ ג"כ סתימת הרמב"ם דהוי מה"ת (ק"ש לרמש"ש) ובהשלמה מסתפק בזה. ועי' בגאון ס"ג ד"ה וי"א ג"כ משמע בדעת הרמב"ם (דעה א' בש"ע שם) צוה"פ הוי מה"ת.

ועי' בב"ה שכנראה חזר בו ומוכיח מתוס' דטפח מרווח הוא ג"כ מדרבנן, ועי' במשבצ"ז ס"ק ב' שדייק מהר"ן דהוי מה"ת וכ"ה במלחמות וכ"ה משמעות הרמב"ם (כן דייק בקונטרסי שיעורים לרמש"ש). ועי' בספר השלמה שמסתפק בצוה"פ אי

6. מ"ב ס"ק יד' – "...וממילא גם בזה יש ב' דפנות סמוכות להדדי כמו למעלה"

דפס' ד' הוי "יתרון התיקון במחיצות גרועות דלא עריבן" מבואר שסוכה מפולש באמת אינו עריבן ופס' ד' אינו מתקן זה אלא מכשיר ע"י תיקון מעולה של פס' ד' (ומבואר דלהרא"ש עריבן אינו דין מעכב בהכשר סוכה אלא "מעלה" שמספיק לו טפח שוחק ולא בעי פס' ד'). וכן מבואר בגאון ס"ג ד"ה וי"א דלהרמב"ם (דעה א' בש"ע ס"ג) א"א לעשות דופן ע"י לבוד ולכן בעי צוה"פ גם בפס' ד', היינו שאין בזה ב' דפנות עריבן. וא"כ אה"נ דאנו מחמירין להר"ן דאין לעשות פתח בכל ד' קרנות אלא בעי עריבן ממש בחד מהם כמבואר ברמ"א סעיף ה', אבל מנלן להקל כמותו נגד הרא"ש ולהתיר ע"י פס ד' שהדופן השלישי יכול להיות

המ"ב מביא מהר"ן דהפס ד' עם לבוד עושה ב' כהלכתן היינו ב' דפנות דעריבן (ב' מחיצות כעין ד'). וזה הר"ן לשיטתו דעריבן הוא חלק מההלכה למשה מסיני להכשיר הסוכה ובלא"ה פסול מעיקר הדין, וע"י פס' ד' נעשית עריבן, וכן מבואר דעת הר"ן מובא ברמ"א סעיף ה' דאם יש פתח בכל ד' קרנות הסוכה פסולה דאין כאן עריבן, ועי' בכו"י ס"ק ט' שג"כ נקט כן (והוא גם במג"א ס"ק ג') וביאר דלפי"ז שהפס ד' עם צורת הפתח נחשב דופן שלם (שעושה 'עריבן'), א"כ הדופן השלישית יכול להיות טפח שוחק עם צורת פתח כמו כל דופן שלישי, דהלא בלא"ה כבר יש לנו "ב' כהלכתן". אבל ברא"ש (סי' ו') הובא בב"י איתא

טפח שוחק בלבד, דלהרא"ש (ורמב"ם לפי הגאון) הפס ד' הוא הדופן שלישית והשני דפנות אחרות צ"ל ז' טפחים שלמים כדי שיהיה "ב' כהלכתן", וצ"ע.

7. מ"ב ס"ק יח' – "ומסתברא דדוקא אם הרחוק לא יותר מי' אמות דנחשב זה כפתח"

כהלכתן צ"ל עומד מרובה, ובאמת ע' ספר בית השואבה בסימן זה אות כד' שמתיר ברוח של הפס' ד' שיהיה רחוק מדופן הג' רק עד ו' טפחים, היינו שצריך להיות עומד מרובה, ואפשר דלא פליגי והוא מיירי שעשה הפס ד' אחד מהב' כהלכתן והדופן שלישית הוא רק טפח שוחק, ודו"ק. ועי' בפסקי ריא"ז פ"א אות ט' שמתיר בנידון דידן אפי' כשיש פירצה יותר מי' אמות, ובחמד משה מבואר כהמ"ב דרק עד י' אמות מותר. ונבהא דב' כהלכתן בעי עומד מרובה ע' לקמן מ"ב ס"ק כב' מש"כ שם דאינו דבר מוסכם, ויש מקילין בזה ע"ש.

עי' לקמן מ"ב ס"ק כב' שקי"ל דהא דסוכה מותר בפרוץ מרובה היינו בחשבון כללי של כל היקף ד' רוחות הסוכה אבל בב' דפנות של ז' טפחים (ב' כהלכתן) הם צריכין להיות עומד מרובה. וא"כ מה שמתיר המ"ב כאן שהרוח עם הפס' ד' יכול להיות פרוץ מרובה (עד י' אמות), צריך לומר דשני הדפנות האחרים הם לפחות ז' טפחים שלמים דהם הוי הב' כהלכתן, אע"פ דעי' לעיל הע' ט' דהמ"ב נקט כהר"ן דהפס' ד' יכול להשתמש כא' מהדפנות השלמות (א' מהב' כהלכתן) ודופן השלישי יכול להיות טפח שוחק בלבד (עם צוה"פ), צ"ל דכאן מיירי שלא עשה כן, דאם הוא א' מהב'

8. מ"ב ס"ק כ' – "מקור דין זה הוא מהר"ן ועי' במג"א שחולק על זה"

זו ג"כ כשירה ולא כמג"א שלמד בדעת הר"ן שמביא סוכה כזו למשל לסוכה פסולה, ע"ש. ונבאמת חידושי הריטב"א אלו היו לפני האחרונים, אלא שהם קראו אותם ח' הרשב"א ע' פרמ"ג א"א סי' תרמ"ט ס"ק כ', אבני מילואים סי' כח סק"ס, וביאור הגר"א סי' תרמ"ח ס"ח.

אבל עי' בשעה"צ ס"ק טו' דהאחרונים תירצו קושית המג"א. ובאמת ע' בריטב"א (החדשים) דף ז. (סד"ה ופרכי') שמפורש שם כדברי הבי" דאחר שהביא הציור של סיכך ע"ג מבוי מוסיף "ולפיכך סוכה שבתוך החצר מתכשרא בטפח שוחק...דלא גרע מע"ג מבוי" היינו שסוכה

הלכות סוכה סימן תרל

קצו באר הגולה

י' ברייתא שם כ' ספרק
ה' מהלכות סוכה

בתיקון המתיר, כשתי דפנות העשויות כמין ג"ם: ה' כשהכשירו בשתי דפנות *העשויות כמין ג"ם בטפח וצורת פתח, אפילו אם יש בשתי הדפנות פתחים הרבה שאין בהם צורת פתח, שכשצטרף (כב) כל (ז) הפרוץ יהיה מרובה (כג) על העומד, כשרה, (כד) רק שלא יהיו הפתחים (ס) (כה) בקרנות¹⁰ כ"י המחיצות צריכין להיות מחוברים כמין ג"ם (ר"ן). (כו) *ובלבד שלא יהא בהם פרצה יתירה על עשר אמות, ואם יש כה (כז) צורת פתח, אפילו ביותר מעשר. י'להרמב"ם, אפילו יש לה צורת פתח, אם יש לה פרצה יותר מעשר פסולה, אלא-אם-כ"ן עומד מרובה על הפרוץ: הגה ונהגו עכשיו

באר היטב

שערי תשובה

נתנאל שכתב להוכיח דגם בסוכה גדולה הדין כן, ותמה עליו מדברי התוספות,

מג' צ"ע, מ"א: (ז) הפרוץ. פ"י חשבינן הפירוי משני רוחות הפרוצים לגמרי עם הפרצה שבחלל הפתחים והוא בכלל מרובה על העומד על השני בשני המחיצות והטפח ואו מותר, אבל עכ"פ יהיה במחיצות עצמן עומד רק כל הפרצות כל אחת בפ"ע פחות מ"ז או מותר אפילו כפרוץ מרובה באותה מחיצה עומד מרובה, אלא הקולא בזה דאע"פ שבכלל הפרצה הזה פרוץ מרובה, ע"ש: פרצה א' גדולה יותר מג"ט או צריך שיהיה עכ"פ באותה מחיצה עומד מרובה, אבל אם ב' מחיצות מחוברים שרי, מ"א: (ס) בקרנות. פ"י בכל הקרנות, אבל אם ב' מחיצות מחוברים שרי, מ"א:

משנה ברורה

ביאור הלכה

כביאור הלכה: * העשויות כמין ג"ם בטפח וצורת פתח וכו'. הנה לכאורה העתיק המתבר בזה את דברי הברייתא השנויה בגמרא: יתירה שכתב על סוכה, שהשבת אינה ניתרת אלא בעומד מרובה על הפרוץ מה שאין כן בסוכה. והנה לפי מה שביארו הט"ז ומגן-אברהם את דברי השולחן-ערוך שכתב 'שכשצטרף כל הפרוץ וכו', דהיינו דוקא עם הפרוץ שיש בשתי הדפנות, ובשתי הדפנות השלימות עומד שבהן מרובה על הפרוץ, כפירוש רש"י, קשה, דאם-כ"ן גבי שבת נמי, לפי מה דקיימא לן לגבי שבת צורת הפתח היא כסתום, וכל-שכן לבוד דבודאי היא כסתום בכל מקום, וגם קיימא לן דשולש מחיצות בודאי היא רשות-היחיד, אפ"ן גבי שבת נמי יהיה מן התורה רשות-היחיד בכהאי גוונא. ועל רש"י גופא לא קשה לי, דרש"י פירש 'מה שאין כן בסוכה דסגי ליה בשתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח' וכו', רוצה לומר, וקאי זה על דינא דאורייתא דסגי בטפח ואינו צריך צורת הפתח, כמו שכתב הב"ת, ובאופן זה בשבת בודאי אינו רשות-היחיד אם יצטרף עוד פרצות בשתי הדפנות השלימות עד שבפרצה הגדולה שיש בדופן השלישי עם אלו הפרצות יחד לא יהיו עומד מרובה על הפרוץ, אבל לפי מה שכתב השולחן-ערוך 'בעשויות כמין ג"ם בטפח וצורת הפתח' קשה; ואף אם תמצא לומר דבשבת נמי, אף דשולש מחיצות היו דאורייתא מכל מקום מצטרף הדופן רביעית הפתוחה עם הפרצות הנמצאות בשלש הדפנות, גם-כ"ן קשה, דהלא בסע"ז יש עומד מרובה על הפרוץ, דהלא תחת דופן רביעית הפתוחה יש דופן שלישית שנעשה על-ידי לבוד וצורת הפתח, ועוד יש שתי דפנות שעומדן מרובה על הפרוץ? ויש לומר, דבסוכה הלא די אם בדופן השלישי יש טפח מרווח וגם צורת הפתח עד השלמת ד' טפחים אף דהדופן גדולה ורוכו פרוץ¹¹ לפרט אם נצרך לזה הפרצות הקטנות שיש בשתי הדפנות בודאי יהיה הפרוץ מרובה על העומד, מכל מקום שרי, וכשכתב כהאי גוונא אין שם רשות-היחיד עליה: * כי המחיצות צריכות להיות מחוברים. ואם הפרצה היה שם פחות מג' טפחים שרי, דמתוברים מקרי על-ידי לבוד [פמ"ג]: * ובלבד וכו' יתירה על עשר אמות. מסופקני אם על-ידיה נחבטל כל הדופן, דאולי לא מהני רק דעל-ידיה פרצה חשיכה ולא פתח, ואסור לישיב במקום הזה לצאת ידי מצוה אף דמסוכך מלמעלה, אבל ביתר הדופן שנשאר שם שיעור סוכה ויותר אפשר דשרי, דלא גריעא זה מחסר במקום הפרצה והלאה לגמרי דהיה בודאי כשר הסוכה. ועיין בב"ח דמשמע מלשונו דעל-ידיה נפסד כל המחיצה, והנה סברתו בודאי אמת

שער הציון

(טו) דשם נחשב בלאו הכי קצת כסתום לדעת המחבר: (יז) ט"ז ומגן-אברהם: (יח) פרי-מגדים: (יט) מגן-אברהם: (כ) כן פירשו הפרי-מגדים ומחצית השקל. וקשה לפי פירושם מנא ליה להמגן-אברהם דבר זה, אימא כיון דבשתי הדפנות השלימות עומד מרובה בהן, כמו שכתב המגן-אברהם, אפילו אם העומד פחות מן ד' טפחים, כיון דהפרוץ מועט מזה בטל המועט לגביהו, וגם מדברי רבינו ירוחם שהובא בבית-יוסף משמע בודאי כמו שכתבנו, עיין שם. ולעניות דעתי נכון יותר כמו שפירש הלבושי-שרד את דברי המגן-אברהם, שכתב דבעינן בעומד שיעור מקום דהיינו ד' טפחים לדי הכשר סוכה. ונראה דסברת המגן-אברהם הוא כמו שהביא בבית-יוסף בשם רבינו ירוחם שיש מי שפירש כן, וסבירא ליה להמגן-אברהם דכן הוא לדינא דבעינן שעל-ידי צירוף כל העומד יהיה הכשר סוכה, מדכתב רבינו ירוחם לכסוף: ומורי ר' אברהם כתב וכו' כל שיש בעומד כל הדופן כדי שיעור סוכה, משמע דסבירא ליה כן לדינא: (כא) כן איתא בר"ן והובא בביאור הגרי"א: (כב) לבושי-שרד בביאור דברי המגן-אברהם: (כג) כן משמע בביאור הגרי"א:

9. שעה"צ ס"ק טו' – "צ"ע על המחבר איך העתיק דברי הר"ן לדינא"

כל החידוש של הגמ' הוא לגבי המיגו להכשיר בשבת טפח בלבד בלי טפח שוחק, אבל הא דסוכה זו אינו נחשב מפולש פשוט הוא להגמ' ואין בזה חידוש, וא"כ מאן יימר דרש"י ורמב"ם שלמדו הגמ' באפ"א, יחלקו על פשיטותא הנ"ל, ואפושי פלוגתא למה לי נועוד דעי' בתוס' ז: ד"ה סיכך בסופו שלא פירש הגמ' שמייירי כנ"ל אלא מחמת קושיא חידוש מעצמו שמייירי בכה"ג, הרי שפשוט לו שזה לא מיקרי מפולש. ואף שיש לדחות נראה דזה הוא באמת כוונת המחבר.

ע"ש בשעה"צ שהקשה דלפי מה דנקט המחבר פי' סיכך ע"ג מבוי דמייירי במבוי מפולש, א"כ הא דמבואר בגמ' שכשירה בחול ע"י טפח שוחק זה רק לדעת ר' יהודה שגם סוכה מפולשת בעי רק טפח שוחק, ולא קי"ל כוותיה, ורק לדעת הר"ן ותוס' שהגמ' מייירי במבוי שאינו מפולש ועל זה איתא דבחול כשירה עם טפח שוחק, לשיטתם יש גמ' שמכשיר בציוור של המחבר סעיף ד', אבל להמחבר שנקט לדינא פי' אחר בגמ' אין מקור להכשיר סוכה זו. אולם נראה דגם לדעת הר"ן ותוס'

10. סעיף ה' הג"ה – "רק שלא יהיו הפתחים בקרנות"

ולדעת הרא"ש הסוכה כשירה בכה"ג.

ע' לעיל הערה 6 דדין זה במח' שנויה

11. מ"ב ס"ק כב' – "אבל אם באותן ב' דפנות השלימות פרוץ שבהם מרובה על העומד שבהן אסור"

אסמעאל שMIקל בזה, וע' חזו"א ע"ה – יג' שלא קי"ל ככל הני כללים של ר' אברהם שהובא בב"י.

זה הכרעת הט"ז ומג"א שב' דפנות השלמות צריכין עומד מרובה וע' בב"י שמביא דעת ר' אברהם בן

12. מ"ב ס"ק כב' – "ועי' במג"א...דדוקא אם עושה הסוכה מד' דפנות אבל אם עושה מג' דפנות לא מהני מדרבנן ע"י לבוד"

בכל אופן, וע' שם במג"א דהכוונה למחיצות של שתי אבל כל שיש

לשונו אינו מדוקדק דמשמע דאין לעשות ג' מחיצות ע"י לבוד

פס ד' של עומד אפשר לעשות כל הדפנות ע"י לבוד (ובאמת דעת הגאון דלהרמב"ם גם זה פסול, אבל לא דעריבון).

13. מ"ב ס"ק כג' – "שיעור מקום חשוב דהיינו פס של ד' טפחים"

ד' מחיצות. ולא נכנס המג"א כלל וכלל לשאלה הנ"ל אם בעי עומד ז' בכל דופן או לאו, וז"ב לכאורה. וגם מה שהוכיח המ"ב מלשון הר' ירוחם ז"מורי ר' אברהם כתב" דכן הוא לדינא, ע' בחזו"א ע"ה – יג' דמוכיח דכל ד' כללים שכלל שם הר' אברהם לא קי"ל כחד מינייהו, ואף זה שנקט בשעהב"צ "כל שיש בעומד כל הדופן כדי שיעור סוכה" משמע דאף בלי עומד ד' במקום אחד והמג"א חולק על זה גופא, ולכא"ו כוונת המג"א כאן בסעיף ה' הוא לאפוקי מהאי כללא, וצע"ג. נועוד דשיעור מקום שנקט המג"א אינו במשמע שהוא שיעור הכשר סוכה, אלא כמו בכל מקום, ד' טפחים].

שעה"צ ס"ק כ' – "נכון יותר...שיעור מקום דהיינו ז' טפחים"
השעה"צ מתקשה בדברי הפרמ"ג דמנ"ל שיעור ד' ולכן חזר בו בשעה"צ ופי' הכוונה לשיעור ז' טפחים ודעתו לפסוק דבעי עומד ז' בכל דופן (מב' הדפנות) ודלא כהר' ירוחם מביא מרש"י דגם בלי ז' עומד כשירה. ולכאורה צ"ע דמדברי המג"א ברור שכוונתו למש"כ בריש הסימן להחמיר כדעת הר"ן דכשהסוכה רק ג' דפנות בעי עומד של פס ד' במקום אחד בב' דפנות להכשיר הסוכה והוא משום הפסול של מחיצות של לבוד וכמו שלמדו המחצית השקל ופרמ"ג, וכן מבואר ממש"כ המג"א דיכול במקום עצה זה לעשות

14. ב"ה סעיף ה' ד"ה העשויות – "...וי"ל דבסוכה הלא די אם בדופן השלישי יש טפח מרווח וגם צורת הפתח עד השלמת ז' טפחים אף דהדופן גדולה ורובו פרוץ"

להיות עומד מרובה, וגם קי"ל דדופן שלישי בעי לבוד וצוה"פ, א"כ בזה הוי בין הכל עומד מרובה וכשר גם לשבת, והיכי משכחת פרוץ מרובה, ות"י לשיטתו

קשיא ליה להב"ה דברי המחבר שמביא החידוש בסוכה שמותר פרוץ מרובה על העומד משא"כ בשבת, דלפי מה דקי"ל דבעי ב' דפנות כהלכתן

ל ברייתא ד' ז מביא ולא נשטטא כבידת הירין ולחומר כרבנן ואלכא רבך נחמן, וכן כתבו אבי העזרי ורבי ישעיה הוראיש ג' רב שירא גאון לפי גירסתו ולא גרס איבעא לה הירין גיאות ההומבנים, וכן כתב הטור בשם ס' מירא דרבא שם ע' מירא דרבא שם פ' ג' ח' ח' שם

(כח) *לעשות מחיצות (ו) שלימות כי אין הכל בקיאי בדין המחיצות (כל בו). ומי שאין לו כדי צרכו למחיצות, עדיף אז לעשות שלש מחיצות שלימות מארבע שאינן שלימות (מהרי"ל): ו *לנעץ ארבעה קונדסין, בין באמצע הגג (ט) בין על שפת הגג, וסיכך על גבן, פסולה. ויש מכשירין בנעץ על שפת הגג, (ל) *משום דאמרין (ו) גוד (לא) אסיק מחיצתא: ז (לב) סיכך על-גבי סמכוי שיש לו לחי (פירוש, עץ כמין עמוד) *או על-גבי פאר שיש לו פסין (פירוש, קרשי עץ (ג) סביכות הבאר לעשות רשות-היחיד), הרי זו סוכה כשרה לאותו שבת שבתוך החג בלבד, מתוך שלחי זה ופסין אלו מחיצות לענין שבת, נחשוב אותם כמחיצות לענין סוכה. (לד) ואין להתיר אלא במקום שלחי (לה) ופסין (ס) מתירין לענין שבת, (לו) דאז שייך 'מגו' (ר"ן): ח (לז) סיכך על-גבי

באר היטב

המשכן כמשפטו, וכי יש משפט לקרשים, אלא קרש שזכה ליתן בצפון יתן לעולם בצפון: (ו) גוד אסיק. פירוש, כאלו מחיצות הבית עולות למעלה, וא"כ צריך שיעשה ד' קונדסין בשפת הגג עכ"פ מג' צדדים מכוון נגד כותל הבית, ט"ז: (ד) מתירין. כלומר דוקא כשהלחי עומד

(ו) שלימות, כתב מט"מ: נהגו לעשות עיגול בתוך הפתח, אבל אותן סוכות הבנויות משנה לפתח גמור א"צ אותו עיגול ואפילו מנהגא ליכא. כתב מהרי"ל: מהר"ש היה מסמן למחיצות הסוכה כדי לראות עד עמידתן שלא ישנה משנה לשנה, וכן הוא בירושלמי והקמות את

משנה ברורה

ביאור הלכה

(נד) פתח מקרי (נה) ואין שם פרצה עליה: (כח) לעשות מחיצות שלימות. רוצה לומר, שלא על-ידי עצות של לבוד וצורת הפתח. ובהלכות של רבי יצחק גיאות ראיתי שכתב גם-כן, דלמצוה מן המובחר בעינין שיהיה שלש דופנות הסוכות סתומות מכל רוחותיה, ולא יהא מקום פתוח אלא מקום הפתח בלבד: ו (כט) בין על שפת הגג וכו' פסולה. ואף דלגבי שבת לכולי עלמא (ס) אמרין גוד אסיק מחיצתא, לגבי סוכה סבירא לן דבעינן מחיצות ממש: (ל) משום דאמרין גוד וכו'. פירוש, כאלו שפת כותל הבית מעלה את מחיצותיה למעלה, והרי יש להסוכה מחיצות. ודוקא כשהגג אינו בולט מן הבית ולחוץ, (מ) אבל כשהגג בולט לחוץ, אפילו לגבי שבת לא אמרין גוד אסיק, כדלעיל בסימן שמה סעיף טז: (לא) אסיק מחיצתא. (נח) ודוקא כשהוא על שפת הגג ממש, אבל רחוק מזה אפילו פחות משלשה טפחים, לא אמרין לבד וגוד לכולי עלמא.⁵ (נט) והלכה כדעה ראשונה, (ג) דבכל גווי לא אמרין לגבי סוכה גוד אסיק:

הלכה לענין שבת דכן הוא לדינא, אבל בענינו דקימא לן דשיעור סוכה הוא רק ו' טפחים צריך עיין: * לעשות מחיצות שלימות. עיין בבאר היטב מה שהביא בשם מהר"ש, ועיין בבכוריים עקב שכתב שלא ראה מי שחש לזה, ומפקפק על ראייתו ממשכן, עיין שם: * נעץ ארבעה קונדסין וכו' פסולה. עיין במשנה ברורה. והנה בגמרא משמע שם דהוי דאורייתא, ולכאורה לפי מה דפסק הרא"ש בדף י"ט דאף לגבי סוכה יוצא מן התורה בצורת הפתח, אס"כ אפילו אם סבירא ליה דלא אמרין גוד אסיק אמאי אינו יוצא מטעם צורת הפתח? ואין לומר דסבר הרא"ש דוקא ברופן שליש יוצא מן התורה בצורת הפתח ולא כשהיא עשויה כן בכל דופןותיה, אי אפשר לומר כן, דהרי הוכחנו לעיל בסימן שסב בבאיור הלכה דיבור המתחיל 'ישכל' וכו' דהרא"ש סבירא ליה דבכל גווי הוי רשות-היחיד מן התורה, ואפשר דהרא"ש סובר, כיון שבסכך שסיכך לא נתחייב לשם צורת הפתח לא הוי צורת הפתח, ולא סבירא ליה כפסק הרמ"א לעיל בסעיף ב' בהג"ה אלא כדעת הירושלמי שהביא המגן-אברהם שם להחמיר בזה: * משום דאמרין גוד אסיק מחיצתא. עיין בגמרא, דאף דבעינן לגבי סוכה מחיצות דוקא, ולהכי בעמדת גבוה י' רוחב ו' על ו' לא הוי סוכה, הכא סבירא לן דעדיף משום דיש בבית מחיצות ממש [רש"י שם]: * או על-גבי באר שיש לו

ז (לב) סיכך על-גבי מבוי שיש לו לחי. מרסתם המחבר, (לג) משמע דסבירא ליה כהפוסקים דאפילו במבוי המפולש ויש לו לחי מצד אחד [וסיכך כשיעור הכשר סוכה לצד הלחין] גס"כ כשר, והטעם, דעל-ידי לחי נחשב לענין שבת אפילו רחב משהו כאלו היה מחיצה לאותו צד, ואס"כ יש לו שלש מחיצות והוי מן התורה רשות-היחיד,⁶ ואמרין: מגו דהוי מחיצה לענין שבת הוי נמי מחיצה לענין סוכה בשבת שאיקלע בתוך החג, ואף-על-גב דמדרבנן אסור לטלטל בשלש מחיצות, בשבת דסוכה מותר משום מצות סוכה: (לג) סביכות הבאר וכו'. היינו, ארבע קורות נעוצות בארבעה רוחות זו כנגד זו, שכל קורה נוטה אמה לכאן ואמה לכאן, והתירוה משום עולי רגלים שיהיו יכולים לשאוב מים לבהמתן מן הבור שהוא רשות-היחיד ועומד ברשות-הרבים, ועל-ידי הפסין נעשה סביכות הבאר רשות-היחיד. ואף-על-גב דלא התירו זה אלא לעולי רגלים, הכא משום מצות סוכה התירו גס"כ דבר זה בשבת שבתוך החג: (לד) ואין להתיר וכו'. היינו משום דהמחבר סתם, ומשמע דסבירא ליה להתיר בכל גווי, לכן בא לומר דלמעשה יש להחמיר כדעת הפוסקים (לז) דאין להתיר אלא במקום שלחי מתיר לענין שבת, דהיינו במקום סתום משלש רוחות וברוח רביעית יש לו לחי, דשם מותר אף מדרבנן לטלטל בשבת, בזה מתירין לענין סוכה בשבת משום 'מגו', אף דלענין סוכה לא נוכל לחשוב כי אם שתי דפנות, שהסכך הוא רק לצד הלחי לבד: (לה) ופסין מתירין. בזמן שיש עולי רגלים, (לז) והאידנא דליכא עולי רגלים, היכא דלא שכיחי מיא דמותו לדברי-מצוה, וגם דוקא (לז) ברשות-הרבים ולא בחצו: (לו) דאז שייך 'מגו'. ולכתחלה נכון להחמיר כדעת רמ"א. ובמקום הדחק יש לסמוך אדעה ראשונה, דכתב האליה רבה דכן הוא עיקר: ח (לז) סיכך על-גבי אכסדרה. פירוש: אכסדרה זו היא שני כתלים זה כנגד זה ומקצתה מקורה, וסמוך לקירוי עד הקצה האחר סיכך הסכך, נמצא שהסוכה הזו אין לה אלא שני כתלים, ופצימין (לה) הוא

שער הציון

(נז) ואף דלדעת הר"ן אין לעשות צורת הפתח בדפנות הסוכה, יש לומר דהיינו דוקא כשיעור הכשר סוכה ולא ביותר מזה: (ס) דע, דלדעה זו אפילו אם הפרך מרובה כלי"כ עד שאפילו אם נחשוב את מקום צורת הפתח לעומר יהיה הפרך מרובה עליה גס"כ כשר, דהוי כתבו הפוסקים דאין חילוק בצורת הפתח בין עשו ליתור מעשר: (ט) דלהכי קיימא לן לעיל בסימן שמה סעיף טו וטז דעל גג הבית הוי רשות-היחיד (אם הגג אינו בולט ממחיצות הבית), משום דאמרין גוד אסיק מחיצות הבית למעלה, והוי כאלו יש מחיצות למעלה: (ס) מגן-אברהם ושא"י: (סא) חידושי הריטב"א. ונראה שלזה גס"כ כיון הט"ו במה שכתב צריך שיעשה ה' קונדסין וכו' מכוון נגד כותלי הבית: (סב) אליה רבה, וכן משמע מלכות: (ג) ועיין בפרי-מגרים דבאין לו מקום אחר אין לו לפטור עצמו אף מסיכה כזו, וכלא ברבה, דהא בגמרא נשאר בזה בחיוב, ומחמת טפח מחמירין: (סג) מגן-אברהם והגר"א: (סד) הגר"א ואליה רבה, וכן משמע בדרכי-משה: (לז) הגר"א: (לז) מגן-אברהם והגר"א: (לז) כן איתא בר"ן, ואף-על-פי דשני עמדים הם רחוקין זה מזה, ולא כמו לרש"י וסיעתו

אות ג' דדעת הר"ן כר' אברהם מובא בב"י שגם בב' דפנות כהלכתן מותר פרוץ מרובה בהם (ודלא כהכרעת המג"א וט"ז), דראייתו מהא דהביא הר"ן ב' בבות של מיגו מסוכה לשבת, דין פסל וגם דין פרוץ מרובה, ואם הב' דפנות בעי עומד מרובה, הדרך היחיד ששייך פרוץ מרובה בסוכה הוא ע"י פסל, ואין כאן ב' בבות, ואלא מאי שהר"ן מתיר פרוץ מרובה גם בהשתי דפנות. אבל להנ"ל אפשר דלעולם הר"ן בעי עומד מרובה בב' דפנות, והציור של פרוץ מרובה הוא כנ"ל.

[ומהא דלא תי' המ"ב קושייתו כאן ע"פ הציור דסעיף קטן יח' הוא ראוי למשי"כ שם הע' 7 בביאור דבריו, ודו"ק].

לעיל מ"ב ס"ק ט' ושעה"צ ס"ק ב' דבסוכה גדולה הדופן שלישי בעי צוה"פ רק עד ז' טפחים ולא כל אורך הסוכה, ובזה שייך פרוץ מרובה (בפרט עם צירוף הפירצות בב' דפנות כהלכתן).

אבל ע' לעיל שעה"צ שם דדין זה במח' שנייה (וע' לעיל הע' 3 דמח' ראשונים הוא) ולהפוסקים דבעי צוה"פ עד סוף הדופן הדרא קושיא לדוכתי'. אבל נראה דלעולם שייך סוכה פרוץ מרובה באופן שהב' כהלכתן הוי עומד מרובה רק במשהו ובדופן ג' יש טפח שוחק ואח"כ צוה"פ הרבה עם פירצות ביניהם עד סוף הדופן, ובצירוף כל הפרוץ (וגם פרוץ הרוח רביעית) יש סך הכל פרוץ מרובה בהסוכה. ובזה יש לדחות הוכחת החזו"א בסימן ע"ה

15. מ"ב ס"ק ל"א – "אבל רחוק מזה אפי' פחות מג"ט לא אמרינן לבוד וגוד לב"ע"

דף טז' גבי משלשלין בדפנות דבעי מחיצות מכוונות נגד הסכך, אבל לדידן איך הביא המ"ב דברי הריטב"א כאן. ושו"ר שהעיר בזה בזכרון שמואל (סימן כו' סעיף ה' סוף אות ב'). ואף רע"א שחידש בשו"ת סי' יב' בדעת הר"ן דלא אמרינן ב' הילכתא יחד מודה שם דאין כן דעת המחבר לדינא כנ"ל. וכן מבואר במג"א סי' תרל"ב ס"ק ב'

מקור דברי המ"ב הם בריטב"א דלא אמרינן ב' הילכתא דגוד ולבוד ביחד כדי להכשיר הסוכה. ודבריו צע"ג דהלא מפורש לקמן בסעיף ט' דאמרינן גוד אסיק ואח"כ לבוד להכשיר סוכה שגגו יותר גבוה מהדפנות (והדפנות הם לפחות י' טפחים) וכמפורש שם במ"ב ס"ק מג', מד'. ואה"נ הריטב"א עצמו חולק על הא דסעיף ט' עי' בריטב"א

הלכות סוכה סימן תרל

קצט באר הגולה

צ ש י"ט מעבדא דרב
כהנא ק' כרנא שם
ר' לשון הרמב"ם כפי
פירושו שם במרא כמו
שכתב הרב המגיד שם
ש ברייתא שם ט"ו
ת מסנה שם י"ו

(ט) אכסדרה ישיש לה פצימין, (לה) בין שהיו נראים מבפנים ואין נראין מבחוץ (לט) בין שהיו נראים מבחוץ ואין נראין מבפנים, כשרה; לא היו לה פצימין פסולה, מפני שהיא סוכה העשויה כמבוי, שהרי אין לה אלא שני צידי האכסדרה, ואמצע האכסדרה אין בו כותל ושכנגדו אין לו פצימין (פצים, פירוש לחי ומוזחה). (כל זה הוא לשון הרמב"ם, (מ) אבל אחרים חולקין, ולכן (מא) אין לעשות סוכה ככהאי גוונא: ט שהיו דופןותיה גבוהים שבעה ומשהו והעמידם (מב) בפחות משלשה סמוך לארץ, כשרה (מג) אפילו הגג גבוה הרבה, ובלבד שיהא מכוון כנגדן, ואפילו אינו מכוון ממש (מד) ר"ק שהוא בתוך שלשה כנגדו, כשרה. ואם אינה

באר היטב

כנגדו באורך הכית סמוך לאותן זווית ותהיה הסוכה באותו חלק הויות עד הקורה, נמצא שאין לסוכה מחיצות רק שנים של הכית ושלישית אין לה רק שהקורה שלמעלה אמרינן יורד וסותם עד למטה ויהיה לה ג' מחיצות דדי בזה, רק שישים שני קנים תחת הקורה, אחד אצל כותל

ביאור הלכה

פסין. הוא לשון הרמב"ם, ומשמע לכאורה דדוקא כשיש שם באר, ולא דעת הראב"ה דסבירא ליה אף-על-פי שאין שם בור, כמובא ברא"ש,

11234567

דכיון שיש פצימין אמרינן פי תקרה יורד וסותם, כלומר, פי תקרה של האכסדרה, שהוא הקירוי של אכסדרה, יורד וסותם, נמצא שיש לסוכה דופן שלישי, אבל בלא פצימין לא אמרינן דיוורד וסותם. ופצימין אלו, אף-על-פי שאינם נראים בפנים לעומד בסוכה אלא לעומד חוצה לה, וגם לא נעשו לכתחלה בשביל מחיצת הסוכה, מכל מקום מועילים. ועל זה כתב רמ"א שאחרים חולקין וסבירא להו דאפילו על-ידי פצימין לא מהני, (לו) ואפילו אם היו הפצימין רוחבן טפח, כיון ששני הדפנות אין מחוברין כמין ג"ס, כמו שכתוב סוף סימן שסא, אבל אם היו דפנות כמין ג"ס ובשלישי בולטין הפצימין טפח, מהני (לז) אם היה סמוך ברוח השלישית לתקרת האכסדרה, (לח) דאמרינן פי תקרה של האכסדרה יורד וסותם. ומיהו, ברא"ש משמע דבעי נמי צורת הפתח, וכתב הב"ח, דהיינו דוקא כנראה בנראה ושוה מבפנים, אבל נראה ושוה בחוץ לא בעי צורת הפתח (אף-על-גב דבסעיף ב מבואר דבעינן טפח מרווח וגם צורת הפתח, הכא כיון דברוח השלישי סמוך לתקרת האכסדרה, אמרינן פי תקרה של האכסדרה יורד וסותם). והמגן-אברהם מפקפק על זה, ומשמע דעתו דלהרא"ש צריך בכל גונוי צורת הפתח, ולא אמרינן בזה פי תקרה יורד וסותם כמו בסימן שסא, דתקרת האכסדרה לצורך עצמו עבידי ולא לצורך סוכה: (לח) בין שהיו נראין בפנים. היינו, שהעומד בסוכה רואה אותן שבוטלין מן הכותל לצד פנים: (לט) בין שהיו נראין מבחוץ וכו'. היינו, שמבחוץ ניכר שבוטל כמו עמוד, כזה: **■** ומבפנים נמשך עם הכותל בשוה: (מ) אבל אחרים חולקין וכו'. כתב הט"ז: מי שרוצה לעשות סוכתו בבית שלו **■** ולפרוץ הגג למעלה כמו שנהוגים, וכותלי הבית יהיו כותלי הסוכה, דהיינו שרוצה לעשות הסוכה בוית של כותל מזרח וכותל דרום, ונמצא שאין כאן אלא שני מחיצות ולמעלה מונח קורת הבית, בזה לכולי עלמא יש לומר פי תקרה יורד וסותם, דקורה זו לצורך הבית נעשה והסוכה גם-כן בבית, ואם-כן הוה ליה כאלו יש לה שלש מחיצות; ומכל מקום כיון דלא הוי מחיצה ממש רק על-ידי פי תקרה, צריך לעשות לה גם צורת הפתח, דהיינו שישים תחת הקורה שני קנים, אחד אצל כותל הבית ואחד במקום סיום המחיצה, דהיינו במקום שכלה הסכך של הסוכה (ואף דבעלמא צורת הפתח לבד לא מהני במקום מחיצה שלישית, כנ"ל בסעיף ב, הכא בצירוף פי תקרה מהני), והעתיקו דבריו (לט) כמה אחרונים. אמנם בפרי-מגדים וכן בביכורי-יעקב מפקפקין בזה, לפי מה דמסיק המגן-אברהם דלא אמרינן פי תקרה יורד וסותם כי אם בשרחב הקירוי ארבעה טפחים, וסתם קורת הבית אינו רחב כל-כך, ועל-כן מסיק בביכורי-יעקב דטוב יותר שישים פס אחד שרחב טפח מרווח תחת הקורה פחות משלשה טפחים מן הכותל של הבית, וקנה אחר במקום שכלה הסכך של הסוכה, דזה כשר בלא פי תקרה יורד וסותם כמו בשאר סוכה שלשת דפנות, וכזה לא בעינן רוחב הקורה ארבעה טפחים, כמבואר בסעיף ב: (מא) אין לעשות סוכה ככהאי גוונא. כתב הלבוש דהיינו רק לכתחלה, (מ) אבל בדיעבד יש לסמוך על דעה ראשונה: ט (מב) בפחות משלשה וכו'. דאמרינן לבוד והוי כסתום, ונמצא שיש כאן עשרה טפחים: (מג) אפילו הגג גבוה הרבה. דאמרינן (מח) גוד אסיק מחיצתא, והוי כאלו המחיצות מגיעות לסכך: (מד) רק שהוא בתוך שלשה. דאמרינן לבוד מן הצד, אבל אם היה שלשה טפחים פסולה, דאפילו אם היו מחיצות מגיעות ממש לסכך,

שער הציון

דבעינן שיהא כל הצד של האכסדרה (שהוא לפי צירור רוח השלישי של הסוכה) מלא פצימין ובין כל אחד לחבריו פחות מג' טפחים ומטעם לבוד: (לו) כן מוכח ממגן-אברהם: (לז) והוא ציור אחר ממה שציירו בריש דבריו בביאור השולחן-ערוך: (לח) דאף-על-גב דתקרת האכסדרה לצורך עצמה עבידי ולא לצורך הסוכה, מכל מקום בצירוף הסבירא דפצימין מהני [מחה"ש]. ועיין במגן-אברהם שמצד רבעינן שיהא תקרת האכסדרה על-כל-פנים רוחב ד' טפחים, דאי לאו הכי לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם, ודלא כב"ח. והנה כל זה כתב המגן-אברהם לדעת שארי פוסקים דלא הזכירו העצה דצורת הפתח שכתב הרא"ש ומוכרחין אנו לבוא לפי תקרה יורד וסותם, אבל לפי מה שכתב הרא"ש דבעינן נמי צורת הפתח, וכפי שהטעים הרא"ש הטעם דמדאורייתא סגי בצורת הפתח לבר ולכן הקילו כנראה בחוץ ושוה בפנים וכמו בשבת משום לחי, חו לא צריכינן כלל לסבירא דפי תקרה יורד וסותם, והוה שכתב המגן-אברהם ומיהו משמע ברא"ש וכו', כאלו חזר מדבריו הראשונים לענין תקרה. אך יש לעיין קצת, מאן ליה להמגן-אברהם דבעינן שיהא רוחב הפצימין טפח לפי סברת הרא"ש: (לט) ובמחצית-השקל מצד עזר יותר, ודלעת הב"ח ומגן-אברהם שהסכימו עם מהרה"ש בענין סיכך על-גבי אכסדרה ממש, גם צורת הפתח לא בעינן בזה, דבזה לכולי עלמא אמרינן פי תקרה יורד וסותם, אכן גם לידיה ישרא מה שפקפק הפרי-מגדים דהרי לא אמרינן פי תקרה כי אם בשרחב הקירוי ד' טפחים, ועל-כן הנוהג לנוהג כמו שכתבנו בפנים בשם הביכורי-יעקב: (מ) והעתיקו באליה רבה: (מח) ריטב"א:

הלכות סוכה מימן תרל

גבוה אלא עשרה טפחים, אפילו אין בדופן אלא ארבעה ושני משהויין כשרה, שמעמידה באמצע, ואמרינן לבוד למעלה ולמטה וחשוב כסתום. יהיו הדפנות גבוהות מן הארץ שלשה טפחים, (מה) פסולת: י (מו) העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה, יאם היו (מז) חזקים או שקשר אותם וחזק אותם (מח) עד שלא תהא (י) הרוח-מצויה מנידה אותם תמיד, (מט) ומילא בין האוירים בתבן ובקש כדי שלא תניד אותם הרוח וקשר אותם, הרי זו כשרה. [*] העל-כן אין נכון לעשות (ג) כל המחיצות מיריעות של פשתן בלא קנים אף-על-פי שקשרן בטוב, זימנין דמינתקי ולא אדעתיה והוי ליה מחיצה שאינה יכולה לעמוד בפני רוח מצויה. והרצה לעשות בסדינים, טוב שיארוג (נא) במחיצות קנים כפחות משלשה: יא יעושים מחיצה (נב) מבעלי-חיים, (נג) שיקשור שם (נד) בהמה לדופן: יב יכול לעשות (נד) מחבירו דופן לסוכה (נה) להכשירה, ואפילו ביום-טוב, *ובלבד שלא ידע אותו שהועמד

א מימרא דאבימי שם
כ שם במשנה ג משנה
שם כ"ד ד אוקימתא
דגמרא שם ה טור כש
הרב רבינו פרו
ר רמב"ם בפרק ד וטור
מהא דצינתי לעיל
בסימן שסב סעיף ה
ג זה שם

באר היטב

שערי תשובה

הבית ואחד במקום סיום מחיצה ג' דהיינו במקום שכלה הסכך של הסוכה. וטעם קנים אלו כדי שיהיה כצויה בדופן ג' מחמת התקרה שעל שני הקנים, שהרי אין כאן מחיצה ג' ממש אלא מחמת פי תקרה יורד וסותם וע"כ צריך צורת הפתח, ע"ש: (י) הרוח. אפילו עומדת

ע"ש: [*] ע"כ אין נכון כו'. ועיין בשב"י ח"א ס"א להכשר סוכה אפילו דופן אחד אין לעשות מסדינים אם לא שיארוג במחיצות קנים פחות משלשה, ואפשר דגם ה"ט"ו לא קאמר אלא בדופן רביעי או אין להקפיד כיון דרמינא מגי בני, וכן נראה מלשונו, ע"ש:

בבית שאין שם רוח אינה מחיצה, מ"א. ועיין בהלק"ט ח"ב סימן נ שיריה פנים להכשיר סוכה שדופנותיה עשויות מסדינין דקים שהיתה הרוח מזיזה אותם אלא שהיתה נתונה בחצר מוקף מחיצות גבוהות, ע"ש, ועי' סימן רמ ס"ו: (יב) בהמה. וצריך שתהא מתוחה למעלה או שתהא גבוה כ"כ שאף שתמות ותיפול תהיה גבוה י"ד, ואם יש חלל בין רגליה גבוה מג' צריך לגודרו, ב"ח. וכתב המ"א בס"ק יד דאם סמך הסכך ע"ג בהמה פסולה מפני שאין לה קבע, ע"ש, ומה"ט כתב ה"ט"ו בס"ק יא דעשיית דופן מבהמה לא מיירי רק להכשירה וכמו שכתוב ס"ב אבל לא בכל

בבית שאין שם רוח אינה מחיצה, מ"א. ועיין בהלק"ט ח"ב סימן נ שיריה פנים להכשיר סוכה שדופנותיה עשויות מסדינין דקים שהיתה הרוח מזיזה אותם אלא שהיתה נתונה בחצר מוקף מחיצות גבוהות, ע"ש, ועי' סימן רמ ס"ו: (יב) בהמה. וצריך שתהא מתוחה למעלה או שתהא גבוה כ"כ שאף שתמות ותיפול תהיה גבוה י"ד, ואם יש חלל בין רגליה גבוה מג' צריך לגודרו, ב"ח. וכתב המ"א בס"ק יד דאם סמך הסכך ע"ג בהמה פסולה מפני שאין לה קבע, ע"ש, ומה"ט כתב ה"ט"ו בס"ק יא דעשיית דופן מבהמה לא מיירי רק להכשירה וכמו שכתוב ס"ב אבל לא בכל

משנה ברורה

ביאור הלכה

קיימא לן דאם הם מרוחקים מן הסכך שלשה טפחים פסול, וכל-ישכן בזה: (מה) פסולה. אפילו היו הדפנות גבוהות עשרה טפחים ויותר, דכל מחיצה שהגדיים יכולות לבקוע תחתיו (מז) אינה חשובה מחיצה כלל: י"ז (מו) העושה

ועיין במאמר-מרכזי, וצריך עיון: * ובלבד שלא ידע וכו'. והוא ליה מחיצה העשויה בשוגג שמתור לטלטל עליה, מגן-אברהם, והוא מפירוש רבינו יהונתן. ורש"י פירש, מפני שאין דרך בנין בכך. ועיין בלבוש, דאם ידע שבשביל מחיצה הועמד, הו' דרך קביעות ומחיצה

סוכתו כו'. ולא סמכה (מג) על-גבי האילן, דאם לא-כן אין עולין לה ביום-טוב, כמו שכתוב סימן תרכח סעיף ג: (מז) חזקים. ואם רוב הדופן (מז) מן החזק, משמע קצת בתוספות דכשרה, דעל-ידיה שוב אין הולך ובא ברוח: (מח) עד שלא תהא הרוח-מצויה מנידה אותם. רוצה לומר, דאם מנידה אותם, אפילו אין בכח הרוח להפיל אותם לגמרי רק שעל-ידי הרוח (מה) הולך המחיצה ובא, קיימא לן דשוכ לא חשיבא מחיצה. ואפילו (מו) עומדת בבית שאין שם רוח כלל, לא חשיבה מחיצה: (מט) ומילא בין האוירים כו'. היינו אם שיעור הסוכה שהוא עשרה טפחים בגובה הוא גם מן הענפים, (מז) דאי לאו הכי לא בעינן לזה: (ג) כל המחיצות וכו'. דעת ה"ט"ו, דמחיצה אחת מן שלש מחיצות שצריך לעשות בסוכה יכול לעשות מיריעות, אבל מחיצה רביעית לכולי עלמא יכול לעשות מיריעות כיון דמדינא סגי בשלש: (נא) במחיצות קנים וכו'. רוצה לומר, דאז (מט) אף שהרוח מנענע היריעות, מכל מקום נשארו מחיצות בקנים: יא (נב) מבעלי-חיים. ואם יש חלל בין רגליה גבוה משלשה טפחים צריך לגודרה [גמרא]: (נג) שיקשור שם וכו'. כדי (ג) שלא תוכל לברוח. גם צריך שתהיה מתוחה למעלה כחבלים, או שתהיה גבוה כל-כן (נד) שאף אם תרכב (נד) או תמות ותיפול יהיה גבוה עשרה טפחים: יב (נד) מחבירו וכו'. ודוקא מחבירו, אבל בהמה אסור להעמידה ביום-טוב (נג) לדופן שלישי להכשיר הסוכה, (נד) ואפילו אם לא יקשרנה רק על-ידי עניכה: (נה) להכשירה ואפילו ביום-טוב. כגון שנפל דופן סוכתו והוא רוצה לקיים מצות סוכה לאכול ולשתות שם, יכול לבקש אדם שיעמוד שם עד אחר עת אכילתו. ומסתמית הפוסקים משמע לכאורה (נה) דבנתרצה לעמוד שם אף שאינו יודע על מה ולמה, מכל מקום אין לחוש שמא ילך בתוך כך, (נ) אך על עכו"ם בוודאי

שער הציון

(מז) פוסקים: (מג) רש"י: (מז) מגן-אברהם: (מה) כן מוכח מרש"י דיבור המתחיל 'שאינה יכולה', וכדבריו כתבו גם-כן הר"ן והריטב"א והאור וזו. ודחקו לרש"י לפרש כן, דאי לאו הכי יפול קושיית הגמרא דקמקשה יזהא איכא נופר, שבוודאי לא יפול על-ידי הרוח אחרי שלמטה מן הנוף האילן הוא קשה יעב: (מו) מגן-אברהם ושי"א, דלא כהלכות קטנות המוכח בבאר היטב: (מז) כן מוכח מרש"י ופשוט: (מח) שבוט-יעקב המוכח בשערי-תשובה (ומה שרצה לדחוק דגם ה"ט"ו מודה לזה, זה אינו), וכן בנהר-שלום ובאליה רבה שחירצו לקושיית ה"ט"ו דבהמה אם תברח ידעה מה שכתב בסעיף א אע"פ ר' ג' דפנות שלמטה לא יראה כלל, ממילא אין לנו ראייה לקולתו של ה"ט"ו: (מט) ולא עתקתי"ה מה שכתב המגן-אברהם דלפי מה שכתב בסעיף א אע"פ ר' ג' דפנות לא מהני קנים בלא יריעות גם בעניינו יש להחמיר, כי דעת האליה רבה להקל בזה מטעם כיון שהיריעות קשורים בטוב והקנים אינם רק לחומר איתרא און להחמיר כל-כך, וכן בביכורי-יעקב היקל בזה: (ג) מסתפקנא אם הוא בתורת עצה בעלמא ובדיעבד כל זמן שלא ברחת קיים מצות סוכה, או דהוא חקנת חכמים כדי שלא יבוא לידי ביטול מצות סוכה. והנה לפי מה שמפרש הגר"א לעיל בסימן שסב סעיף ה דלמסקנא יהיה שייך המימרא דאביי ורבי יוירא אליבא דרבי יהודה, משמע דתקנת חכמים הוא: (ג) דאי לאו הכי חיישינן דלמא רבעה, עיין שם בגמרא, ואף לרבי יהודה חיישינן לזה לפי המסקנא, כמו שכתב הגר"א לעיל בסימן שסב סעיף ה: (ג) מגן-אברהם. ואף דקאמר הגמרא שם 'זימנין דמוקים וכו', זהו רק לרבי מאיר ולפי הסלקא-דעתך [הגר"א שם]. ועיין במגן-אברהם שכתב דלפי דעת המאור והיראים לא חיישינן למיחה כלל: (ג) גמרא. והטעם, דבשלמא גבי אדם כיון שהועמד שם לא ידע שלשם מחיצה הועמד שם הו' כמחיצה העשויה בשוגג דמתור לטלטל עליה ואין כאן איסור מחיצה למעמיד, דבחר כוונת הפועל אולינן, מה שאין כן בבהמה שאין לה דעת אולינן בחר המעמיד דהוא לדעת והיא חשיבה כעץ בעלמא [מלוקט מן הראב"ד ומ"א], אבל לדופן רביעית גם על-ידי בהמה מתור ביום-טוב, דאפילו על-ידי כלים מתור כדאיתא בגמרא: (נד) פרי-מגדים: (נ) כעין זה מצאתי בחמר-משה: (נ) שם:

בצירוף עוד הילכתא, אבל חוץ מד"ע גם הוא מסכים דאמרינן ב' הילכתא, וכדמשמע בר"ן עירובין דף ח' דאמרינן חבוט ולבוד.

דאמרינן ב' הילכתא (ע"ש שלא אמרינן גוד ולבוד להחמיר אבל להכשיר משמע דכן אמרינן, ובצירוף המג"א עצמו בעי ד"ע וגם לבוד ע"ש). ואף בדברי הר"ן יש לדון דכל מה שפוסל הוא רק ד"ע

16. מ"ב ס"ק לב' – "יש לו ג' מחיצות והוי מן התורה רשה"י"

רשה"י לשבת ולא בעינן מיגו, וע' חזו"א (או"ח ע"ד – טו') שדייק מזה דבלי צוה"פ לא הוי רשה"י לשבת ע"י טפח בלבד, ודלא כהב"ה (ודוקא במפולש מועיל לחי לעשותו רשה"י דיש מחיצה כנגד הלחי והוי כסתום מג' רוחות). אבל עי' בריטב"א עירובין יא: ד"ה הדר שמבואר כהב"ה דבשניהם הוי רשה"י לשבת.

מבואר שב' מחיצות מפולשות עם תיקון לחי הוי רשה"י מה"ת לשבת (ולזה מהני מיגו לסוכה) וע' בב"ה ריש סימן שס"ג דה"ה בב' מחיצות כמין גם (כצורת ד') נעשית רשה"י מה"ת בתיקון לחי. אבל בר"ן בסוכה הקשה על הא דאיתא דיש ג"כ מיגו מסוכה לשבת, דמכיון דבעינן צוה"פ להשלים דופן ג' בזה בלבד הוי

17. מ"ב ס"ק מה' – "דכל מחיצה שהגדיים יכולות לבקוע תחתיו אינה חשובה מחיצה כלל"

ובקו"א שם אות ב' דהקולא שהקילו במים להתיר מחיצה תלוי' הוא להתיר בקיעת דגים, מבואר שחוץ מזה אין פסול של מחיצה תלוי'. אמנם בחזו"א (סי' סח – י', עט' – י"א) וכן במנחת שלמה ח"ב סי' נו' שניהם למדו דאף בלי בקיעת גדיים יש פסול בעצם של מחיצה תלוי'.

ואף אם נימא דיש פסול מחיצה תלוי' עדיין בצירוף המרפסת הנ"ל הרבה

משמע דזה כל ענין פסול מחיצה תלויה, כשיש בקיעת גדיים ובלא"ה אין פסול של מחיצה תלוי' (כגון שהמחיצה תלוי' למעלה וסתום למטה ע"י דבר אחר בכה"ג כשר, ומצוי במרפסת במדרגה היוצא ממנה) וכן הוא לדינא בשו"ת נפש חי' (או"ח סי' לב' לג') וכ"ה בערוך לנר סוכה טז. ע"ש שמדייק כן מהריטב"א, וכן מבואר בריטב"א שבת קא: ובגר"ז סי' שני"ה סעי' ב'

וכן היה דעת הגרשז"א זצ"ל שחזר והתיר כדעת האחרונים, ע"י מהדו"ת של ספר הסוכה בסופו.

אחרונים דנו אותו כמחיצה אחת שלימה ולכן לכ"ע אינו מחיצה תלוי (דבר שמואל סי' רג', שו"ת הרמ"ז סי' ל')

18. שעה"צ ס"ק מט' – "כיון שהיריעות קשורים בטוב והקנים אינם רק חומרא יתירה אין להחמיר כ"כ"

לסמוך על ג' מחיצות ערב בלי שתי שפסול לדעת המג"א (ובד' מחיצות ערב כשר לדעת המג"א, ויש מחמירין גם בזה ע' בית מאיר ובכו"י ריש סימן תר"ל וכן בחזו"א סימן עה' ס"ק יב'). ואולי כשהמחיצות קשורות היטב מלמעלה ומלמטה באופן שאין הרוח מביא אותם לידי פסול שבכה"ג לדעת החזו"א הדפנות כשרות לכתחילה, יש לסמוך על זה בצירוף השיטות דגם ג' מחיצות ערב כשירות ודלא כהמג"א, דכן הוא דעת המאמר מרדכי ס"ק ו' וכן הערוה"ש ס"ק יח' ע"ש ובפרט שכן נראה דעת הרבה ראשונים ע' רי"ץ גיאות כ:, בעל העיטור הל' סוכה מח' השלישי, ר' ירוחם בשם הר"א בן אסמעאל הובא בב"י תר"ל, ריבב"ן ח:, וכ"ה מסקנת המהרש"א לדעת תוס' טז. ודלא כהמג"א. וכל שכן כשמדובר במעקה מרפסת המצוי שאף שהוי רובו שתי, יש לכה"פ פס אחד של ערב למעלה, וע' מ"ב סי' ש"ס ס"ק ב' דע"י זה נעשית מחיצת שתי וערב ואף

מבואר בשעה"צ שמה שמיקל נגד המג"א הוא באופן שהדופן כשירה בפני"ע ורק שאנו חוששין משום זימנין דמינתקי ולאן אדעתי, בכה"ג יש לסמוך על מחיצות של קנים בג' מחיצות אף שלדעת המג"א פסול בכה"ג (מדרבנן, והובא דבריו במ"ב ס"ק כב'). ולפ"ז יש להעיר דדעת המ"ב ס"ק מח' ושעה"צ ס"ק מה' דמחיצה שנא ונד ברוח פסול גם בלי שהרוח מביאו לידי פסול, אלא זה גופא הוי פסול במחיצה (ע"ש ע"פ רש"י, ריטב"א, או"ז וכן דעת הב"ח בסי' שס"ג והמג"א שם וכ"ה בשו"ת משכנות יעקב או"ח סי' קכ"ג, בנין עולם או"ח סי' יג' ודלא כדעת החזו"א או"ח עז' – ו' שאין המחיצה פסול אא"כ הרוח מביאו לידי פסול שמוליך המחיצה ג' טפחים מהסכך וכדו'). ומצוי כיום מחיצות סוכה בפסול הזה (לדעת המ"ב) והמצויא עצה לחבר רצועות של ערב בג' מחיצות הסוכה, אבל בכה"ג שאין זה חומרא אלא פסול מעיקר הדין לדעת המ"ב לכאורה אין

הלכות סוכה סימן תרל תרלא

רא באר הגולה

שם שבשכיל מחיצה הועמד שם, (נו) אבל בחול אפילו אם הוא יודע שפיר דמי: הגה ואפילו ביום-טוב אינו אסור אלא באותן שלש דפנות המתירים הסוכה, (נז) אבל בדופן רביעית שרי (השגת הראב"ד והמגיד פ"ד דסוכה). ועיין לעיל סימן שסב סעיף ה: יג (נח) "הסומך סוכתו על כרעי (יג) המטה והכרעיים הם מחיצות, (נט) אם יש בה גובה עשרה טפחים מן המטה לסכך כשרה, ואם לאו פסולה. ואם סמך הסכך על עמודים והכרעיים הם דפנות, אפילו אין גובה עשרה מהמטה עד הסכך כשרה, ועיין שיש עשרה טפחים מהארץ עד הסכך:

ח משנה שם כ"א וכו' יהודה ומאוקמתא דבבאי וכו' פירוש בירושלמי, הרי"ף ורא"ש, ומבט ע"ד חז"א"ש שגראה דרבי יהודה לפירוש דברי תנא קמא אתא וליכא הכא פלוגתא

תרלא סוכה שחמתה מרובה מצילתה ויתר דיני הסכך, ובו י' סעיפים:

א "סוכה שחמתה וצילתה *שוין מלמעלה, פסולה, לפי שהחמה מתפשטת בריחוקה (א) ויהיה למטה חמתה מרובה מצילתה, אבל אם חמתה וצילתה (ב) שוים מלמעלה, כשרה: ב (ג) אם ברוב ממנה צלתה מרובה שני משהויין ובמיעוט ממנה חמתה מרובה משהו, בענין שכשנצטרף יחד החמה והצל של כל הסוכה יהיה צלתה מרובה מחמתה משהו, (ג) כשרה: הגה (ד) ויש (ג) מחמירין אם הסוכה גדולה ויש מקום שבעה על שבעה שחמתו מרובה, אף-על-פי שבצירוף כל באר היטב

א הכי ודיקון בגמרא דסוכה כ"ב פתפשה שם ב' מייטא דרבי יוחנן ב' ופירוש הרא"ש שם

המחיצות, ע"ש: (יג) המטה. פירוש דבר זה עיין בט"ז: (ה) שוים. ועטרת זקנים בשם ב"ח פוסל בין שוים מלמעלה או

ביאור הלכה

קבוע ואסור לעשות כן ביום-טוב וכו', עד כאן לשונו. והאי לישנא לאו דוקא, דהא מוכח בגמרא שם דהוי רק אוהל עראי, אלא רצה לומר, מפני שהוא דרך בנין כשיודע שעומד לשם מחיצה [כדמוכח מפירוש רש"י]. הוא מתנהג בזה דרך מחיצה קבוע ואסורו רבנן, אבל לעולם הוא בכלל עשיית אוהל עראי ואסור לכתחלה:

* שוין מלמעלה פסולה. הנה בטור הביא דעת בעל העיטור להיפך,

משנה ברורה

לא יוכל לסמוך בזה: (נו) אבל בחול וכו' שפיר דמי. שהרי מותר לעשות מחיצה בחול-המועד: (נז) אבל בדופן רביעית שרי. דכיון דיש הכשר סוכה מכבר, לא מקרי תו בנין (נז) רק תוספות על אוהל עראי ושרי. והוא הדין דמותר לעשות בכלים דופן רביעית ביום-טוב מטעם זה, אבל דופן שלישית אסור, שהוא מכשיר הסוכה בזה והוא בכלל עשיית אוהל עראי¹⁹ דאסור ביום-טוב [גמרא]:²⁰ יג (נח) הסומך סוכתו וכו'.

הנה (נט) ממה שכתב 'הכרעיים הם מחיצות' וכו' 'הכרעיים הם דפנות' מוכח דמטה זו מוקפת קרשים שראשן האחד קבוע בארץ וראשן השני עולין למעלה מן המטה עשרה טפחים, והמטה היא קרשים קבועים במחיצות אלו [והוא קרקעית המטה], ומפני שהקרשים קבועים באותן מחיצות נקראין אותן מחיצות כרעי המטה. ועכשיו נבאר דברי הסעיף: "הסומך סוכתו על כרעי המטה", כלומר, שנתן הסכך על-גבי קרשים שעולים למעלה מהמטה, והם נקראים כרעיים, והכרעיים, דהיינו הקרשים הנוכרים, הם-הם מחיצות הסוכה, "אם יש גובה עשרה טפחים מן המטה לסכך [דהיינו מן הקרשים שקבועים בתחתיתה ולמעלה] כשרה, ואם לאו פסולה", דכיון שהסכך סמוך על הקרשים הללו שהם כרעי המטה, חשיבה המטה עצמה קרקעית הסוכה וצריך להיות ממנה עד הסכך עשרה טפחים. "ואם סמך הסכך על עמודים", פירוש, והעמודים תקועים בארץ, ומשום הכי "אפילו אין גובה עשרה טפחים מן המטה עד לסכך כשרה", אף שדפנות הסוכה הם הכרעיים, מכל מקום מאחר שהסכך אינו נסמך על המטה ולא על הכרעיים, לא חשובה היא קרקעית הסוכה, אלא הארץ שבה קבועים העמודים שעליהם נסמך הסכך, וכיון שמן הארץ עד לסכך גובה עשרה טפחים כשרה, אף-על-פי שמהמטה עד לסכך פחות מעשרה טפחים לית לן בה, (נט) כיון דאי שקיל לה למטה איכא אור עשרה, והסוכה מתקיימת על-ידי העמודים, דמטה לחודא קיימא, ואין הסוכה נפסלת בשכיל שהכניס בה מטה ומיעט אירה: (נט) אם יש בה גובה וכו' כשרה. דאף דמעמיד על-גבי מטה שהיא מקבלת טומאה, (ס) לא איכפת לן בזה, דקבלת טומאה על הסכך נאמר ולא על הדפנות. ומכל מקום לכתחלה נכון להזהר בזה, כי יש מן הפוסקים שמחמירין בזה [מ"א בסימן תרכט ס"ח]:

א (א) ויהיה למטה חמתה מרובה מצילתה. ואז יתבטל המיעוט נגד הרוב והוי כאלו לא סיכך כלל. ובשוים מלמעלה כשרה, דידוע (ה) דאז למעלה מקום הקנים רחבים מן האויר: ב (ב) אם ברוב ממנה וכו'. דוקא באופן זה, אבל בהיפוך, דהיינו שמיעוט הסוכה היה צל הרבה וברוב הסוכה היה חמתה יותר מצילתה, באופן שכשנצטרף כל הסכך ביחד יהיה הצל מרובה, (ג) פסול: (ג) כשרה. אפילו לישיב תחת אותו חלק שחמתו מרובה, לפי שהוא בטל לגבי רוב הסכך שצלתה מרובה: (ד) ויש מחמירין וכו'. דעתו, דאפשר דהגמרא לא איירי רק בסוכה קטנה שהיא שבעה על שבעה, דאז

שער הציון

(יז) רש"י: (נט) כל זה עד סופו הוא לשון הבית-יוסף: (נט) ואף-על-גב דאי שקיל לה למטה נפסלת הסוכה משום שאין לה דפנות, שכרעי המטה הלא הם דפנותיה כגיל, לית לן בה, דאנן בתור סכך אזלינן למרוד ממנו ולקרקעיתו עשרה, וכל היכא דשקיל לה למטה ואכתי קאי סכך לא חשיבה מטה קרקעית וידה [בית יוסף]: (ס) עיין בבית-יוסף שהביא בשם תרומת-הרשן להכריח דגם דעת הרי"ף הוא כן, מלכד דעת הרא"ש שהביא מירושלמי דדחה הטעם מפני שמעמיד דבר המקבל טומאה. ולעניות דעתי משום זה בלבד קשה לסמוך להלכה, אחרי שהר"ן וכן ארשב"א בחידושי דעתם דלדעת הרי"ף יש לחוש לטעם זה, אכן אחרי בינוני בספרים ראיית שרבים הם המקילים בפרט זה שפסקו כחכמים, הלא המה הרי"ף גיאות [וזה לשונו: הסומך סוכתו לכרעי המטה להעמידה ולחזקה, אפילו אינה יכולה לעמוד בפני עצמה כשרה], והרמב"ם בפירושו המשנה שהעתיק הטעם אליכא דרבי יהודה מפני שאין לה קבע ורבי יהודה לטעמיה וכו', ואין הלכה כרבי יהודה, והר"ה' ורבינו יעשיהו, הובא בשכ"ל-הלקט, כולם כתבו כהדיא דהלכה כחכמים, וממילא מוכן דאינם חוששין למה שמעמיד על דבר המקבל טומאה, וגם הרי"ן שמחמיר הוא רק מדרבנן בעלמא, עיין שם, וכדאי יש לסמוך על דעת המקילין בזה, אכן לכתחלה נכון להזהר בזה לצאת ידי כל הדעות. ועיין בדברי קובץ-נתנאל על הרא"ש: (ה) רש"י: (ג) דרכי-משה ושאריו פוסקים בשם רבינו ירוחם:

[וכשיש סוכה עם דפנות קשורות היטב למעלה ולמטה בלי תיקון שתי או ערב ונא ונד הרבה לכאורה הוי פסול מה"ת לדעת המ"ב וכשר לדעת החזו"א. אבל ע' ב"ה בסעיף ו' ד"ה נעץ דכשיש צוה"פ בד' רוחות לדעת הרמ"א הוי רק פסול מדרבנן, ויש יותר מקום א"כ לסמוך על החזו"א בשעת הדחק, וצ"ע].

שהחזו"א חולק עליו בתקיפות ע"ש, דברי המ"ב הם מהפרמ"ג שם.

ומ"מ לרווחא דמילתא הלא בקל יש להדר ולתקן ע"י חוט וכדו' מחיצה של שתי וערב ממש ולצאת כל הדעות. ומ"מ נראה דיש עוד הערה נחוצה בזה, דאם חוששין שמחיצה שנא ונד פסולה צריך להקפיד לחבר הרצועות לדפנות לפני הסכך, ובלא"ה הוי תעשולמה"ע.

19. מ"ב ס"ק נו' – "אבל דופן שלישית אסור שהוא מכשיר הסוכה בזה, והוא בכלל עשיית אהל עראי"

תשה"מ) שאני התם דהעיקר הוא הפרדת המחיצה ויש התחלה מזה בטפח, משא"כ בסוכה ע"י הוספה מחדש ענין חדש של הכשר סוכה. נוראי לזה לכאורה מהמ"ב ריש ס"י תרל"ז שאסר להוסיף על סכך ולכאורה מטעם הנ"ל, ויש לדחות ע"ש).

ואף באופן שמוסיף ה"היתר" סוכה באופן שלא שייך לאיסור בנין כלל, וכגון ע"י סגירת דלת ובזה נעשית דופן להכשיר סוכה וכן לעשות מחיצת סוכה ע"י לבוד, אסר הגרשז"א בכל אופן [בדין הדלת ע"י הליכות שלמה ז'–טז' וע' גם צי"א חלק כא' סימן יח' שהחמיר בזה, ובדין לבוד ע' שש"כ פ' כד' הע' קיט'].

מבואר שבאופן שעושה מחיצה שלישית לגמרי אסור משום אהל עראי ואף שזה מחיצה ובדרך כלל מחיצת עראי מותר לעשות, כאן הוי כמו מחיצה מתרת שמכשיר הסוכה ובכה"ג גם מחיצה אסורה (וע' שש"כ פ' כד' הע' קטו' דאף כשמכשיר הסוכה ע"י דופן שלישי של טפח בלבד אסור משום אהל עראי). ובאופן שיש מקצת דופן קיים וצריך להשלימו לז' טפחים כדי להכשיר הסוכה ע"י שש"כ שם הערה קכו' שהגרשז"א זצ"ל נסתפק בזה אבל ע"י שם בתקו"מ שמסקנתו להחמיר בזה, ואף שקי"ל בריש סימן שט"ז דמותר להוסיף על מחיצה אף שהוא מחיצה מתרת (כגון לפני ספרים משום

20. שם

ואף לפי מה שנתבאר דגם להכשיר סוכה ע"י סגירת דלת יש להחמיר לא לעשותו ביו"ט, מי שסוכתו תלוי בדלת ונפתח בטעות ביו"ט ונפסל סוכתו, לכאורה לפי מה שמבואר בסעיף זה דמותר לעשות מחבירו דופן בתנאי שהוא לא יודע מזה, לכאורה ה"ה דיכול לומר לחבירו לסגור הדלת כשלא יודע שע"י זה מכשיר הסוכה (או להגיד לו לעמוד במקום הפתח ובשעה שעומד שם הסוכה כשר ומותר לסגור הדלת. ואף בלא"ה יש לדון ע"י גוי שמותר בשבת לומר לו לעשות דבר היתר אף שפס"ר הוא שיעשה עמו אסור (אף שהגוי יודע מזה), דה"ה הכא. עוד יש להעיר דאם הדלת נפתח לתוך הבית יש לברר אם יש ממקום הפתח עד דופן הבית שכנגדו פחות מד' אמות הסוכה עדיין כשר ע" דופן עקומה מדופן ותקרת הבית (אם הוא

מגיע עד פתח הסוכה, ואף אם תקרת הבית יותר גבוה מהסכך כשר כמבואר להדיא במג"א תרל"ב ס"ק ב' והובא דבריו במ"ב שם ס"ק ה'). ועוד יש לדון אם הסוכה נכנס לבית והבית יותר רחב מהסוכה לכאורה אף כשהדלת פתוחה ויש רק ב' דפנות סוכה כמין מבוי, הלא דפנות הבית הוי כמו פצימין הנראין רק מבחוץ ובכה"ג דעה קמייתא בש"ע סעיף ח' שהוא דעת הרמב"ם דאמרינן פי תקרה יורד וסותם (ולכאורה שייך פי תקרה גם כשדופן הבית גבוה הרבה יותר מהסוכה, וצ"ע בזה) והסוכה כשירה, וע' במ"ב שם ס"ק מא' מהלבוש דיש לסמוך על זה בדיעבד, וכ"ש להתיר סגירת הדלת שאינו ברור שאסור בכלל נוע' ספר פקודת אלעזר סי' תר"ל (ח"ג דף נח' עמוד ד') שמתיר לסגור הדלת להכשיר הסוכה].

קונטרס

בענין סחיטה בשבת ויו"ט

שימוש במגבונים לחים ("ביבי וויפס")

בשבת ויו"ט

קונטרס בענין סחיטה בשבת ויו"ט

שימוש במגבונים לחים ("ביבי זויפס") בשבת ויו"ט

אבל באמת דבר זה הוא מח' הראשונים. **ברמב"ם** (פרק כ"ב הל' טו' – טז') מבואר דכל סחיטת בגדים הוי רק משום מלבן ולא דש,^פ ומשמע דשייך ליבון גם בשאר משקין. וכן **בפסקי הרי"ד** קמג. יש לו גירסא במש' גבי ספוג (קמג.) "חכ"א בין כך ובין כך מקנחין בו" וביאר שיטתם דאין תורת סחיטה בבגדים – ע"ש שלא שייך מפרק בבגדים כלל לשיטתו. וע' ג"כ **בפסקי ריא"ז** סוף פרק נוטל שהולך בעקבות הרי"ד דמותר לקנח בכל אופן (אלא דאם מכוון להדיא יש אסור דרבנן ע' במגיה בפסקי רי"ד בהערה 47 מש"כ בזה). **באו"ז** (ס' כ"ח) לומד ע"פ מש"כ **רש"י** קמה. גבי כו"ש דכל שהמשקה מעלמא קאתי פטור מסחיטה דה"ה בבגדים, ולכן כל סחיטת בגדים הוא רק דרבנן.^{פא} וכן **ברמב"ן** (ק"א:)

(א) **בש"ע** סי' ש"כ סעיף י"ח קי"ל דיש בפקיקת חבית של יין עם פשתן אסור של מפרק שהוא תולדה דדש ולכן המחבר מתיר רק באופן שאין כלי תחת הבגד והכל הולך לאיבוד ובאופן זה יש מתירין דאין זה דומה לדש כלל או משום דעת הערוך בפס"ד דלנ"ל וי"א דמ"מ אסור מדרבנן וההיתר הוא משום עוד צירופים, ע"ש באחרונים. וזה מיוסד על דברי ר"ת בכמה מקומות (שבת קיא:, כתובות ו., ספר הישר סי' קכ"ט) דחידש דיש שתי מיני סחיטה בבגדים, ליבון, שהוא כשסוחט מים מתוך הבגד ואפי' לאיבוד, דהמלאכה הוא בכיבוס הבגד, ואף בשאר משקים שאין ליבון (ע"ע תוס' שבת קיא.). שייך מפרק שהוא תולדה דדש וזה רק כשסוחט לצורך המשקין, ולא לאיבוד, כנ"ל.

פ. וכן הוא להדיא במ"מ שם, וכן הוא בספר הבתים (שערי מלאכות אסורות בשבת שער י"ב).

פא. וכן הוא בספר השלמה וספר המאורות בדף קמה.

כמה ראשונים שהולכים בדרך ר"ת: המרדכי, ר' ירוחם, כל – בו, ר"ן, וגם בהרא"ש ריש פרק חבית סוף אות ד' סבר דיש סחיטה בבגדים משום מפרק.

אלא מה שיש לעיין בזה במקום שיש עוד כמה צדדים להקל (וכדלקמן) האם שיטות אלו ראוי לצרפם להתיר. (היינו לצרף שיטות אלו **שהאסור הוא רק מדרבנן**, וע"פ זה יש להקל יותר בעוד טעמים להתיר). וטוב שכן קרוב (לסי' ש"כ) מצינו בסי' שיי"ט דהמחבר פסק בסעיף א' דפסולת מתוך אוכל אסור אפי' לאלתר וזה ע"פ רוב מנין ובנין של הראשונים, הלא המה הר"ח, רמב"ם, סמ"ג, רמב"ן, ר"ן, רא"ה, או"ז, רי"ו, ועם כל זה הברכי יוסף בשיורי ברכה שם אות ב' מביא דעת הרי"ד, ההשלמה, הריב"ם ור"א מלוניל שמתירין, ובביאור הלכה סי' שיי"ט – ד' (ד"ה מתוך אוכל) מביא לצרף שיטת אלו להתיר הסרת עצמות מתוך דגים אע"פ "דרבים המה האוסרים וכנ"ל ולכן לא פסק בשו"ע כוותיהו" (לשון הבי"ה). ולכאורה כ"ש בנידון דידן דהרבה גדולי ראשונים סברי דאין דש בבגדים מה"ת והרמב"ם מתוכם.

(ב) בגמ' עה. נחלקו ר"י וחכמים אם יש דישה שלא בגדו"ק או לאו, ואף שמצינו בראשונים דסברי דקי"ל

מסיק דסחיטת בגדים הוי "תולדת צובע כדרך מלבן" אבל לא מפרק דהוא סבר דבגד נחשב כלאו גדולי קרקע וקי"ל אין דישה אלא בגדו"ק וכן הוא בשיטה לר"ן שם, וכן בריטב"א כתובות ו. מטעם הנ"ל דאין דישה אלא בגדו"ק. וכעין זה בשיטה מקובצת כתובות ו. בשם שיטה ישנה דאין בבגדים משום מפרק, דמפרק הוא רק "כשמפרק דבר מתוך דבר והיה שם מתחילת ברייתו כגון ענבים ותבואה". וגם דעת הרי"ף והר"ח משמע דסברי דסחיטת בגדים אין בו משום דש, דבריש חבית (קמג:) איתא לא יספוג את היין "שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול", וברש"י מוסיף דהביאור הוא משום גזירה שמא יסחוט וכן בתוס' ביאר דמיירי דיש בו בית אחיזה ולכן אין חשש סחיטה אבל בפסקי רי"ד דייק מפשטות הגמ' דאין סחיטה שייך בבגדים, וברי"ף ור"ח מביא הגמ' כצורתו בלי אוקימתא, משמע כהרי"ד.

והנה, אין בדברים אלו שום השגה על פסק המחבר והכרעתו, דהלא דברי הראשונים לא נעלם ממנו, ואף הוא בעצמו בסוף סימן ש"כ מביא דברי המגיד משנה (ט' – יא') שנוקט דשיטת ר"ת הנ"ל הוא פירוש של "קצת מפרשים" ומ"מ הוא מכריע כמותם. (ע"ש בב"י ס"ס ש"כ שמביא

שא"ר דקי"ל כמותם דסחיטת בגדים דאורייתא מבואר דאף שנשתנה ונעשית לבגד כל זמן שמקורו מגדו"ק נחשב הבגד ג"כ כגדו"ק, וכן הוא לדינא, ע' שביתת שבת מלאכת דש סימן מ"א שדווקא בגד פשתן או צמר גפן שייך ביה סחיטה מה"ת.^{פב}

ובנוגע למגבונים לחים צריך לברר, דאם יש שהם עשויים כל כולו מחומר סנטטי בלי גדו"ק כלל, פשוט שיש כאן רק שאלה של סחיטה מדרבנן. ויש לדון באופן שרק חלק ממנו סנטטי וחלק מגדו"ק, דיש מקום לומר שיש להשוות הדעות כפי שאפשר וכל מה שחולקין הראשונים על הרמב"ן ודעימי' דבגדים כן נחשבים כגדו"ק הוא רק כשהם כל כולו גדו"ק אבל ברגע שמעורבים בדברים סנטטים כ"ע מודו דהוי רק דרבנן. ועוד יותר מקום יש

כר"י דיש דישה שלא בגדו"ק – עי' תוס' עג: ד"ה מפרק וצה. בד"ה החולב מה שכתב בדעת רש"י, מ"מ לדינא קי"ל שאין דישה אלא בגדו"ק דכן הוא ברמב"ם פרק ח' הל' ז' ואו"ז סי' נ"ח וכן מוכח מכל הראשונים דפסקו דחליבה הוי מדרבנן משום דאין דישה אלא בגדו"ק – רשב"א, ור"ן (צה.), תוס' רי"ד, רמב"ן (מה.)^{פג} וכן הוא להדיא במג"א סי' ש"מ ס"ק ט"ו, וכן נקטו האחרונים. (עי' פרמ"ג הקדמה לסי' ש"כ).

ולנבי בגדים **ברמב"ן, ושיטה** לר"ן דף קיא.: **וריטב"א** בכתובות ו. סברי דסחיטת בגדים הוא רק דרבנן דאין דישה אלא בגדו"ק, היינו שאף בבגדים שעשו מדברים שמקורם גדו"ק – כיון שנשתנו ונעשו לבגדים שוב אינם נחשבים כגדו"ק לענין מלאכת דש, אבל

פב. ולדינא מבואר בסי' שכ"ח – ל"ד שחולב אשה הוי מפרק דאורייתא, וברמב"ם ורי"ף נקטו דחולב בהמה הוי דאורייתא – וביאור כל זה עי' במ"מ פ"ח דבעלי חיים (בהמה ואדם) נחשבים גדו"ק וכן הוא בשו"ת רע"א סי' כ', שביתת שבת זורה אות ט"ז, תהל"ד שכ"ח אות ל"ה, אג"ט דש (ז – ד) וע' ט"ז סי' של"ו – י', ונשמ"א כלל כא אות ב' דאדם הוי גדו"ק.

פג. ובחי' חת"ס קמה. יצא לידון בדבר החדש שלר"ת באופן שחייב גם לסחיטת משקין הבאים מעלמא, חייב גם בלי גדו"ק, אבל הפוסקים לא סבירא להו הכי כמו שנקט בפשיטות בשביתת שבת הנ"ל, וע' פרמ"ג הקדמה לסי' ש"כ (בא"א) שמסתפק בבגד משי אי נחשב כגדו"ק – מבואר שפשוט לו דגם בבגדים יש תנאי גדו"ק.

וע"ע בדברות משה (לבעל האגרות משה מס' שבת סי' יז) מה שחידש בגדר תנאי גדו"ק במלאכת דש, וצ"ע לשיטתו אם בבגדים בעי' גדו"ק, ע"ש.

בלאלתר/לאחר זמן – שכל שנעשית מלאכות אלו לשימוש מידי מותר. וכן הוא בהגהות מרדכי (ריש פרק חבית) וכן הוא בספר התרומה (סימן ר"כ). וכן משמע בדרכי משה (סי' תרי"א ס"ק ב') שהביא מהר"א מפראג "נ"ל דדוקא לשברם ולהניחם בקלפיתם עד הערב מותר, אבל להוציא האוכל הוי דש מאחר שאינו רוצה לאכול לאלתר". ואף אם לא קי"ל ככל אלו יש לעיין אם יכול לצרפם לעוד צדדים ובפרט כשהשאלה הוא באסור דרבנן.

ובאמת יש מקום לומר דגם לראשונים אלו אין היתר לכל דש לאלתר כמו שיש היתר בורר לאלתר, ויש לקיים דבריהם להלכה נובפרט ששיטת הרשב"א לגבי טוחן מובא לדינא בסי' שכ"א, והתרומה מובא בב"י ס"ס שכ"א, וביותר איך נקטו האחרונים כדבר פשוט נגד רבינו הרמ"א בדרכי משה הנ"ל. **בביצה יג:** "המולל מלילות של חטים מנפח על יד על יד ואוכל... וכן לשבת". וביאר רש"י וכן לשבת

לדון כשהרוב במהמגבונים הם חומר סנטטי דאולי דנין הבגד ע"פ רובו.^{פד} (וכעין מה שמצינו במג"א בהל' ציצית לדעת המחבר דרק בגד צמר חייב בציצית, די ברוב מצמר כדי לחייב הבגד בציצית, וכן בשעטנז צמר רחלים בטל ברוב צמר גמלים, וכן בכיסוי הדם די ברוב גדו"ק).

ג) השימוש במגבונים לחים הוא באופן שהשימוש בדבר הנסחט הוא מידי היינו שהוא דש לאלתר, ועי' בפרמ"ג בהקדמה לסי' שכי' וכן במ"ב שי"ט ס"ק כ"א ושעה"צ שם מבואר דאין היתר של מפרק ודש לאלתר. אבל בראשונים מצינו מתירים בדש לאלתר. ראשית, הוא תשובת הרשב"א (ד' – ע"ה) שמביא דברי הירושלמי בפרק כלל גדול (ה"ב) "האי מאן דשחיק תומא, כד מפרק ברישיה (שמפרר ראשי השומים) חייב משום דש..." ועוד מביא שם הירושלמי כמה מלאכות הנעשית בשום – לש, טוחן, בורר, מכה בפטיש, ומסיק הרשב"א דהכל תלוי

פד. בספר הישר לר"ת סי' קכ"ט ביאר דהצד בגמ' קכח: דסחיטת שמן משיער הוי אסור דאורייתא זה רק למ"ד דלא בעי גדו"ק בדש – מבואר דלא מספיק שדבר נסחט יהיה גדו"ק אלא בעי דבר שמוציא ממנו המשקה גדו"ק (ואין אדם גדו"ק לר"ת) ועי' שביית שבת (דש מא') דלדינא בעי גדו"ק רק בבגד ולא המשקה, אבל באמת יש מקום לומר דבעי בשניהם גדו"ק, ויש סמך לזה דבש"ע סעיף ט"ז דמירוי במים נקט הב"י והפוסקים דהוי רק ליבון ורק בסעיף יח' שיש יין הביא האסור דש, וכן קצת משמע בתוס' קיא, ע"ש. ועי' אג"מ (או"ח חלק ב' – ע') שנתעורר לזה ודוחה דהפשטות דיש מפרק גם במים וראיתו מסעיף י"ז, ע"ש.

לעשות המלילות מערב שבת, דשם מיירי כשעשה הרבה ביחד וכאן כשעשה אחד אחד. פה^ה וזה דיוק לשון רמ"א שהוא "כלאחר יד כדי לאכול". וכן ביאר רש"י התפא"י בכלכלת שבת "מפרק כל א' וא' ואוכלו מיד דרך אכילה הוא ושרי" וכן הוא בצמח צדק (סי' שי"ט) "דכשמוציא א' א' ואוכל לא הוי דש" (וע' מנחת יצחק ח"ד ס' ל"ג שמתיר קליפת בוטנים כשקולפם א' א' סמוך לאכילה ע"פ הכלכלת שבת).

מבואר מכל זה דאף שאין היתר בכל אופן של דש לאלתר, דבר שדרכו לעשות באופן שאינו דרך מלאכה אלא מעט מעט שהיא דרך אכילה ושימוש בעלמא בזה יש היתר לדש. והנה, בגמ' כתובות ס. מבואר דאסור לינוק מן הבהמה בשבת בלי היתר צער וחולי, ואף שזה שימוש לאלתר כיון דדרך חליבת עז הוא דבר שנעשית בדרך כלל למלאכה ובכמויות גדולות, הוי דרק מלאכה בכל אופן דאין היתר דישה לאלתר כמו בבורר, וכן הוא במג"א בס"י שכ' ס"ק ז'.

"אחת אחת לא הוי מפרק תולדה דדש דכלאחר יד הוא אבל משקבצן בידו הויא תולדת דישה וחייב". והובא לדינא סי' שי"ט סעיף ו' וברמ"א איתא "ואע"פ שמפרק האוכל מתוך השבלים הואיל ואינו מפרק רק כלאחר יד כדי לאכול שרי" (וע"ש במ"ב ס"ק כ"ב דאף המחמירין שהביא הרמ"א זה רק מפני שהוא נראה כדש) ואף דמולל מלילות מותר רק כשעושה "כלאחר יד" מוכח מרש"י דאין הכוונה "לשינוי" כמו כתיבה בשמאל. ראשית, לשון רש"י הוא "לא הוי מפרק תולדה דדש" אינו משמע שינוי בעלמא, וביותר, מסיק שם רש"י דהיתר זה היא רק אחת אחת אבל כשקבצן יחד (הרבה) חייב, ואם יש כאן שינוי בעשייתו לעולם אינו חייב (ועוד אי שינוי הוא למה מותר לכתחילה ולא אסור מדרבנן). ואלא מאי שביאור היתר מלילות היא דלאו דרך מלאכה הוא כלל דאין צורת מלאכת דש לעשות מעט מעט בכמות מועטת. ובזה יתורץ קושית תוס' יג: דהקשה על רש"י מגמ' יב: דמבואר דצריך

פה. ועי' ב"ה ס"ס שכ"א שמביא קושית רע"א על המג"א דמתיר קילוף גרעינים מגמ' ורש"י עד דכותש כתישין הוי דש - וע"ש שהוא מחלק בין כלי ויד, ועוד יש לחלק דבכלי עשה הרבה יחד והוי דרך מלאכה משא"כ בצירור המג"א עשה אחד אחד (וגם להב"ה מה שבכלי חייב צ"ל ביד פטור אבל אסור, ואלא מאי שאינו דרך מלאכה כלל) - מנתיב חיים מלאכת דש ס' ט"ו ע"ש שמתיר ע"פ זה קילוף בטנים בזמנינו.

לאלתר, ואין הדרך כלל לעשות בכמויות גדולות ובדרך מלאכה (ובאמת א"א משום דקותם), יש לדון אם יש להם היתר הנ"ל דאין בהם צורת מלאכת דש כלל, דסחיטתם הוא בדרך שימוש בעלמא.^{פז}

ובאמת מצינו מושג כזה להדיא גבי בגדים, דבגמ' (קמג.) שאוסר קינוח בספוג מביא שאם יש להספוג בית אחיזה מותר, וברש"י ור"מ ביארו הטעם משום דע"י הבית אחיזה שוב אינו פס"ר ובראב"ד (כב – טו) תמה על הר"מ דהלא גם בבית אחיזה עדיין פס"ר הוא ולכן פי' באפ"א "כיון שיש לו בית אחיזה הוה ליה כצלוחית מלאה מים שמריק ממנה מים, אבל כשאין לו בית אחיזה הוה ליה כבגד ואסור לסחטו". והביאור הוא דכיון שיש לו בית אחיזה ומתקון ככלי העשוי להכניס ולהוציא משקין שוב אין בסחיטת מימיו משום מלאכה אלא הוה דרך שימוש כמי שממלא כלי ומריקו, וע' בחזו"א שמדמה אותו לפתיחת וסגירת דלת דאין בו סרך מלאכת בונה דדרך שימוש

ומ"מ פשוט דמותר לאשה לינוק תינוק בשבת, וקשה לומר משום סכנה (ע"פ יבמות קיד.) דהלא היא מותרת לעשות גם כשהוא אוכל כבר וגם כשהוא בן ג' וד' ואינו מסוכן לחלב. וע' שש"כ (פרק ל"ו הערה ס"ב) שהביא מהגרשז"א דמותר גם קצת לפני צאת השבת ואין צריך להמתין – וע"ש דהוא ביאר משום דזה הוה דרק אכילה "לכן נקרא בשם אכילת אדם ולא מפרק", היינו כנ"ל דכל שהפירוק נעשית מעט מעט שלא כדרך מלאכה אין זה צורת המלאכה כלל ופטור ומותר. וע"ש שהוא מוכיח כן מגמ' כריתות יג. דחלב הוה אוכל דתינוק (וע' או"ש ח' – ו' על דרך זו).^{פח}

ולפי"ז יש לדון דאף אם נימא דיש בסחיטת בגדים משום מפרק, זה רק בכגון ספוג שהסחיטה נעשית בדרך מלאכה, היינו להציל ולספוג כמויות גדולות שנשפכו ע' קמג: ולכן אסור לעשות כן גם לשימוש לאלתר כמבואר קמג. אין מקנחין בספוג, אבל במגבונים לחים שנעשו אך ורק לשימוש

פז. ע"ש וצ"ע אי כוונתו להיתר של תוך אוכל כמו לתוך הקדירה ממש, או ג"כ כנ"ל שהוא דרך אכילת התינוק.

פח. ואין לומר דהאי היתירא הוא בתיקון אוכלין לבד דמהיכי תיתי דוקא באוכלין, וכמו בבורר דקי"ל דהיתר לאלתר הוא גם בביררת כלים. ועוד דע' ביצה יג. המשך הסוגיא שם משמע דיסוד האי היתירא הוא משום חסרון במלאכת אומנות – ולא משום היתר תיקון אוכלין.

בעלמא הוא.^{פח}

ד) בגמ' נ: איתא מהו לפצוע זיתים בשבת, ושאלת הגמ' הוא אם יש בזה משום הפסד אוכלין, וברש"י ביאר דמיירי דפצוע לגופן כדי להמתיק מרירותן אבל בתוס' ועוד ראשונים חולקים וביאר בתוס': "מהו לפצוע לחוף פניו ידיו ורגליו", ובריטב"א ג"כ פ' כן ומוסיף דאין בזה משום אסור סחיטה בשבת כיון דהכל הולך לאיבוד. וצ"ע דהלא קודם שהולך לאיבוד הוא משתמש בו כדי לחוף פניו – ומה זה הועיל מה שאח"כ הולך לאיבוד.

ונראה בזה, דמצינו חידוש במלאכת מפרק/סחיטה שאין לנו בכל המלאכות, והוא דבדרך כלל כשעושה מלאכה שלא לתכלית היוצא ממנו זהו מלאכה שאינו צריכה לגופה שנחלקו בו ר"ש ור"י וק"ל שהוא פטור אבל אסור, ולכן כשסוחט לאיבוד בלי תועלת כלל ממשקה היוצאת צ"ל משצל"ג ואסור מדרבנן אבל ע"י במג"א סי' ש"כ ס"ק כ"ג דהביא לצירוף בהיתר

מסוכרייא דכמה ראשונים סברי דסחיטה לאיבוד אינו אפי' משצל"ג, אלא אינו מלאכה בכלל (רשב"א, ריב"ש, מ"מ), היינו שלעשות משקין, אינו רק התועלת היוצאת ממלאכת סחיטה אלא הוא גופא חלק מעצם המלאכה ובלא"ה אין כאן מלאכה כלל. (ושיטת הר"י דגם בזה הוא אסור מדרבנן, ע' תוס' כתובות ו. שסחיטה לאיבוד מ"מ הוא כמו משצל"ג). ומשמע מהריטב"א דלמד דהאי תנאי במלאכת סחיטה לעשות משקה, לא די לעשות משקה שיש לו איזהו שימוש זמני שאח"כ הולך לאיבוד ממש, אלא צריך לעשות משקה כדי להשתמש בו שסופו לכלות דרך שימוש בו ולא באיבוד.^{פט}

ובאמת, מצינו באחרונים שדנו להתיר בכעין הנ"ל, ע"י שו"ת שרידי אש או"ח סי' ל' שמתיר שימוש במברשת שרוי במים לצחצוח שיניים בשבת וחד מהטעמים שמביא הוא דזה נחשב סחיטה לאיבוד. (וע"ש בהערת הגרשז"א שתמה עליו, וע' לקמן בזה). אף שיש

פח. וע"ש בחזו"א שיסוד ההיתר הוא דהמשקה בתוכו עומד לצאת ולכן לא בטל לגבי הבגד, וא"כ באמת יש לדון אם לדעת הראב"ד מגבונים לחים שג"כ עומד המשקה לצאת אם יש לו היתר "בית אחיזה" וע"י בספר שלחן שלמה דהביא סברא כזו מהגרשז"א דיש דין בית אחיזה בלי בית אחיזה ממש, אבל הוא אמר כן לחידוש ולא לדינא, ע"ש.

פט. ויש מקום לומר דבר חדש, דהריטב"א סבר דדש לאלתר מותר, וא"כ שימוש לחוף הוא לאלתה, ויש מקום לחייבו רק משום שנשאר במשקה אח"כ, ועל זה ביאר דסוף סוף הולך לאיבוד, ופשטות הריטב"א אינו משמע כן.

רק כל שאין הדבר המתפרק נשאר תחת ידינו, כהולך לאיבוד דמי...".

והנה, אם היינו נקטינן כנ"ל, גם בשימוש במגבונים לחים יש לו דין הולך

לאיבוד, דהשימוש בהמשקה היוצאת הוא רק זמני ומיד הולך לאיבוד. אבל אף אם נימא דאין לצרף דעת הריטב"א שבאמת צ"ע ואין להוכיח מגמ' דמיירי לענין הכשר מ"מ מצינו מקום בראשונים לומר דשימוש במגבונים אלו יש להם דין סחיטה לאיבוד, וכדלהלן.

במש' קמג. איתא דספוג שאין לו בית אחיזה אין מקנחין בו ובגמ' מסיק דזה אסור גם אליבא דר' שמעון דהוי פס"ר. היינו שהיו לוקחים בגד ספוג רטוב ומקנחין בו לכלוך שע"ג טבלא. ובהשקפה ראשונה נראה דבכה"ג הוא מכון ממש לסחוט ע"י הקינוח ויש בזה מפרק גמור (בלי סברות הנ"ל של איבוד) וא"כ צריך עיון למה הגדיר הגמ' כפס"ר, היינו שבעצם אינו מתכוון אלא דפס"ר הוא, הלא מכון ממש בזה (וכעין מה שהקשו הראשונים קלג. גבי מילה וקציצת בהרת). ובאמת דהקושי הוא עוד יותר מזה דמצינו בראשונים דלא רק שזה פס"ר (ולא

לו שימוש בהמים קודם שהולך לאיבוד, וע' גם בשו"ת הר צבי (או"ח סי' ק"צ) שמסתפק בקינוח בנייר רטוב אם זה נחשב סחיטה לאיבוד או לאו.³

וי"ש קצת מקור לזה בגמ' קמה. דמביא מח' תנאים המחליק בענבים אם מכשיר לטומאה או לאו (היינו האם מקבל בזה שם משקה או לאו) והגמ' מסיק דאין זה "משקה ההולך לאיבוד" כמו מפצע בזיתים אלא זה "משקה העומד לצחצח" דאינו הולך לאיבוד מיד אלא משתמש בו כדי להחליק ככרותיו, ומ"מ פליגי בזה ושיטת החכמים דאין עליו תורת משקה, היינו שיש לו דין של משקה ההולך לאיבוד. ומ"מ הגמ' הנ"ל מיירי בהכשר לטומאה ולא במלאכת סחיטה.

ועי' בשביתת שבת (מלאכת דש אות צט') שמביא מספר גורן דוד שמקשה למה אין אסור זורע בתשמיש המטה בשבת ע"ש מה שתירץ. והש"ש מוסיף שם להקשית דלאסור משם מפרק מגוף האדם כמו חולב מגוף האשה. ותני' וז"ל: "וזה מכמה שנים אמרתי דנראה מזה דמה שכתב אין דישה בהולך לאיבוד לאו דווקא לאבוד

3. וע' באג"מ חלק ב' או"ח סימן ע' דנקט שקינוח השלחן בנייר רטוב הוי סחיטה לאיבוד, וע' לקמן שאף אם לא קי"ל כהריטב"א יש לקיים דברי ההר צבי ואג"מ (דזה הוי לאיבוד) מטעם אחר.

ובאמת ברשב"א כתובות ו. דוחה קושיא הנ"ל ות"י להערוך דודאי ספוג הוי פס"ר דניחא ליה דהרי הוא נהנה וצריך במים הנסחטין, וצ"ע במאי פליגי (ודוחק לומר שיש מח' במציאות). וגם קשה בתרתי כנ"ל דלמה זה נחשב כאינו מתכוון (ופס"ר) ולא מכוון ממש (וגם הרשב"א מודה לזה), ולדעת כל הראשונים למה זה נחשב פס"ר דלנח"ל. והנה, לגבי מה שהוא אינו מתכוון, מצינו כבר כעין זה בראשונים (קלג.) הקשו על קציצת ערלה ובהרת ביחד למה נחשב אינו מתכוון, וע' בריטב"א (קלג.) בחד מהתירוצים דישי בתוך הערלה גם בשר בריא ולכן עיקר כוונתו על זה ועל הבהרת הוי אינו מתכוון בפס"ר, וביותר בתוס' קג. נקט דמפיס מורסא להוציא ליחה הוי אינו מתכוון על הבנין פתח דכוונתו להוציא ליחה והבנין הוי רק פס"ר. וכאן נמי נראה דכוונתו העיקרי בקינוח הוא לזה

מתכוון) אלא ג"כ פס"ר **דלא ניחא ליה** (וצ"ע כנ"ל דניחא וניחא במים היוצאין),^{צא} דשיטת הערוך הוא דכל פס"ר דלנ"ל מותר לכתחילה, וע' בסמ"ג (לאוין סה' יג.), **מרדכי** (תולין תכח), **ספר התרומה** (סי' רמד'), **הגהות מיימוני** (פרק כא' אות י'), **כל – בו** (הל' שבת כט:), **אורחות חיים** (לר"א מלויניל הל' שבת סי' כג') דמקשין על הערוך מספוג דהוי פס"ר דלנ"ל ומ"מ אסור מדרבנן, מבואר דנקטו בפשיטות דספוג הוי לא ניחא ליה (וראשונים אלו לא למדו כרש"י דהסחיטה הוא בין האצבעות). וכן מבואר **במאירי** (קמה.) דהקשה על גמ' הנ"ל לשיטתו דפס"ר מותר באסור דרבנן, למה אסור בספוג ואף מביא שיש שדייקו מהשמטת הרייף דלא קי"ל כהאי שמשעתתא, צ"ע"ש. ועי' ספר הקובץ על הרמב"ם (פרק כב' הל' טו') שדייק דלשון "אין מקנחין" מבואר דהוא רק אסור דרבנן.^{צב}

צא. ולרש"י דפי' שהמים נסחטין בין אצבעותיו תוך כדי הקינוח ניחא דהוי בזה לא ניחא ליה, אבל מה באמת עם המים שנסחט מלמטה לסייע בהקינוח, ודוחק לומר שלא יוצא כלום.

צב. ואולי ע"פ הגירסא המובא בתוס', (ובר"ד פסק כוותי') דעל האי דינא יש שיטת חכמים דספוג מותר בכל אופן.

צג. ויש להוסיף לרשימה הנ"ל דעת החתום, ע' קמה. ד"ה כבשים שהקשה על רש"י דכל שהמשקה מעלמא קאתו אין סחיטה מה"ת, מגמ' קמא. אסור להדוקא אודרא אפומא דשישא משמע אף דמעלמא קאתו יש אסור דאורייתא, ועי' ברשב"א שם שמביא קושית תוס' והוסיף להקשות מגמ' קמג. דספוג הוי מעלמא ואסור (מדאורייתא). ובאמת צ"ע על תוס' למה ממרחק תביא לחמו, ונראה כנ"ל דסבר דאינו אלא אסור דרבנן, (וכן משמע בתוס' קיא. ד"ה האי דאין גזירה על ספוג. ע"ש) והרשב"א לשיטתו דהגמ' קמג. הוי אסור דאורייתא, וכדלקמן.

גופא, קינוח. לא להוציא מים מתוך הספוג אלא אדרבא להעלות כל הלכלוך מעל מקומו לתוך הספוג, אלא שעל ידי ספוג רטוב זה נעשית יותר בקל כידוע (ואף בלי סחיטה, עצם לחות הבגד מועיל להקל הקינוח), וכן הוא בספר הקובץ על הרמב"ם (כב – טו) דביאר שספוג הוא רק פס"ר (דלנח"ל) "כיון דכוונתו לקנח".^{צד}

ולגבי הא דהבינו רוב ראשונים דזה הוי פס"ר דלא ניחא ליה (ודלא

כהרשב"א), נראה, דהכא הרי הוא לא צריך באמת פירוק המים מתוך הבגד להיות נפרד כמשקה בפני"ע, אלא די לו שיהיה הבגד לח ורטוב על פניו, דבזה הועיל להקינוח, ולכן ניחא ליה בזה שעל ידי הדוחק בקינוחו המשקין שהם בתוך הבגד הולכים אל פני הבגד, אבל מה שהמשקין מתפרקין ויוצאין לגמרי מהבגד חלק זה לא ניחא ליה באמת (ועי' בהערה עוד מהלך בזה).^{צה}

וזה כוונת הראשונים הנ"ל דנקטו

צד. ראיתי מי שנתקשה בזה למה הוי כאן אינו מתכוון, ולכן ביאר דמיירי הכא שבאמת לא הלך ליקח בגד רטוב דווקא, וזה מה שעלתה בידו במקרה. ואף שמוכן מה שהכניסו לצרה זאת (השקפה הראשונה כנ"ל) מ"מ רחוק מהפשט לאוקי בכה"ג, וכן מפורש במאירי (קמג). "שהיה מנהגם לטובלו ולקנח בו את הטבלא" ואף בלא"ה אין לנו לחדש מציאות מוזר שהיה לו כמה בגדים מונחים יחד חלקם רטוב וחלקם יבש ולקח חד מהם, וז"ב.

צה. או בנוסח אחר: שהגם שניחא ליה שהמים יוצא כדי לנקות – אינו ניחא ליה במלאכת מפרק היינו יצירת משקה עומד בעצמו חוץ מהבגד, דלדידה היה ניחא לנקות עם הבגד ומשקה יחד בלי לפרקם זה מזה (והלא בעוד רגע הכל חוזר לתוך הספוג ע"י הקינוח) ולכן חשוב פס"ר דלנח"ל. וכעין זה מצינו בתוס' קג. שביאר דמפיס מורסא הוי פס"ר דלנ"ל, וכבר הקשה רע"א דהלא מתכוון וניחא ליה בו, (אלא דהוי משצל"ג). והמתבאר בשיטת תוס' דמה שניחא ליה במעשה המלאכה אין בזה ניחותא בהמלאכת בנין שבו אלא רק להנקיבה בעלמא שבא עם הבנין ולכן הוי פס"ר דלנח"ל. ועי' תוס' סוף פ' הבונה גבי הרוצה לכתוב ח' וכתב ב' זיינין דהוא לשיטתו דכוונה לכתוב ח' אינו כוונה למלאכה אף שיש בתוך ח', ב' זיינין, ע"ש ואכמ"ל.

וז"ל האורחות חיים (לר"א מלוניל) הל' שבת (סי' כג) "והר"ף ז"ל כתב שאסור למשוך מן החבית בברזא כרוכה במוכין שמא יסחוט ופסיק רישי' הוא ונהי דאיסורא דאורייתא ליכא, איסור דרבנן מיהא איכא כדאמרין ספוג שאין בו בית אחיזה אין מקנחין בה משום סחיטה ואע"ג דלא ניחא ליה, אבל אם אין צריך למשקה כלל מותר למשוך בברזא".

מפורש בדבריו דכשהמשקה הולך לאיבוד ממש אין כאן מלאכה כלל ומותר, ורק כשמושך יין לכוסו ועם זה מוסיף עוד מעט משקה ע"י סחיטה זה הוי פס"ר דלנח"ל והמשל לזה הוא ספוג היינו שאף שאינו בגדר "אין צריך למשקה כלל", ולכן אסור, מ"מ הוא פס"ר דלנח"ל, ומשמע כנ"ל.

ועי' תוס' מא: סוף ד"ה מיחם דרק בדבר ש"אגן סהדי" דניחא ליה ונהנה ממנו נחשב פס"ר דניחא ליה אבל כל "שאינו נהנה בברור" נשאר כ"מלאכה שאינו צריכה לו", ע"ש.

בית אחיזה) ומה שייך גזירה שמא יסחוט ונשאר בצ"ע. וביאר הספר הקובץ דכוונת הטוש"ע הוא כדעת הראשונים (סמ"ג, מרדכי, תרומה, הגהות מיימוני) דקינח בספוג הוי פס"ר דלא ניחא ליה, ומ"מ קי"ל דלא כערוך שיש אסור דרבנן בפס"ר דלנ"ל גזירה שמא יבא לסחוט בכוונה (וניחא ליה) ויעבור על איסור דאורייתא, וזה כוונת הש"ע – אין מקנחין באופן שהוא פס"ר דלנ"ל ובעצם אין כאן מלאכה כלל דמ"מ "גזירה שמא יסחוט" היינו בכוונה וניחא ליה. ועי' בתהלה לדוד (סי' ש"כ אות יח') שמביא דעת הראשונים דספוג הוי הולך לאיבוד והוי פס"ר דלנ"ל (וביאר דלדעת הערוך/ר"ת צריך לאוקי באופן שלא הולך לאיבוד^{צו}) והעיר דצ"ע למה לא נתעורר לזה הפוסקים, עי"ש. אבל נראה דהדברים מפורשים בש"ע כנ"ל, ובאמת כן הוא בבית יוסף דבסוף סי' ש"כ מביא הטור ב' הלכות של סחיטת

דהסחיטה הוי לנח"ל כיון דנפסד והולך לאיבוד, דבמה שיוצא מהבגד שהוא הפירוק באמת אין לו הנאה, וסוף סוף הולך לאיבוד.^{צו}

והרשב"א דיישב להערוך דזה חשוב ניחא ליה, סבר דכיון דכדי לקנח בטוב ולהביא הלחלוחית אל פני הבגד צריך לזה סחיטה שמוציא המים מהבגד (משום דא"א לצמצם) נחשב בזה ניחא ליה על הסחיטה.

ולדינא כיון דקי"ל דלא כהערוך ע"פ רוב הראשונים וכמבואר בש"ע ופוסקים סי' שכ' – י"ח, גם בספוג יש לפרש כרוב הראשונים שהוא פס"ר דלנ"ל ומ"מ אסור מדרבנן. ובאמת, עי' בספר הקובץ על הרמב"ם (כ"ב – ל"ו) שמוכיח כן בדעת הטוש"ע דאיתא בסעיף י"ז "ספוג אין מקנחין בו אא"כ יש לו בית אחיזה גזירה שמא יסחוט". ותמה המג"א הלא בגמ' מבואר דישי בזה פסיק רישא שיהיה סחיטה (בלי

צו. ובאמת ע' בחי' מהר"ם קס"ז למס' שבת ביאר דהגמ' מיירי בספוג יבש והוא בא לקנח משקין לתוכו, וע"י קינחו נכנס משקה לתוכו וגם יוצא ממנו וזה ודאי לא ניחא ליה, וכבר הבאנו דבמאירי מפורש דלא כזה וכן מבואר מרש"י דהוא ספוג רטוב, וכן מבואר בראשונים שהבאנו שמה שהוא לא ניחא ליה הוא רק משום שבסוף הולך לאיבוד, וכן הבין הרשב"א קושית הראשונים על הערוך (בכתובות ו.) ולכן הקשה עליהם דכן ניחא במה שיוצאת.

צו. משמע דלא נחית לסברת הרשב"א דזה נחשב מלאכה והוי ניחא ליה במים היוצאים אלא פשוט כשא"ר, ולר"ת צריך לאוקי שבאמת המים אינו הולך לאיבוד לבסוף. וכן הוא להדיא ברשב"א קמג. דספוג הוי פס"ר משום "לא סגי דלא סחוט ונשפך לתוך הכלי דלא אזיל לאיבוד" ורק בזה יש בספוג מלאכה גמורה, ודו"ק.

המג"א מגיה בש"ע "משום סחיטה" במקום "גזירה שמא יסחוט", אבל נראה דלא בא לחלוק על יסוד הדברים הנ"ל אלא כוונתו דדבר שקרא הגמ' פס"ר לא שייך לומר "גזירה שמא" ולכן הגיה "משום סחיטה", ומ"מ הכוונה הוא לסחיטה מדרבנן משום פס"ר דלנ"ל.^{צט}

הרי דברים מפורשים יוצאים מפי הראשונים וטוש"ע שספוג הוא פס"ר דלנח"ל, ולא ראיתי בפוסקים חולק על זה. וא"כ לכאורה הוא הדין והוא הטעם גבי שימוש במגבונים לחים הוי שימוש בהם לא יותר מפס"ר דלנח"ל שהוא רק דרבנן, וא"כ יש לצרף עוד צדדים להקל בזה.^{קא}

בגדים שאסורים משום מפרק: ספוג^{צ"ח} (ס' יז) ומסוכריא דנזייתא (ס' יח), והב"י על ספוג מציין המקור ומתחילה לא ביאר כלום, אבל בהמשך דבריו מביא כל הדעות בענין פס"ר דלנ"ל, והביא דהראשונים פליגי על הערוך דמ"מ אסור מדרבנן – ומציין לזה המרדכי, הסמ"ג, והתרומה והמעייין בדבריהם יראה שהרא"י היחידי שמביאים נגד הערוך הוא ספוג שהוי פס"ר דלנ"ל ומ"מ אסור מדרבנן. ונראה פשוט דהב"י בא בזה לבאר ב' ההלכות של הטור גם ספוג וגם מסוכריא, ובזה מובן לשון הטור גזירה שמא יסחוט כנ"ל, וכן העתיקו בש"ע.

[ועי' בביאור הגר"א שמחמת קושית

צח. ועי' בלוש דביאר אסור ספוג משום מלבן ועי' מלבושי יו"ט שתמה עליו, והאליה רבה טען בעד הלוש, ע"ש.

צט. ועי' בכל - בו (הל' שבת כט:) ואורחות חיים (הל' שבת ס' כ"ג) דשניהם נקטו לשון "שמא יסחוט" על פסיק רישה דלא ניחא ליה.

ק. ובסעיף יח' מבואר דהמנהג היה להקל בפס"ר דלנח"ל כדעת הערוך ובפרט בסחיטה שהולך לאיבוד די"א דאינו מלאכה כלל (מג"א), אלא דקשה לומר כן דאפשר דלפי הערוך בספוג הוי ניחא ליה כמו שביאר הרשב"א דהלא מפורש במש' דאסור, אלא דע' לעיל שהבאנו החת"ס דאפשר להערוך קי"ל כגירסא דחכ"א בין כך ובין כך מקנחין בספוג.

ואם כנים אנו שכל האסור הוא רק דרבנן, משום סחיטת בגדים הוא רק דרבנן לכמה ראשונים, ואינו גדו"ק שהוא רק דרבנן לכ"ע, א"כ בזה בלבד הוא פס"ר דלנח"ל באיסור דרבנן, ועי' ס' שי"ד מח' מג"א תה"ד בפס"ר דרבנן בניחא ליה דהתרה"ד מיקל בו וכן דעת הרבה ראשונים ע' מאירי כט:, ספר ההשלמה מא: ד"ה המיחם, וכן בדף עה. סד"ה ולחייב, והמגיה שם מביא כן מספר הבתים, וכן כתב המאורות מא. (תשובות באר משה ח"א וח"ג). אבל בלנח"ל יש עוד להקל וכמבואר בתוס' קג. דפס"ר דלנח"ל בדרבנן מותר, אלא דמצינו מקומות שמחמירין בזה ע' ש"ע שמ' - ג', ומ"מ כאן יש עוד צדדים להקל לגמרי וכמו שיתבאר.

קא. והנה הרבה מחברים תמהו על מש"כ באג"מ (או"ח חלק ב' סימן ע') דקינח בנייר רטוב הוי

– כה"ג אין לו חשיבות משקה ואין בו מלאכת סחיטה (וכמו מה שמצינו בהיתר סחיטת "שאר פירות").

בבית יוסף (שכ"א) מביא **משבלי הלקט** היתר סחיטת זו"ע לתוך הפה דאין דרך סחיטה בכך ומוסיף "ואפי" תימא דהוי דרך סחיטה... ואין איסור סחיטה שייכא אלא בדבר שדרכו להיות משקה כגון זו"ע דחשוב אבל הכא מה חשיבות יש למשקה בתוך פיו..." היינו שאף שסחט זו"ע שיש בהם סחיטה דאורייתא, ועשה כן באופן שהשיג תועלת והנאה גמורה מתוך סחיטתו והיה מכוון ממש לסחיטה יש צד היתר דאין בזה חשיבות משקה (וכל זה בצד שמציצה הוי דרך סחיטה ומלאכה בהכי).

ועי' גם כן כעין זה **בחזון איש** (נה) – שמביא לצירוף דכל סחיטה שדבר הנסחט אין בו טופח ע"מ להטפיח חשוב כסוחט לאיבוד.

ועי"פ זה יש לדון במגבונים לחים שיש להם כל המעלות הנ"ל דהמשקה אינו ראוי לאכילה או שום "שימוש

(ה) הזכרנו לעיל דשאני מלאכת סוחט משאר מלאכות דהתועלת במשקה היוצאת מהסחיטה אינו רק קובע אם הוא מלאכה הצריכה או אינו צריכה לגופה, אלא הוא גוף המלאכה לכמה ראשונים, וסחיטה לאיבוד לא הוי סחיטה כלל (ומ"מ אסור מדרבנן לרוב ראשונים). ועל דרך זה מצינו סברא בפוסקים דלא כל "יצירת משקה" יש בו משום מלאכה אלא צריך להיות משקה שיש בו חשיבות מסוימת, ומצינו זה בכמה אופנים: **בקצות השלחן** סי' קלו' – ב' מצדד שמשקה הנסחט צריך להיות ראוי לאכילה, ובלא"ה אין לו חשיבות משקה ואין בו משום מלאכה, ובאמת בפרמ"ג בא"א בהקדמה לסימן שכ' מסתפק בזה, אלא דבהמשך הדברים מביא דהדישה במשכן היה בסממנים מתוך שרביטין וזה לא היה לאכילה אלא לצביעת היריעות. ומ"מ יש לומר דהמשקה הנסחט צריך להיות דבר ששייך בו שימוש גמור היינו אכילה או צביעה וכדומה אבל משקה שאין בו שימוש בגוף המשקה אלא שמקנח בו ואח"כ אינו ראוי לכלום אלא זורקו

דומיא דהא דספוג ושניהם הוי סחיטה לאיבוד ופס"ר דלנח"ל ואסור רק מדרבנן משום זה. והיה אחר הדברים האלה מבואר דדבריו נכונים מאד, ובנויים על הגמ' ראשונים ופוסקים כדרכו בקודש. ולפי הנ"ל מובן ג"כ החילוק בין קינוח בספוג דהוי אינו מתכוון ופס"ר דלנח"ל, ובין שימת צמר גפן הטבול באלכוהול לטהר מקום זריקה ששם כל כוונתו לסחוט מתוך הצמר גפן למקום הזריקה ודו"ק.

גמור" אלא סופו לאיבוד ואף שמשיג ממנו הנאה ותועלת אין בו שום חשיבות וגם בהרבה פעמים אין בו טופח ע"מ להטפיח (ואף כשיש זה רק לרגעים קטנים עד שיתבייש במהירות).

(ו) בגמ' קמד: מצינו היתר שאף במקום שיש סחיטה גמורה כשהוא לתוך קדירה של אוכל מותר ופרש"י דאין דרך פריקתו בכך והוי כמפריד אוכל לאוכל, וכן הוא לדינא בסי' שכ' – ד'. ובמגבונים לחים יש לדון בזה בתרתי. חדא, האם היתר "תוך אוכל" שייך בכלל בסחיטת בגדים. שנית, אף אם תימצי לומר שיש בבגדים היתר "לתוך אוכל" האם קינוח התינוק נחשב כלתוך אוכל (או משום תוך הלכלוך או משום תוך גוף התינוק) או לאו.

לגבי ספק הראשון כבר נסתפק בזה התהלה לדוד סי' שכ' סוף אות יז, ע"ש שתולה אם שם משקה נתבטל בתוך הבגד וא"כ שייך היתר של "אוכל לאוכל" או אף בתוך הבגד כבר יש לו שם משקה וא"כ כל סחיטה הוי סחיטת משקין ואסור, וע"ש שהביא מנדה סב: דמשמע שבתוך הבגד יש עליו שם משקה (וכן ראיתי באג"ט מגמ' הנ"ל) וא"כ יש לאסור. אבל נראה דאין הדבר פשוט כל כך ואף אם יש עליו תורת משקה יש צד לומר דכל שסוחט משקין

לתוך אוכל ולא מפרק להיות בעצמו מ"מ שייך הפטור של "תוך אוכל". דע' קמה. מח' אמוראים בדין סחיטת כבשים ושלקות למימיהן דלרב ושמואל אין בזה אסור תורה ולר' יוחנן אסור מדאורייתא כמו זיתים וענבים. ומה שאין בזה אסור דאורייתא לרב ושמואל ביאר רש"י משום דהמים בתוכם מעלמא קאתו ולא גדל בתוכם וכה"ג אין בו דש דאורייתא, ור' יוחנן חולק דאין זה סיבה לפטור ואף סחיטת משקין שבאו מעלמא חייב עליהן וכן הוא להדיא בפסקי הרי"ד (קמה.). והנה, הר"ח בסוגיא זו חולק על הראשונים בתרתי (שיטתו מובא בתוס' קמה. ובהרי"ף באריכות, ע"ש). אחד, דקי"ל לדינא כר' יוחנן. ועוד שר' יוחנן סבר דלא זו בלבד שיש חיוב חטאת בכבשים ושלקות אלא גם ההיתר של סחיטה לתוך אוכל הוא חולק עליו וסבר דגם בזה יש חיוב סחיטה. וע' בחי' חת"ס (קמה.) שביאר דעת הר"ח ומוכיח שלדעתו ההיתר של לתוך אוכל לכ"ע הוא רק בזיתים וענבים ושאר פירות שהמשקה לא היה מקודם שם משקה עליו ולכן יש היתר "אוכל לתוך אוכל" אבל בכבשים ושלקות שהמשקה היה עליו תורת משקה מקודם גם רב ושמואל מסכים שאין היתר לתוך אוכל. דמ"מ הוא סוחט משקין, (ור' יוחנן חולק אף

אפי' בתוך הבגד יש לומר דלא בטלי המשקה אליו כלל ולכן לא שייך ביה היתר אוכלא דאיפרת).

ואף אם נימא דבעצם יש היתר אוכל לאוכל בסחיטת בגדים, יש לדון אם קינוח התינוק במגבונים לחים נחשב כתוך אוכל או לאו. דאף אם המשקה נכנס ונבלע לתוך התינוק או לתוך הלכלוך יש להסתפק. דע' ברי"ף בסוגיא דכו"ש שהביא דעת הר"ח דלדינא אין היתר של לתוך אוכל בסחיטה ומביא רא"י ממה שמצינו בכתובות ס. ויבמות קיד. דיש אסור לינוק מבהמה בשבת וצריך הגמ' למצוא היתרים לזה ומוכיח הר"ח שאף שזה לתוך אוכל עדיין אסור. ודוחה הרי"ף דאין זה נחשב לתוך אוכל כלל "שהיונק בפיו כסוחט משקה הוא והחולב לתוך הקדירה כמפרר אוכל הוא ולפיכך מותר" (לשון הרי"ף), ביאור דבריו דהיתר לתוך אוכל הוא כשאינו סוחט בתורת משקה כלל אלא לתוך אוכל להיות חלק מהאוכל שנכנס לתוכו ואח"כ יש לו לפניו רק אוכל, משא"כ כשיונק הגם דהמשקה נכנס לתוך גופו והוי כמו לתוך אוכל, הלא הוא סוחט בתורת משקה, ושותה המשקה מיד, ואין הבליעה לתוך גופו חלק ממעשה הסחיטה אלא שימוש בדבר הנסחט,

בזו"ע שאין היתר לתוך אוכל אפי' בהם). הרי שלדעת הר"ח מה שהיה תורת משקה מקודם הוא סתירה להיתרא דלתוך אוכל, אבל ע' בש"ע סי' שכ' סעיף ז' דמעיקר הדין קי"ל כרוב ראשונים שסחיטת כו"ש למימיהן הוא רק דרבנן וגם יש היתר לתוך אוכל (אף שהיה עליו שם משקה מקודם) והגם דלדינא כו"ש הוא שאלה של אסור דרבנן בלבד ע"י ביאור הלכה ד"ה ולר"ח דמה שמביא הפוסקים דטוב להחמיר כהר"ח הוא רק בזה שיש בסחיטת כו"ש אסור דאורייתא דבזה הסכימו עמו הרבה ראשונים (רשב"א, רוקח, או"ז, יראים) אבל מ"מ אף אם נקטינן שיש בכו"ש אסור דאורייתא מ"מ אין להחמיר בהיתר לתוך אוכל דבזה הר"ח הוי דעת יחיד. מבואר דקי"ל דיש היתר לתוך אוכל בדבר שיש עליו תורת משקה מקודם אף בנוגע לאסור דאורייתא. וא"כ יש לדון במגבונים לחים שהגם שיש עליהם תורת משקה מקודם, מ"מ שייך בהם היתר לתוך אוכל (והמקום לדחות בזה הוא דאף לרש"י דיסוד ההיתר בכו"ש הוא מה שהמשקה לא גדל בתוכם ומעלמא קאתו, מ"מ המשקה עכשיו נתבטל להפרי ונעשית כחלק ממנו ושייך עליו אוכלא דאיפרת – אף שפטור משום מעלמא קאתו, משא"כ בבגדים

באמצעות הממחטות תיגרם יציאת מים האופפים את הסיבים בלבד". (וצ"ע עד כמה דיני תורה תלויים במציאות האמיתי או במה שנראה לעינינו, וכמו שהעיר בדברים אלו בעל המנחת אשר).
יש לדון אי משום זה סתם מגבונים לחים יש להם דין ספק פס"ר לשעבר, (שאי אפשר לברר כל אחד הבא לידינו), ובזה כבר הכריע הב"ה סי' שט"ז להקל, ע"ש.

ועי' בב"י סי' שב' (סק' ט' - י')
שמביא מהגהות מיימוני בשם סמ"ק: "למחות בנשים שלא לשפוך מים על בגדיהן שטנפו התינוקות דכיבוס גמור הוא דשריינו זהו כיבוסו והיינו שרייה כשמעביר עליו מים, אך טוב ליקח סמרטוט ולחוף על מקום הטנוף בקל ולא בדוחק פן יסחט..." הרי ציור שיש חשש סחיטה והמליצו הראשונים לעשות בקל ועל ידי זה לא יהיה סחיטה. (ושם מדובר במלאכת מלבן).
והובא לדינא סימן ש"ב סעיף ט', ובאמת ע' בלבוש סי' ש"ב - ט' שלומד בכוונת המחבר דההיתר הוא לקנח בסמרטוט לח, ויש עליו חשש סחיטה, ומ"מ מותר לעשות בקל. ועי' שם במלבושי יו"ט שביאר הוכחת הלבוש. (וע"ע בא"ר שם מה שהקשה על הלבוש, וכן הוא בש"ע הגר"ז שלומד

שהוא משקה גמור. וה"ה לכאורה בקינוח התינוק במגבונים אלו הסחיטה לתוך הלכלוך אינו כמפריד אוכל לאוכל אלא הוא סוחט משקין, והשימוש בהמשקין גופא הוא לנקות התינוק. אלא דעדיין יש לדון דאינו רוצה במשקה בפנ"ע, אלא שהלחות נכנס לתוך הלכלוך ומרטיבו כדי להקל על הקינוח, ויש להחשיבו כלתוך אוכל, וצ"ע.

(ז) ועוד יש לציין הכא מה שיש טוענים להתיר שימוש במגבונים בפשיטות, דבאמת אין כאן סחיטה בכלל, דהמציאות הוא דיש במגבונים מספיק לחות שיושב על גביהן כדי לקנח התינוק בלי לסחוט כלל מה שבתוכו, ושבאמת בקינוח רגיל הוא משתמש במה שעל גביו ולא במה שבתוכו.

ועי' בקונטרס "מבית הלוי" (מבית מדרשו של הגר"ש ואזנר שליט"א,
תשרי תשנ"ה קונטרס ו') שבסופו מביא דיון בזה מהרה"ג ר' יצחק רובין, והביא שם מכתב ממומחה בענינים אלו שבירר לו המציאות והשיב לו: (תוך דבריו) "כאשר סוחטים ממחטות אלו, יצאו תחילה המים שאופפים את הסיבים, רק לאחר מכן עם יבוש הסיבים יצאו גם המים שחדרו לתוך מבנה הסיבים. סביר להניח שבשימוש רגיל של ניגוב

(ב) אינם גדו"ק (וזה תלוי במציאותם כמו שנתבאר) ^{ק"י}. ג) לאלתר/שימוש ד) סחיטה לאיבוד/פס"ר דלנח"ל ה) אין בנסחט חשיבות משקה. ו) סחיטה לתוך אוכל ז) אין כאן סחיטה מתוך הבגד (ואף אם יש לנח"ל).

להדיא שהסמרטוט יבש והחשש סחיטה הוא ממה שנבלע בתוך הבגד המלוכלך).

הרי לפנינו כמה צדדים לדון להקל
בנידון זה:

א) שיטות ראשונים שאין דש בבגדים

קב. וכשהם עשויים ממאה אחוז חומר סנטטי שהוא ודאי שאלה של אסור דרבנן, נראה די ש יותר להקל בפשיטות. וחוץ מהצדדים שהבאנו להתיר לגמרי, אף אם נימא דנשאר בזה אסור דרבנן יש לדון מכמה טעמים להתיר בנידון דידן: פס"ר דלנח"ל באסור דרבנן, שבות דשבות במקום צורך גדול, שבות במקום צער (תינוק שבסתם דינו כחולה שאין בו סכנה), ועי' סי' ש"ב שהתירו מוקצה וטירחא לצורך קינוח בשבת.

